

การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่าน “พื้นที่” วัดพะโคะ
The Making Identities of Luang Pu Thuat in “Space” of Wat Pha Kho

อวยพร ชิงามวัฒน์กุล
Aouyporn Cheengamwatthanakul

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Arts in Human and Social Development
Prince of Songkla University

2557

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์   การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่าน “พื้นที่” วัดพะโคะ
 ผู้เขียน   นายอวยพร ชิงามวัฒนะกุล
 สาขาวิชา   พัฒนามนุษย์และสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา เทพลิงห์)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เก็ดถวา บุญปรากการ)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา เทพลิงห์)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรพันธุ์ เขมคุณาศัย)

.....กรรมการ

(ดร.สุรพงษ์ ยี่มละมัย)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
 เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์
 และสังคม

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพล ศรีชนะ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ.....
(รองศาสตราจารย์ ดร. ปัญญา เทพสิงห์)

นักศึกษา

ลงชื่อ.....
(นายอวยพร ชิงามวัฒนะกุล)

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และไม่ได้ถูก
ใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ

.....
(.....)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์   การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่าน “พื้นที่” วัดพะโคะ
 ผู้เขียน นายอวยพร ชิงามวัฒนะกุล
 สาขาวิชา   พัฒนามนุษย์และสังคม
 ปีการศึกษา 2557

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวด ผ่านพื้นที่วัดพะโคะ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ทั้งจากเอกสารและภาคสนาม โดยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มชาวบ้าน พระสงฆ์ และผู้นำชุมชน จำนวน 18 ราย ผู้ให้ข้อมูลรอง คือ ชาวบ้านทั่วไป จำนวน 27 ราย ในพื้นที่วัดพะโคะ (วัดราชประดิษฐฐาน) และชุมชนโดยรอบในหมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 6 ตำบลชุมพล อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา โดยใช้กรอบคิดด้านพื้นที่ (Space) เป็นแนวทางการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า หลวงปู่ทวด วัดพะโคะถูกนิยามในฐานะพระศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนา ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ส่งผลให้วัดพะโคะกลายเป็นพื้นที่ของการสร้างอัตลักษณ์ และสัญลักษณ์ในลักษณะต่างๆ ซึ่งได้แก่ การสร้างอัตลักษณ์ผ่าน พื้นที่ทางกายภาพ โดยสร้างสถาปัตยกรรมไว้บนที่สูง สร้างรูปสมมุติหลวงปู่ทวดที่มีองค์ประกอบ หลักคือ ลูกแก้ว ไม้เท้าและฐานสูง สร้างบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ รอยเท้า ฝ้ายันต์ และวัตถุมงคลหลายรุ่น การสร้างอัตลักษณ์ผ่าน พื้นที่ทางความคิด ในลักษณะการรับรู้พื้นที่ทางจิตใจ ในเรื่องอิทธิฤทธิ์ การเป็นผู้คุ้มครอง มีคุณธรรม และอำนาจเหนือธรรมชาติผ่านตำนานการเหยียบน้ำทะเลจืด และการสร้างอัตลักษณ์ผ่าน พื้นที่ทางสังคม โดยนำพื้นที่ทางความคิดมาบรรจุไว้ในพื้นที่ทางกายภาพที่มองเห็นได้ ประกอบสร้างเป็นพื้นที่พิเศษซึ่ง เชื่อมโยงระหว่างพื้นที่อุดมคติและพื้นที่จริง นำไปสู่ปรากฏการณ์ทางสังคมในรูปแบบประเพณีหรือพิธีกรรมต่างๆ เช่น การรดน้ำที่ไหลผ่านหลวงปู่ทวดไปเก็บเป็นน้ำมนต์ทันที โดยไม่ต้องปลุกเสก การโยนเหรียญลงบ่อน้ำที่เชื่อว่าหลวงปู่ทวดเคยใช้

Thesis Title	The Making Identities of Luang Pu Thuat in “Space” of Wat Pha Kho
Author	Mr.Aouyporn Cheengamwatthanakul
Major Program	Human and Social Development
Academic Year	2014

ABSTRACT

The objectives of this research was to investigate the identity creation for Luang Pu Thuat through Wat Phakho space. The data of this qualitative research were collected from documents and the field through observations and in-depth interviews with 18 key informants consisting of villagers, Buddhist monks and community leaders, and 35 secondary informants who were people living in Wat Phakho (Wat Rachapraditsathan) area and communities around it in Villages No. 5 and No. 6 of Tambon Chumphon, Sathing Phra, Songkhla Province. The data were analyzed using descriptive analysis, and concept of space was employed as a guideline for the study.

The results of the study revealed that Luang Pu Thuat of Wat Phakho was defined as a sacred Buddhist monk concretely and abstractly. As a result, Wat Phakho has become a space of identity creation and symbols in various aspects. These are, namely, identity creation through the physical space by building architectural items on high places, building a sculpture of Luang Pu Thuat with the main accessories of a crystal ball, a walking stick, and a snake base, building a sacred well, a footprint, talisman cloths, and talisman objects. In addition, identity creation through the thinking space in terms of perception through the mental space; the feeling of attachment to Wat Phakho from the supernatural power of Luang Pu Thuat who created magic through the legend of stepping on seawater and turning it into freshwater, through being a protector with morality. Another aspect of identity creation is through a social space by placing the thinking space in the physical space so that it is visible in order to build a special space that links between the idealistic space and the real space. This leads to social phenomena in the form of various traditions or rituals such as pouring water on the image of Luang Pu Thuat and

immediately collect the water to use as lustrous water without having to recite incantations over it, and throwing coins in the well believed to be used by Luang Pu Thuat.

กิตติกรรมประกาศ

ขอนอบน้อมแด่หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด วัดพะโคะ(วัดราชประดิษฐฐาน) ผู้เป็น “ครู” สำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และด้วยความกรุณาในการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ตรวจสอบข้อบกพร่องต่างๆ ครั้งแล้วครั้งเล่า จาก รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา เทพสิงห์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งและขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งในความกรุณาของท่านอาจารย์ ที่ร่วมกันสรรสร้างวิทยานิพนธ์ ตลอดจนเป็นผู้ที่คอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยอยู่เสมอ จวบจนกระทั่งงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี

ใคร่ขอบพระคุณเป็นอย่างสูง แด่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เก็ดฉวา บุญปรากร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรพันธุ์ เขมคุณาศัย กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ดร.สุรพงษ์ ยี่มะละมัย กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ชี้ให้เห็นถึงแนวคิด และคำแนะนำต่างๆ อย่างหลากหลายและลึกซึ้ง ซึ่งเป็นประโยชน์แก่งานวิจัยให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณวัดพะโคะ(วัดราชประดิษฐฐาน) พระครูบุญญาพิศาล(วิชาญชัย แก้วประดิษฐ์) เจ้าอาวาสวัดพะโคะ(วัดราชประดิษฐฐาน) ตลอดจนชาวบ้านในชุมชนผู้ให้ข้อมูล หมู่ที่ 5 บ้านคลองฉนวน และหมู่ที่ 6 บ้านพะโคะ เป็นอย่างสูงที่เสียสละเวลาอันมีค่าของท่าน ในการให้ข้อมูลอันทรงคุณค่ายิ่งยวดได้ว่าท่านทั้งหลายนั้น เป็น “ครู” อันประเสริฐ ที่คอยเปิดปัญญา และแก้ปมปัญหาในความสงสัยด้านข้อมูล ตลอดจนเป็น “พื้นที่” ในการสร้างความรู้สำหรับผู้วิจัย ได้อย่างดี

ขอขอบพระคุณคณะศิลปศาสตร์ และบัณฑิตวิทยาลัยสำหรับทุนอุดหนุนในการทำวิจัย และขอขอบคุณ คุณ อนุกุล เกียรติขวิญบุตร คุณสุมาท ขาวกระจ่าง คุณสุวัฒน์ จันทร์ดิกุล และคุณชัญญา สักวาต ที่คอยให้คำแนะนำ ช่วยเหลือผู้วิจัยตลอดมา ชาวพัฒนามนุษย์และสังคมทุกคน ที่คอยเป็นกำลังใจสอบถามความคืบหน้าของวิทยานิพนธ์อย่างห่วงใยอยู่เสมอ

ท้ายที่สุดขอกราบขอบพระคุณครอบครัว “ซึ่งามวัฒนะกุล” คุณพ่อสมนึก คุณแม่บุญงาม พี่อานวยชัย พี่อรรถสิทธิ์ และน้องวชิณี สำหรับกำลังใจ การสนับสนุนเงินทุนในทุกด้าน แก่ผู้วิจัย จนเล่าเรียนและมีชีวิตอยู่มาจนถึงทุกวันนี้ ตลอดจนสามารถทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี

อวยพร ซึ่งามวัฒนะกุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(5)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(6)
กิตติกรรมประกาศ.....	(8)
สารบัญ.....	(9)
สารบัญตาราง	(13)
สารบัญแผนภาพ.....	(14)
สารบัญภาพประกอบ	(15)
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. คำถามการวิจัย.....	4
3. วัตถุประสงค์.....	5
4. ขอบเขตของการวิจัย.....	5
5. ประโยชน์ของการวิจัย.....	5
6. นิยามศัพท์เฉพาะ	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
1. แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์.....	7
1.1 ที่มาของอัตลักษณ์	7
1.2 เหตุผลของการศึกษาอัตลักษณ์.....	13
1.3 ลักษณะที่สำคัญของอัตลักษณ์.....	15
1.4 ประเภทของอัตลักษณ์และการสถาปนาอำนาจ.....	16
2. แนวคิดเรื่องพื้นที่ (Space).....	19
2.1 ที่มาและนิยามเรื่องของพื้นที่.....	19
2.2 พื้นที่ในมโนทัศน์ความเป็นไทย.....	21

สารบัญ

หน้า	
2.3 พื้นที่สาธารณะ (Public Space)	23
2.4 พื้นที่ชนิดพิเศษ (Heterotopia).....	24
2.5 การก้าวข้ามผ่านพื้นที่.....	26
2.6 มองอัตลักษณ์ผ่านความเป็นพื้นที่.....	27
3. แนวคิดเรื่องสัญณะ.....	28
3.1 ความหมายและวิวัฒนาการของสัญวิทยา.....	28
3.2 สัญศาสตร์ : ศาสตร์ที่ว่าด้วยวัฒนธรรมกับความหมาย	31
3.3 อัตลักษณ์ สัญณะ และพื้นที่ : ความสัมพันธ์ในงานวิจัย.....	34
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	35
5. กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	42
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	44
1. ผู้ให้ข้อมูล	44
2. พื้นที่ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	45
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	45
4. การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล	46
บทที่ 4 การนิยามความหมายพื้นที่และหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ.....	48
1. การนิยามความหมายพื้นที่วัดพะโคะ.....	48
2. การนิยามความหมายของหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ	62
บทที่ 5 การสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่กายภาพ	69
1. ภูมิทัศน์และสิ่งปลูกสร้างของวัดพะโคะ.....	69
2. พระเครื่องหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ.....	86
3. รูปหล่อของหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ.....	96
4. ฝ้ายันต์หลวงปู่ทวดวัดพะโคะ.....	100

สารบัญ

	หน้า
5. รอยเท้าของหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ.....	103
บทที่ 6 การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่ทางความคิด.....	107
1. หลวงปู่ทวดในฐานะผู้มีอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์.....	107
2. หลวงปู่ทวดในฐานะผู้มีคุณธรรม.....	118
3. หลวงปู่ทวดในฐานะหมอยา.....	128
4. หลวงปู่ทวดในฐานะผู้ช่วยเหลือสิ่งสูญหาย.....	130
บทที่ 7 การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่ทางสังคม.....	132
1. พิธีกรรมการสงฆ์หลวงปู่ทวด.....	132
2. พิธีกรรมการทอดผ้าป่าหลวงปู่ทวด.....	136
3. พิธีกรรมไหว้รูปหล่อหลวงปู่ทวด.....	138
4. พิธีกรรมสักการะรอยเท้าหลวงปู่ทวด.....	142
5. การโยนเหรียญลงบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์.....	151
บทที่ 8 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	158
1. สรุป.....	158
1.1 การนิยามความหมายพื้นที่และหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ.....	159
1.2 การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่กายภาพ.....	160
1.3 การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่ทางความคิด.....	162
1.4 การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่ทางสังคม.....	164
2. อภิปรายผล.....	165
3. ข้อเสนอแนะ.....	171
บรรณานุกรม.....	174
บุคลากร.....	184

สารบัญ

	หน้า
ภาคผนวก	190
ก แบบสัมภาษณ์เรื่อง การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่าน “พื้นที่” วัดพะโคะ.....	191
ข รายการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน.....	194
ประวัติผู้เขียน.....	212

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 รูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์ของพระเครื่องหลวงปู่ทวด.....	95
2 ตารางเปรียบเทียบรูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์ ในพิธีกรรมสงฆ์หลวงปู่ทวด	136

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1 แสดงผังกระบวนการของมายาคติ.....	34
2 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	42

สารบัญภาพประกอบ

ภาพที่	หน้า
1 แสดงภาพธงชาติของประเทศสหรัฐอเมริกา	33
2 ปริมาณรูปหล่อหลวงปู่ทวดจำนวนมากในพิพิธภัณฑ์หลวงปู่ทวดวัดพะโคะ	65
3 ศาลาตัดสินความที่มีรูปหลวงปู่ทวดประกอบกับชื่อสถานที่	65
4 ศาลาการเปรียญที่มีรูปหลวงปู่ทวดมีขนาดใหญ่กว่ารูปหล่อพระพุทธรเจ้า	65
5 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะนามธรรมของพระโพธิสัตว์	66
6 พระเครื่องพิมพ์ใหญ่ (พระผง) วัดพะโคะรุ่นแรก	86
7 เหรียญหลวงปู่ทวดรุ่นยกช่อฟ้า	89
8 รูปหล่อหลวงปู่ทวดภายในศาลาการเปรียญของวัดพะโคะ	98
9 ห้องพิพิธภัณฑ์หลวงปู่ทวด	99
10 ผ้ายันต์หลวงปู่ทวดรุ่นแรก	101
11 รอยเท้าปริศนาที่วัดพะโคะ (ภาพซ้าย) และรอยเท้าที่เชื่อว่าเป็นของหลวงปู่ทวด เกาะนุ้ย จังหวัดนครศรีธรรมราช	105
12 รูปหลวงปู่ทวดในพิธีกรรมสงฆ์	133
13 กิจกรรมการทอดผ้าป่าหลวงปู่ทวด	137
14 เครื่องสักการะระหว่างรูปหล่อพระพุทธรเจ้าและรูปหล่อหลวงปู่ทวดที่แตกต่างกัน	139
15 แสดงถึงพิธีกรรมการเสี่ยงทาย	145
16 แสดงถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในการเสี่ยงทาย	145
17 ดอกไม้ที่สักการบูชาหลวงปู่ทวด และการปักธูป	147
18 เปรียบเทียบรูปหล่อหลวงปู่ทวด พ.ศ. 2551 และหลังเพิ่มคาถาบูชาหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ ปี พ.ศ. 2553 (ในวงกลมสีแดง)	150
19 รูปเปรียบเทียบคาถาบูชาหลวงปู่ทวดวัดช้างไห้และวัดพะโคะวางคู่กัน	150
20 บ่อน้ำหลวงปู่ทวด (ซ้าย) และการโยนเหรียญอธิฐาน (ขวา)	152

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พุทธศาสนานี้ได้เผยแผ่เข้าสู่ดินแดนประเทศไทยราวพุทธศตวรรษที่ 3 ซึ่งตามประวัตินั้น พระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งพระโสณะเถระและพระอุตตระเถระมาเผยแผ่ศาสนาพุทธในดินแดนสุวรรณภูมิเป็นแห่งแรก ซึ่งสันนิษฐานว่าจังหวัดนครปฐมปัจจุบันนั้น เป็นศูนย์กลางของดินแดนสุวรรณภูมิในอดีตเพราะมีหลักฐานเกี่ยวกับพุทธศาสนามากมาย อาทิ องค์พระปฐมเจดีย์ และธรรมจักรทำด้วยศิลาที่สืบทอดมาแต่ครั้งโบราณกาล (วิโรจน์ อินทนนท์, 2549:11) นับจากนั้นเป็นต้นมาศาสนาพุทธได้หยั่งรากลึกลงสู่สังคมไทยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ผ่านการผสมผสานกับความเชื่อก่อนหน้านี้ของไทยที่มีมาก่อนที่พุทธศาสนาทั้งในเรื่องของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและความเชื่อเรื่องผี ซึ่งแนวความคิดความเชื่อทั้งสามนี้ได้รับการหล่อหลอมประสานให้เป็นหนึ่งเดียวภายใต้วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของคนไทยที่ครอบคลุมทั้งระบบความคิด พฤติกรรม อันเป็นวิถีปฏิบัติของคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย (นพรัตน์ ไชยชนะ, 2556) ซึ่งวิถีดังกล่าวได้กลายมาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของชาติไทยสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้นพุทธศาสนาจึงอยู่คู่กับสังคมไทยมานาน วิถีชีวิตของชาวไทยส่วนมากเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ด้วยการนำหลักคำสอนของ พุทธศาสนา มาเป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิต ดังนั้นจึงเป็นสถาบันหลักสถาบันหนึ่งที่สำคัญยิ่ง ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดีแก่มนุษย์เป็นกลไกสำคัญที่หลอมรวมชนชั้นทางสังคมให้อยู่ร่วมกันได้ เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในสังคมให้มีวิถีชีวิตที่สงบสุข มีวิถีชีวิตอยู่บนหลักของพุทธศาสนา ซึ่งได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานหลักธรรมคำสอนและความเชื่อ ตลอดจนแนวปฏิบัติตนตามหลักศาสนาได้ซึมซาบอยู่กับวิถีชีวิตของคนไทยทุกคน สังคมไทยทุกระดับได้รับความเชื่อทางศาสนามาเป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิต จนก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมขึ้นมา นอกจากนี้พุทธศาสนายังช่วยกล่อมเกล่าปลูกฝังโน้มน้าวจิตใจและสร้างจิตสำนึกทางศีลธรรม โดยมีพระสงฆ์เป็นกลไกสำคัญในการอบรมสมาชิกของสังคมให้เป็นพลเมืองที่ดีสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้แก่สังคมทั้งพิธีกรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนามีส่วนสำคัญในการเน้นสำนึกความเป็นพวกเดียวกัน (พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล, 2554) เพราะพิธีกรรมเหล่านั้น ได้เป็นสื่อหรือสัญลักษณ์ให้สมาชิกในสังคมได้มาร่วมงานกัน มีโอกาสพบปะสังสรรค์ซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความสนิทสนม ความรัก

ความสามัคคีขึ้น เกิดเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ในการร่วมสร้างสรรค์สังคมให้มีการพัฒนาและก้าวหน้าต่อไป

ด้วยเหตุนี้ในสังคมไทยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีวัดเป็นศูนย์กลางและเป็นสมบัติส่วนรวมของคนในชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมทั้งทางด้านสังคม การศึกษา การรักษาพยาบาล เศรษฐกิจและพบปะสังสรรค์กัน วัดจึงเปรียบเสมือนบ่อเกิดแห่งจารีตประเพณีและวัฒนธรรมของสังคม โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางร่วมทางจิตวิญญาณ ให้การสงเคราะห์คนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นการอบรมทางด้านศีลธรรม ให้การศึกษาและอบรมสั่งสอนแก่นุทรหลานของคนในชุมชน นอกจากนี้วัดยังเป็นสถานสงเคราะห์เป็นที่พักสำหรับคนเดินทาง เป็นที่อยู่ของคนยากจน เป็นที่ปรึกษาแก้ไขปัญหาความทุกข์ อีกทั้งยังเป็นสถานที่พบปะในการทำกิจกรรมและพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา (ชัยวุฒิ พิชะกุล 2553, 37) วัดจึงเป็นสถานที่ที่มีการรวมตัวกันของผู้คนและกิจกรรม พิธีกรรม พิธีการต่างๆ รวมทั้งเป็นแหล่งหรือพื้นที่ในการสร้างสิ่งต่างๆ ทั้งวัฒนธรรมและประเพณีที่มีการแสดงออกถึง อัตลักษณ์บางประการ เช่น ความเป็นคนพุทธมีความเชื่อความศรัทธาในพุทธศาสนา เช่น มีการสร้างวัดเป็นจำนวนมาก เป็นต้น โดยวัดที่สำคัญและเป็นศูนย์กลางจิตใจของผู้คนในภาคใต้ นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน และมีชื่อเสียง ซึ่งเป็นวัดหลักๆที่อยู่ในพื้นที่ภาคใต้ เปรียบได้กับเป็นศูนย์กลางความเคารพและศรัทธาในพุทธศาสนา อาทิ วัดพระธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราชและวัดราชประดิษฐสถาน จังหวัดสงขลาหรือเรียกทั่วไปว่า “วัดพะโคะ”

วัดพะโคะ เป็นวัดที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน ตั้งอยู่บนเขาพะโคะหรือเขาพิพัทธสิงห์หรือเขาพิเพชรสิงห์หรือเขาพระพุทธรูปบาทหมู่ที่ 6 ตำบลชุมพลอำเภอสตงิ่งพระ จังหวัดสงขลาปัจจุบันอยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 18 ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างมาแต่สมัยใดแต่ปรากฏหลักฐานในพงศาวดารเมืองพัทลุงที่ได้ระบุว่า พระยาธรรมรังค์ลเจ้าเมืองพัทลุงซึ่งตั้งอยู่ที่จะตั้งพระเป็นผู้สร้างวัดพะโคะ เมื่อ พ.ศ. 2057 ตรงกับพระรามาธิบดีที่ 2 แห่งกรุงศรีอยุธยาพระองค์ได้โปรดเกล้าฯ พระบรมราชูปถัมภ์เพื่อกลับนำ ข้าพระโยมสงฆ์และสิ่งของ เพื่อใช้ในการบูรณะวัดพะโคะ (ชัยวุฒิ พิชะกุล , 2553 : 284) อีกทั้งในบริเวณวัดยังมีความเกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมโบราณ โดยเป็นที่ประดิษฐานพระมาลิกเจดีย์ ซึ่งเป็นศิลปะสถาปัตยกรรมทางใต้สมัยอยุธยาแบบอย่างศิลปะลังกาบรรจุพระบรมธาตุ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์หรือที่เรียกกันว่าพระโคตมะ (วัดพะโคะ) อันเป็นพระพุทธรูปปางปรินิพพาน อยู่ในอิริยาบถนอนตะแคงข้างขวา หลังพระเนตร พระเศียรหนุนพระเขนย พระหัตถ์ซ้ายทอดยาวไปตามพระกายเบื้องซ้ายและมีจิตรกรรมฝาผนังซึ่งเป็นภาพเขียนรุ่นใหม่ (พ.ศ.2518-พ.ศ.2519) เกี่ยวกับปริศนาธรรมตามแนวความคิดของสวน

โมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น (สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2525: 43) นอกจากความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์แล้วก็ยังพบว่า วัดพะโคะนั้นยังมีบทบาทและผลกระทบต่อบริบทชุมชนโดยรอบ (จิตรนาถ ปานแก้ว, 2549) อาทิ บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม บทบาทด้านศาสนศึกษา บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผลกระทบด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ และผลกระทบด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นต้น

นอกจากนี้วัดพะโคะดังกล่าวยังมีความสัมพันธ์หรือเชื่อมโยงกับความเป็นสมเด็จเจ้าพะโคะหรือหลวงปู่ทวด ที่เป็นที่ยึดถือของชาวไทยทุกภูมิภาคเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะภาคใต้อาจนับได้ว่าไม่มีใครที่ไม่รู้จักชื่อเสียงเรียงนามนี้ เพราะสมเด็จเจ้าพะโคะหรือหลวงปู่ทวดนั้นจัดเป็นพระที่มีผู้คนเคารพนับถือในภาคใต้เป็นจำนวนมาก จากเด็กน้อยผู้หนึ่งในชื่อ “ปู ” ต่อมาจึงได้บรรพชาเป็นสามเณรและบวชเป็นพระสงฆ์ ชื่อว่า “ราโม ฐมมิโก ” ต่อมาก็เลื่อนสมณศักดิ์เรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงระดับสมเด็จ ซึ่งในระหว่าง ที่เป็นเด็กจวบจนกระทั่งเป็นพระสงฆ์ในระดับชั้นสมเด็จมีเรื่องของอิทธิฤทธิ์และปาฏิหาริย์ต่างๆมากมาย จนกระทั่งท่านมรณภาพไปแล้วก็ยังมีเรื่องราวอัศจรรย์ต่างๆปรากฏขึ้นเสมอ อาทิ ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นเมื่อก่อนท่านยกเท้าขึ้นจากพื้นน้ำทะเลแล้วก็สั่งให้พวกโจรตักน้ำตรงนั้นมาดื่มชิมดู พวกโจรจินแม้จะไม่เชื่อก็จำเป็นต้องลองเพราะไม่มีทางใดจะช่วยตัวเองได้แล้ว แต่ได้ปรากฏว่าน้ำทะเลเค็มจัดที่ตรงนั้นแปรสภาพ เป็นน้ำจืดเป็นที่อัศจรรย์ยิ่งนัก เมื่อก่อนท่านมรณภาพไปแล้วก็ปรากฏว่ามีดวงไฟขนาดใหญ่ได้ลอยขึ้นไปในอากาศ สันนิฐานกันว่าเป็นท่านหลวงปู่ทวด(ดำรงธรรม, 2552) ดังนั้น“การเหยียบน้ำทะเลจืด” จึงนับเป็นบริบทส่วนหนึ่งของความเป็นหลวงปู่ทวดที่เต็มไปด้วยชื่อเสียงอันโด่งดัง อีกทั้งยังดึงดูดผู้คนให้แวะเวียนมาสักการะท่านอย่างไม่ขาดสาย

งานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยได้มุ่งเป้าพื้นที่ของการวิจัย คือ วัดพะโคะ เพราะนอกจากจะมีประวัติศาสตร์ทั้งในเชิงของความเป็นประวัติศาสตร์ของพื้นที่ของวัดมาอย่างยาวนานแล้ว ยังมีประวัติศาสตร์ในเชิงมิติของความเป็นพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ และความเป็นหลวงปู่ทวดที่มีอิทธิพลต่อความศรัทธาของคนในและนอกพื้นที่ ซึ่งภายใต้ชื่อหลวงปู่ทวดนี้จะประกอบไปด้วยแหล่งกำเนิด การออกบวช และการแสดงอภินิหารต่างๆ ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ของวัดพะโคะและตำบลชุมพลแทบทั้งสิ้น แต่ด้วยบริบทของความเป็นหลวงปู่ทวดเองนั้นผู้วิจัยมองว่า ได้สอดแทรกชุดอำนาจของการสร้างอัตลักษณ์ในความเป็นพุทธศาสนาภายใต้ภาคปฏิบัติกรในรูปแบบต่างๆบน “พื้นที่” อาทิ พื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่ทางความคิด และพื้นที่พิธีกรรม โดยอัตลักษณ์นั้น ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นลอยๆ ตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้างของวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่ง และวัฒนธรรมก็เป็นสิ่งก่อสร้างทางสังคม (Social Construct) ที่ไม่หยุด

นิ่งหรือตายตัว หากแต่มีรูปแบบเป็นวงจรที่เรียกว่า “วงจรแห่งวัฒนธรรม” (Circuit of Culture) ที่อัตลักษณ์ทั้งหลายภายใต้วัฒนธรรมนั้นจะมีกระบวนการถูกผลิต (Produced) ถูกบริโภค (Consumed) และถูกควบคุมจัดการ (Regulated) อยู่ในพื้นที่วัฒนธรรมเหล่านั้น อีกทั้งยังมีการสร้างความหมายหรือให้นิยามความหมายของอัตลักษณ์ต่างๆ (Creating Meanings) ผ่านทางระบบของพื้นที่แล้วนำมาสร้างเป็นอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมนั้นๆ (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2550)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมองว่าในบริบทของความเป็น “พื้นที่” ซึ่งมีสร้างอัตลักษณ์ภายใต้วัฒนธรรมของวัดพะโคะนั้น น่าจะมีการสร้างอัตลักษณ์หรือมีแรงผลักดันบางประการลงบน “พื้นที่” ที่สามารถทำให้บุคคลธรรมดาเกิดความเลื่อมใส ศรัทธา โดยนำเอาบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวดเข้ามาผูกติด เชื่อมโยงและร้อยรัดทุกพื้นที่เข้าด้วยกัน ซึ่งอาจจะประกอบไปด้วยการให้ชุดความหมายของสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏนั้น เป็นส่วนประกอบหนึ่งที่แสดงออกมานิเวศแห่งอัตลักษณ์ในชุดนั้นๆ ซึ่งจากชุดคำถามดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นมูลเหตุให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาและวิจัยภายใต้หัวข้อที่ว่า หลวงปู่ทวด : การสร้างอัตลักษณ์ผ่าน “พื้นที่” วัดพะโคะ โดยงานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้มุ่งจะศึกษาในชุดความรู้เชิงประวัติศาสตร์ที่ต้องหาคำตอบว่า วัดสร้างเมื่อใด หรือมีความเป็นมาอย่างไร และไม่ได้ศึกษาถึงพิธีกรรมในรอบปี แต่จะศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างอัตลักษณ์ในความเป็นหลวงปู่ทวด ที่แสดงบนพื้นที่อันประกอบไปด้วยพื้นที่กายภาพ ที่มองผ่านการสร้างภูมิทัศน์ของวัดพะโคะและนิยามความหมายของพื้นที่กายภาพของคนในและนอกพื้นที่ พื้นที่ทางความคิด ที่มองในเรื่องของการตระหนักรู้ และความเชื่อต่างๆ ที่เกี่ยวกับหลวงปู่ทวด และพื้นที่รูปแบบพิเศษ ซึ่งหมายถึงพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวพันกับหลวงปู่ทวดผ่านความเป็นวัดพะโคะ โดยใช้ชุดความรู้และแนวความคิดในการมองพื้นที่ดังกล่าวในเรื่องของพื้นที่ การสร้างอัตลักษณ์ และสัญลักษณ์ เข้ามาเป็นแว่นขยายเพื่อศึกษาและตีความถึงความหมายต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้ง

2. คำถามการวิจัย

ในงานศึกษาชิ้นนี้มีประเด็นคำถาม คือ

- การนิยามความหมายพื้นที่และหลวงปู่ทวดวัดพะโคะเป็นอย่างไร
- การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่กายภาพของวัดพะโคะเป็นอย่างไร
- การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่ทางความคิดเป็นอย่างไร
- การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่ทางสังคมเป็นอย่างไร

3. วัตถุประสงค์

การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่วัดพะโคะ

4. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้มุ่งอธิบายเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์และบริบทความเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ โดยกำหนดประเด็นดังนี้

- 1.1 การนิยามความหมายพื้นที่และหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ
- 1.2 การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่กายภาพของวัดพะโคะ
- 1.3 การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่ทางความคิด
- 1.4 การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่ทางสังคม

ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมพื้นที่หมู่ที่ 5 บ้านคลองฉนวน หมู่ที่ 6 บ้านพะโคะ ตำบลหุ้มพล อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา เนื่องจากบริเวณนี้ เป็นพื้นที่โดยรอบวัดพะโคะ และเป็นพื้นที่ที่มีสมาชิกในชุมชนมาประกอบกิจกรรมกับวัดพะโคะเป็นประจำ

5. ประโยชน์ของการวิจัย

1. เป็นองค์ความรู้ของการประกอบสร้างของอัตลักษณ์ของวัดพะโคะที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวด
2. เป็นแนวทางสำหรับการขยายพื้นที่ทางความคิดหรือมุมมองทางวิชาการในเรื่องของพื้นที่ อัตลักษณ์ และสัญลักษณ์ที่ทำให้มองเห็นสิ่งต่างๆ ได้อย่างละเอียด และลึกซึ้งยิ่งขึ้นหรือมองเห็นถึงชุดความหมายต่างๆ ที่สอดแทรกในวัดภูนั้นๆ
3. มีคุณค่าแก่ประจำวัดพะโคะ องค์กรท้องถิ่นต่างๆ หรือผู้สนใจทั่วไปได้นำไปเป็นข้อมูลหรือชุดความรู้ในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว หรือผู้อื่น เพื่อเป็นประโยชน์กับท้องถิ่น

4. การศึกษาเรื่อง การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่าน “พื้นที่” วัดพะโคะ ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา จะได้เป็นองค์ความรู้ในลักษณะของการเห็นตัวอย่าง ความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่างๆ อาทิ ความเป็นอัตลักษณ์และภาคปฏิบัติการ เพื่อเกิดความก้าวหน้าทางวิชาการและใช้เป็นแนวในการศึกษามิติของอัตลักษณ์ในพื้นที่อื่นๆ สำหรับสาขาพัฒนามนุษย์และสังคมต่อไป

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

อัตลักษณ์ หมายถึง ความเป็นลักษณะเฉพาะหรือการประกอบสร้างลักษณะเฉพาะของหลวงปู่ทวด ด้วยการนิยามและมีความแตกต่างจากคนอื่นอย่างไร ในบริบทต่างๆทางสังคม

พื้นที่ หมายถึง พื้นที่กายภาพของวัดพะโคะ พื้นที่ทางความคิดของผู้ที่มาท่องเที่ยววัดพะโคะและชาวบ้านโดยรอบวัดพะโคะ และพื้นที่ทางสังคมที่เป็นจุดเชื่อมโยงพื้นที่ทางกายภาพเข้ากับพื้นที่อุดมคติ เช่น พิธีกรรมต่างๆ

วัดพะโคะ หมายถึง วัดในสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่บนเขาพะโคะหมู่ที่ 6 บ้านพะโคะ ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 840 ซึ่งมีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า วัดราชประดิษฐฐาน แต่คนทั่วไปนิยมเรียกว่า วัดพะโคะ

หลวงปู่ทวดวัดพะโคะ หมายถึง สมเด็จพระราชรมุนีสามิราโมหรือหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด หรือสมเด็จพระเจ้าพะโคะที่มีความเกี่ยวพันกับพื้นที่ของวัดพะโคะ

สัญลักษณ์ หมายถึง การใส่ชุดความหมายลงในสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นของวัดพะโคะ อาทิ พระเครื่อง รูปหล่อ ดอกไม้ ประเพณี พิธีกรรม เป็นต้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาชิ้นนี้เป็นการศึกษาเรื่อง การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่าน “พื้นที่” วัดพะโคะ โดยจะมุ่งศึกษาเรื่องของการสร้างอัตลักษณ์ที่แสดงความเป็นตัวตน รวมถึงความเป็นพื้นที่ที่มีความเกี่ยวพันและเชื่อมโยงกับความเป็นหลวงปู่ทวด โดยมีแนวคิดและทฤษฎี ที่ได้นำมาใช้เป็นกรอบในการวิจัยดังนี้ คือ

- 1 แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์
- 2 แนวคิดเรื่องพื้นที่
- 3 แนวคิดเรื่องสัญณะ
- 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 5 กรอบคิดในการวิจัย

แนวคิด และทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาดังกล่าวนี้ ล้วนมีความเกี่ยวพัน เชื่อมโยงและร้อยรัดกันเป็นโครงข่ายของการสร้างอัตลักษณ์ในความเป็น “พื้นที่” ของวัดพะโคะ ดังนั้นเพื่อให้สามารถเข้าใจได้อย่างแยกย่อย จึงจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้หรือทบทวนวรรณกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีดังต่อไปนี้

1. แนวคิดอัตลักษณ์และภาพตัวแทน

1.1 ที่มาของอัตลักษณ์

สามารถจำแนกออกเป็นสองยุคด้วยกัน คือ ยุคแรก ยุคสมัยใหม่ รายละเอียดดังนี้

ยุคแรก : ยุคสมัยใหม่

เริ่มตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 ภายหลังจากที่ตกอยู่ภายใต้ศาสนจักรมาโดยตลอด จากนั้นก็เริ่มรื้อฟื้นตัวตนของมนุษย์ โคนิใช้ฐานคติของแห่งเหตุผลนิยม (Rationalism) ที่เชื่อมั่นในศักยภาพแห่งมนุษย์ แต่ก็ได้หมายความว่า มนุษย์จะมีอิสระเสียทั้งหมด โครงสร้างสังคมก็ยังกำหนดมนุษย์อยู่ด้วยในเวลาเดียวกัน ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็น “ยุคมนุษยนิยม” ซึ่งจากปรัชญาดังกล่าวจึงส่งผลให้ศาสตร์ต่าง ๆ เริ่มให้ความสนใจตัวตนซึ่งเป็นแนวทางอันเป็นเบื้องต้นของการเรียนรู้

และทำความเข้าใจในความเป็นตัวตนของเรา(อภิญา เฟื่องฟูสกุล , 2546) ในระยะเริ่มแรกจะมุ่งเป้าหมายของการศึกษาไปที่สำนักจิตวิทยา ที่เป็นศาสตร์สนใจในสภาวะจิตและตัวตนของมนุษย์ ภายใต้อารมณืความรู้สึกของมนุษย์ ซึ่งในศาสตร์ด้านจิตวิทยามีการกำหนดศัพท์เฉพาะที่ใช้เรียกขานการศึกษาประเภทนี้ว่า Subjectivity ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า Identity ปฐมบทของศาสตร์ด้านจิตใจในช่วงนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม (กัจจร หลุยยะพงศ์, 2553) คือ

กลุ่มที่หนึ่งคือกลุ่มที่สนใจจิตไร้สำนึก (Unconscious) ซึ่งเติบโตจากแนวคิดฟรอยด์ (Sigmund Freud) ซึ่งสนใจการสร้างตัวตนของมนุษย์มาจากรฐานของอตัลัษณ์ทางเพศจากโครงสร้างทางจิตวิทยาภายใต้จิตไร้สำนึก โดยที่กลไกสำคัญของการก่อตัวของอตัลัษณ์ก็คือ ปมโอดิปุส (Oedipus Complex) และความกลัวถูกตอน (Fear of Castration) หรือบางครั้งเราอาจเรียกการก่อตัวของอตัลัษณ์เหล่านี้ว่า เป็นการสร้างอตัลัษณ์จากแรงขับทางเพศ ซึ่งฟรอยด์เองก็ยังมีมองอีกว่าการก่อตัวของอตัลัษณ์ของมนุษย์จะอยู่ภายใต้โครงสร้างสามระดับ คือ Id, Ego และ Super Ego โดยที่ Id จะเป็นพลังดิบภายในตัวมนุษย์ ไม่เกี่ยวข้องกับเหตุผลและจะฝังตัวอยู่ที่จิตไร้สำนึก ส่วน Super Ego จะเป็นพลังของสังคมในการกำหนดมนุษย์ดังเช่น กระบวนการขัดเกลาทางสังคม และ Ego คือ ส่วนที่แสดงออกมาภายใต้การถูกกำหนดของ Id และ Super Ego ด้วยเหตุนี้ การสร้างตัวตนของมนุษย์จึงเต็มไปด้วยความขัดแย้ง เพราะมีบางส่วนที่เราปรารถนาจาก Id ก็ไม่สามารถดำเนินการได้ แต่ก็มิได้หมายความว่า จะหายไป แต่อาจเปลี่ยนแปลงไปสู่กระบวนการกลไกป้องกันตนเอง (Defensive Mechanism) เช่น การเก็บกด การทดแทน การชดเชย หรือการแสดงออกสู่สัญลักษณ์ต่างๆ (นายสันติ ทันชม, 2555.) ต่อมาลาแกอง (Jacques Lacan) ก็ได้พัฒนาแนวคิดของฟรอยด์ต่อในเรื่องจิตไร้สำนึกและเพศ โดยมุ่งเน้นขั้นตอนการพัฒนาอตัลัษณ์ทางเพศ ที่มองว่า การเติบโตจะมีผลมาจากการสังเกตตัวตนของตนเองและคนอื่นผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ และพัฒนาตัวตนของตนเอง โดยเรียกว่าทฤษฎี Mirror Stage คือ ช่วงที่เด็กทารกจะเห็นภาพของตนเองครั้งแรกประคูลการส่องกระจก ภาพที่เห็นคือ ตัวตน เด็กทารกก็จะเริ่มตระหนักถึงตัวตนของตนหรือการสร้าง “ฉัน” ขึ้นมา อันทำให้แยกตัวออกจากแม่ เมื่อเราแยกออกจากแล้ว ก็จะเกิดความรู้สึกขาด จึงต้องพยายามพยายามเชื่อมต่อกับอะไรบางอย่าง ซึ่งจะทำให้เกิดกระบวนการ “เลียนแบบ” (Identification) ผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ กระบวนการเรียนรู้จากภายนอกส่งผลให้เราค่อย ๆ เรียนรู้สะสมภายในจิตใต้สำนึกของเราและก่อรูปกลายเป็นตัวเราในที่สุด ด้วยเหตุนี้ อตัลัษณ์จึงเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่ง ค่อย ๆ ดำเนินไปเรื่อย ๆ และที่สำคัญคือ การมุ่งเน้นการสร้างตัวตนผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ (Woodward, 1997 อ้างแล้วในเฉลิมชัย ปัญญาดี ,2553) ซึ่งแนวคิดในกลุ่มแรกนี้ได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก เนื่องจากการมองจิตมนุษย์ที่ลึกลงไปจับต้องไม่ได้และมุ่งเน้นแต่เรื่อง

เพศ ซึ่งบางครั้งการเกิดหรือสร้างอัตลักษณ์ไม่จำเป็นที่จะต้องเกิดจากจิตและเพศเสมอไป ดังนั้นจึงส่งผลให้เกิดสำนักจิตสำนักขึ้นมา โดยสำนักนี้พยายามอธิบายถึงการสร้างตัวตนของมนุษย์ในระดับจิตสำนึก (Conscious) ดังจะขอกล่าวดังหัวข้อต่อไป

กลุ่มที่สองคือกลุ่มที่สนใจจิตสำนึก (Conscious) ผู้นำทางวิชาการในกลุ่มที่สองนี้คือ Erickson และ Allport ซึ่งสนใจในระดับจิตสำนึกที่ตัวตนจะค่อย ๆ กล่าวคือ อิริกสัน (Erick Erickson) มองว่า การก่อรูปที่นั่นไม่ใช่เกิดขึ้นเฉพาะในวัยเด็กเหมือนกับฟรอยด์ แต่เขากลับมองว่าการก่อรูปนั้นเป็น “การก่อตัวตลอดชีวิต” โดยจำแนกเป็น 8 ชั้น นับตั้งแต่ช่วงทารก วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และท้ายสุดคือวัยชรา และในแต่ละชั้นก็อาจจะเกิดภาวะวิกฤติได้ซึ่งหากผ่านพ้นไป บุคคลนั้นก็จะมีอัตลักษณ์ที่สมบูรณ์แบบไม่ขัดแย้งในตนเอง และในส่วนของ ออลพอร์ต (Gordon Allport) เป็นผู้พัฒนาแนวคิด Trait Theory ซึ่งสนใจลักษณะเด่นบางประการของมนุษย์ที่จะมีผลต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ในบริบทของความหลากหลาย แต่อาจจำแนกเป็นห้ากลุ่มใหญ่ (The Big Five) อันได้แก่ Neuroticism หรือบุคลิกขี้กังวล Extrovert หรือบุคลิกอบอุ่น Agreeableness หรือบุคลิกแบบตรงไปตรงมา Conscientiousness หรือชอบแข่งขัน และ Openness หรือเปิดตัว ทั้งนี้ คนแต่ละคนก็จะมี Trait ที่หลากหลาย แต่มักจะมี Trait ที่เป็นจุดเด่น ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความ เป็นลักษณะเฉพาะของในความเป็นตัวตนของเขานั่นเอง(กัจจร หลุยยะพงศ์, 2553) กลุ่มที่สองนี้ส่วนใหญ่เป็นที่สนใจของนักสังคมศาสตร์ แต่จุดเน้นของการวิเคราะห์จะสนใจอัตลักษณ์ของมนุษย์ภายใต้บริบทสังคม โดยยุคสมัยใหม่ได้วางรากฐานวิธีคิดต่ออัตลักษณ์ โดยในระยะแรกอัตลักษณ์เป็นกระบวนการที่มองมนุษย์ในฐานะที่สร้างตัวตนขึ้นมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างภายในและภายนอก โดยที่หากเป็นสำนักจิตวิเคราะห์จะมองลึกถึงจิตใต้สำนึกว่าเป็นแรงขับที่ทำให้เกิดอัตลักษณ์ ส่วนสำนักปรากฏการณ์นิยมและปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์จะมองในระดับของจิตสำนึกของมนุษย์ที่ปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ซึ่งผู้วิจัยมองว่าการศึกษาบุคลิกลักษณะเช่นนี้น่าจะตั้งคำถามที่ว่า เราเข้าใจเขาจริงหรือ หรือเราไม่มีอะไรจะศึกษาแล้วหรือจึงหันมาศึกษาตัวเอง แน่แน่นอนว่าอัตลักษณ์นั้นเป็นการศึกษาสิ่งที่เรียกว่า “วิถี” ของความเป็น “ตัวตน” แต่จะแน่ใจได้อย่างไรหากศึกษาความเป็นตัวตนของเขาเหล่านั้นที่เรื่อนร่าง โดยไม่ได้มองบริบทแวดล้อมที่รายล้อมตัวเขาเหล่านั้นว่ามีมิติ การแสดงรูปธรรมอย่างไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้ผู้วิจัยมองว่าเป็นเรื่องสำคัญ เพราะในความเป็นตัวตนนั้นไม่สามารถคาดเดาหรือรู้แจ้งได้จากจิตใจ เรื่อนร่าง แต่เพียงอย่างเดียว แต่การที่จะรู้แจ้งต่อความเป็นตัวตนนั้นจำเป็นต้องมองในมิติหลากหลายที่เกี่ยวกับพื้นที่ประกอบด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็เริ่มเป็นคำถามที่ปรากฏเด่นชัดขึ้นในยุคหลังสมัยใหม่ในหัวข้อถัดไป

ยุคสอง : ยุคหลังสมัยใหม่

ในขณะที่ยุคแรกจะมองความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมในลักษณะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมเพื่อสร้างตัวตนของมนุษย์ แต่ในยุคหลังสมัยใหม่ซึ่งวางอยู่บนปรัชญาการต่อต้านวิธีคิดในยุคเหตุผลนิยมและความจริงว่า สิ่งที่เราเห็นและความจริงที่เรารู้ อาจไม่ใช่คำตอบทั้งหมด ด้วยเหตุนี้อัตลักษณ์หรือตัวตนที่เข้าใจว่าเป็นตัวตนของเราจริง ๆ อาจมีใช่ก็เป็นได้ แต่อัตลักษณ์นั้นอาจตกอยู่ภายใต้อำนาจที่กำหนด โดยเรามองไม่เห็นตัวตนของเราที่อาจเป็นเพียงภาพตัวแทน (Representation) ภายใต้วาทกรรมที่ล้อมกรอบ แต่เราก็สามารถต่อสู้ได้แต่ก็ต้องอยู่ได้กรอบแห่งอำนาจนั้น โดยสำนักคิดที่สนใจมิติดังกล่าวก็คือสำนักวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) ซึ่งหยิบยืมแนวทางของจิตวิเคราะห์ ภาษา มาร์กซิสม์ และสตรีนิยม ในยุคที่ผ่านมา ผสมผสานกัน(อภิญญา เฟื่องฟูสกุล , 2546) โดยที่แนวคิดจิตวิเคราะห์จะสนใจมิติจิตใต้สำนึก ส่วนมาร์กซิสม์และสตรีนิยมจะสนใจมิติสังคมในการกรอบความคิดของมนุษย์ โดยที่ภาษาจะเป็นตัวการสื่อความหมายทั้งในด้านของอำนาจที่ถูกกำหนดและอำนาจในการต่อสู้ออกไป ที่สำคัญภาษาในที่นี้จะต่างไปจากความเข้าใจทั่วไปที่มองเป็นเรื่องธรรมชาติ โดยหันมาสนใจกับภาษาว่าเป็นพื้นที่ของ “อำนาจ” ซึ่งความหมายของฟูโกต์จะมีได้มองอำนาจเพียงเรื่องการใช้ “กำลัง” บังคับเท่านั้น แต่จะขยายสู่การใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ในการควบคุมการกระทำความคิดและพฤติกรรม(นพพร ประชากุล, 2547) รวมถึงการใช้ภาษาหรือวาทกรรมในการนิยามอัตลักษณ์ นักสตรีนิยมจึงนำแนวคิดดังกล่าวพิจารณาว่า ภาษามักจะถูกกำหนดจากเพศชาย จึงต้องหาแนวทางการสร้างภาษาของสตรีเพื่อต่อสู้ในความเป็นอัตลักษณ์ของตน หรือสร้างภาษาเดิมและสร้างภาษาใหม่บนของเดิมนอกจากแนวคิดเดิมแล้ว สำนักนี้ยังขยายวิธีคิดใหม่โดยเฉพาะการตั้งคำถามเรื่องความจริงและเหตุผลดังที่กล่าวไปแล้ว โดยเฉพาะนักคิดคนสำคัญในสำนักนี้ก็คือ Foucault, Hall และ Giddens อันมีผลต่ออัตลักษณ์ที่แตกต่างไปจากเดิม โดยเฉพาะในประเด็นของการทำทฤษฎีวิทยาหรือองค์ความรู้เดิมในลักษณะคำถามว่า “ใช่หรือ” จริงหรือ” เป็นอย่างนั้นจริงหรือ” (อ้างถึงในกำจร หลุยยะพงศ์, 2553)

ดังนั้นฟูโกต์ (Michael Foucault) จึงเป็นนักคิดคนสำคัญที่สนใจเรื่องอัตลักษณ์หรือตัวตน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ อำนาจ และวาทกรรม โดยอาจสรุปได้ว่า “ตัวตนเป็นผลลัพธ์ของวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นมาจากอำนาจและความรู้บางอย่าง อัตลักษณ์ดังกล่าวก็เผยแพร่ผ่านเครือข่ายและสถาบันต่าง ๆ และเราก็รับมาไว้โดยไม่ตั้งคำถาม ” ทำให้ความแตกต่างของอัตลักษณ์มีมุมมองที่ถูกตั้งคำถามและทำให้มิติอัตลักษณ์ดูกว้างกว่าเดิมด้วยการหยิบยกและขยับขยายมิติของ “อำนาจ” “ภาษา” และ “ภาคปฏิบัติการ” เข้ามาเพิ่มเติม ซึ่งตามแนวคิดอัตลักษณ์

ของฟูโกต์นั้น มองว่า อัตลักษณ์ของมนุษย์ถูกทำให้เสมือนกับวัตถุ (Objectification) แต่เรากลับนึกว่าเรายังคงเป็นประธาน (Subject) เพราะมันแนบเนียนจนดูไม่ออก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ตัวตนของมนุษย์ถูกโครงสร้างสังคมกำหนดแทบทั้งสิ้น (รัตนา โตสกุล, 2548) ซึ่งแนวทางดังกล่าวต่างไปจากความเข้าใจทั่วไปว่ามนุษย์เป็นประธานและมีอำนาจตั้งแนวคิดในยุคสมัยใหม่ของเดการ์ตในสำนวนที่ว่า “เพราะฉันบริโภคน จึงเป็นฉัน” อันเป็นประโยคที่แสดงให้เห็นถึงองค์ความคิดที่ค้ำประกันว่าตนนั้นเป็นประธานหรือเป็นศูนย์กลางของสรรพสิ่ง อีกทั้งฟูโกต์ยังเสนอให้เห็นถึงกระบวนการทำงานให้มนุษย์ “กลายเป็น” (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551) ดังนี้

ประการแรก การใช้วิธีการจำแนกแยกประเภท (Classified Practice) หรือการทำให้มนุษย์กลายเป็นวัตถุแห่งการศึกษา เช่น การแพทย์ทำให้มนุษย์เป็นวัตถุแห่งการศึกษา ไม่ต่างจากวิศวกรรมหรือศิลปกรรมที่สนใจการสร้างวัตถุเพื่อตอบสนองมนุษย์

ประการที่สอง การปฏิบัติเพื่อการแบ่งแยก (Dividing Practices) ดังเช่น การจำแนกคนบ้าออกจากคนดี คนเบี่ยงเบนทางเพศจากคนปกติ มิตรออกจากศัตรู เป็นต้น และการจำแนกดังกล่าวก็จะกำหนดอัตลักษณ์ให้เขาและเธอปฏิบัติการตามนั้น เช่น หากเป็นคนบ้าก็ต้องอยู่โรงพยาบาลบ้า แต่งชุดโรงพยาบาล ต้องตรวจโรค เป็นต้น และผลลัพธ์ที่สำคัญคือ การทำให้มนุษย์กลายเป็นผู้สำนึกในตนเอง (Self-Subjectivity) ที่ต้องควบคุมจัดการตัวเอง โดยไม่ต้องมีใครคอยควบคุม

หนึ่งในประเด็นเรื่องอัตลักษณ์ที่ฟูโกต์สนใจ คือ มิติเรื่อง “ร่างกาย” โดยมองว่าร่างกายเป็นพื้นที่ที่ถูกใช้อำนาจและแปลงตัวตนของมนุษย์ให้กลายเป็นวัตถุ เช่น อำนาจของหมอภายใต้ชุดความรู้ทางการแพทย์จะกำหนดตัวตนของมนุษย์ว่า ร่างกายแบบใดจะเป็นร่างกายที่สมบูรณ์เพียงพอ และร่างกายแบบใดที่หมอจะมีอำนาจในการผ่าตัดและจ้องมอง สิ่งที่น่าสนใจคือ อำนาจดังกล่าวเป็นอำนาจที่เรามักจะมองข้ามไปและไม่ถูกคิด โดยมองว่าเป็นเรื่องปกติสามัญธรรมดา เหตุนี้เอง เราในฐานะของคนไข้ก็มักไม่ค่อยถามถึงอำนาจของหมอให้เราเปลื้องผ้า ยิ่งกว่านั้น เราอาจต้องดูแลร่างกายให้ดูดีแม้จะไม่มีหมอซึ่งนับว่าเป็นการควบคุมร่างกายของตนเองในอีกทางหนึ่งด้วย

แนวคิดดังกล่าวชี้ว่า ตัวตนหรืออัตลักษณ์นั้นมาจากการที่เราผสมผสานจากสิ่งต่างๆ และเผยแพร่ออกไปภายใต้กรอบวาทกรรมนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง ตัวตนมาจากชิ้นส่วนต่างๆ ที่ดึงออกมาจากแต่ละแห่ง และมีลักษณะเป็นกระบวนการกลายเป็น (Becoming) ซึ่งอาจจะขัดแย้งกันก็ได้ และนำเสนอออกไปภายใต้สถานการณ์ต่างๆ ตามปรัชญา Anti-Essentialism ดังเช่น คนดำก็มีอัตลักษณ์ที่ผสมผสานกันระหว่างความเป็นสีผิวดำ ความเป็นคนอังกฤษ และความเป็นหญิงชาย

ผู้สูงอายุก็อาจประกอบด้วยวาทกรรมความอ่อนแอทางร่างกาย แต่ในอีกด้านก็มีวาทกรรมความเข้มแข็งและต่อสู้ ด้วยเหตุนี้ สิ่งที่เห็นว่าเป็นเรื่องความผสมผสานต่อเนื่อง ทว่ากลับเป็นที่รวมตัวของความขัดแย้ง (อภิญา เพื่อฟูสกุล, 2546: 57)

ในทำนองเดียวกัน Giddens (อ้างถึงในกำจร หลุยยะพงศ์, 2553) ก็ได้ขยายแนวคิดการต่อสู้ภายใต้กรอบออกไปสู่ทฤษฎี Structuration Theory ซึ่งจะสนใจหนทางที่บุคคลจะสร้างและผลิตซ้ำตัวตนภายใต้กรอบของสังคมด้วยแนวทางของตนเอง ภายใต้สังคมยุคหลังสมัยใหม่และความเปลี่ยนแปลงของสังคม เช่น ระบบโลกาภิวัตน์ การย้ายถิ่น การบริโภคนิยม การต่อสู้ต่อรองด้านเพศ เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลให้อัตลักษณ์มีความหลากหลายและขัดแย้งภายในตัวอย่างยิ่ง

ถึงอย่างไรก็ตามจุดเด่นที่น่าสนใจสำหรับคำว่า อัตลักษณ์นั้น กลับอยู่ที่ว่าการนิยามว่า“ฉันคือใคร” ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างตัวเรากับคน และพื้นที่อื่นๆ โดยผ่านการมองตัวเอง และคนอื่นมองเราในขณะนั้น ซึ่งหากขยับขยายความในบริบทของคำว่าบุคลิกภาพและอัตลักษณ์ ที่ดูเหมือนจะกำกวมหรือมีความคล้ายคลึงกันมากในมิติของการนิยามทางภาษาศาสตร์นั้น มีความแตกต่างกันอย่างไร ประเด็นที่สำคัญที่แตกต่างมีอยู่ด้วยกันหลายประการ อาทิ เราอาจมีลักษณะบุคลิกภาพร่วมกับคนอื่น แต่การมีอัตลักษณ์ร่วมนั้นจะมีนัยยะของการเกี่ยวพันที่ตื่นตัว (Active) บางอย่างในส่วนของเรา เช่น เราเลือกที่จะแสดงตนกับกลุ่มหรืออัตลักษณ์ที่เฉพาะ ซึ่งบางครั้งเราอาจมีตัวเลือกมากกว่าคนอื่น และอัตลักษณ์ต้องการความตระหนัก (Awareness) บางอย่างที่เกี่ยวข้องกับส่วนที่เป็นเรา ส่วนบุคลิกภาพ คือ การอธิบายลักษณะต่างๆ ที่บุคคลทั่วไปน่าจะมี เช่น การเข้าสังคมเก่งหรืออาย ซึ่งเป็นคุณลักษณะภายใน แต่อัตลักษณ์ต้องการพื้นฐานของการเลือกบางอย่าง เราอาจถูกจัดประเภทด้วยการมีลักษณะบุคลิกภาพ แต่เราต้องแสดงตน ที่หมายถึงการยอมรับอย่างเต็มใจกับอัตลักษณ์หรือความสำคัญของการแสดงตัวตน (Marking Oneself) คือ การมีอัตลักษณ์เหมือนกับกลุ่มหนึ่ง และมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่น ดังแนวคิดของ Amartya Sen ที่ชี้ให้เห็นว่าบุคคลที่มีอัตลักษณ์หลายตัวที่อยู่เหนือเชื้อชาติ วรรณะ สัญชาติและอุดมการณ์ ซึ่งแต่ละคนเลือกที่จะวาดภาพ 'ตัวตน' ร่วมกับผู้อื่นและในเวลาเดียวกันก็มีอัตลักษณ์ที่พวกเขาเลือกที่จะไม่ร่วม นอกจากนี้ยังมีอัตลักษณ์ของการแข่งขัน "ว่าทุกคนสามารถ มี หรือ เพิ่มอัตลักษณ์ให้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของเราที่เราเห็นตัวเอง ในฐานะสมาชิกของความหลากหลายของกลุ่ม"(Butt, 2012)

1.2 เหตุผลของการศึกษาอัตลักษณ์

เหตุผลของการศึกษาอัตลักษณ์ เริ่มต้นจากการที่มนุษย์เริ่มหันมาสนใจหาตัวตนของตัวเองว่ามีรากเหง้า ที่ไปที่มา หรือเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นผลพวงมาจากช่วงปลาย ค.ศ. 19 ที่เป็นหนทางแห่งการเริ่มให้อำนาจของมนุษย์ในการนิยามตัวตน โดยเฉพาะการนิยามกลุ่มคนที่ไร้อำนาจให้มีตัวตนขึ้นมา เช่น คนดำ สตรี รักเพศเดียวกัน คนชั้นล่าง จนกระทั่งยุคหลังของศตวรรษที่ 20 ที่มีบริบทอันซับซ้อนจากการยึดโยงพื้นที่ทางกายภาพของโลกเข้าด้วยกันในมิติของระบบโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลให้เกิด “กลุ่ม” ต่างๆ ขึ้นมามากมาย อาทิ กลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม กลุ่มไซเบอร์สเปซ เป็นต้น ซึ่งทำให้อัตลักษณ์เริ่มถูกตั้งคำถามอย่างหนักหน่วง เพื่อค้นหาถึงความเป็นตัวตน ความหลากหลาย และขัดแย้ง ทั้งการนิยามของความเป็นตัวตนของเรา และภายนอก ถึงขนาดที่เรียกว่ายุคหลังศตวรรษที่ 20 ว่า ยุคของ “วิกฤติแห่งอัตลักษณ์” (Crisis of Identity) ดังเช่น การนิยามความหมายตัวตนของเด็กช่างกลในงานของ จารุณี สุวรรณศรี (2547) และการศึกษากะเทยที่แสดงในคาบาริในงานของ เรืองฟ้า บุราคร (2550) งานทั้งสองชิ้นเผยให้เห็นการนิยามความหมายของคนกลุ่มชายขอบทั้งสองล้วนแล้วกำลังพยายามนิยามตัวตนของตนเองในด้านบวกขึ้นมา โดยผ่านการใช้การสื่อสารในรูปแบบที่หลากหลาย ในขณะที่กลุ่มเด็กช่างกลนั้นได้ใช้กราฟิฟิเป็นพื้นที่แสดงออกถึงตัวตน โดยเฉพาะอำนาจของตนเองผ่านโต๊ะหนังสือ ห้องน้ำ และสถานที่ต่าง ๆ ส่วนกะเทยก็จะใช้การแสดงคาบาริเป็นพื้นที่บอกตัวตนในแง่บวก นั่นก็อาจมีนัยยะแสดงให้เห็นว่า แม้สังคมจะสร้างกรอบและกำหนดอัตลักษณ์ของผู้คนแต่มนุษย์ก็ยอมท้าทายและสร้างตัวตนขึ้นมาได้ แม้เพียงพื้นที่เล็ก ๆ ในทางกลับกันพื้นที่ใหญ่ๆ ก็สามารถสร้างความเป็นอัตลักษณ์ได้เช่นกัน ดังในงานศึกษาของ Butt ที่กล่าวว่า ในระดับท้องถิ่นนั้น Safari จะถูกสร้างความเป็นอัตลักษณ์ขึ้นผ่านเครือข่ายระหว่างผู้ประกอบการทัวร์ , ค่ายและห้องพักที่หรูหรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าโภคภัณฑ์จะถูกสร้างขึ้นผ่านการเคลื่อนไหวของนักท่องเที่ยวระหว่างค่ายและห้องพักอย่างเป็นวงจร การเคลื่อนไหวเหล่านี้อยู่ในย่านการท่องเที่ยวภายในและรอบ ๆ บริเวณของธรรมชาติที่ถูกสร้างหรือปรับเปลี่ยนให้เป็นวัฒนธรรมแบบ Safari (Butt, 2012) หรือในงานศึกษาถึงพิพิธภัณฑสถานในประเทศรัสเซียของ Katia ที่กล่าวว่า พิพิธภัณฑสถานนั้นคือสถานที่ที่เก็บรวบรวมอนุสาวรีย์ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นวัตถุจากศิลปะ อนุสรณ์สถานของศาสนา วิทยาศาสตร์ งานอุตสาหกรรม บ้าน งานฝีมือ จากเหตุการณ์ที่น่าทึ่งของประวัติศาสตร์ชาติของรัสเซียซึ่งถูกนำมารวบรวมเอาไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติของรัสเซีย และได้เปิดออกมาเป็นพื้นที่สาธารณะให้ผู้คนเข้าชมและตระหนักถึงรากเหง้าของสิ่งต่างๆ โดยสามารถใช้เป็นจุดยึดของอัตลักษณ์ประจำชาติที่เป็นพื้นที่ในการเชื่อมโยงอดีตและปัจจุบันด้วย (Katia, 2010)

นอกจากการมุ่งเน้นมิติด้านการผลิต ความหลากหลาย หรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการสร้างอัตลักษณ์ดังกล่าวในข้างต้นแล้ว งานวิจัยด้านอัตลักษณ์นั้น ยังก้าวไปสู่มิติด้านการถูกทำให้บริโภคอีกด้วย ดังในงานศึกษาเรื่อง “ร้านกาแฟ : ความหมายในวัฒนธรรมไทยยุคบริโภคนิยม” ที่สนใจการศึกษาการบริโภคความหมายของร้านกาแฟสตาร์บัค เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของคนชั้นกลาง ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ร้านกาแฟหัวนอกได้สร้างสัญลักษณ์ทั้งในด้านของความเป็นสากล ความเป็นเลิศ และความเชี่ยวชาญ เหตุนี้ เมื่อผู้บริโภคที่ได้เข้ามาบริโภคกาแฟดังกล่าวก็จะเกี่ยวกระหวัดความหมายเข้ามาเป็นอัตลักษณ์ส่วนหนึ่งของตนเอง คือ ทันสมัยและดูเป็นผู้ดี ทว่าก็มิได้หมายความว่าผู้บริโภคจะละทิ้งอัตลักษณ์เดิมของตนแต่จะมีลักษณะผสมผสานกัน(ศรีนครินทร์เจริญจร, 2544) เช่น ผู้บริโภคบางคนที่เป็นเกย์ก็ยังคงเป็นเกย์แต่ก็จะสร้างอัตลักษณ์ในด้านความเป็นคนชั้นกลาง ในขณะที่พื้นที่ร้านกาแฟก็ยังคงเป็นพื้นที่สำหรับการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันหรือทำให้กาแฟนั้นเป็นอัตลักษณ์ที่เราสามารถสร้างขึ้นเพิ่มเติม เช่น การเป็นคนชอบดื่มกาแฟ เป็นต้น (M.Cengiz Yildiz, 2010) ดังนั้นงานศึกษาถึง “พื้นที่” ของร้านกาแฟ นั้นนับว่าเป็นงานที่หันมาศึกษาในเชิงพื้นที่ทางกายภาพที่มีมุมมองในเรื่องของการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของร้านกาแฟและพื้นที่ในลักษณะของการประกอบสร้างของผู้บริโภคตามมโนคติของความเป็น “ภาพตัวแทน” ที่มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวเนื่องกับร้านกาแฟได้เป็นอย่างดี (Woodward 1997 อ้างถึงในเฉลิมชัย ปัญญาดี, 2553)

แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น งานศึกษาที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์โดยส่วนใหญ่ นั้น มักจะศึกษา โดยมองไปที่ พื้นที่ตัวตนของมนุษย์เป็นหลัก ซึ่งยังขาดงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ในพื้นที่รูปแบบอื่นที่ไม่ใช่ตัวตนของมนุษย์(กัจจกร หลุยยะพงศ์, 2553) ซึ่งมุมมองของกัจจกร หลุยยะพงศ์ ดังข้างต้นมีความสอดคล้องกับผู้วิจัยเองในลักษณะที่ว่า อัตลักษณ์นั้นมีได้หมายถึง “ตัวตน” ของมนุษย์ แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ “พื้นที่” ในรูปแบบอื่นๆที่มีได้หมายถึงเพียงแค่มนุษย์ก็กลับมีอัตลักษณ์ในบริบทของความเป็น “พื้นที่” นั้นๆประกอบด้วย ซึ่งเป็นที่น่าสนใจอย่างมากหากมีการศึกษาเรื่องของอัตลักษณ์ในมิติอื่นๆประกอบ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการขยายญาณวิทยา (Epistemology) หรือเปิดกรอบชุดความคิดในเรื่องราวของคำว่า “อัตลักษณ์” นั้นให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การอนุมานถึงลักษณะที่สำคัญของอัตลักษณ์ดังกล่าวในหัวข้อถัดไป

1.3 ลักษณะที่สำคัญของอัตลักษณ์

ลักษณะที่สำคัญจากการสังเคราะห์อัตลักษณ์ ผ่านผลงานวิชาการของท่านผู้รู้พบว่า อัตลักษณ์นั้นมีลักษณะที่สำคัญอยู่ 2 ประการประการแรก คือ การมองแบบหยั่งรากถึงวัฒนธรรมและประเพณี ที่สามารถรับรู้ในฐานะของการครอบงำคุณค่าและความหมายที่เป็นสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์ การประกอบสร้างอัตลักษณ์ในรูปแบบต่างๆ เช่น การประดิษฐ์ ซึ่งทั้งหมดเหล่านี้รวมตัวกันในเชิงสัญลักษณ์, คุณธรรม, จริยธรรม, รหัสและความงามที่อาจอยู่ในรูปแบบของตำนาน, สุภาษิต, ปริศนา, หรือพิธีกรรม (David Doina, Florea Calin, Tomuletiu Elena-Adriana, Pop Anisoara, 2011) ประการที่สอง อัตลักษณ์จำเป็นต้องแสดงผ่านระบบของสัญลักษณ์ (Symbol) หรือรหัสหมายจากสิ่งของ เพื่อใช้แสดงตนหรือความเป็นตัวตน เช่น เสื้อผ้าที่เราสวมใส่ เครื่องประดับตกแต่ง ทั้งนี้ก็เพื่อบ่งบอกถึงสัญลักษณ์บางประการรวมทั้งความเป็นภาพตัวแทน (Representations) ที่เป็นสิ่งสำคัญในการแสดงให้เห็นแนวทางว่า เรามีอัตลักษณ์บุคคลหรืออัตลักษณ์เป็นอย่างไร หรือตัวเรามีอัตลักษณ์ร่วมกับใคร ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้เป็นมักอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์หรือในท่ามกลางตัวเรากับคนอื่น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า อัตลักษณ์หรือความเป็นอัตลักษณ์นั้นเป็นการกำหนดตำแหน่งแห่งที่ (Position) ของเราในท่ามกลางพื้นที่ของสังคมนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตาม การที่เรามองตัวเอง และคนอื่นมองเรานั้นอาจไม่สอดคล้องกันเสมอไป ซึ่งอาจจะมีเรื่องของเวลาและสถานที่ รวมไปถึงการ “อยากเป็น” ที่เป็นพลังหรือปัจจัยสำคัญในการทำให้ “การมอง” นั้นไม่สอดคล้องกับทั้งตัวเราและสังคม ดังนั้นลักษณะสำคัญของอัตลักษณ์จึงเปรียบเสมือนกับการถูกสร้างขึ้น โดยผ่านการก่อตัว การปฏิสังสรรค์ ท่ามกลางความหลากหลายของอัตลักษณ์ แต่เมื่อบุคคลยอมรับอัตลักษณ์ใดอัตลักษณ์หนึ่งไม่ว่าจะห้วงเวลาใดก็จะเกิดกระบวนการภาวะของการแทนที่ และทำการกำหนดตำแหน่งแห่งที่หรือจุดยืนของตนเอง ซึ่งกระบวนการเหล่านี้มีจุดเน้นอยู่ที่การเชื่อมโยงกับสังคมที่เราอาศัยอยู่ (Woodward, 2000 : 1 อ้างถึงในพิศิษฐ์ คุณวโรดมน์ , 2545: 6) บ่อยครั้งที่พบว่าอัตลักษณ์ต่างๆ ของเราถูกจัดให้เข้าที่ด้วยโครงสร้างต่างๆ ทางสังคม เช่น การจัดชายขอบให้กระบวนการของรัฐ-ชาติ เป็นต้น แต่เราก็ได้มีส่วนร่วมในการก่อตัวอัตลักษณ์ของตัวเอง โดยทั้งนี้อาจเป็นไปเพื่อ ต่อรอง ต่อสู้ สนับสนุน หรือจัดขึ้นโครงสร้างอำนาจของอัตลักษณ์ด้วยก็ได้

จากความซับซ้อนของอัตลักษณ์ดังกล่าวทำให้ Hall (1990 อ้างถึงใน ปิยรัตน์ ปันลี, 2545 : 13) กล่าวว่า “อัตลักษณ์ไม่ใช่เรื่องที่ชัดเจนหรือไม่เป็นปัญหาอย่างที่เราคิด บางทีแทนที่เราจะคิดว่า อัตลักษณ์เป็นข้อเท็จจริงที่สำเร็จรูปเรียบร้อยแล้วอย่างที่ปฏิบัติการทางวัฒนธรรมแบบใหม่ นำเสนอ เราควรที่จะคิดว่า อัตลักษณ์เป็น “ผลิตภัณฑ์” ที่ไม่มีวันทำเสร็จได้” โดย Hall มองว่า อัต

ลักษณะเคลื่อนที่ เลื่อนไหล มีพลวัตร หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ อัตลักษณ์เป็น “กระบวนการกลายเป็น” (Process of Becoming) เท่าที่คนๆ หนึ่งจะเป็นได้ ทำให้อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของการผลิตสร้าง การต่อสู้ ช่วงชิง ให้ได้มา หรือเป็นการกำหนดขีดเขต โดยอำนาจสังคมหรือวัฒนธรรม ดังนั้น อัตลักษณ์ก็เปรียบเสมือนชุดของคุณค่าหรือความหมายในรูปแบบหนึ่งที่มีกระบวนการสร้างมาจาก ปัจเจกบุคคล เพื่อการแสวงหาและจัดวางตนเองลงไปยังกรอบโครงสร้างหรือบริบทต่างๆ ของสังคม จนกลายเป็นเสมือนการกำหนด จัดการ และสร้างความหมายเรื่องอัตลักษณ์ของตนท่ามกลางผู้อื่น หรือก็คือการสร้างความหมายเรื่องอัตลักษณ์ให้เป็นพื้นที่ทางสังคมขึ้นมาขึ้นเอง Jenkins (1997 อ้างถึงใน ปิยรัตน์ ปันลี, 2545 : 14) เห็นว่า ทันทีที่เราเกิด เราทุกคนต่างก็ถูกจัดวางอยู่ในตาข่าย (Web) ของช่วงเวลาแห่งการนิยามอัตลักษณ์ ปฏิสัมพันธ์และกระบวนการต่างๆ

1.4 ประเภทของอัตลักษณ์และการสถาปนาอำนาจ

จากมิตินี้ความเหลื่อมล้ำ ซับซ้อน และหลากหลายในความเป็นอัตลักษณ์ซึ่งกล่าวถึง ในข้างต้นแล้วนั้นพอที่จะจำแนก แยกแยะความหลากหลายของอัตลักษณ์ได้จาก งานของเชนิชวัญ ภูษณงค์ (2549) ที่แบ่ง “อัตลักษณ์” ออกเป็น 5 ประเภทดังนี้ 1. อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล (Individual Identity) 2. อัตลักษณ์ร่วม (Collective Identity) 3. อัตลักษณ์องค์กร (Corporate Identity) 4. อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) และ 5. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) แต่ผู้วิจัยขอสรุปภาพรวมของอัตลักษณ์ออกเป็น 3 ประเภทเพื่อลดความซ้ำซ้อนหรือกำกวมกันของอัตลักษณ์ ได้แก่

1. อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล (Individual Identity) ที่หมายถึง ความเป็นปัจเจกชน และสิทธิในการนิยามชุดอัตลักษณ์ให้กับตัวเรา เสมือนการออกแบบเสื้อผ้า อาหารที่เราสวมใส่ เพื่อแสดงถึงความเป็นเรา หรือความต้องการที่จะสะท้อนตัวตนของเราในสายตาคนอื่นด้วย

2. อัตลักษณ์ร่วม (Collective Identity) ที่หมายถึง กระบวนการสร้างสำนึกร่วมของกลุ่มต่างๆ ในสังคม อันจะทำให้สมาชิกตระหนักถึงลักษณะร่วมของกลุ่มและเข้าใจว่า “พวกเรา” มีลักษณะต่างไปจาก “พวกเขา” อย่างไร (Melucci อ้างถึงใน สกกลกานต์ อินทร์ไทร , 2539 : 22) สำนึกร่วมดังกล่าว สามารถสร้างและปรับเปลี่ยนได้ และต้องอาศัยการสื่อสารร่วมกับอาศัย สัญญลักษณ์ต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้นในระบบวัฒนธรรมของกลุ่มเช่น เพลงพื้นบ้าน ตำนานเรื่อง วิถีกรรมของบรรพบุรุษ ดังนั้นสังคมและวัฒนธรรม จึงมีบทบาทในการสร้างใหม่ การดำรงรักษา และปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์โดยตรง ยิ่งไปกว่านั้น อัตลักษณ์ร่วม ยังมีความหมายที่สอดคล้องและคล้ายคลึงกับคำว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) อีกด้วย เพราะมีความหมายว่า

เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มหรือวัฒนธรรมหรือของปัจเจกบุคคล ได้รับอิทธิพลโดยกลุ่มหรือวัฒนธรรมที่เธอหรือเขาร่วมอยู่(Wikipedia , 2555)

3. อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม (Cultural Identity) ที่หมายถึง การผลิตสร้างมาจากการใช้วาทกรรม (Product of Discourse) โดยมีโครงสร้างทางสังคมและอำนาจ เป็นตัวสนับสนุนให้เกิดอัตลักษณ์ดังกล่าว เช่น การที่คนในสังคมนำเสนอวาทกรรมของอัตลักษณ์ในความเป็นผู้หญิงว่าต้องเป็นอย่างไร ดังจะเห็นได้จากสำนวนที่ว่า “.....เป็นลูกผู้หญิงต้องไม่ชิงสุกก่อนห่าม รักนวลสงวนตัว พุดจาสุภาพเรียบร้อย...” เป็นต้น ดังนั้นหากจะเป็นผู้หญิงที่สมค่า หรือผู้หญิงที่สังคมยอมรับจึงจำเป็นที่จะต้องสร้างอัตลักษณ์ของการไม่ชิงสุกก่อนห่าม ความรักนวลสงวนตัว และพุดจาสุภาพเรียบร้อย เหล่านี้ลงบนเรือนร่าง หรืออาจจะสร้างในลักษณะของอัตลักษณ์ซ่อนเร้น ปิดบัง อำพราง ความเป็นตัวตนของเราไว้ เช่นกรณีของการอยู่ต่อหน้าผู้ใหญ่ หรือบุคคลแปลกหน้า จำเป็นต้องสุภาพเรียบร้อย เพื่อการ “ดูดี” ในสายตา “คนอื่น” ซึ่งทำให้บุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์และสังคมเดียวกัน ก็จะถูกรับจากสมาชิกภายในสังคมนั้น ให้เป็น “คนใน”หรือเป็นพวกพ้องเดียวกัน

แต่ทางสังคมวัฒนธรรมนั้น อัตลักษณ์ถือเป็นลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของคนและชุมชนซึ่งสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ถูกครอบงำโดยวัฒนธรรมกระแสหลักและของผู้มีอำนาจมากกว่า ซึ่งการพัฒนาแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนหรือท้องถิ่นนิยมพูดถึงการพัฒนาว่าเป็นกระบวนการ “คืนสู่รากเหง้า” สืบหาตัวตนและอัตลักษณ์ที่ถูกกลืน ถูกครอบงำให้ฟื้นคืนมาเป็นพลังในการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพึ่งตนเองให้คืนความเชื่อมั่นและการเคารพตนเอง ความรู้ ภูมิปัญญา และจารีตประเพณีอันดีงาม (เสรี พงศ์พิศ อ้างถึงในปรววรรณ ทรงบัณฑิตย, 2549:8)

อย่างไรก็ตาม สำหรับนักวัฒนธรรมศึกษา เช่น สมสุข หินวิมาน (2548) เชื่อว่าอีกกระบวนการหนึ่งที่เราควรก่อรูป “ตัวตน” หรือประกอบสร้างอัตลักษณ์ขึ้นมาได้นั้น อาจดูได้จากกิจกรรมการบริโภค (Consumption) ในชีวิตประจำวันของผู้คน เช่น การแต่งกาย การกินอยู่ ภาษา การสร้างบุคลิกภาพ ไปจนถึงรสนิยมและรูปแบบการใช้ชีวิตที่แตกต่างหลากหลายตัวอย่างเช่น งานวิจัยที่ศึกษาเรื่อง “การประกอบสร้างอัตลักษณ์ ” ได้แก่งานศึกษาของศรีนคร รัตน์เจริญขจร (2544) ที่วิเคราะห์ร้านกาแฟสมัยใหม่(สตาร์บัคส์) ในฐานะพื้นที่ในการที่ผู้คนใช้การบริโภคกาแฟเพื่อสร้างและรับรู้ความหมายของ “ตัวตน” และ “อัตลักษณ์” ของตนเอง ผู้วิจัยพบว่าในแง่ของการประกอบสร้างอัตลักษณ์ผ่านร้านกาแฟนั้น พบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับวัตถุ/สินค้า (กาแฟ) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงสัญญะที่จะบอกว่า ใครเป็นใคร มีตัวตนอย่างไร ทั้งนี้แม้ว่าลักษณะของกาแฟ และการดื่มกาแฟของลูกค้านั้นแต่ละคนจะประกอบสร้าง อัตลักษณ์ระดับปัจเจกบุคคล

(Individual Identity) ที่แตกต่างกันไปตามแต่ภูมิภาคและประสบการณ์บางอย่าง แต่ในอีกแง่หนึ่งปัจเจกบุคคลเหล่านั้นก็ยังคงผูกโยงเข้ากับระเบียบวิธีบางอย่าง และประกอบสร้างเป็นอัตลักษณ์ร่วม (Collective Identity) ของความเป็นกลุ่มคนที่ดื่มกาแฟสมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการก่อรูปอัตลักษณ์กลุ่มชนชั้นกลางผู้มีความรู้ มีการศึกษา ผู้มีรสนิยมแบบตะวันตก คนรุ่นใหม่ที่ไม่เสพอบายมุขหรือนอนหนังสือที่ชอบหามุมอ่านหนังสือนอกบ้าน เป็นต้น อัตลักษณ์เหล่านี้มีทั้งความแตกต่างหลากหลายซึ่งล้วนแล้วแต่ถูกประกอบสร้างผ่านการบริโภคกาแฟสมัยใหม่ทั้งสิ้น

นอกจากนี้ ตัวอย่างในบทความเรื่อง “บางครั้งเป็นคนไทย บางครั้งไม่ใช่ อัตลักษณ์แห่งตัวตนที่ผันแปรได้” ของนิติ ภาวกรพันธุ์ (2541) ได้ขยายขยายคุณลักษณะของอัตลักษณ์เพิ่มเติมว่า อัตลักษณ์มีคุณลักษณะสำคัญสองประการ คือ อัตลักษณ์มีหลากหลายมิติ และมีพลวัตหรือความลื่นไหลเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ ทั้งนี้นิติได้ศึกษากรณีของครอบครัวคนไทยจีนในแถบยานนาวา ที่เรียนหนังสือชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนคริสต์และแต่งงานอยู่กับผู้หญิงมุสลิม โดยตั้งปัญหาว่า คนกลุ่มนี้จะประกอบสร้างอัตลักษณ์อย่างไร ข้อค้นพบของนิติชี้ให้เห็นว่าการแสดงออกของอัตลักษณ์หนึ่งๆ จะเกี่ยวเนื่องกับสภาพการณ์ที่ต้องแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากร เช่น ลูกครึ่งไทย-จีน จะแสดงอัตลักษณ์ “คนจีน” เมื่อออกไปทำงานตามห้างร้าน ทว่าเมื่อต้องไปสอบชิงทุนเรียนต่อต่างประเทศและต้องแข่งขันกับชาติอื่นๆ ในเอเชีย เขาก็จะแสดงอัตลักษณ์เป็น “คนไทย” ออกมา เพราะฉะนั้นแม้ว่าคนๆ หนึ่งจะมีอัตลักษณ์หลากหลายมิติ แต่การที่เขา/เธอจะพลิกมิติอัตลักษณ์ใดออกมามีผลต่อกับคนอื่นนั้น ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ทางการเมือง/เศรษฐกิจ/สังคม/วัฒนธรรมที่คนเหล่านั้นต้องต่อรองช่วงชิงมา เช่นเดียวกับที่กรองแก้ว วัฒนะมงคลรักษ์ (2545) ระบุว่าอัตลักษณ์เป็นเสมือนเหรียญที่มีสองด้าน ในด้านหนึ่งอัตลักษณ์จะมีลักษณะที่อยู่คงกระพันไม่เปลี่ยนแปลง (Enduring) แต่ในอีกด้านหนึ่งก็มีบางอย่างที่เปลี่ยนแปลงและปรับเปลี่ยนไปอยู่ตลอดเวลา

ในงานของ Keyes (1979 อ้างถึงในกำจร หลุยยะพงศ์, 2553) เรื่อง Ethnic Identity and Adaptation of Karen in Thailand ที่ศึกษาถึงสภาพของสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนกะเหรี่ยงพลัดถิ่นตั้งแต่ช่วงปลายศตวรรษที่ 18 บริเวณชายแดนไทย-พม่าในการดำรงชีวิตและการธำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อย่างเข้มข้นโดยไม่ขึ้นต่อรัฐชาติและมีการติดต่อกันเองของกะเหรี่ยงสองกลุ่มที่ไม่ปรากฏเส้นแบ่งเขตแดน แต่ในระยะเวลาต่อมาเมื่อเส้นเขตแดนถูกกำหนดขึ้นภายใต้ความกดดันด้านเศรษฐกิจและการเมือง จึงได้ส่งผลต่อการปรับตัวทางชาติพันธุ์กับกลุ่มที่อยู่อาศัยดั้งเดิมในพื้นที่กับกลุ่มภายนอก โดยพบว่า อัตลักษณ์จะถูกผลิตออกมาในบริบทพื้นที่ต่างๆ ในขณะที่เดียวกันก็จะมีการยอมรับอัตลักษณ์ใหม่เข้าไปผสมผสาน (Assimilation) จนเป็นอัตลักษณ์ใหม่ของชาติ

พันธุ์และต้องต่อสู้ต่อรองกับการใช้อำนาจครอบงำ (Hegemony) อัตลักษณ์ใหม่จากกลุ่มที่มีอัตลักษณ์ดั้งเดิมอย่างเข้มข้น และในขณะเดียวกันอัตลักษณ์ก็จะถูกสร้างขึ้นมาในลักษณะใหม่ที่ยังคงองค์ประกอบของอัตลักษณ์เดิมไว้บางส่วนหรือทั้งหมด ในงานวิจัยชิ้นนี้ยังพบอีกด้วยว่า อัตลักษณ์เป็นเสมือนยุทธวิธีการปรับตัวของคน และยังเป็นสัญลักษณ์ในการแสดงตัวตนอีกด้วย (symbolic expression) ในบางกรณีนั้นอัตลักษณ์จะถูกใช้เพื่อการนิยามความหมายใหม่ (Redefinition) เพื่อให้มีความแตกต่างภายในโครงสร้างของสังคมนั้น ซึ่งกระบวนการสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ที่มีการนิยามและการผสมผสานนี้เรียกว่า “อัตลักษณ์ใหม่” (New Identity) ที่เกิดขึ้นในแต่ละบริบท

ดังนั้น อัตลักษณ์จึงอาจมีความหลากหลาย ไม่หยุดนิ่ง และอาจมีการแปรเปลี่ยนและกลายเป็น (Becoming) มากกว่าการหยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่ก็ยังอยู่ภายใต้วัฏจักรของวัฒนธรรม ดังเช่น งานของกรองแก้ว วัฒนะมงคลรักษ์ (2545) ซึ่งสนใจศึกษาอัตลักษณ์ของถนนข้าวสารพบว่า นับจากอดีตสู่ปัจจุบันถนนข้าวสารมีอัตลักษณ์ที่แปรเปลี่ยนไปและไม่หยุดนิ่ง อัตลักษณ์ดังกล่าวมาจากทั้งคนภายนอกและภายในเป็นคนประกอบสร้างขึ้น ซึ่งอาจมีทั้งเป็นไปในด้านเดียวกัน เช่น การเป็นแหล่งการค้า การพบปะ แหล่งท่องเที่ยว การผสมผสานวัฒนธรรม และแหล่งชุมชนในอดีต นอกจากนี้ อัตลักษณ์ในบางครั้งก็ยังคงมีความขัดแย้งกันได้เช่น ในขณะที่ยกภายนอกโดยเฉพาะสื่อมวลชนอาจสร้างภาพตัวแทนในแง่ลบ คือ เป็นแหล่งยาเสพติด โสเภณี แต่สำหรับคนภายในกลับมองในแง่บวก คือ การค้าขาย แหล่งที่พักอาศัย เป็นต้น

2. แนวคิดเรื่องพื้นที่ (Space)

2.1 ที่มาและนิยามเรื่องพื้นที่

เมื่อพูดถึงเรื่องพื้นที่ (Space) เรามักจะมองในเชิงที่เป็นความเป็นจริงทางเรขาคณิต ในลักษณะที่ว่าประกอบขึ้นและวัดได้ด้วยมิติความกว้าง ความยาว และความลึก เป็นสิ่งถูกกำหนดมาในฐานะเป็นมิติของการมีอยู่ในโลกของสิ่งต่างๆ สสารทุกชนิดดำรงอยู่ในพื้นที่ ดังนั้นพื้นที่จึงเป็นความเป็นจริงและเงื่อนไขถูกกำหนดมาให้เป็นตั้งแต่ที่เริ่มต้นตั้งแต่มิติทางกายภาพแล้ว แต่ในทางกลับกันพื้นที่ทางกายภาพเช่นนี้มักจะสอดแทรกลักษณะของพื้นที่ “ว่างเปล่า” กล่าวคือเป็นพื้นที่ที่ไม่มีการให้คุณค่า ใช้ประโยชน์อะไรหรือเพื่อใคร ดังนั้นพื้นที่ว่างเปล่า นั้น จึงปลอดจากอำนาจและการเมือง คูมีความเป็นกลาง โดยธรรมชาติในสามัญสำนึกของคนทั่วไป (อ้างถึงใน อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2546) แต่สำหรับทางสังคมศาสตร์นั้น พื้นที่ไม่ได้ถูกมองเพียงแค่ “ว่างเปล่า”

เท่านั้น แต่กลับมองพื้นที่ในฐานะสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมที่บรรจุไว้ด้วยความหมาย โดยเฉพาะมิติของพื้นที่ทางกายภาพที่ถูกเติมเต็มไปด้วยไปโลกแห่งวัตถุ

ซึ่ง Yoshimi (1992 อ้างถึงใน นงพงา สัจกุล, 2553) ได้จำแนกพื้นที่ออกเป็น 4 แบบ คือ 1) พื้นที่ในฐานะที่เป็นธรรมชาติ 2) พื้นที่ในฐานะที่เป็นวัฒนธรรม 3) พื้นที่ในฐานะที่เป็นโครงสร้าง และ 4) พื้นที่ในฐานะที่เป็นความสัมพันธ์ สิ่งเหล่านี้ทำให้พื้นที่เกิดความหลากหลายต่อการให้ความหมาย รวมทั้งเป็นเวที หรืออาณาบริเวณแห่งหนึ่งที่อยู่ภายใต้การปฏิบัติทางสังคมต่าง ๆ นานา เกิดขึ้นมา บนตัวมันได้ในเวลาพร้อมๆ กัน ปฏิบัติทางสังคมเหล่านี้ ก็คือการกระทำระหว่างกันที่เกิดขึ้นมา เพื่อประสานรวมหรือแลกเปลี่ยนกันทางวัตถุหรือวัฒนธรรมในสังคม ” ซึ่งเป็นการมองพื้นที่ในลักษณะของถูก “จัดระเบียบ” และเป็นรูปแบบ “ระบบความสัมพันธ์” โดยการกระทำของมนุษย์ที่เราต่างก็เรียกปริมาตรของระบบนี้ว่า “วัฒนธรรม” ซึ่งการจัดระเบียบนี้จะก่อให้เกิด “พลวัต” ของวัตถุที่มีผลต่อการกำหนดรูปร่าง รวมทั้งหน้าที่และความหมายทางสังคมของพื้นที่แห่งนั้น (สิริรัตน์ รัตนกาญจน์, 2549)

นอกจากนี้ในทางสถาปัตยกรรม เรื่องพื้นที่ (Space) ก็เข้ามามีบทบาทสำคัญในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ซึ่ง August Schmarsow (อ้างถึงในต้นข้าว ปาณินท์ , 2548) ได้เป็นผู้พัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับ พื้นที่ (Space) ดังที่ ต้นข้าว ปาณินท์ (2548) ได้กล่าวว่า “Space ทางสถาปัตยกรรมจึงไม่ใช่ที่ว่าง แต่เป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งอื่นๆ รอบตัว ตลอดจนความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อสิ่งรอบข้าง มีต่อสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะอยู่ในวัตถุประสงค์ด้านการใช้สอย ความงาม หรือกระทั่งอารมณ์ความรู้สึก ล้วนเป็นสิ่งที่มนุษย์ให้ความหมายในทางความคิด”

รูปแบบความสัมพันธ์กับพื้นที่ยังเต็มไปด้วยรูปแบบความสัมพันธ์ของบุคคล ดังที่ Lefebvre และชยันต์ ต่างมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าความสัมพันธ์ที่กระทำต่อพื้นที่นั้น ประกอบไปด้วย 3 ลักษณะ (Lefebvre (1974/1991) อ้างถึงในสิริรัตน์ รัตนกาญจน์, 2549) (ชยันต์ อ้างถึงใน นงพงา สัจกุล, 2553) กล่าวคือ

ก. Spatial Practice คือความสัมพันธ์ต่อพื้นที่ภูมิศาสตร์ที่เป็นที่ตั้งและบริบทของความสัมพันธ์ของมนุษย์ ในเชิงวิพากษ์ ซึ่งความสัมพันธ์นี้เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวัน โดยแสดงออกให้เห็นได้จากพฤติกรรมของมนุษย์ต่อพื้นที่ต่างๆ อย่างที่เห็นและที่ “เป็น”

ข. Representations of Space พื้นที่ในลักษณะนี้ เป็นพื้นที่แบบมโนทัศน์ (Conceptualized Space) ที่เป็นผลผลิตของศาสตร์ และความเป็นเหตุเป็นผล เกิดจากกระบวนการคิดหาพื้นที่ “คือ” อะไรซึ่งจะพิจารณาจากทัศนคติของผู้อยู่ในพื้นที่เป็นหลัก ในมิติของการทำความเข้าใจ

พื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับประโยชน์และวัตถุประสงค์ ความทรงจำและความผูกพันที่ทำให้ความหมาย คำนาน เรื่องราว และกำหนดขอบเขตพื้นที่ของเขา ยังรวมไปถึงความหมายทางจิตวิญญาณและภูมิปัญญา ที่สร้างขึ้นและมีการสืบทอดแก่คนรุ่นหลัง

ก. Representational Space พื้นที่ในลักษณะนี้แสดงผ่านความสัมพันธ์กับสัญลักษณ์และจินตนาการ เป็นพื้นที่ที่เป็นได้ทั้งของจริงและเป็นพื้นที่ที่ถูกพรรณนาขึ้น เกิดจากภาวะรับรู้และความรู้สึก เป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยความหมายและปรับเปลี่ยนไปโดยการที่ผู้คนใช้ชีวิต “อยู่” ในพื้นที่นั้น ๆ

โดยทั้งสามส่วนนี้ จะมีความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ของความเป็นอย่างไร อยู่อย่างไร และคืออะไร (The Triad of The Perceived-Lived-Conceived Space) ในกระบวนการผลิตพื้นที่ทางสังคมของการดำเนินชีวิตประจำวัน(สุธาริน คุณผล , 2541: 189) และเมื่อพื้นที่ที่ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ถูกเชื่อมโยง รวมถึงการมองในลักษณะของความสัมพันธ์กับผลผลิตทางวัตถุอื่นๆ โดยผ่านการกระทำเพื่อประสานรวม หรือแลกเปลี่ยนกันทางวัตถุในสังคมแล้ว ดังนั้นลักษณะความสัมพันธ์ของพื้นที่ย่อมต้องมีความเกี่ยวพันกับอัตลักษณ์ เนื่องจากอัตลักษณ์จำเป็นต้องอาศัยพื้นที่เป็นตัวรองรับทั้งในมิติของ 1) อัตลักษณ์ทางกายภาพ 2) อัตลักษณ์ที่คนอื่นให้ เป็น และ 3) อัตลักษณ์ที่เราเป็น รวมไปถึงผลพวงหรือภาคปฏิบัติการอะไรบางอย่างที่เกิดจากอัตลักษณ์เหล่านั้น ดังที่ Lefebvre ((1974/1991) อ้างถึงในนงพงา สัจกุล, 2553) ได้ให้คำนิยามคำว่า “thirdspace” ที่หมายถึงพื้นที่ของการปฏิบัติการทางสังคมนั่นเอง

2.2 พื้นที่ในมโนทัศน์ความเป็นไทย

พื้นที่ในมโนทัศน์ความเป็นไทยหรือในวัฒนธรรมไทยนั้นจะแตกต่างกับพื้นที่ในวัฒนธรรมอื่นๆเนื่องด้วยโดยพื้นฐานของการนับถือพุทธ พระ ศี ทำให้พื้นที่ในมโนทัศน์ถูกรอบของสิ่งเหล่านี้ครอบงำหรือมักมีความสัมพันธ์กับสิ่งเหล่านี้ด้วย ซึ่งอาจมีอิทธิพลมาจากจน นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2538) ถึงกับกล่าวว่า พื้นที่ในคติไทยนั้น มีอิทธิพลต่อกรอบความคิดของสังคมสมัยใหม่ ซึ่งกำเนิดมาจากวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์แบบสมัยใหม่อย่างตะวันตก(อ้างถึงในชนาธิป พันทวี, 2547) โดยพื้นที่ในมโนทัศน์ความเป็นไทยจะแบ่งออกเป็น

1. **พื้นที่ในคติไทย** พื้นที่ชนิดนี้เป็นพื้นที่ตามมโนทัศน์ ความเชื่อในแบบลักษณะเฉพาะตามวัฒนธรรมไทย (อ้างแล้วในชนาธิป พันทวี, 2547) โดยพื้นที่ในสังคมไทยแต่เดิมจะถูกแบ่งออกเป็นส่วนๆ มีเส้นแบ่งที่ค่อนข้างชัดเจน แต่ละส่วนของพื้นที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างกัน เช่น ความเชื่อเรื่องน้ำ ที่ว่า น้ำในแม่น้ำย่อมมีเทวดาหรือผีคุ้มครองรักษาอยู่ ซึ่งสามารถดล

บันดาลให้คุณและโทษได้ ดังนั้นแม่น้ำหลายสายของประเทศไทยหรือในชุมชนก็จะมี “กฎ” ที่ยึดโยงหรือสัมพันธ์กับพื้นที่ที่ต้องปฏิบัติไม่เหมือนกัน โดยความเชื่อเรื่อง“ผี” จะทำหน้าที่คอยรักษา “กฎ” ของพื้นที่นั้นๆ ถ้าใครไม่เชื่อฟังก็จะถูก ผีลงโทษให้เจ็บไข้ได้ป่วย จนถึงขั้นเสียชีวิต เป็นต้น ดังนั้นพื้นที่ในมโนทัศน์ของไทยจึงได้มีการแบ่งขอบเขตพื้นที่แยกย่อยลงไปอีกเป็น 2 แนว คือ พื้นที่ในแนวระนาบ และพื้นที่ในแนวคิงคังจะเห็นได้จากงานศึกษาของสิริรัตน์ รัตนกาญจน์ (2549) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2. พื้นที่ในแนวระนาบ

ลักษณะพื้นที่นี้จะเห็นได้ชัดในการแบ่งเขตพื้นที่ในวัด ซึ่งอุโบสถจะมีการกำหนดขอบเขตพื้นที่ไว้อย่างชัดเจน เช่น น้ำที่ล้อมรอบพื้นที่ หินมาตั้งรอบเป็นวง หรือการผูกลูกนิมิตและตั้งใบเสมาล้อมรอบทุกทิศของอุโบสถ เพราะถือว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

- การนั่งกับพระภิกษุ ต้องแยกพื้นที่ออกจากกัน หากไม่มีอาสนะหรือเรือนไม้ได้ยกพื้น ก็ต้องปูพรมหรือเสื่อ เพื่อเป็นการบอกถึงแนวเขตพิธีกรรม คนธรรมดาจะล่วงล้ำเข้าไปในพื้นที่ของพระไม่ได้

- สายสัญญาณ ก็นิยมใช้เป็นแนวเขตแยกพื้นที่ในปริมณฑลพิธี และพื้นที่นอกปริมณฑลพิธี หมอผีจะผูกสายสัญญาณขึ้นเป็นวง โดยแยกพื้นที่ส่วนที่ทำพิธีนั้นออกจากพื้นที่ส่วนที่ผีอยู่ ผีจึงไม่สามารถล่วงล้ำเข้าไปได้

- ในที่แสดงโขน ผู้ที่จะเข้าไปในพื้นที่ได้จะต้องแต่งกายให้ต่างจากปกติธรรมดา เพราะโขนเคยเป็นการแสดงที่ศักดิ์สิทธิ์ พื้นที่ของโขนจึงเป็นพื้นที่ซึ่งแยกออกจากพื้นที่ส่วนอื่น

3. พื้นที่ในแนวคิงคัง

ลักษณะพื้นที่นี้จะมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ระดับ คือ พื้นที่ระดับต่ำ พื้นที่ระดับกลาง และพื้นที่ระดับสูงผู้หญิงและผู้ชายนั้น อาจอยู่ร่วมกันในพื้นที่แนวระนาบได้ แต่ไม่สามารถอยู่ร่วมกันในพื้นที่แนวคิง ผู้ชายจะมีพื้นที่ของตนซึ่งสูงกว่าพื้นที่ของผู้หญิง เพราะผู้ชายบวชเรียนได้ ในขณะที่ผู้หญิงบวชเรียนไม่ได้ นั่นแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในการเปลี่ยนตัวเองเข้าสู่พื้นที่แนวสูงต่างระดับกับกำเนิดของตัวเอง ดังนั้นผู้ชายจึงมีศักยภาพกว่าผู้หญิงในการที่จะล่วงล้ำเข้าสู่พื้นที่ในระดับที่สูงขึ้นในขณะที่เดียวกันการกำหนดความต่างของพื้นที่สูงหรือต่ำ ย่อมส่งผลต่อการแสดงเคารพต่อกัน คนที่อยู่ในระดับที่สูงกว่าก็จะได้รับการเคารพนอบน้อมจากคนที่อยู่ในระดับที่ต่ำกว่า ตามความเหมาะสมของแต่ละคน เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองเมื่อ

พื้นที่ที่มีการแบ่งขอบเขตออกอย่างชัดเจน ตลอดจนมีการแบ่งพื้นที่ทั้งในแนวระนาบและในแนวตั้งแล้ว ทำให้เห็นว่า พื้นที่แต่ละส่วนจะมีความศักดิ์สิทธิ์ แต่โดยส่วนใหญ่พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จะมีกฎ/ระเบียบ/ข้อบังคับในการควบคุมการใช้พื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในรูปแบบของศาสนาที่มีความพิเศษที่นอกเหนือมักจะมักจะมีกฎเกณฑ์บังคับ อีกทั้งยังมีความพิเศษอีกตรงที่พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในทางศาสนานั้นจะเป็นพื้นที่อะไรก็ได้ อาทิ ศาสนาฮินดูและพุทธศาสนาไม่จำเป็นต้องมีผู้ศรัทธามาร่วมสวดมนต์ร่วมกันในพื้นที่ของวัดตามวันที่และเวลาที่สำคัญ แต่พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์นั้นจะอยู่ในพื้นที่ร่างกาย เช่น คำอธิษฐานส่วนตัวทุกวัน หรือพื้นที่กายภาพที่นั่งทำสมาธิที่บ้าน หรือสำหรับพวกเขาแล้วแม้กระทั่งพื้นที่ที่บ้านก็จะกลายเป็นพิภพที่มีความหมายศักดิ์สิทธิ์ บางครั้งอาจทำสิ่งประดิษฐ์เพื่อประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์โดยผ่านดอกไม้และต้นไม้ ซึ่งจุดสำคัญของชีวิตทางศาสนาของพวกเขาอาจเป็นแทนบูชาที่บ้าน หรือรูปปั้นทางศาสนาหรือสัญลักษณ์ เช่น รูปและโคมไฟ (Shampa Mazumdar, Sanjoy Mazumdar, 2012) ถึงกระนั้นก็ตามแต่ละพื้นที่ก็ยังมีข้อปฏิบัติทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่แตกต่างกันตามรายละเอียดปลีกย่อยและความสำคัญของพื้นที่

ต่อมาอรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ ก็ได้ให้ความหมายของพื้นที่ในรัฐแบบใหม่เหลือเพียง 2 ประเภท คือ พื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว(อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2542: 4)

“พื้นที่สาธารณะ เป็นพื้นที่ที่รัฐเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดูแล ในพื้นที่สาธารณะนี้ไม่ว่าจะมีเป็นเจ้าของในแง่ที่กรมกองหรือหน่วยราชการเป็นเจ้าของหรือเป็นพื้นที่สาธารณะที่ยกให้สาธารณะเป็นผู้ใช้ รัฐได้ขยายอำนาจในการจัดการและทางจินตนาการขึ้นมาครอบคลุมไว้จนหมดสิ้น”

“พื้นที่ส่วนตัว เป็นพื้นที่ที่รัฐอนุญาตให้แก่ปัจเจกชนสามารถครอบครองเป็นเจ้าของได้ และเป็นพื้นที่ที่ปัจเจกชนสามารถจัดการทุกอย่างได้อย่างเกือบเบ็ดเสร็จ ” ดังนั้น การที่พื้นที่ถูกแบ่งให้มีความหมายของพื้นที่อย่างชัดเจนเช่นนี้ ทำให้การเข้าถึงพื้นที่ การใช้พื้นที่ ตลอดจนการครอบครองพื้นที่ต้องเป็นไปตามกฎระเบียบหรือบรรทัดฐานที่ควรพึงปฏิบัติต่อพื้นที่นั้นๆ

2.3 พื้นที่สาธารณะ (Public Space)

ต้นกำเนิดการถกเถียงถึงพื้นที่สาธารณะ เริ่มกำเนิดมาจาก Habermas (อ้างถึงใน นงพงา สัจกุล , 2553 และสิริรัตน์ รัตนกาญจน์, 2549) ในค.ศ.ที่19 ซึ่งเขาได้อธิบายว่า พื้นที่ตามร้านน้ำชา ร้านกาแฟ หรือพื้นที่อ่านหนังสือพิมพ์นั้นเป็นปริณฑลของกระแสมุมที่ใครก็ได้สามารถมานั่งละถกเถียงถึงประเด็นต่างๆของสังคม ต่อมาปรากฏการณ์นี้ก็ได้กลายมาเป็นฐานความคิดที่สำคัญในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่าง การมีอยู่ของ “พื้นที่สาธารณะ” (อ้างถึงใน สุธาริน คุณผล ,

2541) ที่สามารถตีความได้ 2 ด้าน คือ ทางด้านรูปธรรมและนามธรรม คำว่า “พื้นที่” ในความหมายด้านรูปธรรม หมายถึง อาณาบริเวณแห่งใดแห่งหนึ่งที่มีการแบ่งกันอาณาเขต เอาไว้แน่นอน เช่น พื้นที่ในโรงงาน บ้าน วัด ห้างสรรพสินค้า ฯลฯ ส่วนความหมายในดำนามธรรม คือ เวทีทางสังคมในการช่วงชิงอำนาจ เช่น พื้นที่ทางวัฒนธรรมในการสื่อสารมวลชน (วิศนี ศรีเจริญ, 2551)

2.4 พื้นที่ชนิดพิเศษ (Heterotopia)

พื้นที่ชนิดพิเศษ หรือ Heterotopia ตามทฤษฎีของฟูโกต์ที่มีต่อพื้นที่ชนิดพิเศษนี้ เห็นว่า “ในทุกสังคมจะมีพื้นที่แบบหนึ่งที่ไม่ค่อยสำคัญ หรือไม่ค่อยได้รับความสนใจจากสังคม เป็นพื้นที่ของผู้อื่นหรือความเป็นอื่น เป็นพื้นที่ที่ไม่ค่อยมีการพูดถึง เป็นพื้นที่ของความขัดแย้ง หรือไม่ก็เป็นพื้นที่ที่เกิดจากความขัดแย้งต่างมารวมอยู่ด้วยกัน” โดยพื้นที่ชนิดพิเศษนี้เป็นพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ชนิดอื่นๆ และการเข้าไปมีความสัมพันธ์ของพื้นที่ดังกล่าวนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดการสงสัย เกิดการสร้างความมั่นคง หรือไม่ก็สลายความสัมพันธ์ที่มีอยู่เดิมลง อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงพื้นที่อื่นๆเข้าด้วยกัน ในขณะที่เดียวกันก็ขัดแย้งกับบรรดาพื้นที่เหล่านี้ด้วยเช่นกัน ซึ่งพื้นที่ชนิดพิเศษ หรือ Heterotopia นี้ สามารถจำแนกพื้นที่ออกเป็น 2 ชนิด (อ้างถึงใน ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร์, 2554) คือ

ก. พื้นที่ในอุดมคติ (The Utopias) เป็นพื้นที่ในจินตนาการ ที่อาจเชื่อมโยงหรือขัดแย้งกับพื้นที่จริงในสังคม โดยเป็นพื้นที่ที่ไม่มีที่ตั้งจริงในสังคม (The Unreal Spaces)

ข. พื้นที่แบบพิเศษ (Heterotopias) เป็นพื้นที่อีกชนิดหรืออีกแบบ (Other Spaces) ที่แตกต่างไปจากพื้นที่จริง หรือพื้นที่ที่สังคมสร้างขึ้น โดยเป็นพื้นที่เชื่อมโยง สะท้อน หรืออยู่ระหว่างพื้นที่ในอุดมคติและพื้นที่จริง (Real Spaces) ด้วยเหตุนี้ พื้นที่พิเศษจึงมีทั้งมิติของพื้นที่จริง และมิติของพื้นที่ในอุดมคติรวมอยู่ด้วยกัน ฉะนั้น พื้นที่ชนิดนี้จึงเป็นพื้นที่ที่อยู่นอกเหนือขอบเขตของพื้นที่ชนิดอื่น อันได้แก่ สุสาน โบสถ์ โรงละคร บ้านพักคนชรา ค่ายทหาร ลูก และช่องนางโลม เป็นต้น โดยพื้นที่ชนิดนี้มีอยู่มากมายในสังคม แต่ไม่มีคนเข้าใจถึงความเป็นพื้นที่แบบพิเศษนี้ ซึ่งพื้นที่ชนิดพิเศษ หรือ Heterotopia มีอยู่มากมายหลายรูปแบบ โดยสามารถสรุปหลักการสำคัญของพื้นที่ชนิดนี้ ได้ 6 ประการ ดังจะเห็นได้จากงานเขียนหนังสือชื่อ วาทกรรมการพัฒนา อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกักษณ์และความเป็นอื่นของไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร์ ที่ว่า

ประการแรก พื้นที่ชนิดนี้มีอยู่ในทุกสังคม ทุกวัฒนธรรมในโลกของเรา เพียงแต่ว่าในแต่ละสังคมแต่ละยุคสมัย ต่างมีวิถีคิดเกี่ยวกับพื้นที่ชนิดพิเศษนี้แตกต่างกันออกไป เช่น ในสังคมโบราณ พื้นที่พิเศษชนิดนี้เป็นพื้นที่ที่สงวนไว้สำหรับคนที่เผชิญกับภาวะวิกฤตการณ์ในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต (Crisis Heterotopias) เช่น สถานที่สำหรับผู้หญิงในภาวะที่มีประจำเดือน ผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ หรือคนชรา เป็นต้น ซึ่งในยุคสมัยปัจจุบัน พูโกเห็นว่า ได้มีพื้นที่พิเศษชนิดใหม่เกิดขึ้น เป็นพื้นที่พิเศษที่จัดไว้เฉพาะสำหรับผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหักเหไปจากมาตรฐานหลักของสังคม (The Heterotopia of Deviation) เช่น โรงพยาบาลคนบ้า คอก บ้านพักคนชรา เป็นต้น

ประการที่สอง ในแต่ละสังคมสามารถสร้างหรือกำหนดบทบาท หน้าที่ให้กับพื้นที่ชนิดนี้แตกต่างกันออกไป เช่น พื้นที่ที่เรียกว่า “สุสาน” (Cemetery) ซึ่งเป็นสถานที่พิเศษที่เชื่อมโยงพื้นที่ชนิดต่างๆ ในสังคมเข้าด้วยกัน เช่น เมือง ชนบท หมู่บ้าน เพราะทุกครอบครัวจะต้องมีญาติอยู่ในพื้นที่ชนิดพิเศษนี้

ประการที่สาม พื้นที่ชนิดพิเศษเหล่านี้ สามารถอยู่ร่วมกันกับพื้นที่แบบอื่น ๆ ในสังคมได้ แม้ว่าจะขัดแย้งกันหรือไปด้วยกัน ไม่ได้ก็ตาม ขณะเดียวกันพื้นที่พิเศษเหล่านี้ ก็จะมีหน้าที่เฉพาะของตัวเองด้วย เช่น โรงละคร หรือโรงภาพยนตร์ เป็นพื้นที่ที่นำความขัดแย้งต่าง ๆ มาอยู่ด้วยกันในพื้นที่เดียวกันได้ หรือ สวน (The Garden) ในอารยธรรมตะวันออก ยกตัวอย่างอารยธรรมของชาวเปอร์เซีย สวนถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อมโยงสี่ด้านของโลกเข้าด้วยกัน ตามรูปแบบของสวนที่จัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า สวนจึงมีความสำคัญคล้ายกับสายสะดือ ที่เชื่อมทารกกับมารดาเข้าด้วยกัน สวนซึ่งถือเป็นพื้นที่เล็ก ๆ บนโลก ขณะเดียวกันสวนเปรียบเสมือนภาพจำลองของโลกด้วย ดังนั้นสวนจึงถือว่าเป็นพื้นที่พิเศษอีกชนิดหนึ่ง

ประการที่สี่ เป็นพื้นที่ชนิดพิเศษที่ไม่ค่อยผูกพันกับเวลา วิถีคิดเกี่ยวกับเวลาแบบที่เป็นอยู่ ที่แยกอดีต ปัจจุบัน และอนาคตออกจากกัน แต่มีระบบเวลาของตัวเอง (Heterochrony) เช่น สุสาน ในฐานะที่เป็นพื้นที่ชนิดพิเศษแบบหนึ่ง ทำหน้าที่เชื่อมโยงคนตายกับคนเป็นเข้าด้วยกัน เป็นต้น

ประการที่ห้า พื้นที่แบบพิเศษนี้จะทำงานภายใต้ระบบเปิดและปิดไปพร้อม ๆ กัน กล่าวคือ มิใช่พื้นที่หรือสถานที่สาธารณะ ที่ใคร ๆ จะเข้าไปก็ได้ ขณะเดียวกันก็มีพื้นที่ปิดที่เข้าได้เฉพาะคนบางกลุ่ม อย่างค่ายทหารหรือคุก แต่เป็นพื้นที่ที่อยู่ก้ำกึ่งระหว่างสองสิ่งนี้ คือการที่จะเข้าไปได้ต้องได้รับอนุญาตในระดับหนึ่ง เช่น ต้องชำระล้างร่างกายให้สะอาด อย่างกรณีของฮาเร็มของชาวมุสลิม แต่มีพื้นที่พิเศษบางประเภทที่เราได้เข้าไปจริง แต่การเข้าไปของเราก็ไม่สามารถทำให้เราเข้าถึงพื้นที่นั้น ๆ ได้จริง โดยพูโกได้ยกตัวอย่างของพื้นที่ในบ้าน เช่น ห้องน้ำ ห้องครัว หรือ

ห้องรับแขก แม้เราจะเข้าไปได้ แต่ก็เข้าไปในฐานะของแขก หรือผู้มาเยือนเท่านั้น หรือในกรณีของ โรงแรมม่านรูดในปัจจุบัน เป็นพื้นที่ที่ผู้หญิงสาวแอบไปหาความสุขกัน เป็นสถานที่ที่ช่วยปิดบัง การกระทำไม่ให้คนภายนอกเห็น ขณะเดียวกันก็เปิดให้คนทั่วไปเข้าไปใช้บริการได้ คือ เป็นพื้นที่ ทั้งเปิด และปิดไปพร้อม ๆ กัน

ประการที่หก พื้นที่พิเศษเหล่านี้ ทำหน้าที่เชื่อมโยงพื้นที่ชนิดอื่น ๆ ในสังคมเข้าด้วยกัน โดยเป็นทั้งการทำหน้าที่ในการที่จะสร้างพื้นที่บางชนิดขึ้นมา ขณะเดียวกันก็สร้างพื้นที่จริง ขึ้นมาพร้อมกันด้วย เช่น อาณาณิกม เป็นการจัดการพื้นที่ให้ดูเหมือนเป็นประเทศของเจ้าอาณาณิกม แต่โดยแท้จริงแล้วก็ไม่ใช่ประเทศเจ้าอาณาณิกม เป็นต้น

พื้นที่ชนิดพิเศษ หรือ Heterotopias จึงเป็นพื้นที่ที่อยู่ได้หลายมิติ โดยเป็นทั้งพื้นที่จริงและพื้นที่ในอุดมคติ เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะแตกต่างหลากหลาย ซึ่งเป็นได้ทั้งพื้นที่ (Space) สถานที่ (Place) ที่ตั้ง (Site) และเป็นตัวเชื่อมความแตกต่างเหล่านี้เข้าด้วยกัน ผ่านการทำหน้าที่ในการสร้างจินตนาการ เพื่อเปิดให้เห็นถึงพื้นที่จริงแบบต่าง ๆ ในสังคม และทำหน้าที่สร้างพื้นที่แบบอื่น ๆ ขึ้นมาด้วย โดยการปรากฏตัวของพื้นที่ชนิดพิเศษนี้ จึงเป็นการสร้างความหมายใหม่ให้เกิดขึ้นกับพื้นที่ เพราะการปรากฏตัวของพื้นที่พิเศษนี้เท่ากับเป็นการจัดลำดับความสำคัญ จัดระบบระเบียบชุดใหม่ พร้อมกับการปลดปล่อย ย่อยสลาย สั่นคลอนบรรดาระบบระเบียบที่เกี่ยวกับพื้นที่ที่ดำรงอยู่เดิมลงด้วย

2.5 การก้าวข้ามผ่านพื้นที่

การที่จะข้ามจากพื้นที่หนึ่ง ไปสู่พื้นที่หนึ่งได้นั้น เราจำเป็นต้องเข้าใจถึงพื้นที่นั้นๆ อย่างดีเสียก่อนการเข้าสู่พื้นที่อื่นในการเข้าสู่พื้นที่อื่นได้นั้น จะต้องมีการเปลี่ยนตัวเอง เนื่องจากแต่ละพื้นที่จะมีลักษณะเฉพาะตัว เพราะถ้าเข้าไปพื้นที่อื่นโดยไม่เปลี่ยนสถานะหรือสภาพของตนเอง อาจนำไปสู่ภัยพิบัติ หรือทำให้ถึงแก่ชีวิตได้ ซึ่งแต่ละคนจะมีความสามารถในการเข้าสู่พื้นที่ต่างๆ ได้ไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับข้อจำกัดของแต่ละคน ดังตัวอย่างของนิธิ เอียวศรีวงศ์(2538) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนตัวเอง ไปสู่พื้นที่ได้นั้น สามารถกระทำได้เช่น จากกันครัวไปยังที่สาธารณะก็ต้องเปลี่ยนการแต่งกาย แต่บางพื้นที่มนุษย์ก็ไม่สามารถข้ามไปได้ เช่น พื้นที่บนสวรรค์ เพราะพื้นที่นั้นเป็นที่อยู่ของจิตวิญญาณ ไม่ใช่ของร่างกายเนื้อหนัง เป็นต้น เมื่อแต่ละพื้นที่ถูกแบ่งออกเป็นส่วนๆ ที่แยกออกจากกันชัดเจน และการเข้าถึงพื้นที่ก็ทำกันคนละแบบตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่ ดังนั้นการเข้าสู่พื้นที่อื่นก็ต้องเปลี่ยนตัวเองไปตาม กฎ ของพื้นที่ด้วยซึ่งสามารถทำได้ 4 ลักษณะ(สิริรัตน์ รัตนกาญจน์ , 2549) คือ

ก. เปลี่ยนรูปโฉม นับตั้งแต่การแต่งกายเมื่อจะไปพื้นที่อื่น ไปจนถึง การเปลี่ยนเป็น วิทยุญาณ เช่น ปรภพ

ข. เปลี่ยนพฤติกรรม เป็นผลทำให้มีบุคลิกภาพแตกต่างกันออกไป เช่น การสำรวจ รักษา มารยาท หรือ ใ้ญาณแก่กล้าพอที่จะไปภพต่างๆ

ค. เปลี่ยนตัวเองโดยอาศัยพิธีกรรม เช่น การเซ่นไหว้ก่อนเข้าป่า หรือพิธีบวช เพื่อให้สามารถเข้าถึงพื้นที่ซึ่งฆราวาสเข้าไม่ถึง

ง. เปลี่ยนตัวเองโดยอาศัยอิทธิฤทธิ์ คนมีอิทธิฤทธิ์จะสามารถเข้าสู่พื้นที่ได้ หลากหลายกว่าผู้อื่น

2.6 มองอัตลักษณ์ผ่านความเป็นพื้นที่

ในบริบทของความเป็นพื้นที่นั้นสามารถสร้างอัตลักษณ์ให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งอัตลักษณ์ ที่สร้างขึ้นนี้มักจะมีนัยยะในชุดของความรู้ ความเชื่อบนพื้นที่รูปแบบต่างๆประกอบเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นเสมือนกับกระจกเงาที่ฉายภาพการประกอบสร้างอัตลักษณ์บนพื้นที่ที่อาจจะถ่ายทอดจากอัต ลักษณ์บุคคลหรืออัตลักษณ์ของกลุ่มลงไปบนขอบเขตหรือปริมาตรของความเป็นพื้นที่ ซึ่งมีความ เกี่ยวข้องกับมิติของพื้นที่ เวลา เครื่องหมาย เพื่อเชื่อมโยงในเรื่องของความเป็นอัตลักษณ์หรือตัวตน (Azadeh Saljooghi, 2011) ที่นับวันจะยังมีขอบเขตในการศึกษาที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นตามความ หลากหลายของระบบโลกหรือโลกาภิวัตน์ดังจะเห็นได้จากงานศึกษาเรื่อง การตอบสนองด้านอัต ลักษณ์วัฒนธรรมของสามศาสนาในชุมชน กรณีศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีรายละเอียดของการ สร้างอัตลักษณ์รวมทั้งอนุรักษ์สถาปัตยกรรมทั้งในบริบทของพื้นที่ที่อยู่อาศัยและในบริบทของ ความเป็นกลุ่มหรือชุมชนนั้นๆตามหลักศาสนาที่ตนหรือกลุ่มนับถือ แต่ที่น่าสนใจคือ อัตลักษณ์ที่ แต่ละชุมชนมีหรือประกอบสร้างขึ้นนั้นมีความเกี่ยวพันในมิติของจิตวิทยุญาณเข้ามาเกี่ยวข้องใน รูปแบบของความเชื่อตามหลักศาสนา ซึ่งจะส่งผลให้การสร้างสถาปัตยกรรมของแต่ละชุมชนที่มี พื้นที่อาณาบริเวณติดต่อกันนั้นมีความแตกต่างกัน(Siriwan Silapacharanan and Wonchai Mongkolpradit, 2011) ซึ่งจากแนวคิดเรื่องพื้นที่ที่กล่าวมาข้างต้น สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ เรื่องบริบทเชิงพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับหลวงปู่ทวดของวัดพะ โคะได้ โดยจะต้องมองให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ของ “ระบบ” เชิงพื้นที่กับอัตลักษณ์(Ali Cheshmehzangi and Tim Heat, 2011) ซึ่ง อาจมีเรื่องของมิติความเป็นชุมชน ความเชื่อ ทศนคติ เป็นต้น เข้ามาเป็นตัวเชื่อมในการสังเคราะห์ ถึงการสร้างอัตลักษณ์ในบริบทพื้นที่ได้

อาจสรุปได้ว่าสิ่งที่เลอแฟร์ยังนำเสนอรวมถึงคนอื่นๆ ในเรื่องของพื้นที่อาจแบ่งออกได้ 3 ระดับ คือพื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) พื้นที่ทางความคิด (Mental Space) และพื้นที่ทางสังคม (Social Space) โดยพื้นที่ทางกายภาพ หมายถึง พื้นที่ที่เป็นธรรมชาติด้านกายภาพ จักรวาล หรือที่ว่างที่ถูกรรจด้วยสิ่งต่างๆ พื้นที่ทางความคิด เป็นพื้นที่ตามทัศนะของนักปรัชญา ซึ่งหมายถึง การรับรู้พื้นที่ในทางความคิด จินตนาการหรือทางจิตใจ เช่น รู้สึกผูกพันกับพื้นที่ความรู้สึกสะดวกสบาย ฯลฯ และพื้นที่ทางสังคม หมายถึง พื้นที่ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นด้วยกิจกรรมการปฏิบัติการ โครงการต่างๆ รวมทั้งการทำให้เป็นปริมาตร (Sphere) หรือที่เรียกว่าพื้นที่ปฏิบัติการหรือพื้นที่พิเศษ ในความหมายนี้จะครอบคลุมขอบเขตกว้างขวาง นับตั้งแต่พื้นที่ในเมืองที่ทำให้บางเขต กลายเป็นเขตธุรกิจ เช่น บริเวณสีลม พาหุรัดที่ขายสินค้าเฉพาะทาง เป็นต้น ตามความนี้พื้นที่ทุกแห่งสามารถประกอบสร้างขึ้นเป็นพื้นที่ทางสังคม (Social Space) ได้ทั้งสิ้นหากมีการปฏิบัติการทางสังคมต่างๆ เกิดขึ้นในบริเวณดังกล่าว (กาญจนา แก้วเทพ ,2549)

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องของพื้นที่ดังกล่าวมาใช้สำหรับการทำความเข้าใจพื้นที่และจำแนกพื้นที่ต่างๆ ในบริบทวัดพะโคะ ได้ตามแนวคิดของพื้นที่ โดยแบ่งเป็น พื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่ทางความคิด และพื้นที่ทางสังคม ในรูปแบบของพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องหับหลวงปู่ทวด ตลอดจนสามารถวิเคราะห์ความเกี่ยวพันกันของการสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่ต่างๆ ของวัดพะโคะ และวิเคราะห์ได้ถึง การเชื่อมโยงบริบทของพื้นที่ต่างๆ ได้อย่างแยกย่อยขึ้นภายใต้แนวคิดเรื่องพื้นที่ ตลอดจนเขียนงานวิจัยได้อย่าง ครอบคลุมในประเด็นที่ศึกษามากขึ้นด้วย

3. แนวคิดเรื่องสัญญา

3.1 ความหมายและวิวัฒนาการของสัญวิทยา

โดยสมเกียรติ ตั้งนโม ได้อธิบายว่า สัญวิทยานั้น เป็นศาสตร์แห่ง ความหมายที่ เริ่มต้นมาจากการศึกษาและวิเคราะห์เรื่องภาษา นักคิดคนสำคัญในแนวสัญวิทยา ได้แก่ Ferdinand de Saussure ที่นอกจากจะนำสัญศาสตร์ไปใช้ในงานวิเคราะห์และตีความภาษาแล้ว ยังนำศาสตร์ดังกล่าวมาใช้เพื่อวิเคราะห์เรื่อง “ระบบเครื่องหมายต่างๆ รวมทั้งหน้าที่ของเครื่องหมายเหล่านั้น ว่ามันทำงานอย่างไร” (How All Sign Systems Work) ด้วยการสำรวจถึงหลักตรรกะและระเบียบวิธีที่อยู่เบื้องหลังการสื่อสาร และแสดงให้เห็นว่าจะสามารถทำความเข้าใจสิ่งเหล่านั้นอย่างเป็นระบบได้อย่างไร ซึ่งศาสตร์ภายหลังนี้ให้ความสนใจในเรื่องของความหมายหรือชุดความหมายเป็นอย่างมาก โดยมองว่าเครื่องหมายเหล่านี้จะกระทำการผ่านระบบของสัญลักษณ์ (Semiotic Method) เพื่อสื่อ

อธิบายชุดความหมาย หรือทำให้เกิดอำนาจบางอย่าง ตลอดจนวิธีการต่างๆ ที่ความหมายได้รับการผลิตขึ้นมาจนถูกส่งต่อหรือถ่ายทอดออกไปสู่ศาสตร์ (Semiology) นักวิชาการในสำนักนี้บางท่านก็ได้ได้เสนอว่า การสื่อสารทั้งหมดได้วางอยู่บนรากฐานของระบบเครื่องหมายต่างๆ ซึ่งทำงานโดยผ่านกฎเกณฑ์และโครงสร้างบางอย่าง เช่น ภาษา (คำ) [Language (Word)] ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดและเป็นระบบเครื่องหมายที่มีอิทธิพลมากที่สุดสำหรับมนุษย์

ต่อมาในปีทศวรรษที่ 19 องค์ความรู้ทางด้านสัญวิทยาที่ได้รับการพัฒนาโดย C.S.Peirce และคนอื่นๆ โดยเฉพาะ Peirce ได้พยายามแสวงหาเพื่อทำความเข้าใจระบบเครื่องหมายที่ไม่ใช่ภาษา (Non-Language Sign Systems) เพิ่มเติมเข้าไปด้วยแบบจำลองของการสื่อสารเกี่ยวกับเครื่องหมาย ที่ประกอบไปด้วย สาร (Message) และความหมาย (Meaning) (สมเกียรติ ตั้งนโม, 2555) โดยเขามองว่า (อ้างในกาญจนา แก้วเทพ, 2547: 42-44) การวิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องของเครื่องหมายนั้น สามารถแบ่งเครื่องหมายออกเป็น 3 แบบด้วยกันคือเครื่องหมาย ไอคอน อินเด็กซ์ และซิมบอลิก (Iconic, Indexical, and Symbolic Signs) ได้แก่

1. เครื่องหมายไอคอน (Iconic Signs) คือ เครื่องหมายที่คล้ายคลึงกับสิ่งที่มันบ่งถึง ภาพถ่ายหรือภาพยนตร์ทั้งหมดจัดอยู่ในจำพวก Iconic เพราะว่าภาพดังกล่าวแท้จริงแล้วมันดูเหมือนกับสิ่งที่มันอ้างอิงถึงนั่นเอง ในทำนองเดียวกันภาพงานจิตรกรรมหรือแผนภาพ (Diagrams) ที่ดูเหมือนกับสิ่งซึ่งมันบ่งชี้ก็จัดเป็น Iconic ด้วย

2. เครื่องหมายอินเด็กซ์ (Indexical Signs) คือ เครื่องหมายที่ชี้บ่งหรือชี้ถึงบางสิ่งบางอย่างอื่นๆ (ดัชนีในหน้าท้ายๆ ของหนังสือคือสิ่งหนึ่งที่ใช้สำหรับการชี้ ซึ่งดัชนีในหน้าหนังสือมันทำหน้าที่ให้ย้อนกลับไปสู่หน้าที่ที่มีข้อความนั้นๆ ปรากฏอยู่) ยกตัวอย่างเช่น ลูกบิดประตูเป็นเครื่องหมายที่ชี้บ่งว่า ใครคนหนึ่งที่อยู่ ณ ที่นั้นต้องการที่จะเข้าไป หรือการที่เห็นควันก็รู้ได้ว่ามีไฟเป็นต้น เทอร์โมมิเตอร์ มิเตอร์วัดความเร็ว นาฬิกาอนาล็อก หรือกราฟ คือตัวอย่างต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับดัชนี (Indexes) เพราะมันเป็นตัวชี้บ่ง ชี้ถึง เพื่อบอกถึงอุณหภูมิ ความเร็ว เวลา และอื่นๆ นั่นเอง

3. เครื่องหมายสัญลักษณ์ (Symbolic Signs) คือ เครื่องหมายที่แสดงถึงบางสิ่งบางอย่างแต่ไม่ได้คล้ายคลึงกับสิ่งที่มันบ่งชี้ ตัวอย่างที่ชัดเจนมากที่สุดก็คือ ภาษา ซึ่งได้ใช้สัญลักษณ์ต่างๆ ตัวอักษร คำต่างๆ เพื่อแสดงถึงสิ่งที่ได้รับการอธิบายหรือระบุถึง ในทำนองเดียวกันเครื่องหมายจราจรและเครื่องหมายทางด้านคณิตศาสตร์ ปกติแล้ว มันคือสัญลักษณ์ ประเด็นที่สำคัญในที่นี้คือว่ามันไม่มีความจำเป็นใดๆ ที่จะต้องมีความเชื่อมโยงกันระหว่างเครื่องหมายกับสัญลักษณ์ คำว่า Signs (เครื่องหมาย) คือคำว่า Arbitrary (ตามอำเภอใจ-คิดเอาเอง) ตามที่กล่าวมา

ข้างต้น สัญศาสตร์ หรือ สัญวิทยา จึงถือเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของความหมาย ความสัมพันธ์ ของสัญญาณ และการอ้างอิงกับความเป็นจริงทางสังคม มีความหมายเบื้องต้นว่า สัญญาณ เป็นสิ่งที่ถูก ประกอบสร้างขึ้นมาจาก เพื่อให้มีความหมายเป็นตัวแทน หรือตัวแทนของความจริงในตัวบทและใน บริบทหนึ่งๆตามที่ O'Sullivan and Other (1983อ้างในกาญจนาแก้วเทพ , 2547: 50) ได้อธิบายและ จำกัดความสัญวิทยา (Semiology หรือ Semiotics) ไว้ว่า “เป็นการศึกษาในเรื่องของสัญญาณ (Sign) รหัส (Code) และวัฒนธรรม(Culture) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแสดงให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของสัญญาณ และการทำหน้าที่สัญญาณนั้นจะถูกนำไปใช้ในสังคม”

ดังนั้นศาสตร์ของสัญวิทยา จึงเป็นการศึกษาถึงความหมายที่อยู่ในรูปสัญญาณ รหัส วัฒนธรรม สัญญาณมีลักษณะสำคัญ 3 ประการด้วยกันคือ 1. จะต้องมิลักษณะทางกายภาพ ซึ่งอาจ เป็น ภาพ เสียง อักษร หรือวัตถุอื่นๆ 2. จะต้องมีความหมายที่หมายถึงบางสิ่งบางอย่างที่ นอกเหนือจากตัวอย่างของมันเอง และ3. จะต้องถูกนำมาใช้และรับรู้โดยผู้ที่เกี่ยวข้องว่าเป็นสัญญาณ แต่ในการศึกษาทางสัญวิทยาโดยทั่วไปนั้น มักจะให้ความสนใจวิธีการสืบทอดความหมาย ของสัญญาณว่า เข้ามาเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันจนเกิดความหมายขึ้นมาว่าอะไร และความหมาย เหล่านั้น ได้รับการตกลงยอมรับเป็นความหมายร่วมทางสังคมอย่างไร ซึ่งการตกลงนั้นตั้งอยู่บน พื้นฐานความเข้าใจ หรือการยอมรับร่วมกันของคนในสังคม ดังนั้นสัญญาณจึงไม่ใช่สิ่งที่อยู่อย่างโดด เดี่ยว แต่เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่อย่างเป็นระบบ สัญญาณจึงต้องสื่อสารผ่านสิ่งที่เรียกว่ารหัสหรือระบบที่ ได้รับการจัดระบบมาเป็นอย่างดีแล้ว มิเช่นนั้นสัญญาณก็ไม่อาจจะสื่อสารความหมายได้ตรงกัน หรือ อาจจะไม่มีความหมายเลย นอกจากนั้นบริบททางวัฒนธรรมก็เป็นบ่อเกิดของสัญญาณและรหัสด้วย สัญญาณซึ่งเป็นผลิตรกรรมของมนุษย์จึงถือเป็นผลิตรกรรมของวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน สัญญาณและรหัส จึงถูกสร้างและใช้งานอยู่ภายใต้บริบทของวัฒนธรรมหนึ่งเท่านั้น หากเปลี่ยนบริบทไปความหมายก็ จะเปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน ทั้งนี้จึงกล่าวได้ว่า ทั้งสัญญาณ รหัส วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ล้วนแต่มีความ เชื่อมโยง สัมพันธ์กันอย่างที่แยกจากกันไม่ได้ ตัวอย่างอันคลาสสิกเหล่านี้เราสามารถเห็นได้จาก สถานการณ์ที่ชายคนหนึ่งได้มอบดอกกุหลาบให้กับหญิงสาวคนหนึ่ง การแสดงอาการเช่นนั้น สามารถถูกทำความเข้าใจได้ในฐานะที่เป็นเครื่องหมาย ดอกกุหลาบในที่นี้คือ Signifier และสิ่งที่ เป็น Signified คือ ความรักของผู้ชายคนนั้นหรือความดึงดูดใจหรือสนใจต่อหญิงสาว ดอกกุหลาบ ไม่จำเป็นต้องแสดงออกถึงเรื่องความรักเสมอไป สิ่งซึ่งหมายถึงคือ อากัปกริยาความรักของผู้ชาย เครื่องหมาย(Sign) วางอยู่บนพื้นฐานรหัส (Code) หรือหลักเกณฑ์ที่มีร่วมกันหรือจารีต ซึ่งดอก กุหลาบสามารถแสดงถึง หรือ เป็นตัวแทน “ความรัก”

ดังนั้นทฤษฎีของนักทฤษฎีทางด้านสัญศาสตร์มีความคิดว่า “สัญณะ” (Sign) คืออะไรก็ได้ที่ก่อให้เกิดความหมายโดยการเทียบเคียงให้เห็นถึงความแตกต่างไปจากสิ่งอื่นและคนในสังคมยอมรับหรือเข้าใจตัวอย่างเช่น ตัวหนังสือของคนหูหนวก พิธีกรรมเชิงสัญลักษณ์แบบต่างๆ กฎเกณฑ์เกี่ยวกับมารยาททางสังคม สัญญาณทางทหาร ภาพยนตร์ การเดินของคนในเมือง การไม่สวมรองเท้าในสังคมที่บูชาการใส่รองเท้า ต่างก็เป็นสัญณะได้ทั้งสิ้น (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอฟาร, 2545:18) แม้แต่ที่ว่าง หรือความว่างเปล่า (Blankness) อยู่ประกาศ/เครื่องหมายคำพูด การเรียงคำในประโยค ก็ล้วนเป็นสัญณะได้ทั้งสิ้นหากสามารถสื่อหรือให้ความหมายในลักษณะของการเปรียบเทียบและความแตกต่างกัน เช่น ช่องว่างระหว่างประโยคหรือที่ว่างระหว่างคำในภาษา (เว้นวรรค) ต่างก็มีความหมายเฉพาะแบบหนึ่ง คือให้หยุดพักออกเสียง มิใช่ไม่มีความหมาย ผ้าใบสีขาวในงานศิลปะก็หมายถึงการเตรียมพร้อมสำหรับการวาดภาพ กระดาษเปล่าก็หมายถึงการเตรียมพร้อมสำหรับการเขียนหนังสือ ที่ว่างริมขอบกระดาษด้านซ้าย-ขวา บน-ล่าง ก็มีความหมายว่า “ห้ามเขียน” เป็นต้น(สมเกียรติ ตั้งนโม, 2555)

การทำความเข้าใจเรื่องของสัญณะ คือ สิ่งที่ช่วยให้เห็นถึงโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับการส่งสารของสื่อ และเตือนว่าสิ่งที่กำลังเห็นนั้น มันไม่ใช่ “ความจริง” แม้ว่ามันจะมองดูคล้ายความจริงมากก็ตาม แต่เครื่องหมาย (Sign) และ Signifier นั้นมีเป้าหมายที่จะทำหน้าที่เป็นตัวแทนโลกของความเป็นจริง ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าวิชาสัญศาสตร์เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับงานด้านการศึกษาดังกล่าวในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็จะมุ่งเน้นการศึกษาวินัยศาสตร์ในแนวทางของชาร์ลแซนเดอร์ เพอร์ซ (Charles Sanders Peirce) เพราะการศึกษาดังกล่าวในบริบทของ “พื้นที่” นั้นจะมีโครงสร้างและองค์ประกอบที่แตกต่างไปจากระบบของภาษา

3.2 สัญศาสตร์ : ศาสตร์ที่ว่าด้วยวัฒนธรรมกับความหมาย

ดังที่กล่าวในข้างต้นแล้วว่า เครื่องหมายหรือระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ นั้น สามารถสื่อสารโดยผ่านรหัส(กฎเกณฑ์) และขนบธรรมเนียม (Code and Convention) ที่เป็นรากฐานในทางวัฒนธรรมที่หมายถึง สิ่งต่างๆที่มนุษย์สร้างขึ้น กล่าวคือ ระบบเครื่องหมายทั้งหมดมีชุดของแก่นแก่นหรือรากฐานชุดหนึ่ง ที่ได้รับการรวบรวมขึ้นมาภายใต้กฎเกณฑ์ รหัส และขนบธรรมเนียมหรือวัฒนธรรมบางอย่าง เช่น ภาษาอังกฤษวางอยู่บนพื้นฐานตัวอักษร 26 ตัวซึ่งสามารถนำมารวมเป็นคำๆและแบบแผนทางไวยากรณ์ได้ เราต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจรหัสและหลักเกณฑ์เหล่านี้ เพื่อที่จะสื่อสารได้ เช่น ตัวอักษร D-o-g คือ รหัสเพื่อใช้ในการอธิบายถึงสัตว์สี่ขาประเภทหนึ่ง เป็น

สิ่งมีชีวิตที่มีขนเลี้ยงลูกด้วยนม เพราะฉะนั้นหากเรามองตั้งแต่ความเป็นตัวอักษรรวมไปถึงการผสมคำจนใช้เรียกหรือเป็นนิยามของบางสิ่งบางอย่าง (Something) ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่มนุษย์จัดวางและสร้างขึ้นมาจากทั้งสิ้น ซึ่งเราเรียกชุดของความสัมพันธ์เหล่านี้ว่า ระบบ หรือระบอบของวัฒนธรรม (สมเกียรติ ตั้งนโม,2555)

โคจรหัดและหลักเกณฑ์เหล่านี้เป็นสิ่งที่เรามีส่วนร่วมกันในทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะระบบเครื่องหมายต่างๆจะทำงานประสบความสำเร็จได้ (เป็นที่เข้าใจได้) ก็แต่เพียงการที่ผู้คนทั้งหลายต่างรู้และมีส่วนร่วมกันในความรู้เกี่ยวกับรหัสในอย่างเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น ภาษาญี่ปุ่น หรือภาษารัสเซียเป็นระบบเครื่องหมายหนึ่งที่มีรหัส หรือหลักเกณฑ์ของตัวเอง แต่อย่างไรก็ตามสำหรับเรามันเป็นสิ่งที่ไร้ความหมาย ถ้าเราไม่สามารถพูด อ่านหรือเขียนภาษาญี่ปุ่น หรือภาษารัสเซียได้กฎเกณฑ์เกี่ยวกับฟุตบอลของออสเตรเลีย สมาพันธ์รักบี้ และกีฬาฟุตบอลอังกฤษ(Soccer) สามารถเป็นที่เข้าใจของพวกเราได้ ในทำนองเดียวกับจังหวัดันราแบบแทงโก้ของสเปน จังหวัดวอลทซ์และซา-ซา-ซา ของบราซิล คือ จังหวัดันราที่จะต้องเรียนก่อนที่พวกเราจะสนุกเพลิดเพลินไปกับจังหวัดต่างๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นระบบ หรือรหัสที่ทำให้เราก็คความพร้อมเพรียง/เหมือนกัน หรือมีอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองให้ทำตามในระบบหรือชุดรหัสกฎเกณฑ์ ภายใต้ความเป็นสังคม ชุมชน หรือกลุ่มแห่งวัฒนธรรมเฉพาะนั้นๆ ซึ่งหากมองในแง่ลึกแล้วเราจะเห็นถึงการทำงานหรือการแทรกซึมของชุดรหัส ความหมายเหล่านี้อย่างแยกย่อย โดยอาศัยระบบความสัมพันธ์ของคน ชุดความรู้ กาลเวลา และระบบโครงสร้างทางสังคมต่างๆ ที่กระทำการสถาปนาอำนาจและสัญญาณอย่างแยกย่อยต่อระบบชุมชน สังคม ตลอดจนไปถึงระบบ ระเบียบทางวัฒนธรรมทั้งในระดับปัจเจก มวลรวม และในระดับชาติ ดังจะเห็นได้จากรหัสของธงชาติที่พวงหรือสัมพันธ์มากับเครื่องหมาย เพื่อที่จะสื่อความหมายหรือความสัมพันธ์มากับธงชาติมาด้วยชุดหนึ่ง เช่น การเตือนหรือตอกย้ำผู้ดูธงชาติถึงความรู้สึก ความเชื่อ หรือโอเดียบางอย่าง ที่มันติดมากับความเป็นชาตินั้นๆ เช่น ในรูปเป็นเครื่องหมายที่สื่อถึงธงชาติอเมริกัน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงภาพธงชาติของประเทศสหรัฐอเมริกา

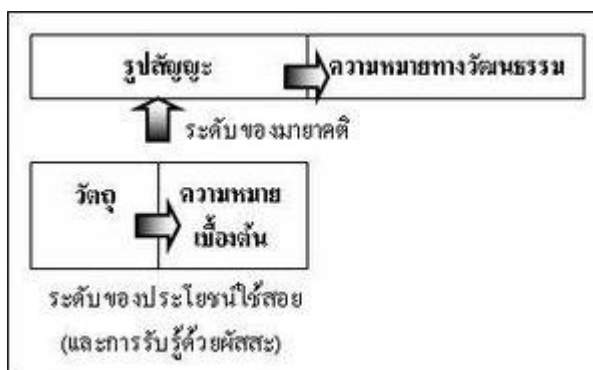
ที่มา : สมเกียรติ ตั้งนโม, 2555

จากตัวอย่างเกี่ยวกับธงชาติอเมริกันเราสามารถหมายเหตุได้ว่า “ ธงชาติได้ถูกทำให้เกี่ยวข้องกับ (มีการสื่อความหมายเกี่ยวกับ) เสรีภาพ และความยุติธรรม (สมเกียรติ ตั้งนโม, 2555) ซึ่งเราอาจหมายเหตุได้ด้วยว่า รูปดาวได้ถูกนำไปสัมพันธ์กับชุดความหมายชุดอื่น เช่น พื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าสีน้ำเงินเป็นตัวแทนของท้องฟ้า ดวงดาวแต่ละดวงเป็นสิ่งที่แทนรัฐแต่ละรัฐในอเมริกาและดวงดาวเหล่านี้ได้ถูกรวมเข้าด้วยกัน แทนที่มันจะกระจัดกระจายในลักษณะส่งๆไปทั่วพื้นที่บนผืนธง” ซึ่งการรับรู้เกี่ยวกับการสื่อความหมายเหล่านี้จะทำให้รู้ถึงความหมายเชิงวัฒนธรรมในเรื่องของภาพ การสื่อความหมายนั้นจะไม่เหมือนกันสำหรับวัฒนธรรมทั้งหมด ซึ่งอันนี้เป็นเหตุผลที่ว่าทำไมมันจึงเป็นสิ่งที่สำคัญเสมอ ในการคิดถึงเรื่องเกี่ยวกับบริบทของภาพๆหนึ่ง และความรู้ทางวัฒนธรรมที่ผู้ดูหรือผู้พบเห็นจะเข้าใจแตกต่างกันไป และนอกจากนี้ การสื่อความหมายมักจะไม่มีใครรับรู้หรือมีส่วนร่วมโดยคนทุกคนในวัฒนธรรมหนึ่งด้วย แต่เท่าที่มองเห็น พวกมันต่างถูกป็นความหมายโดยผู้คนจำนวนมากอย่างมีนัยสำคัญ และพวกมันจะเป็นสิ่งสำคัญในการวิเคราะห์ถึงความหมายที่เป็นไปได้ของใจความทั้งหมด

โดยเป็นระดับที่ฟวงเอาปัจจัยทางวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งเป็นการอธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับอารมณ์ความรู้สึกของผู้ใช้และคุณค่าทางวัฒนธรรมของเขา ความหมายแฝงหรือความหมายในระดับที่สองนี้สร้างขึ้นบนพื้นฐานของความหมายตรงของสัญลักษณ์ตัวเดียวกัน ซึ่งกระบวนการเกิดขึ้นของความหมายแฝงนี้เกิดขึ้นเมื่อสัญลักษณ์ในความหมายระดับแรกถูกนำไปใช้ เป็นรูปสัญลักษณ์ โดยมีการผูกโยงรวมเข้ากับความหมายใหม่ จึงเกิดเป็นความหมายแฝง ซึ่งกระบวนการนี้เองที่ Barthes ใช้อธิบายการเกิด Myth(มายาคติ) ซึ่งตามหลักพื้นฐานของสัญวิทยา มายาคติเป็นการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม มีลักษณะเหมือนภาษา หรือกระบวนการสื่อความหมายประเภทอื่นๆ กล่าวคือสิ่งเหล่านี้ทำหน้าที่ของมันโดยอาศัยหน่วยสื่อความหมาย ซึ่งในภาษาวិชาการเรียกว่า สัญลักษณ์ (Sign) สัญลักษณ์ประกอบขึ้นด้วยสิ่งที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส กับสิ่ง

ที่เข้าใจได้ว่าเป็นความหมายที่สื่อออกมา (ความหมายสัญลักษณ์) มายาคตินั้นทำงานด้วยการเข้าไปครอบงำความหมายเบื้องต้น ของสรรพสิ่งแล้วทำให้มันสื่อความหมายในอีกระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นความหมายเชิงค่านิยมทางวัฒนธรรมที่มีแบบแผนและระดับของประโยชน์ใช้สอย ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 แสดงผังกระบวนการของมายาคติ

ที่มา : นพพร ประชากุล 2547 อ้างถึงในบุญอยู่ ขอพรประเสริฐ, 2555)

โดยสรุปแล้วสัญวิทยาหรือสัญศาสตร์นั้น เป็นองค์ความรู้ที่ต้องอาศัยการตีความ โดยเฉพาะนิยามความหมายที่ผ่านสัญลักษณ์ รหัส ฯลฯ ที่มีชุดความสัมพันธ์กับระบบอำนาจ โดยเฉพาะอำนาจครอบงำด้านความรู้ ความเข้าใจในระบบสัญลักษณ์ ที่มีผลหรือมีอำนาจ “กระทำ” ในท่ามกลางพื้นที่ภาคปฏิบัติการของสัญลักษณ์ต่างๆ ในสังคม ซึ่งบ่อยครั้งที่สัญลักษณ์เช่นนี้นี้มักจะครอบงำเราโดยที่เราไม่รู้ตัวมาก่อน จนทำให้สัญลักษณ์ที่มีความสัมพันธ์กับองค์ความรู้เหล่านั้น กลายเป็นความจริงที่ไม่มีการถกเถียงหรือตั้งข้อสังเกตในการเกิด หรือผลประโยชน์แฝง หรือกระบวนการของสัญลักษณ์ดังกล่าว ซึ่งผู้วิจัยจะขอกล่าวสรุปแนวคิดและการนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการวิจัยในหัวข้อถัดไป

3.3 อัตลักษณ์ สัญลักษณ์ และพื้นที่ : ความสัมพันธ์ในงานวิจัย

ดังที่ได้กล่าวในข้างต้นแล้วว่าอัตลักษณ์นั้น หมายถึง การพยายามนิยามตัวตนของเราทั้งในความเป็นปัจเจกชน และแบบคนภายนอก ลงบนท่ามกลางพื้นที่ของสังคม ซึ่งเปรียบเสมือนได้กับภาพแทนที่เป็นผลผลิตความหมายของสิ่งที่คิด (Concept) ซึ่งทำให้เราสามารถอ้างอิงถึงโลกวัตถุจริงๆ ผู้คน เหตุการณ์ หรือจินตนาการถึงโลกสมมุติ ผู้คน และเหตุการณ์สมมุติได้โดยทั่วไป เราเรียกวัตถุ คำเสียง หรือภาพที่มีความหมายว่า “สัญลักษณ์” ที่หมายถึงการใส่ชุดความหมายต่างๆลงบนวัตถุ ซึ่งสัญลักษณ์เหล่านี้ จะทำหน้าที่สะท้อนชุดความหมายทางความคิดหรือ

ความสัมพันธ์ระหว่างความคิด พร้อมๆกับการสร้างระบบความหมายทางวัฒนธรรมของเราขึ้นมา ซึ่งระบบดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมองว่าอัตลักษณ์ของพื้นที่วัดพะโคะถูกสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นในรูปของ ปฏิบัติการเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Practice) ที่ทำงานผ่าน “หลวงปู่ทวด” โดยน่าจะเกี่ยวพันกับความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่ของกายภาพ ความคิด และพื้นที่พิธีกรรม ที่พยายามสะท้อนความเป็น “ของเรา” ซึ่งภายใต้ชุดความหมายดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการสอบถามชาวบ้าน ดีความและทำความเข้าใจในเรื่องสัญลักษณ์ของหลวงปู่ทวดที่สอดแทรกอยู่ในอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดของวัดพะโคะ ตลอดจนการนำชุดความรู้เรื่องสัญลักษณ์ดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจถึงความหมายที่ถูกนิยามไว้บนบริบทพื้นที่วัดพะโคะ ซึ่งส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อความเข้าใจพื้นที่ ทั้งในมิติของการนิยามความหมายลงบนพื้นที่เชิงกายภาพ ตลอดจนความสัมพันธ์กับพื้นที่ทางจินตภาพอื่นในบริบทของความเป็นหลวงปู่ทวด ได้แก่ พื้นที่ทางสังคม พื้นที่ทางความคิด ฯลฯ ดังนั้น “พื้นที่” จึงเป็นพื้นฐานของฐานะปฏิบัติการสร้างอัตลักษณ์ต่อพื้นที่ภายใต้ชุดของความเกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวด ซึ่งผู้วิจัยมองว่า อัตลักษณ์ดังกล่าว ได้กลายสภาพเป็นวัตถุที่สำคัญต่อการประกอบสร้างหรือผลิตซ้ำลงบนพื้นที่ทางกายภาพของวัดพะโคะที่มีความเกี่ยวพันในมิติของบริบทต่างๆ ทั้งอัตลักษณ์ สัญลักษณ์ และพื้นที่ ดังจะเห็นความเกี่ยวพันนี้เป็นการเบื้องต้นได้จากการที่ชาวบ้านเรียกขานชื่อของหลวงปู่ทวดว่า “สมเด็จพระเจ้าพะโคะ” หรือ “หลวงปู่ทวดวัดพะโคะ” เป็นต้น

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่อง การสร้างอัตลักษณ์ “หลวงปู่ทวด” ผ่านพื้นที่วัดพะโคะนั้น ผู้วิจัยแบ่งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 2 ประเภท คือ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัด วัดพะโคะ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวด ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

ชัยวุฒิ พิชะกุล (2540) ได้ศึกษาเรื่อง หลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด : ศึกษาประวัติ คติความเชื่อ และผลกระทบที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ ศึกษาประวัติชีวิตของหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) จังหวัดสงขลาและหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืดวัดราษฎร์บูรณะ (วัดช้างให้) จังหวัดปัตตานี เพื่อศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืดและศึกษาผลกระทบจากคติความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืดที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่า คติความเชื่อที่เกี่ยวกับหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืดประกอบด้วย ความเชื่อเกี่ยวกับดวงแก้วที่วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) ที่เชื่อว่าเป็นลูกแก้ววิเศษที่งูได้คายมาให้หลวงปู่ทวดหรือรอยพระพุทธรูปบาทจำลองบนเขาพะโคะเชื่อว่าเป็นรอยเท้าของหลวงปู่ทวด ตลอดจนความเชื่อเกี่ยวกับการสร้าง

พระเครื่องหลวงพ่อดอกเหียบน้ำทะเลจืด ที่เชื่อว่าท่านมีความศักดิ์สิทธิ์สามารถคุ้มครองผู้ศรัทธาได้ อีกทั้งความเป็นหลวงปู่ทวดดังกล่าวยังได้ส่งผลกระทบในด้านความเชื่อต่อสังคมและวัฒนธรรมภาคใต้ เช่น ผลกระทบด้านการสร้างและรูปแบบของพระเครื่อง เป็นต้น ซึ่งในระยะแรกการสร้างพระเครื่องเกิดจากความเชื่อความศักดิ์สิทธิ์ แต่ระยะหลังๆ ส่วนใหญ่สร้างพระเครื่องบนพื้นฐานของความต้องการเงินทุนเพื่อใช้ประโยชน์ทางด้านส่งเสริมและจรรโลงพระพุทธศาสนา

จิตรนาถ ปานแก้ว (2549) ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาบทบาทและผลกระทบของวัดพะโคะ (วัดพระราชประดิษฐาน) อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา การศึกษามีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ ศึกษาบทบาทของวัดพะโคะ (วัดราชประดิษฐาน) ผลกระทบจากบทบาทวัดพะโคะ (วัดพระราชประดิษฐาน) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของวัดพะโคะ (วัดพระราชประดิษฐาน) ผลการศึกษาพบว่า มี 5 ด้าน คือ บทบาทด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม ได้แก่ การฝึกอบรม และการเทศนาธรรมตามโอกาส บทบาทด้านศาสนศึกษา ได้แก่ ส่งเสริมสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรในวัดได้ศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ การส่งเสริมการให้ทุนการศึกษา การส่งเสริมการสร้างและพัฒนาศาสนสถานศึกษา และการส่งเสริมการเรียนรู้จากอุทยานการศึกษาบทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ การสงเคราะห์ด้านสาธารณูปโภค และการสงเคราะห์ทั่วไป บทบาทด้านอนุรักษ์วัฒนธรรม ได้แก่ การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย และการอนุรักษ์ประเพณีและพิธีกรรม

นอกจากนี้บทบาทดังกล่าวยังส่งผลกระทบในด้านต่างๆ อาทิ ด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยวัดพะโคะได้ส่งเสริมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการจัดให้มีการอบรมเป็นประจำทุกปี เพื่อความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนแก่ประชาชน ด้านศาสนศึกษา เป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้เข้ามาศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป ด้านการศึกษาสงเคราะห์เป็นการให้ทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ร่วมการสนับสนุนงบประมาณให้กับโรงเรียนเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้เท่าเทียมกับโรงเรียนในเขตเมือง ด้านสาธารณสงเคราะห์วัดช่วยเหลือสังคมและชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ ให้บริการยานพาหนะช่วยเหลือชาวบ้านในยามตกทุกข์ได้ยาก ด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมโดยการสร้างและบูรณะศาสนสถานให้อยู่ในสภาพที่สวยงาม ซึ่งจากบทบาทและผลกระทบจากบทบาทของวัดพะโคะ แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของการพัฒนาพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบไป และเป็นการพัฒนาสังคมให้อยู่ได้อย่างมีความสุข

ชาลูนรงค์ เทียงธรรม (2544) ศึกษาเรื่อง ศึกษาแผนที่กัลปนาวัดพะโคะ อำเภอ สทิงพระ จังหวัดสงขลาโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า วัดพะโคะ มีความเป็นมา เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในอำเภอสทิงพระและบริเวณใกล้เคียง ในฐานะวัดหลวงในหัว เมืองพัทลุงฝ่ายปละท่าฝั่งตะวันออก นอกจากนี้วัดพะโคะยังเคยเป็นสถานที่กระทำพิธีดื่มน้ำพิพัฒน์ สัตยาของเมืองพัทลุง และเป็นທີ່ประดิษฐานพระบรมธาตุ ณ พระสุวรรณมาลิกเจดีย์ ประดิษฐาน พระพุทธรูปไสยาสน์หรือพระโคตมะ ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมทางใต้ เป็นที่อีกทั้งเกี่ยวข้องกับตำนาน หลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด

นอกจากนี้ยังพบว่า แผนที่ภาพกัลปนาวัดพะโคะเป็นเอกสาร โบราณเก็บรักษาไว้ที่ หอสมุดวชิรญาณ หอสมุดแห่งชาติ เป็นสมุดแผนที่ภาพวัดลุ่มทะเลสาบสงขลาที่ขึ้นกับวัดพะโคะ หรือตำราภาพที่เมืองนครศรีธรรมราชโดยปรากฏชื่อเมืองโบราณสองเมือง คือ เมืองสทิงพระและ เมืองพังยางมีวัดทั้งหมด 63 วัด บ้านหรือหมู่บ้าน 70 หมู่บ้าน ตะพัง 11 แห่ง คลอง 23 แห่ง รวม สถานที่ปรากฏในแผนที่ภาพทั้งหมด 250 แห่ง

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์(2525) ได้ทำการศึกษาประวัติวัดราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) พบว่า วัดราชประดิษฐานเป็นวัดที่มีความสำคัญทั้งทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีศาสนา และ เกี่ยวข้องกับตำนานหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด ตามพงศาวดารเมืองพัทลุงพบว่าวัดนี้สร้างขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2057 ซึ่งตรงกับสมัยพระรามาธิบดีที่ 2 สมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งพระยาธรรมรงค์เจ้าเมือง พัทลุงได้นิมนต์พระมหาอโนมทัสสีไปเชิญพระมหาธาตุจากลังกาทวีป มาก่อเจดีย์สูง 1 เส้น บรรจุ พระมหาธาตุแล้วสร้างวัดทำอุโบสถศาลาวิหารและก่อกำแพงล้อมเป็นเขตวัดสูง 6 ศอก ณ เิง เขาพิพัตลิ่งห์ โดยเรียกว่า วัดหลวง แล้วบอกถวายพระราชกุศลเข้าไปในกรุง โปรดเกล้าฯ ให้มีตรา พระคชสีห์และตราโกษาธิบดีออกมาเบิกข้าส่วยและภูมิเรือกสวนไร่นาออกจากส่วยหลวง เป็นข้า โปรดคนทาน พระกัลปนาสำหรับวัดหลวง ต่อมาในสมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ ซึ่งไม่ปรากฏว่าเป็นปีใดได้ ขอพื้นที่ส่วนหนึ่งบนเขาพิพัตลิ่งห์ให้แก่พระไสยมูยว่าจะตั้งพระไพหารและก่อรูปพระโคะ (ซึ่ง เข้าใจกันว่า คือ พระโคตมะ อันหมายถึงพระพุทธรูปไสยาสน์ที่ประดิษฐานอยู่จนถึงวันนี้และพระ โคตมะ เป็นชื่อเรียกวัดพะโคะมาจนถึงปัจจุบัน) พระไสยมูยก็อนุโมทนาให้ ตั้งแต่นั้นมาจึงเรียกว่า เขาพระโคะ จนมาในสมัยสมเด็จพระราชมนูสีสามิรามคณูปมาจารย์ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นปี พ.ศ. 2131 ซึ่งเชื่อกันว่าเป็น สมเด็จพระเจ้าพระโคะหรือหลวงพ่อทวด ได้ก่อพระศรีรัตนมหาธาตุบนเขา พะโคะสูงกว่าที่พระธรรมรงค์ให้สร้างไว้ 5 วา การสร้างในครั้งนี้ น่าจะตกอยู่ระหว่าง พ.ศ. 2148 – 2155 ซึ่งตรงกับสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ เมื่อโปรดเกล้าฯ ให้สร้างแล้วได้เปลี่ยนชื่อเป็น “วัดราช ประดิษฐาน”

ธราพงศ์ ศรีสุชาติ (2526) ศึกษาเรื่องชุมชนแรกเริ่มสมัยประวัติศาสตร์บริเวณวัดพะโคะและใกล้เคียง เพื่ออธิบายความสำคัญของวัดพะโคะในอดีต ผลการศึกษาพบว่า ความสำคัญของวัดพะโคะเป็นที่รู้จักกันดี ในฐานะที่เป็นวัดของหลวงพ่อทวด พระเถระที่มีจริยวัตรเป็นที่รู้จักกันโด่งดังโดยทั่วไปในสมัยอยุธยา แต่ความสำคัญทางโบราณคดีในแง่แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและบริเวณที่เป็นวัดพะโคะซึ่งอาจย้อนหลังไปได้ในระยะยาวไกลกว่าสมัยอยุธยานั้น เริ่มจากความสนใจแหล่งโบราณคดีในคาบสมุทรสทิงพระ ตั้งแต่การศึกษาศิลปวัตถุที่อยู่ในคาบสมุทรสทิงพระและในครอบครองของเอกชนหรือพิพิธภัณฑสถานตลอดจนการสำรวจขุดค้นทางโบราณคดี

นพรัตน์ ไชยชนะ (2556) ศึกษาเรื่องบทบาทและความสำคัญของชุมชนรอบวัดราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) : ในบริบทกระแสสังคมปัจจุบัน ตลอดจนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนโดยรอบนั้น พบว่า มีลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยวัดเป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณ จรรโลงจิตใจ สนับสนุนส่งเสริมการอบรมและการศึกษาแก่เยาวชน พัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน รวมทั้งการจัดการเศรษฐกิจชุมชนอันสืบเนื่องจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด ในขณะที่ชุมชนรอบวัดให้การอุปถัมภ์ สนับสนุนการทำกิจกรรมที่เนื่องด้วยศาสนาและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ส่วนประเด็นผลการเปลี่ยนแปลงของชุมชนโดยรอบ พบว่า ในด้านเศรษฐกิจชาวบ้านรวมกลุ่มผลิตสินค้า มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการค้าขายสินค้าพื้นถิ่น แต่ก็มีรายจ่ายเพิ่มจากกระแสบริโภคนิยม ด้านสังคมแม้ว่ามีความสะดวกสบายมากขึ้นจากการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน แต่ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชนกลับลดลงอันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำเนินชีวิตแบบสังคมเมือง

ส่วนในเรื่องของบทบาทและความสำคัญของชุมชนรอบวัดพะโคะ ที่ส่งผลต่อบริบทกระแสสังคมปัจจุบันนั้น ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนรอบวัดราชประดิษฐาน เป็นชุมชนแรกเริ่มสมัยประวัติศาสตร์ ๒ มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่-123 สืบเนื่องมาถึงปัจจุบันจากการสำรวจทางโบราณคดีพบเมืองและแหล่งชุมชนโบราณที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับวัดราชประดิษฐาน ๒ ชุมชนโบราณริมคลองปะโอ ชุมชนโบราณสทิงพระ ชุมชนโบราณสีหยัง และชุมชนโบราณเขาควหา ชุมชนโบราณเหล่านี้มีประวัติสัมพันธ์ ๒ กับวัดพะโคะ ความสัมพันธ์ดังกล่าวตั้งอยู่ ๒ บนรากฐานแห่งวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมและหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ส่งผลให้ ๒ ผู้ ๒ คนในชุมชนยึดวัดราชประดิษฐาน เป้า ๒ ที่พึ่งวัดเปรียบเสมือนบ้านหลังใหญ่ของคนในชุมชน ถึงแม้ ๒ ปัจจุบันสภาพความเปื้อนอยู่ ๒ ของสังคมจะเปลี่ยนไปแต่ ๒ ความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา สามารถเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ ๒ ผู้ ๒ คนในชุมชนอยู่ได้ถึงปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุป งานวิจัยหรืองานเขียนที่เกี่ยวข้องกับวัดพะโคะ ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในเรื่องประวัติศาสตร์ความเป็นมาของวัดและตลอดจนการปฏิสัมพันธ์กับชุมชน โดยรอบวัดพะโคะ ทั้งนี้งานตามแนวทางการศึกษาดังกล่าวนั้นมักจะมีการสะท้อนเรื่องราวโดยอิงกับหลักฐานที่ปรากฏตามจุดต่างๆของชุมชน เช่น เขาภูเขา แสนที่กัลปนาวัดพะโคะ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงภาพของการปรับเปลี่ยน และความเป็นมาของวัดพะโคะ ซึ่งแตกต่างกับงานของผู้วิจัยตรงที่งานของผู้วิจัยเป็นการศึกษาภาพของประวัติศาสตร์ที่ผ่านความคิด ที่หมายถึง ภาพความทรงจำอันฝังแน่นของระบบความคิดในชุมชน ผ่านการเล่าเรื่องราวในอดีตต่างๆ จากรุ่นสู่รุ่น จดบันทึกประวัติศาสตร์ดังกล่าวผ่านความทรงจำของบุคคลและถ่ายทอดมาให้ผู้วิจัยได้รับทราบ ซึ่งอาจจะสอดคล้องกับคำராบ้าง ไม่สอดคล้องบ้างแต่นั้นคือประวัติศาสตร์ในความคิดของคนที่แตกต่างกันกับประวัติศาสตร์ทางคำราที่ ต้องมีการพิสูจน์หรือหาข้อเท็จจริงให้ได้ นอกจากนี้ยังมีงานศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

จารุวรรณ ชนะกิจ (2555) ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการสื่อความหมายสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษา วัดพะโคะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการสื่อความหมายสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา วัดพะโคะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการสื่อความหมายเป็นสิ่งที่จำเป็น นอกจากนักท่องเที่ยวได้รับความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาที่ถูกต้องและชัดเจนเป็นไปในรูปแบบเดียวกัน นักท่องเที่ยวยังได้สัมผัสกับทรัพยากรทางการท่องเที่ยวได้อย่างเพลิดเพลิน ซึ่งความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติจะมีทั้งสองประเภท คือ การสื่อความหมายโดยใช้บุคคล และสื่อความหมายโดยไม่ใช้บุคคล คือ มัคคุเทศก์นำเที่ยว ยุวมัคคุเทศก์ให้มีอยู่ซึ่งจะเป็นการสร้างรายได้ให้กับเด็กและเป็นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ผู้บริการ ข้อมูล คู่มือแนะนำเที่ยว โบชัวร์ แผ่นพับ โปสเตอร์ ป้ายข้อมูล ป้ายบอกทิศทาง และสื่อมัลติมีเดียหรือสื่อผสม ควรใช้เป็นการสื่อความหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ข้อมูลเบื้องต้นก่อนที่จะเข้าไปศึกษาหรือเยี่ยมชมสถานที่จริงภายในบริเวณวัดพะโคะ ซึ่งอุปกรณ์การสื่อความหมายดังกล่าวสามารถช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความเป็นมาของวัดพะโคะ และความสัมพันธ์กับหลวงปู่ทวด ซึ่งมีตำนานที่โด่งดัง รวมทั้งจุดสนใจอื่น อาทิ รอยพระพุทธรบาท พระพุทธรูปไสยาสน์ อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าราชมนูธิสามิราม (พะโคะ) ภาพจิตรกรรมฝาผนัง พระทรงเครื่องซึ่งมีหลายแบบ เช่น พระทรงเครื่องปางอุ้มบาตร พระทรงเครื่องไม้หุ้มเงินทั้งองค์ พระทรงเครื่องทวดยายหมลิ พระทรงเครื่องปางห้ามญาติ เป็นต้น ล้วนแต่มีประวัติความเป็นมาที่สำคัญ ที่พุทธศาสนิกชนควรรับรู้และ

ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้ อย่างไรก็ตามการสื่อความหมายเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยสร้างมูลค่าให้กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น ด้วยทัศนคติ ความเชื่อในตัวบุคคลที่ให้ความสำคัญและรู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนสืบต่อไป

วีรพงษ์ อินพานิช (2548) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์โครงสร้างตลาดและพฤติกรรมการแข่งขันของผู้ประกอบการในตลาดพระเครื่อง กรณีศึกษา พระเครื่องหลวงปู่ทวดวัดช้างให้ จังหวัดปัตตานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงมูลเหตุแห่งการนิยมพระเครื่องของคนไทยศึกษาโครงสร้างของตลาดพระเครื่อง และศึกษาถึงพฤติกรรมการแข่งขันของผู้ประกอบการในตลาดพระเครื่อง ซึ่งงานวิจัยนี้ได้ศึกษาในเชิงปริมาณ โดยมีตัวแปรเกี่ยวกับ โครงสร้างตลาดพระเครื่อง (Market Structure) พฤติกรรมของผู้ผลิตและ ผลประกอบการของผู้ผลิต ผลการศึกษาพบว่า มูลเหตุของการนิยมสะสมพระเครื่องหลวงปู่ทวด ส่วนใหญ่นิยมสะสมไว้เพื่อเป็นเครื่องคุ้มครองป้องกันตัวและภัยอันตรายที่เกิดขึ้น จำนวนรองลงมาคือ เชื่อในปาฏิหาริย์และความศักดิ์สิทธิ์ของพระเครื่องรุ่นนั้นๆ เป็นที่พึงพอใจ ช่วยเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในยามประสบปัญหา และเก็บไว้เป็นมรดกตกทอดแก่ลูกหลาน ตามลำดับ

ชัยวุฒิ พิชะกุล (2540) ศึกษาเรื่อง หลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด : ศึกษาประวัติ คติความเชื่อ และผลกระทบที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมภาคใต้ พบว่า หลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด เกิดที่บ้านสวนจันทร์หรือบ้านวัดเลียบ ตำบลชุมพล อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา บิดาชื่อนาย หู มารดาชื่อนางจัน ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัดว่าเกิดในช่วงสมัยใด เมื่ออายุได้ 7 ปี บิดาได้อาพาไปฝากไว้กับสมภารจวงวัดดีหลวง และได้ไปศึกษาพระธรรมต่อที่วัดสี่หยง จากนั้นเดินทางไปศึกษาธรรมที่จังหวัดนครศรีธรรมราชและได้โดยสารเรือสำเภาไปยังกรุงศรีอยุธยาจนได้บรรลุนิคมและเดินทางกับมาบูรณะวัดพะโคะ

ญาณินทร์ เพชรสุวรรณ (2544) ศึกษาเรื่อง ความเชื่อเกี่ยวกับหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด ในจังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง และจังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความเชื่อเกี่ยวกับตำนานหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดและความเชื่อเกี่ยวกับรูปเคารพหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด โดยการมุ่งศึกษาในบริเวณจังหวัดสงขลา พัทลุง ปัตตานี โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพทั้งเก็บข้อมูลจากภาคสนามและการเก็บรวบรวมจากเอกสาร ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดในจังหวัดสงขลา พัทลุง ปัตตานี มีความเชื่อเกี่ยวกับตำนานหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดซึ่งจะเชื่อว่าหลวงปู่ทวดเป็นบุคคลพิเศษ มีบุญบารมีสูง ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบของชุดตำนานของหลวงปู่ทวดในลักษณะของความเชื่อ เป็นเรื่องจริงทั้งในเรื่องของอิทธิฤทธิ์

ความเมตตา ความคงกระพัน ความเชื่อว่าหลวงปู่ทวดเป็นพระโพธิสัตว์ ตลอดจนเชื่อว่าลูกแก้ว
วิเศษของหลวงปู่ทวดสามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้ ส่วนเรื่องความเชื่อรูปเคารพของหลวงปู่ทวด
เหยียบน้ำทะเลจืด เป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นแพร่หลายตั้งแต่มีการจัดสร้างวัดมณฑลหลวงปู่ทวด
เหยียบน้ำทะเลจืดของพระครูวิสัยโสภณจนแพร่หลายเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านว่ามีความศักดิ์สิทธิ์
สามารถนำมาป้องกันในด้านต่างๆ ในแถบภูมิภาคจังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง และจังหวัดปัตตานี

พูนพันธ์ คำวาจา (2537) ศึกษาเรื่อง พระเครื่องหลวงปู่ทวดวัดราชประดิษฐฐาน
(วัดพะโคะ) พบว่า วัดพะโคะมีพระเครื่องหลวงปู่ทวด อันเป็นที่นิยมของเหล่านักสะสมของพระ
เครื่องเหล่านั้น หลายรุ่นด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งรุ่นแรกที่สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2506 การสร้างพระ
เครื่องและพระบูชาหลวงปู่ทวดของวัดพะโคะ ได้เริ่มดำเนินการสร้างในเดือน 8 พ.ศ. 2506
ดำเนินการสร้างโดย พระอาจารย์เขียว ปุณฺณผลโล ซึ่งในขณะนั้นรักษาการเจ้าอาวาสวัดพะโคะ ได้
ร่วมกับกรรมการวัด และได้มอบหมายให้พระอธิการแสง อาภาโชโร เจ้าอาวาสวัดศิลาลอยใน
ปัจจุบันจัดเตรียมเรื่องพิมพ์พระ ตลอดจนจัดหาว่าน และมวลสารสร้างพระเครื่องหลวงปู่ทวด

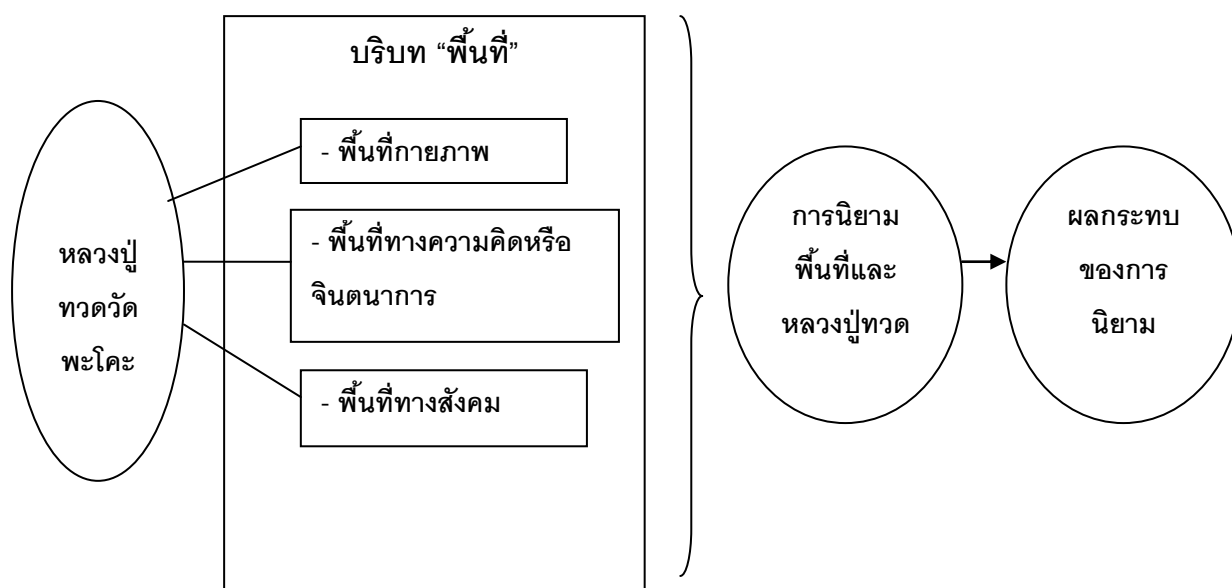
กล่าวโดยสรุป งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวด ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในเรื่อง
ของตำนานและ อิทธิปาฏิหาริย์ต่างๆของหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ ตลอดจนถึงพระเครื่องและ
การตลาดของหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ ทั้งนี้งานตามแนวทางการศึกษาดังกล่าวนั้นมักจะมีการสะท้อน
เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของผู้คน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นภาพสะท้อน รวมถึงมโนทัศน์ของ
ผู้คนที่มิต่อหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ จากการศึกษาพบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์หลวงปู่ทวด
ยังมีน้อย ซึ่งผลงานการศึกษาในข้างต้น จะเน้นในเรื่องของความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อ
การสื่อความหมายสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่ทว่างานตามแนวทางการศึกษาดังกล่าว
นั้นก็ชี้ให้เห็นถึงการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ผู้บริการข้อมูลที่ผ่านอุปกรณ์การ
สื่อความหมายต่อผู้คนที่มาท่องเที่ยวภายในพื้นที่วัดพะโคะ ส่วนในงานวิจัยในมิติด้าน “พื้นที่” ที่
เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวดหรือวัดพะโคะนั้น ผู้วิจัยได้พยายามค้นคว้าหาข้อมูลแต่ก็ไม่พบผลงานวิจัย
หรือบทความในเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด

ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงมิได้เป็นเพียงการศึกษาถึงอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่แต่เพียง
อย่างเดียว แต่เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่แต่ละพื้นที่กับบริบทหรือสิ่งรอบข้าง ไม่
ว่าจะเป็นโรงเรียน วัดหรือ วัดต่างๆ ที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างอัตลักษณ์และหลวงปู่ทวด
ซึ่งผู้ศึกษาจะศึกษาถึงมิติต่างๆอันเกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของวัดพะโคะ ว่าเป็นอย่างไร

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 3 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

จากกรอบการวิจัยเรื่องหลวงพ่อทวด : การสร้างอัตลักษณ์หลวงพ่อทวดผ่านพื้นที่ของวัดพะโคะนั้น เป็นการแสดงถึงแนวทางการศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ผ่านบริบท "พื้นที่" โดยนำเสนอประเด็นสำคัญที่ต้องการศึกษาอยู่ในชุดของความเป็นพื้นที่ต่างๆ เช่น พื้นที่ทางกายภาพของวัด พื้นที่อุดมคติและพื้นที่แบบพิเศษที่ถูกสร้างหรือประกอบไปด้วยอัตลักษณ์ในชุดต่างๆ แฝงอยู่ในความเป็นพื้นที่นั้นๆ และนอกจากนี้ยังเป็นการนำเอาสิ่งต่างๆ มาประทับ หรือประกอบสร้างในรูปแบบสัญลักษณ์ที่แสดงลักษณะหรืออัตลักษณ์เฉพาะ บนความเป็นวัดพะโคะ เพื่อสร้างความหมาย และสร้างเรื่องราวต่างๆ ที่ถูกเกี่ยวโยงหรือกับความ เป็นหลวงพ่อทวด โดยผู้วิจัยมองว่า วัดพะโคะนั้นมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับหลวงพ่อทวดในลักษณะของภาพตัวแทนของกันและกัน ซึ่งทั้งสองอย่างนี้ต้องอาศัยหรือตั้งอยู่ในหรือบนพื้นที่หรือความเป็นพื้นที่ เช่น ในแง่ของกายภาพที่วัตถุหรือสิ่งต่างๆ จำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นที่ที่เป็นดิน หรือในแง่ของวัตถุหรือสิ่งต่าง ๆ นั้น บางครั้งยังตั้งอยู่หรือดำรงอยู่ในมิติพื้นที่ของความคิดหรือจิตใจ ในลักษณะของความเป็นอุดมคติ เพื่อเป็นการสร้างหรือสานต่อ การดำรงอยู่ของวัตถุหรือสิ่งนั้นๆ นอกจากนี้พื้นที่เหล่านี้ยังถูกกำหนดให้ทำ

หน้าที่ให้กลายเป็นอัตลักษณ์ที่ต้องดำรงอยู่ภายใต้บริบทต่างๆ ทั้งของสังคมและชุมชน หรือในขณะเดียวกัน บริบทของหลวงปู่ทวดในพื้นที่ต่างๆ เหล่านี้ ก็อาจจะเป็นพลังหรือตัวขับเคลื่อนให้เกิดความเป็นอัตลักษณ์ในมิติต่างๆ ซึ่งจะมีเรื่องของบริบทเข้ามาเกี่ยวข้อง หรือมีอิทธิพลในลักษณะของการสลับไปสลับมา หรือมีมิติของพลวัต ความสิ้นไหว เลื่อนไหว หรือซ้อนทับกัน ดังจะเห็นได้กรอบโครงข่ายการสร้างอัตลักษณ์ที่มีความเชื่อมโยงหลวงปู่ทวดซึ่งเป็นจุดเด่นภายใต้บริบทความเป็นวัดพะโคะ สังคมและชุมชนนั้นๆ ด้วยเช่นกัน อาทิ การสร้างรูปลักษณ์หลวงปู่ทวด เป็นต้น ซึ่งสิ่งต่างๆ ดังกล่าวนั้นก็จะประกอบหรือเต็มไปด้วยระบบของชุดความรู้ อันมีหลวงปู่ทวดเกี่ยวข้องด้วยเสมอทั้งในรูปแบบของหนังสือ เอกสารหรือวรรณกรรมต่างๆ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องอาศัยแนวคิดในเรื่องของอัตลักษณ์ สัญญาและแนวคิดเรื่องในพื้นที่เข้ามาเป็นกรอบในการวิเคราะห์และสังเคราะห์สำหรับงานวิจัยนี้

ดังนั้นในการศึกษาเรื่อง การสร้างอัตลักษณ์ “หลวงปู่ทวด” ผ่านพื้นที่วัดพะโคะได้สนใจถึงการสร้างอัตลักษณ์ต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องในเชิงของความเป็น “พื้นที่” ในลักษณะของแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Post Modern) โดยผู้วิจัยได้นำฐานแนวคิดเรื่องความเป็นพื้นที่ สัญญาและแนวคิดในเรื่องของอัตลักษณ์และภาพตัวแทน เพื่อชี้ให้เห็นถึงการเชื่อมโยงของการสร้างอัตลักษณ์ต่างๆ ภายใต้บริบทของความเป็นหลวงปู่ทวดของวัดพะโคะ ดังนั้นการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาจึงไม่ใช่เป็นเพียงแค่การระบุทฤษฎีสำหรับนำไปเก็บข้อมูลเท่านั้น แต่ยังเป็นการเชื่อมโยงแนวความคิดด้วยความจริงที่รองรับอยู่ โดยการอธิบายการเชื่อมโยงแนวความคิดนั้นได้อย่างครอบคลุม ซึ่งมีรายละเอียดต่างๆ ดังจะกล่าวต่อไปในผลการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง หลวงปู่ทวด : การสร้างอัตลักษณ์ผ่าน “พื้นที่” วัดพะโคะ มุ่งศึกษาถึงการสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในบริบทพื้นที่วัดพะโคะในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยกำหนดแนวทางการดำเนินวิจัยดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล
2. พื้นที่ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้ให้ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม จากพื้นที่หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 6 ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ทั้งนี้ก็เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ทำการศึกษาดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วยกลุ่มชาวบ้าน พระสงฆ์ และผู้นำชุมชนที่อาศัย ในวัดพะโคะและโดยรอบบริเวณวัดพะโคะ คือ หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 6 ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกโดยพิจารณาจากผู้มีความรู้หรือทราบเรื่องราวความเป็นมาของวัดพะโคะและหลวงปู่ทวดตลอดจนเป็นผู้ที่ชาวบ้านโดยรอบวัดพะโคะยกย่องว่าเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับหลวงปู่ทวดและวัดพะโคะเป็นอย่างดี จำนวน 18 ราย

ผู้ให้ข้อมูลรอง ประกอบด้วยชาวบ้านทั่วไป ที่อาศัยรอบวัดพะโคะ ใช้วิธีการเลือกแบบ โดยเน้นบุคคลต่างๆไป หรือผู้ที่ไม่ได้เข้ามาประกอบกิจกรรมที่วัดเป็นประจำ รวมถึงนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเคารพหรือประกอบกิจกรรมต่างๆของวัดหรือเช่าบูชาวัตถุมงคลหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดวัดพะโคะ จำนวน 28 ราย

2. พื้นที่ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

พื้นที่หลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ พื้นที่ใน 2 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 5 บ้านคลองฉนวน ตำบลชุมพล อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา และ หมู่ที่ 6 บ้านพะโคะ ตำบลชุมพล อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา เนื่องจากพื้นที่หมู่ที่ 5 และ 6 ดังกล่าว เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่โดยรอบวัดพะโคะ อีกทั้งพื้นที่ดังกล่าวยังมีความสำคัญทั้งในมิติของประวัติการตั้งถิ่นฐานเป็นระยะเวลาอันยาวนานน้อยตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น ดังปรากฏร่องรอยของโบราณสถานทำให้เห็นถึงการสืบต่อของชุมชนที่มีองค์ความรู้สัมพันธ์เชื่อมโยงกับหลวงปู่ทวดจากรุ่นสู่รุ่น อีกทั้งพื้นที่ดังกล่าวยังมีความสำคัญในมิติเชิงพื้นที่ทางกายภาพที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวด เช่น เป็นสถานที่จำพรรษาและสร้างอัตลักษณ์ต่างๆของหลวงปู่ทวด เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยมองเห็นถึงความเกี่ยวพันระหว่างหลวงปู่ทวดและมิติพื้นที่ได้อย่างลึกซึ้ง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เก็บข้อมูลจาก เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น วิทยานิพนธ์หรือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัดพะโคะ ประวัติหลวงปู่ทวด เป็นต้น

2. การศึกษาภาคสนาม (Field Study) เป็นการศึกษาข้อมูลสัมภาษณ์เพื่อแสวงหาข้อมูลต่างๆสำหรับงานวิจัย โดยใช้ควบคู่กับการศึกษาในเอกสารวิชาการต่างๆ โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาซึ่งความรู้ ความเข้าใจบริบทแวดล้อมในแต่ละประเด็นที่ทำการวิจัย และการสังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรมบางกิจกรรมที่สามารถเข้าร่วมได้หรือมีโอกาสเข้าร่วม เช่น กิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ตามสถานการณ์และเวลา นอกจากนี้ยังศึกษาผ่านการพูดคุยจากผู้ให้ข้อมูลต่างๆ ซึ่งจะเป็นการพูดคุยถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม การให้ความสำคัญกับผู้คนในกลุ่มต่างๆ โดยประเด็นของการพูดคุยนั้น ผู้วิจัยไม่ได้ต้องการให้ผู้ถูกศึกษาพูดเรื่องจริงหรือเป็นเรื่องที่สามารถพิสูจน์ได้ เนื่องจากการเกิดขึ้นจริงของความจริงนั้นไม่เหมือนกัน การรับรู้ความจริงของคนแต่ละคนอาจไม่เหมือนกัน แต่จะให้ความสำคัญถึงเรื่องที่พูดคุยกัน พร้อมกับทำความเข้าใจความคิด มุมมอง อุดมการณ์ ที่เกิดจากการพูดคุยการปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในชุมชนภายใต้บริบทสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหวของสิ่งต่างๆ อาทิเช่น ผู้คน เหตุการณ์ พิธีกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์การศึกษาภาคสนามผู้วิจัยมีวิธีการเก็บข้อมูล 2 วิธี ดังนี้

1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก อาทิ ผู้นำชุมชน ในประเด็นเรื่องของประวัติชุมชน ประวัติวัดพะโคะ การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวด พระภิกษุสงฆ์ ในประเด็นเรื่องการสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวด ความเชื่อ และพิธีกรรมอันเกี่ยวข้องกับวัดพะโคะ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง อาทิ นักท่องเที่ยวในประเด็นของการสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดวัดพะโคะ และความเชื่อ ความศรัทธาต่างๆอันเกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวด ว่ามีบริบทเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นวิธีการเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในบริบทพื้นที่วัดพะโคะ ตำบลชุมพล อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา โดยจะเน้นการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งประกอบไปด้วยแนวชุดคำถามการสัมภาษณ์ที่แบ่งเป็น 2 ชุด โดยแนวคำถามชุดแรกเป็นชุดคำถามของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยมีรายละเอียดของแนวคำถามที่เจาะลึกถึงข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับหลวงปู่ทวดและพื้นที่ และแนวคำถามชุดที่สองเป็นชุดคำถามของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง ซึ่งจะเน้นการถามเรื่องราวต่างๆไปที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวด

2 การสังเกต (Observation) ทั้งแบบมีส่วนร่วมในเรื่องของพิธีกรรมต่างๆ อาทิ การสรงน้ำหลวงปู่ทวด และแบบไม่มีส่วนร่วมในเรื่องของการประกอบพิธีกรรมเสด็จทวย เป็นต้น ตลอดจนผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการณ์เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชนโดยรอบวัดพะโคะ รวมถึงสภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับหลวงปู่ทวดในพื้นที่วัดพะโคะ โดยใช้วิธีการถ่ายภาพและการจดบันทึกข้อความ

4. การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาจัดทำให้เป็นระบบและแยกแยะองค์ประกอบในบริบทของพื้นที่ รวมทั้งหาความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ของข้อมูลในส่วนต่างๆ เพื่อจะค้นหาปรากฏการณ์ของการสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในบริบทพื้นที่วัดพะโคะ จากนั้นนำมาตรวจสอบด้านข้อมูล แบบสามเส้า พิจารณาว่าเมื่อแหล่งเวลา สถานที่ และบุคคลต่างกัน จะได้ข้อมูลเช่นเดิมหรือไม่ หากประเด็นใดมีความคลุมเครือหรือข้อมูลไม่ชัดเจน หรือมีปัญหาในส่วนไหน ก็จะทำการแก้ไขและตรวจสอบเนื้อหาที่มีอยู่เป็นเบื้องต้น หรือมีการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลภาคสนามเพิ่มเติมอีกครั้ง ซึ่งจะทำในลักษณะเช่นนี้จนกว่าข้อมูลจะมีความสมบูรณ์และถูกต้องมากที่สุด

ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้แบบสร้างข้อสรุป และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยมีหน่วยวิเคราะห์เป็นพื้นที่อาณาบริเวณหรือปริมาตรของวัดพะโคะ คือ หมู่ที่ 5 บ้านคลองฉนวน ตำบลชุมพล อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา และ หมู่ที่ 6 บ้านพะโคะ ตำบลชุมพล อำเภอสังขละ จังหวัด

สงขลา ที่มีความเชื่อมโยงกับหลวงปู่ทวดและการสร้างอัตลักษณ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับบริบท “พื้นที่” วัดพะโคะ โดยใช้แนวทางการศึกษาผ่านพื้นที่ ทั้งพื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่ทางความคิดหรือทางจินตนาการ และพื้นที่ทางสังคมจากแนวทางการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับหลวงปู่ทวดที่สลับซับซ้อน ที่พยายามสร้างสัญลักษณ์หรือนิยามความหมายให้กับพื้นที่ ด้วยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างคนพื้นที่ผ่านวัตถุ พิธีกรรม พิธีการนั้นๆ จนกลายเป็นอัตลักษณ์ของวัดพะโคะที่เชื่อมโยงกับหลวงปู่ทวด ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆ กับการเก็บข้อมูลแต่ละครั้ง หลังจากนั้นนำข้อมูลมาตีความโดยใช้แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาในภาพรวมจนได้ข้อสรุปแล้วจึงเขียนรายงานเชิงพรรณนาวิเคราะห์ในที่สุด

บทที่ 4

การนิยามความหมายพื้นที่และหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ

การนิยามพื้นที่ หลวงปู่ทวด และผลของอัตลักษณ์ในบทนี้ผู้วิจัยจะอธิบายถึงการให้ความหมายของคนลงบนพื้นที่วัดพะโคะในฐานะของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ยังมีการให้ความหมายของหลวงปู่ทวดในลักษณะของรูปธรรมและนามธรรม ตลอดจนผลกระทบในลักษณะของการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆที่เป็นผลพวงมาจากการสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่วัดพะโคะ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การนิยามความหมายพื้นที่วัดพะโคะ

หลวงปู่ทวดที่ประดิษฐานอยู่ท่ามกลางบริบทพื้นที่ของวัดพะโคะนั้น มักจะมีการให้ความหมายสำหรับผู้คนในท้องถิ่นและผู้ที่มาเยี่ยมเยือนยังตัววัด ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะมองว่าหลวงปู่ทวดวัดพะโคะวัดพะโคะนั้น เป็นพระศักดิ์สิทธิ์ในทางพุทธศาสนา โดยมีรายละเอียดดังนี้

วัดพะโคะ : พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา

วัด คือรูปแบบหนึ่งของสถาบันทางสังคมของมนุษย์ โดยเฉพาะการเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์และการประกอบประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อนั้นๆ ผ่านพื้นที่ทางกายภาพของวัดพะโคะ โดยการปฏิบัติศาสนกิจอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ ทั้งในเรื่องของทำพิธีไหว้พระหรือสวดมนต์หรือจัดกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับศาสนาสำหรับพระสงฆ์ โยม และแม่ชี อาทิ กิจกรรมวันเข้าพรรษา กิจกรรมในวันพระ เป็นต้น ซึ่งในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ นั้น ถูกให้ความหมายว่าเป็นพิธีกรรมเพื่อแสดงออกถึงความศรัทธาและเป็นพื้นที่ของการรวมตัวกันของพุทธศาสนิกชน ตลอดจนเป็นสถานที่อยู่อาศัยของผู้ปฏิบัติงานทางศาสนา ได้แก่ อุบาสก อุบาสิกาต่างๆ โดยการเข้าใช้พื้นที่ของทางวัด อาทิ ศาลาเอนกประสงค์ กุฏิ ฯลฯ ตลอดจนกายภาพวัดพะโคะก็เป็นที่ยอมรับของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้ระลึกถึงศาสดาและคำสอน เช่น รูปปั้นรูปหล่อของพระพุทธเจ้าและหลวงปู่ทวด ตลอดจนรูปปั้น สถานอันศักดิ์สิทธิ์อื่นๆ นอกจากนี้ความเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาของวัดพะโคะก็มีการเก็บสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เอาไว้ภายในพื้นที่ด้วยดังข้อความที่ว่า

“...วัดพะโคะใช้เป็นที่ทำกิจกรรมทางศาสนามานานแล้ว เป็นศูนย์รวม
ความศรัทธาของคนในพระพุทธศาสนา...”

(พระครูบุญญาพิศาล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

“...เบอะวัดก็เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ ชิมัง โยมมั่งที่คอยดูแลวัด ยังไม่นับ
โหม่ที่มาร่วมงานบุญแต่ละปีหว่าที่มานอนรวมกันที่ศาลามั่ง โรงอาหารมั่ง...”

(แม่ชีเจียม แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2555)

“...ภายในวัดมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่มาก รูปปั้นหลวงปู่ทวด พระเจดีย์ของ
เก่าแก่ของหลวงปู่ทวด หลักซ่าง ลูกอิไปไหว้ตรงไหนก่อนก็ได้...”

(อ่วม มุสิกรังสี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงการเป็นที่รวมของคนที่ทำกิจกรรมต่างๆตามความ
ศรัทธา ตลอดจนเป็นพื้นที่ที่บรรจูละสังคัลลิตีตามความเชื่อของชาวบ้านมาไว้ภายในวัด ซึ่ง
พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของวัดพะโคะนั้นยังสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของพื้นที่ที่ใช้พูดคุย หรือสนทนาใน
เรื่องของหลักธรรม คำสั่งสอนตามหลักศาสนาพุทธ รวมทั้งยังเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบสร้าง
บุญด้วยการบริจาคเงินหรือสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ตามความเชื่อของชาวบ้านดังข้อความที่ว่า

“...มาวัดบางทีก็มาเจอพระ เจอแม่ชีก็มาสนทนาธรรมที่เราสงสัย...”

(วัชรพงศ์ ยิวเจริญวงศ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

“...มาวัดก็มาทำบุญบ้าง มาถวายสังฆทาน บริจาคเงินใส่ตู้ ได้บุญมากแต่ก็
ต้องทำจิตใจให้บริสุทธิ์ด้วยนะ...”

(วัชรชัย สิมอาจิม, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

อีกทั้งยังมีการเชื่อว่า วัดพะโคะเป็นพื้นที่ที่มีการบรรจุสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อาทิ รูปปั้นของ
พระพุทธเจ้า รูป หลวงปู่ทวด เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอำนาจสามารถให้คุณและให้โทษ ให้เป็นและ
ให้ตายแก่มนุษย์ หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นพื้นที่ของการบรรจุอำนาจที่มีอิทธิพลหรือส่งผลต่อมนุษย์
ได้ดังข้อความที่ว่า

“...มาบ่นกับหลวงปู่ทวด ขอให้แคล้วคลาดปลอดภัย ดลบันดาลให้พบเจอ
แต่สิ่งดีๆ...”

(นสรารุติ ปิยะวานิชย์สกุล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

“...ถ้ามาบ่นหลวงปู่ทวดแล้วไม่แก้บน รับรองได้ลูกเห้อไม่ป่วยก็ตายແและ
ແหลังกับแก็ไว้แล้วไม่ทำนั่น...”

(แม่ชีเล็ก แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

“...ลูกอธิบ่นตรงไหนได้เพ หลักซ่างก็ได้ แต่ที่เค้านิยมคือบ่นกับหลวงปู่ทวด
เลย หรือไม่อยากบ่นก็ไปขอพรกับพระพุทธรเจ้าเลย ได้เหมือนกัน...”

(ดีพร จวนสว่าง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความดังกล่าว การให้คุณและโทษนั้นมักจะเกิดมักจะผูกติดอยู่กับความเชื่อ
ของการบนบานศาลกล่าวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัดเป็นสำคัญซึ่งลักษณะของการบ่นดังกล่าวมัก
เป็นไปในลักษณะของการร้องขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายภายในวัดช่วยเหลือในด้านต่างๆตาม
ความต้องการของตน ดังนั้นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาของวัดพะโคะ จึงหมายถึงพื้นที่ทางกายภาพ
มนุษย์สร้างขึ้นและมีปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ โดยอาจจะเป็นพื้นที่ของ
ปัจเจกหรือของชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบและระดับต่างๆ
นอกจากนี้ความเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในทางศาสนาดังกล่าวนั้น ยังส่งผลให้เกิดการมองพื้นที่ออกเป็น
มิติต่างๆภายใต้ความเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ดังนี้

1 พื้นที่ของคนศักดิ์สิทธิ์

พื้นที่ของวัดพะโคะนั้นนอกจากจะเป็นที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ แม่ชี แล้วยังมี
ความสัมพันธ์ของพื้นที่ในมิติคนศักดิ์สิทธิ์ของวัดพะโคะซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องบุคคลผู้มี
“อำนาจ” ในการสั่งห้าม หรือสั่งการใดก็ได้ เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งโดยมากผู้ครองอำนาจดังกล่าวนั้น
มักจะเป็นเจ้าอาวาสวัดพะโคะ พระสงฆ์องค์อื่นๆของวัดพะโคะ แม่ชี นอกจากนี้ยังรวมไปถึงผู้ที่มี
อำนาจในการจัดการกิจการ หรือกิจกรรมต่างๆของทางวัดซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นมรรคทายกของวัด
คณะกรรมการของวัดพะโคะ ตลอดจนครูหมอในพิธีกรรมต่างๆซึ่งมีความเชี่ยวชาญในเรื่องเวท
มนตร์คาถาจำพวกตัวอักษรหรืออักขระที่ผูกเป็นข้อความ โดยมีความเชื่อกันว่ามีอำนาจลึกลับแฝง

เรีนอยู่ เมื่อนำไปใช้ตามที่กำหนด เช่น คาถาอาคมนำไปปกรกรรม เสกเป่าหรือสวด เชื่อว่าจะเกิดความศักดิ์สิทธิ์หรือเกิดความขลังให้กับสิ่งต่างๆ อาทิ เครื่องรางของขลังดังข้อความที่ว่า

“... วัดก็เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ ชิมั่ง โยมมั่งที่คอยดูแลวัด เราไปในวัดก็ต้องเชื่อฟังท่าน เคารพคน เคารพสถานที่...”

(แม่ชีเจียม แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2555)

“...เบอะจัดงานไหว้ที่ เราก็ต้องฟัง โหม่คณะกรรมการวัด โหม่ครูหมอเค้า แผลงว่าอิทำพันหรือ เอาไหว้มามั่ง ห้ามเอาไหว้มั่ง...”

(ถัน จันทร์ทิพย์รส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

“...คณะกรรมการวัด พระไหว้ เราก็ต้องนับถือเชื่อฟังแก็ เพราะแก็เป็นผู้ใหญ่ผู้รู้ แก็มีสิทธิสั่ง สั่งไหว้เราก็ต้องฟัง...”

(อ่วม มุสิกรงค์สี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการมีอำนาจของคนศักดิ์สิทธิ์ของวัดพะโคะนั้น มักจะมีการผูกติดกับชุดความรู้และสิทธิในการเข้าในการเข้าใช้อำนาจต่างๆในการสั่งการ นอกจากนี้ยังมีระบบของการเคารพนับถือผู้อาวุโสกว่าของชุมชนด้วยคำว่า “ผู้ใหญ่” ซึ่งสิ่งเหล่านี้จึงเป็นพลังในการหนุนเสริมอำนาจให้บุคคลกลายมาเป็นคนศักดิ์สิทธิ์ที่คนในชุมชนต้องเชื่อฟังและให้ความเคารพยำเกรง นอกจากนี้คนศักดิ์สิทธิ์ดังที่ได้กล่าวนั้นมักจะมีหน้าที่คอยสั่งสอน หรือ ตักเตือนบุคคลอื่นๆ ตลอดจนประกอบกิจกรรมต่างๆให้แก่ผู้ที่เข้ามาในอาณาบริเวณของวัดพะโคะ ซึ่งความเป็นคนศักดิ์สิทธิ์นั้นมักจะสืบทอดมาจากพ่อแม่ หรือการเลื่อนชนชั้นทางสังคม อาทิ การบวชเป็นภิกษุของวัดพะโคะ นับเป็นการปรับเปลี่ยนหรือ ถ่ายโอน “อำนาจ” ของความเป็นคนศักดิ์สิทธิ์ไว้ในปริมณฑลของพื้นที่วัดพะโคะดังข้อความ

“...บวชเป็นพระสงฆ์วัดพะโคะถ้าเห็นโยมทำอะไรไม่เหมาะไม่ควรภายในวัดเราก็สามารถห้ามได้ ไปตักเตือนได้...”

(พระพันธ์ยุทธ รัตนบุญโญ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

“...การเป็นครูหมอนั้นต้องได้รับการถ่ายทอดวิชาจากพ่อ หรือบรรพบุรุษ ถึงสามารถเป็นได้ เพราะของแบบนี้เขาไม่ถ่ายทอดให้คนนอก...”

(กง พรหมอินทร์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

“...พวกคณะกรรมการวัดเป็นผู้ใหญ่ในชุมชน แก่มีสิทธิในวัด เพราะแก่
เป็นคณะกรรมการเค้าเลือกกันมา เป็นเครือข่ายกันเพ...”

(เปรม จันท์ทิพรส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

ดังนั้นในเรื่องของคนศักดิ์สิทธิ์ของวัดพะโคะจึงเป็นไปในลักษณะของการเชื่อ
ฟัง เคารพยำเกรงบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องอย่างสำคัญหรืออยู่ในวัดพะโคะผ่านระบบของการนับถือ
ผู้รู้ และชนชั้นทางสังคมที่ส่งผลให้เกิดอำนาจที่สามารถสั่งการหรือกำหนดข้อห้ามแก่บุคคลทั่วไปที่
เข้ามาในพื้นที่วัดพะโคะ

2 พื้นที่สาธารณะของผู้มาเยี่ยมชม

พื้นที่สาธารณะของวัดพะโคะ คือ พื้นที่ที่ชาวบ้านใช้ร่วมกัน เป็นสมบัติร่วมของ
คนในชุมชนชาวบ้านมีสิทธิที่จะสามารถใช้พื้นที่ในการประกอบกิจกรรมต่างๆได้ตามแต่สมควร
ซึ่งพื้นที่สาธารณะนั้นเป็นพื้นที่ที่กลุ่มชาวบ้านมากหน้าหลายตา หรือบุคคลทั่วไปจะเข้ามาใช้
ประโยชน์หรือทำกิจกรรมร่วมกัน หรือเข้ามาในอาณาบริเวณดังกล่าวได้ตลอดเวลา ซึ่งพื้นที่ของวัด
พะโคะนั้น โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ทั้งในเรื่องของการนัดพบ
การเข้ามาท่องเที่ยว หรือสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนการมาใช้พื้นที่ในการร่วมกันทำกิจกรรม
งานบุญต่างๆที่ทางวัดพะโคะจัดขึ้นดังข้อความที่ว่า

“...พื้นที่วัดพะโคะทั้งหมดชาวบ้านมีสิทธิใช้ มันเป็นพื้นที่สาธารณะ...”

(พระครูบุญญาพิศาล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

“...แล้วเบอะวัดใครจะเข้ามาใช้ก็ได้ แต่ต้องแจ้งให้เจ้าอาวาสรู้ก่อนถึงใช้ได้...”

(อ่วม มุสิกรังสี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

“...เวลามาเที่ยวสทิงพระกับเพื่อนก็จะนัดกันมาเจอที่วัดพะโคะก่อนอันดับ
แรก เพราะเป็นจุดสำคัญใครๆก็รู้จัก...”

(อานวยชัย แซ่ชี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

“...นัดเพื่อนมาถวายสังฆทานร่วมกัน สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ร่วมกัน...”

(อรรถสิทธิ์ ชิงามวัฒนะกุล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

นอกจากนี้ในท่ามกลางพื้นที่สาธารณะดังกล่าวนั้น ยังสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นพื้นที่สาธารณะทางความคิด ที่คนสามารถแสดงออกทางความคิดได้อย่างอิสระสำหรับพูดคุยถึงเรื่องราวต่างๆของชาวบ้านทั้งในมิติระดับชาวบ้านพูดถึงชาวบ้านด้วยกันเอง ในระดับของชาวบ้านพูดถึงพระหรือคนศักดิ์สิทธิ์ของวัดพะ โคะ ตลอดจนในระดับของการพูดคุยเรื่องราวทางการเมืองและความสนใจอื่นๆของกลุ่มวงสนทนา ซึ่งนับเป็นการแลกเปลี่ยนทั้งข่าวสาร ความคิดเห็น ตลอดจนองค์ความรู้ต่างๆของชุมชน

“...เวลามาวัดพะ โคะมากับเพื่อนก็จะแหล่งเรื่อนั้น เรื่องนี้ เล่าเรื่องหลวงปู่ทวดมั่ง...”

(วัชรพงศ์ ยิวเจริญวงศ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

“...มาที่วัดกับเพื่อนก็จะใช้เวลาหลังจากไหว้พระเสร็จก็จะมานั่งพูดคุยเรื่องพระเครื่อง การเมือง แล้วแต่คิดว่าไปนั่งที่อื่น คุณกัน ในวัดนี้แหละ ลมพัด ร่มเย็นดี...”

(นายอรรถสิทธิ์ ชิงามวัฒนะกุล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

นอกจากนี้ยังพบว่า การเข้าใช้พื้นที่สาธารณะของวัดพะ โคะที่หมายถึงใครก็ได้สามารถเข้าถึง เข้าใช้พื้นที่ได้นั้นส่วนใหญ่ที่นิยมเดินไปในเยี่ยมชมจะเป็นพื้นที่ของศาลาตัดหิน ความหลวงปู่ทวด พิพิธภัณฑ์หลวงปู่ทวด และโรงอาหารวิหารพระนอนของวัดพะ โคะ โดยเฉพาะ พิพิธภัณฑ์หลวงปู่ทวดและศาลาการเปรียญนั้น นับเป็นพื้นที่ที่เป็นสุดอันน่าสนใจของทางวัดพะ โคะ และเป็นพื้นที่ที่รองรับผู้คนมากหน้าหลายตาซึ่งสามารถเข้าถึงได้ง่ายและก็มีมักจะเข้าถึงพื้นที่สำคัญทั้งสองแห่งนี้เป็นอันดับแรก นอกจากนี้พื้นที่ดังกล่าวยังถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่สาธารณะโดยตัวของพื้นที่เอง เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นจุดประดิษฐานรูปหล่อหลวงปู่ทวดไว้ให้คนสักการะและมักจะเป็นจุดท่องเที่ยวของทางวัดพะ โคะด้วย

3 พื้นที่ส่วนตัวของธรรมทายาท

นอกจากวัดพะ โคะจะเป็นพื้นที่สาธารณะแล้วนั้นยังมีพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ส่วนตัวในปริมณฑล โดยเฉพาะพื้นที่ส่วนตัวของ ธรรมทายาท คือ ผู้รับมรดกธรรมจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ตั้งใจฝึกหัดอบรมตนตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัด มีความประพฤติ

ดิงาม คนทั้งหลายสามารถถือเป็นตัวอย่างได้ ยอมสละความสุขส่วนตนทางโลก อุตีชีวิตเข้ารับใช้ พระศาสนา ด้วยความเต็มใจ โดยไม่หวังเอาลาภ ยศ สรรเสริญ และประโยชน์สุขส่วนตัวเป็น สิ่งตอบแทน แต่มุ่งที่จะประกอบบุญกุศล สร้างสมบารมี ตามอย่างพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนั้นพื้นที่ ส่วนตัวเช่นว่านี้จึงมักตกอยู่ภายใต้การเข้าใช้เป็นส่วนตัว โดยพระสงฆ์วัดพะโคะ และแม่ชี อาทิ กุฎีต่างๆที่มีการระบุว่า บริเวณของพื้นที่ตรงไหนเป็นของพระ และตรงไหนเป็นของแม่ชี ซึ่งผู้ ที่อยู่ในสมาชิกของกลุ่มสงฆ์และแม่ชีเท่านั้น จึงมีสิทธิที่จะเข้าพักในกุฎีต่างๆเหล่านี้ได้ตั้งข้อความ ที่ว่า

“...พระแกก็อยู่ในส่วน โชนกุฎีของแก พวกแม่ชีก็อยู่ในส่วนของแม่ชี เบอะ ป้ายก็บอกอยู่ว่ากุฎีนี้เป็นของใคร...”

(แม่ชีเจียม แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2555)

“...เค้าแบ่งพื้นที่กัน พระก็อยู่แห่ง แม่ชี โยมก็อยู่แห่ง ไม่มีวักกัน...”

(พระครูบุญญาพิศาล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

นอกจากนี้ยังมีการระบุห้องน้ำไว้เป็นพื้นที่ส่วนตัวของกลุ่มพระสงฆ์ และแม่ชีที่ มีการแยกออกจากกันอย่างเห็นได้ชัด แต่ในบางครั้งพื้นที่ห้องน้ำเหล่านี้ก็สลับมาเป็นพื้นที่ สาธารณะได้ หากมีกิจกรรมและประเพณีต่างๆของทางวัด แต่ก็ไม่บ่อยมากนักตั้งข้อความที่ว่า

“...แม่แต่ห้องน้ำก็ยังแยกใช้กัน เพราะว่าชีจะไปใช้ร่วมกับสงฆ์ไม่ได้มัน อบติ ยกเว้นว่ามีงานมีการอนุโลมใช้ร่วมกันได้...”

(พระพันธ์ยุทธ รัตนบุญโญ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

ถึงแม้ว่าจะเกิดประเพณีและพิธีกรรมต่างๆสักปานใดก็ตามในความรู้สึกของ กลุ่มพระสงฆ์และกลุ่มแม่ชีของวัดพะโคะนั้นก็จะไม่มีการเข้าไปใช้ พื้นที่ห้องน้ำดังกล่าวร่วมกัน เนื่องจากเป็นเพราะความไม่คุ้นเคยในการใช้ ตลอดจนการถูกปลูกฝังว่าพื้นที่ส่วนไหนคนใช้ได้และ พื้นที่ส่วนไหนคนใช้ไม่ได้ อีกทั้งกลุ่มพระสงฆ์และแม่ชีต่างก็มีความเชื่อ กล่าวคือ ถ้าพระสงฆ์ ไปใช้ห้องน้ำของแม่ชีหรือสุขาหญิงอาจทำให้เกิดการอบติได้ และหากกลุ่มแม่ชีมาใช้ห้องน้ำของ พระสงฆ์ก็จะเป็นการไม่เหมาะสมไม่ควร เป็นบาป เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นของพระสงฆ์นั่นเองตั้ง ข้อความที่ว่า

“...ถึงมีงานมีการถ้ำว่าพระเก้าใช้ห้องน้ำโห้เราก็ไม่หาญเข้าไป แต่ปกติถึงมีงานโห้ เราก็ไปใช้ห้องน้ำของเรา ไปใช้ของพระมันไม่ชิน...”

(แม่จีเล็ก แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2555)

“...ใช้ร่วมกันหรือลูกเห้อ มันบาปเราผู้หญิง ใช้ห้องน้ำร่วมกับพระไม่ได้...”

(แม่จีเจียม แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการจัดความเป็นพื้นที่ส่วนตัวนั้นจะผูกพันกับในเรื่องของความเป็นเพศ โดยเฉพาะการเป็นเพศหญิงที่ไม่ควรมีการใช้พื้นที่ร่วมกับเพศชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพศชายที่อยู่ในฐานะพระสงฆ์ด้วยแล้วยังไม่ควรมีการใช้พื้นที่อันเป็นส่วนตัวร่วมกันอย่างอัยยง โดยเฉพาะเรื่องของห้องน้ำและกุฏิ ดังนั้นพื้นที่ส่วนตัวนั้นนอกจากจะมีการแยกพื้นที่กันใช้แล้วยังมีชุดความคิดในเรื่องของความเป็นเพศเข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งมักจะมีการเชื่อมโยงหรือประสานกับชุดความคิดว่า ถ้าหากเราเข้าไปใช้พื้นที่ส่วนตัวร่วมกันแล้วจะทำให้เกิด บาป หรือต้องอาบัติแก่ตนเอง เป็นตัวกำหนดในอีกรูปแบบหนึ่งของการเข้าใช้พื้นที่ดังกล่าว

4 พื้นที่หลากหลายวัย

วัดพะโคะเป็นวัดจำพรรษาของสมเด็จพระพะโคะหรือหลวงพ่อดุสิตเหียบบนน้ำทะเลจืดอันเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านและเหล่าบรรดานักท่องเที่ยวต่างๆที่เข้ามาเยี่ยมชมหรือมาประกอบกิจกรรมตามความเชื่อต่างๆ ซึ่งพื้นที่ของวัดพะโคะแห่งนี้ จึงเป็นพื้นที่ที่รองรับกลุ่มคนหลากหลายวัยตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยชรา โดยผู้คนที่มาขังพื้นที่วัดพะโคะนั้น มักจะมานมัสการหลวงปู่ทวดและเยี่ยมชมบรรยากาศภายในวัดพะโคะ ซึ่งทำให้อาณาบริเวณวัดพะโคะจึงเต็มไปด้วยรอยเท้าของผู้คนหลากหลายวัยที่มาเยี่ยมชมดินแดนพุทธสถานอย่างไม่ขาดสายดังข้อความที่ว่า

“...พาครอบครัวมาเที่ยว มากับแฟนและลูกสาว 4 ขวบ มาทำบุญที่วัด...”

(ศรีวรรณ พลเดช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2555)

“...พาแม่แกมาเที่ยว แม่แกอยากมาวัดพะโคะ แกอายุ 75 ปีแล้ว ต้องพามาพักผ่อนเฮอะ...”

(วิทยากรณ์ ไชคเกื้อ, สัมภาษณ์เมื่อ 25 สิงหาคม 2556)

“...พวกคุ่มนักร้องเที่ยวมาเที่ยวที่วัด วัดนี้เป็นวัดดัง ลูกทัวร์ก็มีหลายวัยที่ว่า คนแก่มีง เด็กรุ่นมีง...”

(จุฑามณี สืบเหตุ, สัมภาษณ์เมื่อ 25 สิงหาคม 2556)

นอกจากนี้ความแตกต่างหลากหลายทั้งการมาเป็นครอบครัว กลุ่มเพื่อน มาเป็น หมู่มณะหรือมาคนเดียวก็ส่งผลให้พื้นที่วัดพะ โคะเป็นศูนย์รวมของการเสริมสร้างระบบของการ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในช่วงวัยต่างๆอย่างแนบแน่นมากขึ้น ซึ่งปฏิสัมพันธ์เหล่านี้เกิดจากการ พุคคุยระหว่างกัน รวมทั้งมีการเล่าเรื่องราวต่างๆที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวดวัดพะ โคะผ่านกลุ่มคน วัยที่อาวุโสมากกว่าต่างๆที่ให้กลุ่มที่อาวุโสน้อยกว่าฟัง ตลอดจนบางครั้งก็เป็นการถ่ายทอดตำนาน ต่างๆของหลวงปู่ทวดจากผู้รู้ในวัยต่างๆ แพร่กระจายออกไปในลักษณะของการเล่าสู่กันฟังดัง ข้อความที่ว่า

“... เวลามาเที่ยววัดพะ โคะก็หนีไม่พ้นการเล่าเรื่องหลวงปู่ทวดให้ลูกๆฟัง...”

(ศรีวรรณ พลเดช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2555)

“...เวลามีคนมาเยี่ยมชมวัด พวกเรามากุเทศก์น้อยก็จะเล่าเรื่องราวต่างๆให้ คนที่มาวัดฟัง...”

(สิทธิกร ไหมอ่อน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

“...เวลาฟังพ่อเล่าเรื่องแล้วรู้สึกมีความสุข อบอุ่น เพราะพ่อรู้เรื่องพ่อปู่ (หลวงปู่ทวด) มาก...”

(สมนึก แซ่ชี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

นอกจากนี้พื้นที่วัดพะ โคะยังเป็นพื้นที่ที่เชื่อมโยงภาพของอดีตผ่านความทรงจำ ของผู้อาวุโสที่มีการบอกเล่าสภาพของตัววัดพะ โคะในสมัยก่อนให้แก่ลูกหลานฟัง ซึ่งทำให้กลุ่มคน อาวุโสเหล่านี้นึกถึงภาพอดีตกาลในสมัยเมื่อตอนที่ตนเป็นเด็กเปรียบเทียบกับภาพของวัดพะ โคะใน ปัจจุบันดังข้อความที่ว่า

“...เห็นวัดพะ โคะเปลี่ยนแปลงไปมาก ลุงเคยมาตอนยังเป็นหนุ่มๆ นึกถึง ภาพอดีตที่สมัยก่อนวัด ไม่ได้สวยงามมากเหมือนปัจจุบัน...”

(ปรีชา พลเดช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

ดังนั้นพื้นที่วัดพะโคะจึงเป็นทั้งพื้นที่ที่รวมเอาความหลากหลายของวัยไว้ใน ปริมาณเดียวกัน โดยมากมักจะเป็นการมาเยี่ยมเยือนพื้นที่และมีการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆของ หลวงปู่ทวด ตลอดจนเป็นพื้นที่ที่ให้กลุ่มผู้อาวุโสได้รำลึกถึงอดีตกาลและถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆให้ ผู้คนที่มาเยี่ยมเยือนวัดได้ทราบถึงชุดตำนานหลวงปู่ทวดและเรื่องราวต่างๆของชุมชนได้

5 พื้นที่เครือข่าย

การทำบุญ เป็นวัฒนธรรมและค่านิยมสำคัญที่มีพลังในการขับเคลื่อนสังคมไทย แต่ทว่าตามความคุ้นชินของคนทั่วไป มักเข้าใจกันว่าต้องเป็นเพียงการทำทานด้วยข้าวของเงินทอง ดังจะเห็นได้จากบุคลิกลักษณะนิสัยของคนไทยชาวพุทธที่ชอบทำบุญ ซึ่งการทำบุญตามหลัก พระพุทธศาสนายังรวมถึงการเสียสละเวลา แรงกาย น้ำใจ ความรู้ความสามารถ และความเอื้ออาทร ให้แก่ผู้อื่น ส่วนผู้รับก็ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงพระสงฆ์ แต่ยังสามารถให้กับผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก ไม่ว่าจะเป็น สัตว์ หรือแม้แต่การช่วยฟื้นฟูธรรมชาติที่เสื่อมโทรม ซึ่งเป็นช่องทางของการทำบุญทั้งสิ้น การ ทำบุญด้วยความเข้าใจดังกล่าว จะก่อให้เกิดประโยชน์ครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ (หรือวัตถุ) ด้าน สังคม และด้านจิตใจผ่านเครือข่ายที่เกิดขึ้นในอาณาบริเวณพื้นที่วัดพะโคะแห่งนี้ ที่กลุ่มเครือข่ายที่ มีความสัมพันธ์อยู่เดิมก่อนแล้ว ซึ่งผู้ที่มาวัดพะโคะนั้นล้วนแล้วแต่เป็นพวกพ้อง เครือญาติ และเป็น คนที่รู้จักกัน เพื่อมาร่วมแรง ร่วมใจในการทำบุญ ประกอบกิจกรรมต่างๆของทางวัดดังข้อความที่ว่า

“...คนที่มาทำบุญร่วมกันเป็นคนรู้จักกันเพ เป็นญาติกัน เหมือนพี่พี่พาลุง กับป้าถึงครอบครัวของที่มาทำบุญที่วัด...”

(ดิพร จวนสว่าง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

“...ผมมากับเพื่อนมาเที่ยววัด แล้วก็มาทอนพระหลวงปู่ทวดของที่นี่สักองค์ ค่าย...”

(วัชรพงศ์ ยิวเจริญวงศ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

นอกจากนี้เครือข่ายต่างๆยังมีการใช้พื้นที่ทางกายภาพของวัดพะโคะเป็นจุดนัด พบในการปะทะสังสรรค์กันในโอกาสต่อไป ซึ่งจุดหลักๆที่มีการนัดพบนั้นส่วนใหญ่มักจะเป็น สถานที่ที่มีพื้นที่สำคัญๆ พบเห็นได้ง่าย เช่น โรงครัว ศาลาการเปรียญ หรือบริเวณบันไดนาคน้ำ วัดพะโคะ เป็นสำคัญดังข้อความที่ว่า

“...ก็ที่มาวัดบางที่ก็นัดกันมาเจอที่วัดนะ มาเจอกันที่ศาลาการเปรียญหลวง
ปู้ทวดเลย ง่ายดี...”

(เดชชาติ ยี่โชติช่วง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

“...ไต่หนดเจอกันที่โรงครัวไต่มีที่นั่งกัน นั่งรอสบายๆไม่ร้อนบางที่ก็นัดกัน
ที่หน้าวัดเลยตรงหัวบัน ไต่ขึ้นวัด...”

(ยูธนา พลเดช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

นอกจากนี้งานบุญตามเทศกาลของวัดพะโคะนั้นยังทำให้พื้นที่ของวัดพะโคะ
กลายมาเป็นจุดดึงดูดพุทธศาสนิกชนและนักท่องเที่ยวให้เข้าเยี่ยมชมยังพื้นที่และทำกิจกรรมต่างๆ
ร่วมกัน โดยบางคนนั้นก็เดินทางมาคนเดียวและได้พบเจอเพื่อนใหม่ กลุ่มใหม่ๆ ผ่านการสนทนา
พูดคุยในเรื่องเกี่ยวกับงานบุญของทางวัด ตลอดจนการพูดคุยเรื่องสัพเพเหระ เพื่อสร้าง
ความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการสร้างกลุ่มเครือข่ายขึ้นใหม่ หรือเป็นการ
เพิ่มปริมาณของสมาชิกในกลุ่มเครือข่ายๆนั้นด้วย

“...บางที่มาวัดกับเพื่อนถึงมารู้จักเพื่อนใหม่ที่นี้ นั่งพูดคุยกัน ชวนไปกิน
ข้าวไหว้พินนี้...”

(วิชาญ มัคเขต, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

“...เมื่อก่อนมาครั้งแรกก็ตอนมางานผ้าป่าหลวงปู้ทวด ไม่ใช่รู้จักใคร เราก็
ขยันเข้าไปคุยๆคน โนนที คนนี้ที เลยรู้จักหลายคน แล้วจากนั้นก็มาทุกปีมานั่งคุย
กันหว่า...”

(สรารุธิ ดินไอบหาด, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

“...พอถึงงานบุญวัดพะโคะ ก็ได้มาเจอเพื่อนทั้งหน้าเก่า หน้าใหม่บางที่เป็น
เพื่อนของเพื่อนมานั่งคุยเรื่องทั่วไป สารทุกข์สุกดิบ...”

(ประสงค์ คงชอบ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

ดังนั้นพื้นที่เครือข่ายของวัดพะโคะจึงเป็นพื้นที่ที่คนมารวมกลุ่มกันทำกิจกรรม
งานบุญต่างๆ ซึ่งกลุ่มคนโดยส่วนใหญ่ที่มานั้นต่างก็รู้จักกันหรือเป็นเครือญาติกัน นอกจากนี้
เครือข่ายต่างๆยังมีการ พูดคุยและมีการบอกเล่าสารทุกข์ สุกดิบ ตลอดจนแลกเปลี่ยนความรู้ จน

บางครั้งก็ทำให้เกิดการดึงเอาผู้คนหน้าใหม่เข้ามาเป็นเครือข่ายของตน หรือสร้างกลุ่มเครือข่ายขึ้นมาใหม่ในพื้นที่วัดพะโคะ

6 พื้นที่ความตาย

ภายในปริมณฑลของพื้นที่ของวัดพะโคะ มีอยู่พื้นที่ๆหนึ่งที่ถูกรังจางไว้สำหรับเป็นพื้นที่ของคนตาย ซึ่งคนตายแต่ละคนจะมีสิทธิแค่ ๒ โถบรรจุก ๓ กระจุกเล็กๆที่ห่อหุ้มไปด้วยบัวหรือเจดีย์ปูนที่บรรจุอัฐิเท่านั้น โดยพื้นที่ของคนตายดังกล่าวจะถูกจัดวางอยู่ภายนอกพื้นที่ที่ไม่มีผู้คนพลุกพล่าน ซึ่งเกิดกระบวนการทำให้ ๓ ความตายเป็น ๕ เรื่องของปี ๕ จเจกบุคคล ที่เป็นพื้นที่ของญาติผู้ตายเท่านั้นที่จะเข้าไป ส่วนผู้ที่ไม่ใช่ญาติก็ไม่มีใครอยากจะเข้าไปพื้นที่เหล่านี้มากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคนตายถูกมองในฐานะที่มาของเรื่องภูตผี วิญญาณ สิ่งลึกลับน่ากลัวสำหรับคนเข้ามายังพื้นที่วัดพะโคะดังข้อความที่ว่า

“...ที่เก็บ โกศนั้นเหอะ จะเดินเข้าไปไชร้ละ ที่เก็บกระจุกคนตาย ไม่มีใคร
นำมาอง นำกลัวเพ...”

(เดชชาติ ยี่โชติช่วง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2555)

“...เราเข้าไปทำไหรที่เก็บตุก ญาติๆเค้าสู้้นแหละเข้าไป เราไม่ใช่ญาติคน
ตายเค้าที่...”

(อรรถสิทธิ์ ชิงามวัฒนะกุล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความข้างต้นชี้ให้เห็นถึงมุมมองที่ความตายดังกล่าว กลายเป็น ๕ เรื่อง ส่วนตัวและภายในครอบครัวหรือเป็นพื้นที่ของเครือญาติผู้ตายเท่านั้นที่จะเข้าไปได้ ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวนั้นก็ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ทางกายภาพวัดพะโคะ ถึงแม้ว่าภายในวัดจะไม่มีเมรุเผาศพหรือประกอบพิธีกรรมต่างๆเกี่ยวกับศพแต่อย่างใด กระนั้นก็ตามพื้นที่วัดพะโคะก็ยังคงเป็นพื้นที่ที่จำต้องเกี่ยวข้องกับความตาย โดยเฉพาะในการเป็นพื้นที่เก็บกระจุก ในขณะที่เดียวกันพื้นที่ของความตายดังกล่าวก็ยังขาดการเหลียวแล มีสภาพที่เหี่ยวร้าง เนื่องจากสถานที่ดังกล่าวไม่ใช่สถานที่ท่องเที่ยว และการเข้าถึงของผู้คนที่เข้ามาพื้นที่ของคนตายมีน้อยดังข้อความที่ว่า

“...ที่ไหนที่มีวัดก็ต้องมีพิธีกรรมเกี่ยวกับคนตายบ้าง อย่างน้อยก็เป็นที่เก็บ
ตุก...”

(นารีรัตน์ ราชจันทร์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

“...ที่เค้าเก็บ โศกหญา้มันก็ขึ้นรกมั่ง พวกญาติคนตายแลที่มาถอนหญ้าให้
ร่อย...”

(สำราญ ขอบประคิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

ดังนั้นพื้นที่ความตายดังกล่าวเป็นมิตติของการนิยามพื้นที่อีกพื้นที่หนึ่งของวัด
พะโคะที่มองว่าพื้นที่ความตายไม่ ๒ ได้ ๓ เป็นศูนย์กลางของความศักดิ์สิทธิ์แต่เป็นสตรปเป็นพื้นที่หนึ่ง
แต่ ๒ ละครอบครัวของผู้ตายได้ครอบครองสถานที่เหล่านี้ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวอยู่ภายใต้อาณา
บริเวณของวัดพะโคะแต่พื้นที่ดังกล่าวถูกจำกัดเขตของพื้นที่โดยจัดวางในส่วนที่ไม่มีผู้คน
พลุกพล่าน จึงทำให้พื้นที่ดังกล่าวถูกทำให้เป็นพื้นที่ส่วนตัวที่เครือญาติของผู้ตายเท่านั้นที่จะเข้าถึง
พื้นที่ได้

7 พื้นที่ความรู้

พื้นที่ความรู้ของวัดพะโคะปรากฏอยู่ในรูปแบบของการเป็นพื้นที่โบราณสถานที่มี
การบันทึกชุดความรู้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษรทั้งจากตำราของวัดพะโคะ และตามแผ่นป้ายที่ติดไว้
ในพื้นที่โบราณสถานต่างๆภายในวัด ซึ่งชุดความรู้เหล่านี้เป็นชุดความรู้ที่ถ่ายทอดอย่างเป็นทางการ
ในลักษณะของการบันทึก ตลอดจนชุดความรู้ตามแผ่นป้ายนั้นเป็นชุดความรู้ที่สั้นกระชับรัด เหมาะ
สำหรับการทำความเข้าใจวัตถุต่างๆได้ง่ายดังข้อความที่ว่า

“...มาวัดพะโคะถ้าไม่รู้ความเป็นมาของสิ่งต่างๆให้ไปอ่านป้ายที่ติดไว้แล้ว
จะได้ความรู้...”

(สรารุติ ปิยะวานิชย์สกุล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

“...อ่านป้ายที่ติดไว้ถึงประวัติของโบราณต่างๆได้ความรู้เยอะมาก...”

(เดชชาติ ยี่โชติช่วง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2555)

นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ความรู้ที่สอดแทรกอยู่ในรูปแบบของพิธีกรรมที่เป็นองค์
ความรู้ที่ฝังลึกอยู่กับคนในชุมชน เนื่องจากพิธีกรรมต่างๆ จะกระทำโดยคนในชุมชนเป็นหลักตั้งแต่
เริ่มแรกจนถึงสิ้นสุดพิธีกรรม ซึ่งหากต้องการความรู้ในเรื่องของพิธีกรรมของวัดพะโคะนั้น ก็จะมี
เรื่องของเงื่อนไขเข้ามาเกี่ยวข้อง กล่าวคือ องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่างๆมักแฝงอยู่ในตัวผู้

อาวุโสของชุมชน ซึ่งมักจะมีการถ่ายทอดความรู้กันเฉพาะในหมู่เครือญาติ หรือพวกพ้องที่ตนมีความสนิทสนมกันดังข้อความที่ว่า

“...เรื่องการจัดพิธีกรรม การจัดงานจะถ่ายทอดให้กับลูกหลาน มันเป็นวิชาของตระกูล...”

(คง พรหมอินทร์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

นอกจากนี้องค์ความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมของวัดพะโคะที่จัดโดยคนในชุมชนนั้นไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรจึงทำให้การจะได้มาซึ่งความรู้ชนิดนี้จำต้องอาศัยความไวเนื้อเชื่อใจกันเป็นหลัก อีกทั้งเมื่อมีการจัดพิธีกรรมต่างๆเกิดขึ้นก็มักจะมีผู้รู้หรือพอจะมีความรู้ในด้านพิธีกรรมคอยบอกลูกหลานว่าทำไมต้องทำแบบนี้ แบบนั้น ซึ่งเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ในอีกทางหนึ่งให้แก่ลูกหลานผ่านพิธีกรรมวัดพะโคะดังข้อความที่ว่า

“...ถ้าอยากได้วิชาต้องเรียนแบบครูพักลักจำ เพราะว่าของพ่อกันนี้มันไม่มีเป็นหนังสือ...”

(คง พรหมอินทร์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

“...เธอไปฟังคนเฒ่าคนแก่ หรือว่าไปถามคนแก่ก็ได้ว่าอะไร คำทำกันพ่นพริ้อ...”

(คล้อย ขอบประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2555)

“...ถ้าพาหลานมาทำกิจกรรมของวัดพะโคะ ก็จะคอยบอกลูกหลานในเรื่องพิธีกรรม มันจะได้เข้าใจ...”

(นายถัน จันท์ทิพย์รส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

นอกจากนี้ยังมีความรู้ในเรื่องของการแลกเปลี่ยนชุดประสพการณ์ เรื่องราว หรือตำนานต่างๆของวัดพะโคะ อาทิ ตำนานหลวงปู่ทวด และสถานที่สำคัญของชุมชนโดยการแลกเปลี่ยน ถ่ายทอดชุดความรู้เหล่านี้แบบปากต่อปากทั้งจากกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มแม่ชี กลุ่มมัคคุเทศก์น้อยของวัดพะโคะ และกลุ่มชาวบ้านทั่วไปที่เล่าเรื่องราวตำนานของหลวงปู่ทวด พระเครื่อง ประวัติของวัดพะโคะ รวมทั้งพื้นที่และสถานที่สำคัญๆภายในวัดพะโคะให้กลุ่มเครือญาติฟัง นักท่องเที่ยว หรือผู้สนใจได้รับชุดความรู้ต่างๆ อีกทั้งยังมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนการถกเถียงในเรื่องราวต่างๆ อาทิ เรื่องการเมือง หรือเรื่องราวการสนทนาในระดับชาวบ้าน เช่น

การนิเทศา เป็นต้น ก็มักจะมีการนำมาพูดคุยกันในพื้นที่วัดพะโคะ โดยเฉพาะเมื่อมีงานพิธีกรรมสำคัญต่างๆดังข้อความที่ว่า

“...เวลาเข้ามาทำกิจกรรมที่วัดกันเยอะๆ เราก็ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์พูดคุยเรื่องต่างๆ...”

(วิทยากรณ์ โโชคเกื้อ, สัมภาษณ์เมื่อ 25 สิงหาคม 2556)

“...ฉันมาก็พูดคุยเรื่องทั่วไปกับเพื่อน แลกเปลี่ยนความรู้กันบางที่ก็คุยธรรมะ บางที่ก็ไฮ้อื่น...”

(อ่วม มุสิกรังสี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

“...มาก็คุยกันเรื่องคนโน้นพนนี่ คนนี้พนนั่นแต่คุยเรื่องที่ตึ๋นนะ เราเองก็ได้รู้ว่าใครทำอะไรกันบ้าง มาเล่ากันฟังว่างั้น...”

(ชะออน ฤทธิ์เดช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2555)

จากข้อความดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงลักษณะของการเล่าเรื่องราว แลกเปลี่ยนความรู้ต่างๆตามประสบการณ์ของตนผ่านการถ่ายทอดเรื่องราวนั้นๆ ซึ่งเปรียบได้กับการเปิดโลกทัศน์ตามแบบฉบับชาวบ้านผ่านการเล่าแบบปากต่อปาก ดังนั้นพื้นที่ของความรู้วัดพะโคะจึงมีในเรื่องของความรู้ที่เป็นลายลักษณ์อักษร ความรู้ของพิธีกรรม ตลอดจนความรู้ของการแลกเปลี่ยนชุดประสบการณ์ เรื่องราว หรือตำนาน ที่ผ่านการถกเถียงถ่ายทอดทั้งจากการอ่านและแบบปากต่อปาก เพื่อเป็นการสร้างชุดความรู้บนพื้นที่วัดพะโคะให้แก่ผู้สนใจได้รับทราบ ถกเถียง และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างๆระหว่างกัน

2. การนิยามความหมายของหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ

จากการศึกษายังพบว่า การสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในท่ามกลางบริบทของความเป็นวัดพะโคะ ภาพของหลวงปู่ทวดได้ยังถูกนิยามอัตลักษณ์ให้เกิดขึ้นในอาณาบริเวณพื้นที่ 2 ลักษณะ กล่าวคือ

1 การนิยามอัตลักษณ์ในเชิงรูปธรรม ซึ่งเป็นการนิยามจากภาพลักษณ์ภายนอกที่มองเห็นได้ด้วยสายตาอย่างชัดเจน ได้แก่ รูปร่าง สูง ต่ำ ดำ ขาว ผิวพรรณบุคลิกท่าทาง การพูด การแสดงออกเป็น เช่น ปางธุดงค์ ก็จะเป็นรูปพระสงฆ์ในทำนุ ในมือถือไม้เท้า ตลอดจนปาง

นั่งขัดสมาธิบนฐานบัว บ้างก็นั่งบนฐานงู ก็จะใส่รูปลักษณะในอากัปกริยาของการนั่งสมาธิ โดยทั่วไป ซึ่งท่าทาง ลักษณะของรูปปั้นที่ยืน นั่ง เดิน ชูธงค์เหล่านี้ ก็เพื่อสะท้อนอริยบทต่างๆ อันจะสอดคล้องกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะในประเด็นของจริยวัตรของหลวงปู่ทวด ส่งผลให้ทำให้ดูเป็นมิดิของการเคลื่อนไหว และตอกย้ำประวัติศาสตร์ ที่สะท้อนให้ผู้ที่ได้พบเห็น นึกถึงเรื่องราวอันเกี่ยวพันกับตำนานหลวงปู่ทวดในตอนต่างๆ ดังข้อความต่อไปนี้

“...หลวงปู่ทวดปางชูธงค์ เห็นแล้วก็นึกถึงตอนที่แกเดินชูธงค์ไปนป่ามั่ง ไปอยุธยา...”

(นายนิ่ม นามสมมุติ อายุ 63 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2555)

“...รูปปั้นแก่นั่งสมาธิ ก็สร้างมาจากตอนแก่นั่งสมาธิแก้ปริศนาธรรม ส่วนรูปยืนก็ตอนที่หลวงปู่ทิมฝันเห็นชายชราที่เป็นหลวงปู่ทวดนั้นมาขึ้นบอกแก่ในฝัน...”

(แม่ชีเล็ก แก้วประดิษฐ์ อายุ 52 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2555)

จากข้อความข้างต้น ภาพต่างๆเหล่านี้แม้ผู้พูดจะไม่ได้ประสบพบเจอกับอริยบทต่างๆเชิงรูปธรรมของหลวงด้วยตนเอง แต่จากคำบอกเล่าทำให้เห็นถึงการมองรูปหล่อ รูปปั้นของหลวงปู่ทวดที่สะท้อนให้เห็นอากัปกริยาต่างๆที่มีอยู่ในตำนาน หรือเรื่องเล่าต่างๆ แม้จะไม่เคยมีใครเห็นหน้าหลวงปู่ทวดที่แท้จริง และตัวผู้ปั้นเองก็ปั้นรูปเอาตามมโนคติ ถึงกระนั้นก็ยังทำให้รูปหล่อรูปปั้นหลวงปู่ทวดยังคงแสดงออกมาในอากัปกริยาที่มีแต่ความเมตตา จิตใจโอบอ้อมอารี และเป็นโพธิสัตว์ที่ดูแล้วอบอุ่น น่าเคารพนับถือ จนผู้ที่ได้พบเห็นรูปปั้นดังกล่าว เกิดความเชื่อที่ว่า รูปเหล่านั้นคือหลวงปู่ทวดที่แท้จริง ในหน้าที่เห็นจากรูปปั้นก็เป็นใบหน้าหลวงปู่ทวดที่แท้จริงในสายตาชาวบ้านทั่วไป

ตลอดจนการประดิษฐานหลวงปู่ทวดไว้ในที่ต่างๆของพื้นที่วัดพะโคะ โดยจะประดิษฐานในลักษณะของการตั้งรูปหล่อหลวงปู่ทวดก่อนพระพุทธเจ้า หรืออยู่ลำดับหน้าก่อนพระพุทธเจ้า ทั้งนี้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า แนวการวางดังกล่าว น่าจะยึดหลักตามคติพราหมณ์เรื่องพระพิฆเนศ ซึ่งมีตำนานอยู่ว่า พระอิศวรหรือพระศิวะ ได้ยกย่องให้พระพิฆเนศเป็นเทพที่ได้รับการสักการะก่อนเทพองค์อื่นๆ ดังนั้นในวัดพราหมณ์ หรือวัดพุทธหลายๆ แห่งมักมีการประดิษฐานองค์พระพิฆเนศไว้ก่อนหรือหน้าองค์เทพต่างๆ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะได้รับสักการะหรืออยู่ใกล้ชิดมนุษย์มากกว่าเทพองค์อื่นๆ ในขณะที่เดียวกันการสันนิษฐานของผู้วิจัยก็ได้สอดคล้อง เชื่อมโยงกันกับท่าน

ผู้รู้ของชุมชน โดยท่านเล่าว่าการประดิษฐ์ฐานหลวงปู่ทวดไว้ก่อนพระพุทธรูปเจ้าหรือหน้าพระพุทธรูปเจ้านั้น ประกอบไปด้วยเงื่อนไขอยู่สองประการ กล่าวคือ อันดับแรก หลวงปู่ทวดท่านดำรงอยู่ในฐานะพระสงฆ์ มีศักดิ์ต่ำกว่าพระพุทธรูปเจ้าจึงต้องวางท่านให้ต่ำกว่า อันดับต่อมา คือ การวางหลวงปู่ทวดให้มาอยู่หน้าพระพุทธรูปเจ้านั้นเป็นการให้ผู้ที่มานมัสการหลวงปู่ทวดได้เสมือนหนึ่งว่าใกล้ชิดองค์ท่านดังข้อความที่ว่า

“...วางหลวงปู่ทวดไว้ข้างหน้า คนไหว้ก็จะได้เหมือนอยู่แค่พ้อท่าน เวลาไหว้ก็ได้ใกล้ชิดท่านวางั้นแหละ...”

(พระครูบุญญาพิศาล อายุ 42 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

แต่ทั้งนี้ก็ยังมีความที่ชวนคิด คือ ทำไม ไม่คิดว่าท่านสร้างหลังพระพุทธรูปเจ้านั้นหรือบางครั้งรูปหล่อหลวงปู่ทวดอาจสร้างหลังรูปหล่อพระพุทธรูปเจ้าก็เป็นได้ จึงได้นำรูปหลวงปู่ทวดดังกล่าวมาประดิษฐ์ฐานไว้เบื้องหน้า ผู้วิจัยได้พยายามหาคำตอบ ซึ่งก็ได้ข้อมูลว่า รูปพระพุทธรูปที่สร้างก่อนหลวงปู่ทวดนั้นก็มิได้ การที่จะนำหลวงปู่ทวดไว้ไว้ข้างหลังพระพุทธรูปเจ้านั้น ไม่มีที่ไหนนิยมทำกัน เนื่องจากตามศาสตร์และศิลป์ในการสร้างหรือประดิษฐ์ฐานรูปหล่อเหล่านี้ ถ้าอยากสร้างให้มีคนสักการะหรือแลดูสวยงาม ก็จะต้องสร้างโดยให้พระที่มีลำดับศักดิ์สูงกว่าอยู่หลังสุด แล้วเรียงตามลำดับชั้นพระต่อมาเรื่อยๆอย่างเป็นลำดับ อีกทั้งพื้นที่วัดพะโคะแห่งนี้ เรียกได้ว่าเป็นวัดของหลวงปู่ทวด การนำท่านไปประดิษฐ์ฐานไว้หลังมันก็จะกระไรอยู่ แต่สิ่งที่ผู้วิจัยได้สังเกตเพิ่มเติม นั่นกลับพบว่า การวางรูปหล่อพระพุทธรูปไว้ด้านหลัง ตัวรูปหล่อของพระพุทธรูปเจ้าจะทำหน้าที่เป็นเพียงฉากหรือเบื้องหลังที่มีส่วนช่วยให้รูปหล่อของหลวงปู่ทวดดูเด่นขึ้นมา ในขณะที่เดียวกันกระบวนการสร้างเมื่อเปรียบเทียบขนาดของรูปหล่อพระพุทธรูปเจ้ากับหลวงปู่ทวด เมื่ออยู่ภายในบริเวณเดียวกัน เช่น พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่ทวด ศาลาการเปรียญ หรือสถานที่อื่นๆ ที่มีการประดิษฐ์ฐานรูปหล่อดังกล่าวควบคู่กันนั้น พบว่า ขนาดของรูปหล่อพระพุทธรูปเจ้ากลับมีขนาดเล็กกว่ารูปปั้นหลวงปู่ทวด หรือมีปริมาณของรูปหล่อพระพุทธรูปเจ้านั้นน้อยกว่าหลวงปู่ทวด ในขณะเดียวกันการตั้งชื่อของสถานที่สำคัญต่างๆ และเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมนั้น โดยส่วนใหญ่จะมีการตั้งชื่อที่ตามด้วยชื่อหลวงปู่ทวด อาทิ ศาลาการเปรียญหลวงปู่ทวด พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่ทวด หรือศาลาตัดสินความหลวงปู่ทวด เป็นต้น ในขณะเดียวกันหากปรากฏชื่อหลวงปู่ทวด ณ สถานที่ใดสถานที่นั้นก็จำเป็นจะต้องมีรูปหล่อหลวงปู่ทวดปรากฏ ณ สถานที่นั้นทุกครั้งไป ดังภาพที่ 2 ถึงภาพที่ 4

ภาพที่ 2 ปริมาณรูปหล่อหลวงปู่ทวดจำนวนมากในพิพิธภัณฑ์หลวงปู่ทวด วัดพะโคะ
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย 10 พฤศจิกายน 2555

ภาพที่ 3 ศาลาตัดสินความที่มีรูปหลวงปู่ทวดประกอบกับชื่อสถานที่
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย 10 พฤศจิกายน 2555

ภาพที่ 4 ศาลาการเปรียญที่มีรูปหลวงปู่ทวดมีขนาดใหญ่กว่ารูปหล่อพระพุทธรเจ้า
(ภายในวงกลมสีแดง)
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย 10 พฤศจิกายน 2555

2 การนิยามอัตลักษณ์ในเชิงนามธรรม ที่หมายถึง สิ่งที่เราได้ด้วยใจ แสดงออกให้เห็นอย่างเป็นจริงไม่ได้ เป็นความรู้สึกที่อยู่ในใจที่ไม่สามารถรู้ได้ หากไม่แสดงพฤติกรรมที่แสดงความรู้สึกนั้น หากจะกล่าวให้ง่ายแล้วนั้น นามธรรมก็คือ สิ่งต่างๆที่สามารถรับรู้ได้ด้วยใจ โดยใช้รู้สึกในการรับรู้ เช่น ความซื่อสัตย์ คุณธรรม ความกตัญญู เป็นต้น

หลวงปู่ทวดได้รับการนิยามอัตลักษณ์ในเชิงนามธรรม ในรูปแบบของภาพลักษณ์พระสงฆ์ที่มีความเมตตาสูง ซึ่งเห็นได้จากภาพสะท้อนของอัตลักษณ์เชิงรูปธรรมที่ช่างปั้นได้ปั้นใบหน้าของหลวงปู่ทวด ที่ชี้ให้เห็นถึงความโอบอ้อม อารี และความรู้สึกอบอุ่น ในอีกนัยหนึ่งก็เป็นพระที่มีความสงบเสงี่ยม แสดงถึงความนิ่งของสภาวะทางกายและจิต เสมือนกับน้ำในบึงที่นิ่งสงบ สิ่งเหล่านี้ล้วนชี้ให้เห็นถึงอัตลักษณ์นามธรรมต่างๆในข้างต้น ซึ่งสอดคล้องกับภาพของการแสดงออกในลักษณะภาพของพระ โพธิสัตว์ ที่ถือคุณธรรมหลักของผู้ตั้งความปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ คือ "มหามตตา" แปลว่า ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ซึ่งใบหน้าของพระโพธิสัตว์ส่วนใหญ่จะเอนเอียงไปในเรื่องของการแลดูแล้วให้ความรู้สึกถึงความเมตตา ในขณะที่เดียวกันก็มีความเยือกเย็นสุขุมอยู่ด้วย ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะนามธรรมของพระโพธิสัตว์
ที่มา : เว็บไซต์ทศกอม และ ธรรมนัย[ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 26 เมษายน 2556

รูปดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงลักษณะของใบหน้าที่สะท้อนออกมาในเชิงนามธรรม ที่ให้ความรู้สึกถึงความเมตตาและความสงบนิ่ง โดยการเปรียบเทียบภาพของพระโพธิสัตว์ดังกล่าว จะ

เห็นว่ามียุทธศาสตร์ใบหน้าที่ให้อารมณ์ ความรู้สึกเชิงนามธรรมที่มีลักษณะคล้ายๆกัน กล่าวคือ ภาพของความเมตตา นำเลื่อมใส ศรัทธา ซึ่งจากคำบอกเล่าจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเมื่อได้เห็นรูปของหลวงปู่ หล่อหรือรูปปั้นของหลวงปู่ทวดในวัดพะโคะ ส่วนใหญ่จะสะท้อนไปในเรื่องของความเตตาปราณี และบุคลิกที่น่าเคารพ ศรัทธา ซึ่งภาพลักษณะดังกล่าว นับได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ที่สะท้อนออกมาแก่ผู้ที่ได้พบเห็นดังข้อความที่ว่า

“...ดูรูปปั้นแก่แล้วรู้สึกอบอุ่น ท่านมีเมตตาสูง...”

(ชिरเดช มุสิกกรังสี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2555)

“...รูปปั้นท่านนั่งสงบ นั่นก็หมายความว่า ท่านบรรลุนิพพานแล้ว เป็นพระโพธิสัตว์...”

(ปรีชา พลเดช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางด้านนามธรรมของหลวงปู่ทวดในฐานะพระโพธิสัตว์ แม้ว่าชาวบ้านในพื้นที่วัดพะโคะหรือบุคคลที่ให้ข้อมูลจะไม่เคยเห็นหน้าคาคตาของหลวงปู่ทวดมาก่อน แต่ก็สามารถบ่งบอกถึงบุคลิก ลักษณะอันเป็นนามธรรมได้จาก รูปปั้นหรือรูปหล่อของหลวงปู่ทวดที่ประดิษฐานอยู่ในอาณาบริเวณของวัดพะโคะ

นอกจากนี้รูปปั้นหรือรูปหล่อของหลวงปู่ทวดยังแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์เชิงนามธรรมที่สามารถรับรู้ได้ในเรื่องของความมีบุญญา บารมีสูง ด้วยภาพลักษณ์ที่บางท่าทางในมือจะถือลูกแก้วคู่บุญ บารมี ซึ่งสะท้อนเห็นเห็นถึงพลังอำนาจ ที่น่าเคารพ เลื่อมใส ตลอดจนสร้างความศรัทธาต่อองค์หลวงปู่ทวดได้ ดังข้อความที่ว่า

“...เห็นรูปปั้นที่แกถือลูกแก้วแล้วรู้สึกว่ ท่านมีบุญบารมีสูง ไม่นั่นสูงงไม่ คายลูกแก้วมาให้...”

(อำนวยการชัย แซ่ซี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2555)

“...คนที่บุญญา บารมีมากมักจะมีของวิเศษติดตัวมา หรือจะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์นำของวิเศษมาให้ เพื่อที่จะมาช่วยคน...”

(ถัน สุวรรณโณ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความดังกล่าว ชี้ให้เห็นถึงภาพของการสะท้อนเชิงนามธรรมจากรูปปั้นของ หลวงปู่ทวดไปในเรื่องของการมีบุญหรือผู้มีบุญมาเกิด ซึ่งทำให้เป็นที่น่าเลื่อมใส ตลอดจนเชื่อมั่นว่า หลวงปู่ทวดสามารถช่วยในเรื่องต่างๆ ได้ หากมีการบนบานศาลกล่าวต่อหน้ารูปองค์ท่าน

บทที่ 5

การสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่กายภาพ

พื้นที่กายภาพของวัดพะโคะนั้นมีลักษณะของการสร้างวัดที่ตั้งอยู่บนเนินเขา ซึ่งเขาถูกตั้งกล่าวนั้นมีลักษณะเป็นดินผสมกับหินขนาดต่างๆ ตลอดจนมีต้นไม้ขนาดต่างๆขึ้น รายล้อมทั่วทั้งเขา ซึ่งเขาถูกนี้ถูกขนานนามว่า เขาพิพัทธสิงห์ เป็นเขาถูกเดียวที่ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 6 ของตำบลชุมพล อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ซึ่งเขาถูกนี้ได้พัฒนาให้กลายเป็นอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวด ในมิติของการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่โดยรอบ ซึ่งผู้วิจัยขออธิบายในประเด็นเรื่องพื้นที่กายภาพที่ หมายถึง พื้นที่กายภาพในลักษณะภูมิศาสตร์ หรือรูปธรรมที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัด ตลอดจนที่ตั้ง เคหะสถานและการประดิษฐานวัตถุต่างๆการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่โดยรอบ โดยแบ่งได้ดังนี้

1. ภูมิทัศน์และสิ่งปลูกสร้างของวัดพะโคะ

การประกอบสร้างพื้นที่ของวัดพะโคะนั้นมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ซึ่งพัฒนาการของวัดพะโคะก็จะเป็ผลวัดไปตามยุคสมัยผ่านกาลเวลา แต่กระนั้นก็ตามเรื่องของ การสร้างวัดพะโคะนั้นก็ยังไมปรากฏหลักฐานที่แน่ชัดว่าสร้างในสมัยใด ซึ่งทำให้การกำเนิดของวัดพะโคะนั้นจึงยังคงเป็นเรื่องเล่าที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นที่น่าสนใจ โดยมีรายละเอียดในเรื่องของการกำเนิดและพัฒนาการของพื้นที่วัดพะโคะดังต่อไปนี้

การกำเนิดและพัฒนาการของพื้นที่วัดพะโคะนั้น พบว่า แต่เดิมชาวบ้านโดยรอบวัดพะโคะ จะเรื่องเล่ากันว่า เดิมวัดนี้ปรากฏว่าพระชินเสนเป็นผู้สร้างราว พ.ศ.500 ชื่อว่าวัดเขาพระพุทธรบาท เนื่องจากบนเขาถูกนี้มีการพบรอยเท้าปริศนาฝังอยู่บนก้อนหินขนาดใหญ่ ซึ่งชาวบ้านสันนิษฐานกันว่า เป็นรอยเท้าของพระพุทธเจ้า ต่อมาในพ.ศ. 2057 สมัยพระยาธรรมรงค์คัลเป็นเจ้าเมืองพัทลุง จึงได้มีการบูรณะวัดพะโคะขึ้นใหม่ และได้นิมนต์พระมหาอโนมทัสสี พระนาโรมุยและพระธรรมกาวา ให้ไปเอากระบวณพระมหาธาตุ เมืองลังกา และมาสร้างเจดีย์ศรีรัตนมหาธาตุ พระวิหาร พระพุทธไสยาสน์(พระโคตะมะ) และสร้างกำแพงสูงหกดอกแบ่งแยกระหว่างเขตสังฆาวาส และเขตพุทธาวาส กล่าวคือ พื้นที่วัดส่วนลดด้านทิศตะวันตกของเนินเขาเป็นเขตสังฆาวาสและพื้นที่วัดทางทิศตะวันออกเป็นเขตพุทธาวาส แล้วจึงเปลี่ยนชื่อให้ใหม่ว่าวัดหลวงดังข้อความที่ว่า

“...วัดพะโคะนี้พระชินเสนเป็นคนสร้าง ราวปี 500 ตอนแรกชื่อวัดพุทธบาทต่อมาก็ทำใหม่ในสมัยเจ้าเมืองพระธรรมของพัทลุง...”

(ดีพร จวนสว่าง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2555)

“...พระยาธรรมรังคัลท่านไปเชิญพระอโนมทัสสี พระนาโรมย และพระธรรมกาวา เพื่อไปเอาอิฐพระพุทธรเจ้ามาจากลังกา มาไว้ที่วัดที่พระสุวรรณมาลิกเจดีย์นี้...”

(อำนวยการชัย แซ่ชี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

ต่อมาชาวบ้านจึงเรียกชื่อวัดหลวงตามชื่อของพระพุทธรไสยาสน์ว่า พระโคตะมะ ทำให้ชื่อวัดหลวงเดิมไม่นิยมใช้เรียกกันครั้นต่อมา จึงเรียกเพี้ยนเป็นวัดพะโคะ ต่อมาพ. ศ. 2151 ถึง พ. ศ. 2155 คณะสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ สันนิฐานกันว่า เป็นหลวงปู่ทวด ได้ทำฎีกาเข้าไปยังกรุงศรีอยุธยา เพื่อขอที่ดินกลับไปวัดพะโคะต่อพระเจ้าอยู่หัวในสมัยนั้นจนได้รับพระราชทานที่กลับไปแก่วัดพะโคะ โดยมีอาณาเขตคือ ทิศเหนือ จด หัวตะลุมพุก (แหลมตะลุมพุก) ,ทิศใต้ จดหัวเขาแดง , ทิศตะวันออก จด อ่าวไทย , ทิศตะวันตก จด ทะเลสาบสงขลาตั้งข้อความที่ว่า

“...วัดพะโคะนี้ในสมัยก่อนเรียกว่าวัดโคตะมะ เรียกตามพระนอนในวัด ต่อมาจึงเป็นวัดพะโคะ...”

(คล้อย ขอบประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

“...ชื่อวัดโคตะมะมันเรียกยาก ชาวบ้านจึงเปลี่ยนมาเป็นเรียกวัดพะโคะ แทน เมื่อก่อนหลวงปู่ทวดแก่ไปขอคืน(กลับไป)จากหลวงได้มากไปถึงหัวเขาแดง ทะเลสาบสงขลา...”

(ถัน จันทร์ทิพย์รส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

“...พระนอนชื่อพระโคตะมะ เมื่อก่อนก็เรียกชื่อวัดว่าโคตะมะเหมือนกัน ตอนนี่เรียกวัดพะโคะแล้วมันเรียกง่ายดี เพราะด้วย...”

(อ่วม มุสิกรังสี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

ซึ่งจากข้อความดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการเรียกชื่อของวัดนั้นเป็นในตอนแรกเป็นการเรียกตามพระนอนที่ประดิษฐานภายในวัดชื่อว่าพระโคตะมะ ต่อมาด้วยความยากของการเรียกชื่อ ทำให้มีการปรับเปลี่ยนการเรียกชื่อวัดมาเป็นวัดพะโคะ ซึ่งเกิดจากการที่คนในท้องถิ่นนั้นเองเป็นคนเรียกขานชื่อดังกล่าวขึ้นในระยะแรก เนื่องจากการเรียกวัดพะโคะนั้นเป็นชื่อย่อให้เกิดการเรียกขานวัดดังกล่าวได้ง่ายขึ้นดังข้อความที่ว่า

“...บะชื่อพะโคะคนในชุมชนเรานี่แหละเป็นคนเรียก เพราะชื่อเก่ามันเรียกยากแรง คำเลยเรียกวัดว่า พะโค หรือพะโคะแล้วแต่ เป็นชื่อย่อๆวัดว่าพั้นนั้นแหละ แต่ว่าตอนหลังชาวบ้านก็เรียกว่าพะโคะ...”

(คง พรหมอินทร์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

นอกจากนี้วัดพะโคะในยุคของหลวงปู่ทวดนั้น มีความเจริญรุ่งเรืองมาก เนื่องจากได้รับการพระราชอุปถัมภ์จาก พระเจ้าอยู่หัวที่สละพระราชทรัพย์ ส่วนพระองค์ให้ทางวัดได้ทำการสร้างถาวรวัตถุขึ้นหลายอย่าง เช่น พระวิหาร พระเจดีย์ อุโบสถ ธรรมศาลา โดยเฉพาะบูรณะพระเจดีย์ศรีรัตนธาตุสูง 1 เส้น 5 วา ยอดพระเจดีย์หล่อด้วยเบญจโลหะยาว 3 วา 3 สอก และปรากฏว่าสมเด็จพระเจ้าพะโคะได้นำลูกแก้วที่พญานูให้เมื่อครั้งเป็นทารก บรรจุไว้ที่ยอดเจดีย์ จึงได้ชื่อว่า สุวรรณมาลิกเจดีย์ศรีรัตนมหาธาตุดังข้อความที่ว่า

“...หลวงปู่ทวดท่านได้รับเงินจากพระมหากษัตริย์ในสมัยนั้นให้มาสร้างวัดบูรณะสิ่งต่างๆ รวมทั้งบูรณะเจดีย์ด้วย เพราะมันเก่ามากแล้ว...”

(สำเริง ขอบประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

“...ยอดพระเจดีย์นั้นเขาใส่ลูกแก้วไว้ทำในสมัยหลวงปู่ทวด ของเก่าทำด้วยโลหะห้าอย่าง มีสำริด ทอง เงิน นาค สัตโลหะของใหม่นี้กรมศิลป์เป็นคนทำ...”

(พระครูบุญญาพิศาล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

ซึ่งในภายหลังได้มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับลูกแก้วที่ประดิษฐานอยู่บนยอดพระสุวรรณมาลิกเจดีย์ว่า หลังจากสมเด็จพระเจ้าพะโคะจากวัดพะโคะไปแล้ว ได้เกิดเหตุฟ้าผ่ายอดเจดีย์ลูกแก้วจึงตกลงมาอยู่ใกล้ๆเจดีย์ ภายหลังเด็กๆเล่นสะบ้า (ลูกเกย) กระเด็นเข้าไปในป่าที่ดวงแก้วตกอยู่ เด็กเห็นเป็นลูกแก้วประหลาด จึงนำไปบ้านเพื่อมอบให้แก่พ่อแม่ เมื่อถึงประตูหน้าวัดไม่สามารถจะออกจากวัดไปได้ เพราะเกิดมีงูใหญ่ขดขวางไว้ และประตูวัดมีคมิดไปหมด เด็กก็นำลูกแก้วเข้าไปคืน

ให้แก่เจ้าอาวาส ต่อมาลูกแก้วถูกคนขโมยไป 3 ครั้งแต่ก็เกิดความเดือดร้อนเสียหายให้แก่ผู้นำไปทุกครั้ง และได้นำกลับมาคืนไว้ ณ วัดพะโคะทุกครั้ง ดังข้อความที่ว่า

“...นานมาแล้วเค้าเล่าตำนานลูกแก้วว่า มีฟ้าฝายอดเจดีย์ทำให้ลูกแก้วหลง
ป่วนตกลงมา เด็กที่เล่นตอยเกยแถวนั้นไปพบจึงนำมาให้เจ้าอาวาส...”

(แม่จี้เล็ก แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2555)

และครั้งล่าสุด รว พ.ศ. 2471 มีนายจีนฯ บ้านท่าคุระเป็นคนเสียดิได้ขโมยลูกแก้วไป ขณะที่นายจีนนำลูกแก้วไปนั้นสายตาก็มองเห็นว่ามีงูใหญ่ไล่ตามมา นายจีนต้องการให้ลูกแก้วพาหะ แต่ก็ไม่สามารถพาหะได้ นายจีนจึงโกรธมากเลยเอาลูกแก้ววางลงบนพื้นถนน แล้วเอาหินขนาดใหญ่ทุ่มทับลงบนลูกแก้ว ทำให้ลูกแก้วแตกร้าว มีชาวบ้านไปพบจึงเอาดวงแก้วมามอบให้แก่เจ้าอาวาสวัดพะโคะดั้งเดิม ในปี พ.ศ. 2484 พระอาจารย์แก้วพุทธมณี วัดดีหลวงและพระชัยวิชโย วัดพะโคะ จะนำดวงแก้วไปให้ช่างหล่อทำใหม่ แต่สมเด็จพระเจ้าพะโคะเข้าประทับทรง บอกห้ามไม่ให้หล่อทำใหม่ดวงแก้วที่แตกจึงถูกประสารอยร้าวไว้ด้วยลวดทองแดงจนถึงปัจจุบันดังข้อความที่ว่า

“...นายจีนคนบ้านมันลักลูกแก้วไปจากวัด ถึงเห็นงูใหญ่ไล่ตามมา มันกลัวเลยวางลูกแก้วทบบนถนนแต่ไม่แตก เป็นรอยร้าวแต่ว่า ชาวบ้านจับมันได้ตีแค่แล้ว...”

(ถัน จันทร์ทิพย์รส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

และหลังจากหลวงปู่ทวดจากวัดพะโคะไปแล้ว ก็ได้มีพระเถระปกครองวัดสืบต่อกันมาหลายรูปและวัดพะโคะเองก็ได้มีการพัฒนาและปฏิสังขรณ์มาเรื่อยๆ โดยเฉพาะเมื่อพระอาจารย์เขียวเป็นเจ้าอาวาสจึงมีการบูรณะวัดพะโคะเป็นการใหญ่ โดยอาศัยแรงของชาวบ้านทั้งในพื้นที่ที่เป็นแรงงานหลักและนอกพื้นที่ เข้ามาร่วมกันบูรณะวัดให้สามารถเดินขึ้นลงวัดได้สะดวก ดังข้อความที่ว่า

“...ตอนสมัยอาจารย์เขียวท่านเป็นเจ้าอาวาส ยายจำได้ว่าตอนวัยรุ่นนั้น ยายไปช่วยเขาทูนทรายเข้าวัด โหม้คนในชุมชนเพนช่วยกันมีคนนอกบ้างแต่น้อย ทูนทรายเพื่อทำทาง สร้างวัดให้ดีขึ้น เดินสบายขึ้น ทรายเอามาแต่หาดสทิงพระ เดินกันเป็น 2-3 โล เหนื่อย...”

(ชะออน ฤทธิเดช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนสภาพภูมิทัศน์ของวัดโดยอาศัยแรงงานทั้งกายและใจที่ประกอบไปด้วยแรงศรัทธาที่มีต่อวัดพะโคะ ซึ่งเห็นได้จากการขนทรายเป็นระยะทางที่ไกล อีกทั้งยังต้องเดินขึ้นเนินเขาสูงเพื่อนำทรายไปถมทางหรือก่อสร้างวัตถุประสงค์อื่น ๆ ที่ต้องการ

นอกจากนี้ในสมัยก่อนชุมชนสทิงพระตลอดจนคาบสมุทรสทิงพระมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับวิถีของการปลูกต้นตาล โตนดและเพาะปลูกข้าว พื้นที่การเพาะปลูก รวมถึงพื้นที่กรรมสิทธิ์ต่างๆก็ใช้ต้นตาล โตนดปลูกตามความยาวและความกว้างของที่ดินในกรรมสิทธิ์ของตน และการกำหนดขอบเขตของวัดไม่ได้มีการกำหนดขอบเขตที่เป็นหมวดหลักที่ชัดเจนมีแต่เพียงการกำหนดขอบเขตของวัด โดยอาศัยลักษณะตามภูมิประเทศตามธรรมชาติที่ปรากฏและการบอกเล่าของพระเจ้าอาวาสที่สืบต่อเนื่องกันมาเท่านั้น จนกระทั่งสมัยรัชการที่ 5 เป็นต้นมาที่มีเรื่องราวของการให้เอกสารสิทธิแสดงความเป็นเจ้าของที่ดิน จึงทำให้ การถือครองทรัพยากรแวดล้อมในชุมชนตลอดจนคาบสมุทรสทิงพระเกิดการเปลี่ยนแปลง การครอบครองที่ดินของชาวบ้านและของวัดเปลี่ยนจากการยึดคิดธรรมชาติมาเป็นการยึดคิดเอกสาร เมื่อผสมกับเรื่องราวของหลวงปู่ทวดที่ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรธรรมชาติต่างๆภายใต้กรรมสิทธิ์ของวัดพะโคะ ที่มีการตัดแปลงทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูงของเนินเขาให้เป็นพื้นที่ของการก่อสร้างเคหะสถานต่างๆ ซึ่งจากข้อมูลดั้งเดิมนั้นพบว่า แต่เดิมในสมัยของพระอาจารย์สงฆ์ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสองค์แรกของวัดพะโคะเนินเขาที่สร้างวัดพะโคะแห่งนี้ไม่ได้มีอาคารหรือเคหะสถานอย่างอื่นใด นอกเหนือจาก พระมาลากเจดีย์และที่พักสงฆ์ที่มีแค่นิ่งหลังที่ทำด้วยไม้และไม้ไผ่ ซึ่งต่อมาในสมัยพระอาจารย์เขียวเป็นเจ้าอาวาสวัดพะโคะ ท่านได้มีการหยิบยกประเด็นขององค์หลวงปู่ทวด ซึ่งตอนนั้นนับได้ว่าเป็นพระอริยสงฆ์ที่มีชื่อเสียงอยู่ทางแถบบริเวณปัตตานีเข้ามาร้อยรัดกับตำนานของท้องถิ่น ดังข้อความที่ว่า

“...ได้ยื่นชื่อหลวงปู่ทวดแรกอาจารย์เขียวนูนแล...”

(พระครูบุญญาพิศาล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

“...ที่เค้าทำวัดพะโคะ สร้างใหม่อะไรวุ่นใหม่ก็แรกพระอาจารย์เขียว หลวงปู่ทวดก็ดังสมัยนี้...”

(แม่ชีเจียม แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความข้างต้นที่สะท้อนเรื่องราวความสัมพันธ์ของพระอาจารย์เขียวและหลวงปู่ทวด โดยเฉพาะในเรื่องของชื่อเสียง จึงส่งผลให้ความสำเร็จในองค์หลวงปู่ทวดเริ่มหลังไหลเข้าสู่วัดพะโคะ อีกทั้งยังมีผลพวงของการขึ้นเป็นโบราณสถานของกรมศิลปากรที่เป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดการบูรณปฏิสังขรณ์วัดในด้านต่างๆอย่างรวดเร็ว ในยุคของพระอาจารย์เขียวที่มีการก่อสร้างเคหะสถานต่างๆ เช่น โบสถ์ และรูปหล่อขององค์หลวงปู่ทวด วัดพะโคะได้รับการทะนุบำรุงซ่อมแซมบูรณปฏิสังขรณ์มาโดยตลอด โดยการได้รับเงินสนับสนุนจากการบริจาคของนักท่องเที่ยวและหน่วยงานของรัฐบาล เช่น กรมศาสนา และจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม พบว่า วัดพะโคะมีศาสนสถานและศาสนวัตถุที่สวยงามทางด้านศิลปะและทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนาในชุมชนนี้ดังข้อความที่ว่า

“...วัดพะโคะเป็นหลักฐานสำคัญที่สะท้อนความรุ่งเรืองของวัฒนธรรมเมืองใต้...”

(สิทธิกร ไหมอ่อน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2555)

นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวการพัฒนาการของการประกอบสร้างอัตลักษณ์ต่อการเปลี่ยนแปลงด้านพื้นที่ สิ่งปลูกสร้างโดยรอบและลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรม ซึ่งสามารถกล่าวสรุปได้ดังนี้

1. พระสุวรรณมาลิกเจดีย์ศรีรัตนมหาธาตุ สร้างระหว่าง พ.ศ. 2057 – 2111 เป็นสถาปัตยกรรมทางใต้สมัยกรุงศรีอยุธยาแบบอย่างศิลปะลังกา บรรจุพระบรมธาตุที่บรมบพิตรพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานมา ส่วนพระมาลิกเจดีย์องค์เดิมนั้นถูกข้าศึกอุซงคนะทำลาย และมีการชำรุดทรุดโทรมผ่านการเวลาดังข้อความที่ว่า

“...โบราณเค้าเล่าว่าเจดีย์นี้เห็นว่าเคยโดยข้าศึกทำลายมาแล้ว แต่ตอนนี้เค้าทำใหม่ สวยกว่าเดิม...”

(อนัญญา โกศัยพันธุ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2555)

ซึ่งลักษณะการสร้างพระสุวรรณมาลิกเจดีย์ศรีรัตนมหาธาตุ จะประดิษฐานอยู่ตรงกลางของแนวเขตวัดซึ่งจะใช้เป็นสัญลักษณ์ที่เป็นแกนกลางของการแบ่งพื้นที่ของวัดออกเป็นสองฝั่ง คือเขตพื้นที่วัดฝั่งตะวันออกและเขตพื้นที่วัดฝั่งตะวันตก ซึ่งการแบ่งในลักษณะเช่นนี้มีมานานแล้ว ในขณะที่เดียวกันตัวของพระสุวรรณมาลิกเจดีย์ศรีรัตนมหาธาตุ ก็เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงการ

ออกแบบผังในเชิงคติไตรภูมิ ซึ่งจะพรรณนาเกี่ยวกับสวรรค์ และนรกเป็นหลัก โดยแนวคิดดังกล่าว เชื่อว่า จักรวาลที่เราอาศัยอยู่นั้นเป็นแนวนอน แบนๆ มีเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลาง ล้อมรอบด้วย มหานทีสี่พันคร เป็นที่อยู่ของเทวดา ซึ่งจะสลับกับภูเขาทั้ง 7 ลูก และที่มุมของจักรวาลทั้ง 4 จะมี ทวีป 4 ทวีป ความสำคัญจะอยู่ที่จุดตรงกลาง เป็นไปในลักษณะของการรวมศูนย์ ซึ่งลักษณะเช่นนี้ จะพบมากในวัดที่มีสถาปัตยกรรมต่างๆ หรือมีสิ่งที่เป็นจุดสูงสุดอยู่ตรงกลาง แล้วล้อมรอบด้วยมุม 4 มุม ด้วยเสาหรือพระปรางค์องค์เล็ก หรือวิหาร 4 ทิศต่อมาในสมัยท่านคงเป็นเจ้าอาวาสวัดพะโคะ พระ พุทธมุนี (แก้ว) วัดศิหลวง เป็นผู้ทำการบูรณะทำให้แตกต่างจากของเดิม กล่าวคือ ของเดิมนั้นมีการ สันนิฐานกันว่าที่เจดีย์จะฐานเพียงชั้นเดียว ต่อมาเมื่อมีการบูรณะจึงเสริมฐานขึ้นอีกเป็น 2 ชั้น รวม เป็น 3 ชั้น แล้วสร้างระเบียงและพระพุทธรูปพร้อมกันรอบฐานองค์พระเจดีย์ ดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน ต่อมาก็ได้รับการบูรณะครั้งสุดท้ายในปี พ.ศ. 2524 ดังข้อความที่ว่า

“...แรกพระอาจารย์คง เขาก็ทำเจดีย์ใหม่มาทีหนึ่งแล้ว มาทำอีกทีสมัย
อาจารย์เขียวหว่า...”

(นาริรัตน์ ราชจันทร์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

เป็นการจัดซ่อมแซม เพื่อเพิ่มความแข็งแรงของพระมาลิกเจดีย์เพิ่มเติมสมัยพระครู
สุนทรสิทธิการย์ (พระอธิการเขียว ปุญญผลโต) โดยได้รับบูรณะด้วยเงินจากกรมศาสนาและกรม
ศิลปากรสงขลา สมทบกับรายได้ของวัดจากการบริจาคทั่วไป

2 วิหารพระพุทธไสยาสน์ (พระพุทธโคตมะ) สร้างระหว่าง พ.ศ. 2057-2111 พร้อม
กับพระมาลิกเจดีย์ เป็นพระพุทธรูปปางปรินิพพาน อยู่ในอิริยาบถนอนตะแคงข้างขวา ศรีษะหันไป
ทางทิศเหนือ หันหน้าไปทางตะวันตก ซึ่งการหันหน้าของพระพุทธโคตมะ ไปทางทิศตะวันตกนั้น
มีความหมายที่สื่อถึงสถานที่ปรินิพพานของพระพุทธองค์อยู่ทางทิศตะวันตก ณ เมืองกุสินารา
ประเทศอินเดีย ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของประเทศไทย ตลอดจนอากัปกริยาต่างๆ อาทิ การหลับ
เปิดพระเนตรเล็กน้อย พระเศียรหนุนพระเขนย พระหัตถ์ซ้ายทอดยาวไปตามพระกายเบื้องซ้าย พระ
หัตถ์ขวาหงายวางอยู่ที่พื้นข้างพระเขนย พระบาททั้งสองตั้งซ้อนกัน สิ่งเหล่านี้ล้วนสื่อให้เห็นถึง
ลักษณะอากัปกริยาต่างๆตามลักษณะพุทธประวัติ ตลอดจนเป็นลักษณะที่สื่อถึงอากัปกริยาใน
ลักษณะของการนอนตะแคงตามธรรมชาติของคนทั่วไปด้วยเช่นกัน ซึ่งพระพุทธโคตมะนั้นเป็น
พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ยาว 18 เมตร สูง 2.50 เมตร ลงรักปิดทองทั้งองค์ ฝีมือช่างท้องถิ่น ซึ่ง
มีการบูรณะในปี พ.ศ. 2524 โดยได้รับความร่วมมือจากทางราชการกรมศาสนา และกรมศิลปากร
จังหวัดสงขลา ดังข้อความที่ว่า

“...วิหารพระนอนนี้ สร้างเมื่อปี 2057 ซ่อมแซมเพิ่มเติมในปี 2524 ทาด้วย
สีทองทั้งองค์...”

(สิทธิกร ไหมอ่อน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

3 มณฑลปรอยฝ่าพระพุทธรบาท และรูปจำลองของสมเด็จพระเจ้าพะ โคะปางสมาธิ
มีลักษณะเป็นคอนกรีตประดับด้วยลายปูนปั้นเป็นกนกกลายไทยประดับประดาด้วย
กระจกสีต่างๆดูงดงาม สร้างครอบรอยฝ่าพระบาทที่มีขนาดใหญ่กว่ารอยเท้าของคนธรรมดา ซึ่งสื่อ
ให้เห็นถึง ลักษณะของการมีบุญหรืออำนาจเหนือมนุษย์ธรรมดาที่ปกิรรอยเท้าของมนุษย์ธรรมดา
จะมีขนาดเล็ก ตลอดจนสื่อให้เห็นถึงอำนาจของหลวงปู่ทวดที่มีเหนือธรรมชาติในลักษณะของการ
เหยียบหินให้เป็นรอยเท้าของตนได้ เป็นต้น ต่อมาได้นำรูปจำลองของสมเด็จพระราชมณีสามี
รามคณูปรมจารย์ (หลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด) ปางสมาธิ หน้าตักกว้าง 27 นิ้ว สมัยพระธิการ
เจียวบุญญศโธ (พระครูสุนทรสิทธิการย์) ได้จัดสร้างที่วัดช้างให้ จังหวัดปัตตานี และนำมา
ประดิษฐานไว้ในมณฑลปรอยพระพุทธรบาท เมื่อ พ.ศ. 2506

“...รูปหล่อหลวงปู่ทวด วัดช้างให้เขานำมาถวายเราเป็นองค์แรก ซึ่ง
ประดิษฐานในศาลาการเปรียญมาจนถึงทุกวันนี้...”

(พระครูบุญญาพิศาล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

4 มณฑลปีที่ประดิษฐานรูปหล่อสมเด็จพระเจ้าพะ โคะปางธุดงค์
มีลักษณะเป็นฐานสี่เหลี่ยม เป็นที่ประดิษฐานรูปหล่อสมเด็จพระราชมณีสามี
รามคณูปรมจารย์ (หลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด) ปางธุดงค์ ทางคณะกรรมการสมาชิกสภา
จังหวัดสงขลามีหม่อมเจ้าทองคำเปลว ทองใหญ่ ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลาเป็น
ประธาน และนายกิตติ วิภาค ประธานสภาจังหวัด ในสมัยนั้นเป็นผู้ดำเนินการจัดสร้างรูปหล่อด้วย
โลหะสูง 1.80 เมตร ณ ที่หน้าศาลากลางจังหวัดสงขลา เมื่อพ.ศ. 2515 โดยลักษณะของรูปหล่อนั้น
มือซ้ายถือไม้เท้า มือขวาถือร่ม ซึ่งสื่อให้เห็นถึงลักษณะของมือข้างขวาอันเป็นมือที่ถนัดของหลวงปู่
ทวด ซึ่งสอดคล้องกับการที่คนส่วนใหญ่ถนัดมือขวามากกว่ามือซ้าย ตลอดจนการสื่อถึงอากัปก
ิริยาเครื่องใช้ที่เห็นแล้วคนมองจะนึกถึงภาพของการเดินธุดงค์ในลักษณะของการถือร่มหรือกลด
และการถือไม้เท้า นั้น สื่อความหมายถึง ไม้เท้าวิเศษของหลวงปู่ทวด แต่ในอีกลักษณะหนึ่งก็สื่อได้
ถึงความแก่ชราที่ต้องอาศัยไม้เท้าในการช่วยพยุงตัวในการเดิน หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ซึ่ง
หมายถึง ส่วนการหันหน้าไปทางทิศของทะเลสาบสงขลา ซึ่งสะท้อนตามตำนานที่ว่าหลวงปู่ทวด

เดินทางไปอยุธยาขึ้นเดินทางไปยังทิศตะวันออก ขึ้นเรือที่หาดสทิงพระ หรือถูกพวกโจรจีนจับตัวก็
เกี่ยวพันกับทิศตะวันออก อาทิจการเดินบนชายหาดของหาดสทิงพระ เป็นต้น ซึ่งรูปหล่อดังกล่าวได้
นำมาประดิษฐานไว้ในมณฑปใกล้ประตูชัยของวัดพะโคะเพื่อให้ประชาชนสักการบูชา ดัง
ข้อความที่ว่า

“...รูปหล่อปางมฤคังคะนี้สร้างมานานแล้ว รู้สึกว่าในสมัยคนซื้อทองคำอะไร
สักอย่างเป็นผู้ว่าฯสงขลานั้นะ นานมากแล้ว...”

(พระครูบุญญาพิศาล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

5 ธรรมศาลาว่าความที่ชำรุด

เคยเป็นสถานที่ที่ข้าราชการคัมภีร์น้ำพิพัฒนศึกษาและสมเด็จพระเจ้าพะโคะตัดสินความ
เป็นศาลาไม้โบราณ ในอดีตชำรุด ทรวดโทรมไปตามกาลเวลา คงเหลือไว้แต่ซากปรักหักพังที่ได้
ถ่ายทอดเรื่องราวและความสำคัญในอดีตของวัดพะโคะ ซึ่งในปี พ.ศ. 2524 ได้รับการบูรณะจาก
กรมศิลปากร โดยมีการเคลื่อนปูนเพื่อรักษาสภาพดั้งเดิมเอาไว้ ดังข้อความที่ว่า

“...ศาลาหลวงปู่ทวด ถูกซ่อมแซมเมื่อ ปี 2524 กรมศิลปากรเขามาทำเอง
ทางวัดไม่ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยว...”

(พระครูบุญญาพิศาล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

นอกจากนี้การตั้งธรรมศาลาในพื้นที่เขตตะวันตกของวัด และหันหน้าทางทิศ
ตะวันตก ยังสื่อให้เห็นถึงคติที่จะแสดงให้เห็นถึงการไม่กลับมาเกิดในภพ ภูมิต่างๆอีก กล่าวคือ
ผู้คนในอดีตนั้นเชื่อว่า การหันหน้าไปทางทิศตะวันออกไม่ว่าจะนั่งหรือนอน หมายถึง การจะตื่นขึ้น
ใหม่ในวันรุ่งขึ้น หรือการแสดงถึงทิศอันเป็นมงคลที่สื่อถึงการมีชีวิต และการหันหน้าไปทางทิศ
ตะวันตกของหลวงปู่ทวดย่อมหมายถึง การไม่กลับมา ไม่เกิดอีก หรือแสดงถึงการเป็นบุคคลที่ตาย
แล้ว ตลอดจนลักษณะของการตั้งในทิศตะวันตกดังกล่าวที่จะพบกับแสงแดดของพระอาทิตย์ใน
ตอนบ่าย ถือว่าเป็นช่วงที่อากาศนั้นเริ่มจะเย็นแล้ว สะท้อนให้เห็นถึงการนิยมนัดสินความของหลวง
ปู่ทวดที่มักจะกระทำในตอนบ่ายเป็นต้นมา ซึ่งสังเกตได้จากการตั้งหน้าธรรมศาลาว่าความซึ่งหัน
ไปรับแสงในตอนบ่าย

6 ศาลาการเปรียญหลวงปู่ทวด

เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาของวัดพะโคะ มีขนาดกว้าง 13 เมตร ยาว 22 เมตร สร้างในสมัยพระอาจารย์เขียวเป็นเจ้าอาวาส เมื่อ พ.ศ.2517-2531 และที่ฝาผนัง ศาลาทงทิศใต้มีฉลบทพระพุทธรูป มีภาพวาด ที่เรียกว่า ภาพปริศนาธรรมเป็นภาพเขียน ปี 2518-2519 โดยพระปัญญาที่ประวรศักดิ์และพระดำรงค์ ซึ่งเป็นศิษย์จากสวนโมกขพลาราม เป็นภาพปริศนาธรรมที่นำมาจากความคิดจากท่านพุทธทาสภิกขุ ดังข้อความที่ว่า

“...ศาลาการเปรียญเรารู้สึกจะสร้างในสมัยพระอาจารย์เขียวเป็นเจ้าอาวาสนะ แต่ว่ามาบูรณะใหม่ในสมัยพระครูบุญญาพิศาล...”

(สิทธิกร ไหมอ่อน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

นอกจากนี้ศาลาการเปรียญหลวงปู่ทวดดังกล่าวนี้ ตั้งในพื้นที่เขตตะวันออกของวัดสื่อถึงการเป็นเขตพุทธาวาส ซึ่งมาจากความเชื่อหรือความคิดทางศาสนาที่ถูกลืบทอดกันมาว่าเขตพุทธาวาส หมายถึง พื้นที่สมมุติ ใช้เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของสงฆ์และ ฆราวาสเป็นที่ตั้งของ สถูป เจดีย์ วิหาร อุโบสถ หอไตร หอกลอง-หอรฆัง ชุ่มโฆง และศาลาบาตร เป็นต้น ภายในเขตพุทธาวาส มักมี พระธาตุเจดีย์ หรือพระวิหาร เป็นประธานของวัด ซึ่งภายในวิหารจะประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ส่วนภายในองค์พระธาตุเจดีย์จะเป็นที่บรรจุอัฐิธาตุของพระพุทธรเจ้าหรือพระสาวก ซึ่งอาคารสองหลังนี้ทำหน้าที่เสมือนเป็นตัวแทนของพระพุทธรเจ้า ในฐานะประธานของพุทธศาสนา ซึ่งจะรับรู้ในทุกกิจกรรมทางศาสนาที่เกิดขึ้นภายในวัด สอดคล้องกับความหมายของคำว่า พุทธาวาส ซึ่งมาจากคำว่า พุทธ + อาวาส อันหมายถึง สถานที่ประทับของพระพุทธรเจ้านั่นเอง ส่วนการตั้งอยู่ในพื้นที่ฝั่งตะวันออกนั้นน่าจะ ได้มาจาก แนวความคิดของพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าในพุทธประวัตินั้นพระพุทธรเจ้าพระชนม์ชีพอยู่ มักหันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออกเสมอยามเกิดเหตุการณ์สำคัญ หันหน้าไปทางทิศตะวันตกเมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานตามที่กล่าวในพระมหาปรินิพพานสูตร ในการออกแบบของวัดจึงยึดหลักทิศสำคัญทางศาสนา ในการสร้างวัดอุสถานต่างๆบนพื้นที่ของวัด ส่วนการหันหน้าทางทิศตะวันตก หมายถึง การหันเข้าหาทิศที่พระพุทธรเจ้าตรัสรู้ ณ ตำบลพุทธคยา ขึ้นอยู่กับจังหวัดคยา ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของประเทศไทย

7 พิพิธภัณฑ์หลวงปู่ทวด

เป็นสถานที่เก็บภาชนะของใช้ต่าง ๆ เช่น ถ้วยชาม ไห หม้อ ถาดทองเหลือง ไม้เท้า หลวงปู่ทวด พระพุทธรูปต่างๆ ที่เป็นของโบราณทั้งของหลวงปู่ทวดและของคนในท้องถิ่น ซึ่งชาวบ้านบริเวณวัดพะโคะได้นำมาบริจาคเพื่อเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์ไว้เพื่อการศึกษา ซึ่งจัดสร้างในสมัยพระครูสมุห์วิชาญชัย กตปุณฺโญ เป็นเจ้าอาวาส ดังข้อความที่ว่า

“...พิพิธภัณฑ์หลวงปู่ทวดสร้างขึ้นในสมัยอาตมาเป็นเจ้าอาวาสเอง สร้าง
เรื่องราวๆ ปี 2549...”

(พระครูบุญญาพิศาล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

นอกจากนี้พิพิธภัณฑ์หลวงปู่ทวดดังกล่าวนี้ ยังตั้งอยู่ในทิศตะวันตกของวัด ซึ่งเป็นเขตสังฆาวาส มาจากคำว่า สงฆ์ + อาวาส หมายถึง พื้นที่อันเป็นที่ตั้งของอาคารอันเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมและ วัตรปฏิบัติของสงฆ์ ได้แก่ กุฏิ หอฉัน สุขา ที่สรงน้ำ โรงครัว ศาลา เป็นต้น ส่วนใหญ่แยกกันจากเขตพุทธาวาสอย่างเด็ดขาด แต่ก็มีทางเชื่อมถึงกันได้โดยง่าย ในอดีตเขตสังฆาวาสอาจใช้เป็นที่อยู่อาศัยของภิกษุสงฆ์ สามเณร และเป็นที่เรียนของเด็กวัดไปด้วยในขณะเดียวกัน ส่วนการหน้าพิพิธภัณฑ์หลวงปู่ทวด ไปทางทิศตะวันออก สู่ถึง ความเชื่อสมัยที่พระพุทธเจ้าจะทรงตรัสรู้พระสัพพสมันนั้น เสด็จประทับใต้ต้นโพธิ์ โดยบ้ายพระพักตร์ตรงไปทางทิศตะวันออก ทิศนี้จึงถือว่าเป็นทิศมงคลตามความเชื่อ ในบรรดาพุทธศาสนิกชน

8 บันไดนาคทางขึ้นลง 2 บันได

บันไดทางทิศเหนือมี 72 ขั้น ซึ่งหมายถึง สภาวธรรม 72 ประการ ได้แก่ จิต 1 ประการ หมายถึง สิ่งที่อยู่นอกเหนือความคิด เหตุผล ตรรกะ โดยเชื่อว่าจิตสามารถเป็นสะพานเชื่อมระหว่างความคิด กับปัญญา เจตสิก 52 ประการ หมายถึง เจตสิกหมายถึงองค์ประกอบของจิต อาการหรือการแสดงออกของจิต รูป 18 ประการหมายถึง รูปที่เป็นรูปธรรมจริงๆ(มหาภูตรูป 4, ปสาทรูป 5, วิสัยรูป 4, ภาวรูป 2, หทัยรูป 1, ชีวิตรูป 1 และอาหารรูป 1) และนิพพาน 1 ประการ ส่วนบันไดทางทิศใต้มี 77 ขั้น ซึ่งมีความหมายเหมือนกับบันไดทางทิศเหนือ เพียงแต่มีการเพิ่มอินทรียสังวร อีก 5 ประการ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

นอกจากนี้บันไดของวัดพะโคะยังมีนาคสามเศียรสองข้างบันไดข้างละ 1 ตัว จัดสร้างในสมัยพระครูบุญญาพิศาลเป็นเจ้าอาวาส ในปี 2550 ซึ่งบันไดนาคดังกล่าวนี้ หมายถึง เพราะเชื่อกันว่านาคเป็นผู้บันดาลให้เกิดธรรมชาติ ความมั่งคั่งและมั่นคง อีกทั้งเป็นสัญลักษณ์แห่ง ความยิ่งใหญ่ ความอุดมสมบูรณ์ ความมีวาสนา ส่วนการสร้างราวบันไดขึ้นพระสถูป หรือพระเจดีย์ เป็นรูปหัวพญานาค 3 เศียรของวัดพะโคะ นั้นมาจากคตินิยมที่มีอยู่ในสถาปัตยกรรมแบบพุทธและ ฮินดู โดยมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ในเรื่องการขึ้นสู่เบื้องบน กล่าวคือ บันไดขึ้นพระสถูป เปรียบเสมือนสะพานรุ้งซึ่งเชื่อมโลกมนุษย์กับแดนสวรรค์ การขึ้นบันไดไปสู่ยอดพระสถูป ซึ่ง ตั้งอยู่บนฐานประทักษิณลดหลั่นกันลงมาเป็นรูปปรางค์นั้น เปรียบเสมือนการปีนเขาพระสุเมรุที่เป็นแกนจักรวาล เพื่อขึ้นไปสู่แดนพระอาทิตย์ ในทางกลับกันการลงจากสวรรค์ จึงหมายถึงการที่ อำนาจทางจิตวิญญาณได้ไหลบ่าลงมาจากสวรรค์สู่พื้นโลก โดยสรุปแล้วบันไดขึ้นพระสถูปจึง เปรียบกับหนทางไปสู่แดนพระอาทิตย์ ซึ่งอยู่บนยอดสุดของแกนจักรวาลและเป็นทางลงมาจาก สวรรค์ของผู้มีบุญทั้งหลาย และหนทางนี้เองที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงมาอุบัติในโลกมนุษย์ ซึ่ง สอดคล้องกับเรื่องราวในพุทธประวัติตอนที่พระพุทธเจ้าเสด็จกลับลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หลังจากทรงแสดงพระธรรมเทศนาโปรดพระพุทธมารดา และเหล่าเทวดาเป็นเวลาสามเดือน ตาม พุทธประวัติ กล่าวว่า พระพุทธเจ้าเสด็จกลับลงมายังโลกทางบันไดแก้วมณีสิริรุ่ง ซึ่งเหล่าเทวดาเป็นผู้ เนมิตขึ้น บันไดนั้นมีสามแนว บันไดแนวกลางที่พระพุทธเจ้าเสด็จดำเนินลงมานั้นมีเจ็ดสี เพราะ ทำด้วยอัญมณีเจ็ดประการ ส่วนบันไดขนานทั้งสองข้างที่พระอินทร์กับเหล่าเทพและพรหมเดินลง มาเพื่อส่งเสด็จ พระพุทธเจ้านั้นเป็นบันไดเงินและบันไดทอง และมีนาคสองคนเอาหลังหนุนบันได นี้ไว้ แต่มนุษย์บนโลกมองเห็นบันไดนี้เป็นรู้งินน้ำสามสาย

นอกจากนี้บันไดนาคดังกล่าวยังอาจสื่อความหมายได้ถึง งูที่มีขนาดใหญ่ ซึ่ง สอดคล้องกับตำนานของหลวงปู่ทวดที่ในขณะที่หลวงปู่ทวดยังเป็นทารกได้มีงูใหญ่ที่เชื่อกันว่าเป็น เทวดาแปลงกายมาพันแปลแล้วคายลูกแก้ววิเศษออกมาให้หลวงปู่ทวด ซึ่งนาคหรืองูใหญ่นั้น จึง นับเป็นความสัมพันธ์อย่างหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงการเชื่อมโยงกันระหว่างหลวงปู่ทวดและงูใหญ่ โดยเฉพาะในเรื่องของตำนานที่นาคหรืองูใหญ่ถูกสร้างให้กลายมาเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความ เชื่อมโยงกับหลวงปู่ทวด ดังนั้นจึงอาจสรุปความหมายเชิงสัญลักษณ์ของบันไดนาคได้ว่า หมายถึง สัญลักษณ์ของงูใหญ่ของหลวงปู่ทวด หรือนาคในทางพุทธศาสนาซึ่งเป็นหนทางเชื่อมระหว่างโลก กับสวรรค์ หรือเป็นเส้นทางให้คนเดินขึ้นมาทำบุญเพื่อจะได้ไปสู่สวรรค์ ดังข้อความที่ว่า

“...บันไดนาคก็เหมือนกันสร้างพร้อมกับพิพิธภัณฑสถานหลวงปู่ทวดนี้แหละ
หมายถึงทางไปสวรรค์ เป็นนาคหรืองูใหญ่ในตำนานของหลวงปู่ทวด สร้างปี
2550 น่าจะได้...”

(พระครูบุญญาพิศาล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

นอกจากนี้ภายใต้ชื่อหลวงปู่ทวดยังทำให้ชาวบ้านเกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่อย่าง
ครั้งใหญ่ที่นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงทะเบียนสถานภายในตัววัด กล่าวคือ มีการก่อตั้งมูลนิธิ
สมเด็จพระเจ้าพะ โคะ (หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด) สำนักงานตั้งอยู่ที่วัดพะ โคะ ซึ่งมีประวัติความ
เป็นมาและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งมูลนิธิสมเด็จพระเจ้าพะ โคะ (หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด)
กล่าวคือ มูลนิธิสมเด็จพระเจ้าพะ โคะ ได้เริ่มดำเนินการจัดตั้งเมื่อปี 2512 โดยคณะกรรมการจัดตั้ง ซึ่งมี
พระครูสุนทรสิทธิ์การย์ (เขียว ปุญญโส) เป็นที่ปรึกษา มีนายชนม์ สมกรณ์ธรรมโชติ นายอำเภอ
สติงพระ เป็นประธานก่อตั้งมูลนิธิดังกล่าว โดยทางวัดพะ โคะ ได้จัดตั้งมูลนิธิสมเด็จพระเจ้าพะ โคะ
(หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด) ขึ้นเพื่อนำดอกผลที่ได้มาสนับสนุนด้านการศึกษาของเยาวชน โดย
การให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น การให้ทุนการศึกษา สนับสนุนอุปกรณ์ทางการศึกษา การ
สร้างและพัฒนาสถานศึกษาที่อยู่บริเวณใกล้เคียงวัด อาทิ การบริจาคเงินของวัดพะ โคะ เพื่อซื้อที่ดิน
สำหรับก่อสร้างวิทยาลัยการอาชีพสมเด็จพระเจ้าพะ โคะ ทำการเปิดสอนในระดับอาชีวศึกษา ในระดับ
วิชาชีพชั้นต้น (ปวช.) และระดับวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ดังข้อความที่ว่า

“...การสร้างมูลนิธิสมเด็จพระเจ้าพะ โคะ มีพระอาจารย์เขียวเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง ไว้
ช่วยเหลือชาวบ้านที่มีปัญหา...”

(แม่จีเจียม แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2555)

การก่อสร้างดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่ จากพื้นที่ภาค
เกษตรกรรมมาเป็นพื้นที่ทะเบียนสถานในรูปแบบของสถานศึกษา อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดการขยายตัว
ของชุมชนรอบสถานที่ดังกล่าวเพิ่มขึ้นอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่ วัดพะ โคะ ได้สร้างถนนรอบ
วัดพะ โคะขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนที่สัญจรไปมา ให้ได้รับความสะดวกสบาย ซึ่ง
ในขั้นแรกงบประมาณทั้งหมดจะเป็นผู้ออกเองทั้งหมดจนก่อสร้างถนนลาดยางสำเร็จ ต่อมาถนน
เกิดชำรุดเสียหาย ทางวัดก็ได้สนับสนุนงบประมาณอีกส่วนหนึ่งร่วมกับงบประมาณขององค์การ
บริหารส่วนตำบลชุมพล ช่อมแซมถนนที่เกิดความชำรุดเสียหายให้มีสภาพดีขึ้นสามารถสัญจรไป
มาได้เป็นปกติดังข้อความที่ว่า

“...วัดพะ โคะเป็นผู้สร้างถนนลาดยาง โดยออกเงินเองหมด ซึ่งเมื่อก่อนเป็นเพียงถนนดินแดงเท่านั้น น้ำ ไฟ ก็ตามมาทีหลัง...”

(คง พรหมอินทร์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น การจัดทำถนนดังกล่าวได้ก่อให้เกิดประโยชน์กับชาวบ้านและประชาชนทั่วไป อีกทั้งยังได้สร้างระบบประปาเพื่อใช้สอยภายในวัด และต่อมาได้ขยายเป็นโครงการประปาหมู่บ้านให้ชาวบ้านบริเวณวัดใช้สอยน้ำเพื่ออุปโภคบริโภคด้วย ซึ่งก่อนหน้านี้ชาวบ้านบริเวณนี้จะขาดแคลนน้ำดื่มน้ำใช้ในช่วงฤดูแล้ง และน้ำบาดาลก็ไม่สามารถขุดเจาะได้เนื่องจากชั้นหินมีความแข็งมากและน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติต่างๆ ไม่มีความสะอาดพอจึงไม่สามารถนำมาบริโภคในชีวิตประจำวันได้ทางวัดได้เห็นถึงความเดือดร้อนของชาวบ้านจึงได้ขยายระบบประปาให้ชาวบ้านได้ใช้ร่วมกับวัดด้วย โดยจะเรียกเก็บค่าธรรมเนียมตามอัตราที่ใช้ ซึ่งทางคณะกรรมการวัดจะไปเรียกเก็บในแต่ละเดือน หลังจากที่ชาวบ้านมีน้ำประปาใช้ ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านโดยรวมมีความสะดวกสบายขึ้น

นอกจากนี้ ในสมัยโบราณนั้นมีการสร้างวัดพะ โคะอยู่บนพื้นที่ของเนินเขาสูง เนื่องจากวัดถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับคนในชุมชน ดังนั้นจึงควรสร้างหรือประดิษฐานรูปเคารพต่างๆ ไว้บนที่สูง ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการให้ความเคารพ ยำเกรงต่อวัดและรูปพระพุทธรูปเจ้า อีกทั้งยังเป็นการแสดงถึงความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อศาสนา ดังจะเห็นได้จากข้อความที่ว่า

“...พวกเรารู้ไหม ไช้วัดถึงต้องสร้างอยู่บนภูเขานี้ สู้แลตะคนแต่ก่อนให้ความเคารพต่อศาสนามาก ขนาดหิ้งพระในบ้านเรายังต้องตั้งอยู่เหนือหัว การที่วัดสร้างอยู่บนที่สูงแบบภูเขานี้ก็สมควรแล้ว เราจะได้เห็นแต่ไกล...”

(ชะออน อุทธิเดช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความข้างต้นนั้น มีการเปรียบเทียบถึงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นกับบ้านเรือนที่ตนอาศัย โดยเฉพาะในเรื่องของการตั้งหรือสร้างวัดในสถานที่สูงจึงเป็นเสมือนกับการให้ความเคารพกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยมีการเปรียบเทียบให้เห็นว่าท้องถิ่นนั้นมีลักษณะเหมือนกับบ้านที่เราอาศัย ดังนั้นการประดิษฐานสิ่งที่ตนเคารพจึงต้องวัดกับสิริษะที่ถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีค่า สูงส่งที่สุดในร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะนิสัยของคนไทยที่ไม่นิยมให้ใครมาเล่นสิริษะของตนเองได้ง่ายๆ เป็นต้น ดังนั้นการที่วัดพะ โคะจึงอยู่บนเนินเขา เนื่องจากเป็นเนินเขาที่มีอยู่เนินเดียวและเป็นเนินเขาที่มีความสูงเหนือบ้านเรือนของชาวบ้านธรรมดา แล้วยังสูงกว่าระดับสิริษะของคนใน

สมัย โบราณ อีกทั้งในสมัยโบราณนั้นพื้นที่หมู่ที่ 5 และ 6 ของตำบลชุมพลนั้นมีลักษณะเป็นทุ่งทั้งทุ่งนาและทุ่งตาล โคนด จึงทำให้เห็นวัดที่ตั้งอยู่ได้ในระยะไกล ซึ่งอุปมาได้กับการทำให้ชาวบ้านมองเห็นวัดซึ่งเป็นตัวแทนของศาสนาหรือความคิดที่ตนเคารพ ทั้งในขณะที่ตนกำลังทำนาหรือออกมานอกบ้านอีกประการหนึ่งด้วย ดังข้อความที่ว่า

“...แรกก่อนแถวนี้เป็นท้อง(ทุ่ง)เพ มีทั้งต้น โหนด นาข้าว รอบวัดเพหนีเป็นนาเพ เบอะในตำนานหลวงปู่ทวดก็บอกว่า แม่ของหลวงปู่ทวดทำนาเลยผูกเปลเอาไว้ ตำนานนี้นานแล้ว มีมานานแรกสมัยรุ่นปู่ ย่า ตา ยายได้...”

(ถัน จันทรทิพรส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2555)

ซึ่งจากข้อความข้างต้นนั้น ทำให้เห็นถึงลักษณะของบริบทพื้นที่ชุมชนที่มีการประกอบอาชีพทำนาและทำตาล โคนดอยู่รายรอบวัดพะโคะ ดังนั้นการสร้างวัดพะโคะในพื้นที่สูงก็แสดงถึงความศรัทธาในเรื่องของพื้นที่เนินเขาต่อสถานที่ที่เป็นตัววัดพะโคะ วัดพะโคะนั้นถูกพัฒนามาเรื่อยๆตั้งแต่เจ้าอาวาสองค์แรก แต่ที่เห็นเด่นชัดและพอจะสอบถามข้อมูลสภาพแวดล้อมด้านพื้นที่จากชาวบ้านนั้น พบว่า สภาพแวดล้อมที่ชาวบ้านจำได้และได้มีส่วนร่วมในการบูรณะวัดพะโคะนั้น มีความสัมพันธ์กันระหว่างอาจารย์สงฆ์และอาจารย์เฑียว โดยแต่เดิมในสมัยของพระอาจารย์สงฆ์นั้น สภาพของตัววัดเป็นป่ารก เต็มไปด้วยพรรณไม้ และก้อนหินขนาดต่างๆ มีแค่สำนักสงฆ์ และจำนวนสถูปต่างๆ ที่มีมาแต่โบราณ เช่น พระมาลิกเจดีย์ มีไม่มาก แต่รูปหล่อหลวงปู่ทวดก็ยังไม่ปรากฏหรือก่อสร้างขึ้นในพื้นที่แต่อย่างใด ดังข้อความที่ว่า

“...แรกพระอาจารย์สงฆ์ บนวัดพะโคะ เบอะเป็นป่ารกเพ ทางเดินไหญ่เป็นหินเพ เดินลำบาก...”

(ชะออน ฤทธิ์เดช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2555)

“...แรกสมัยก่อนเหื่อลูก ตอนอาจารย์สงฆ์แล บนเขามันเป็นป่ารก ต้นไม้ใหญ่ๆเพขึ้นบนเขา แรกก่อนเป็นแค่สำนักสงฆ์ ชาวบ้านขึ้นไปทีเดินกันเหนื่อย หินเพ...”

(ดีพร จวนสว่าง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2555)

ในช่วงแรกตามคำบอกเล่าที่วัดพะโคะที่มีแต่เพียงสำนักสงฆ์แห่งนี้นั้น เป็นเพียงสถานที่ประกอบพิธีทำบุญต่างๆ ของชาวบ้าน เหมือนสำนักสงฆ์ทั่วไป ทางขึ้นในขณะนั้นก็ยังเป็นป่ารก น่ากลัว ต้องอาศัยการเดินทางเล็กๆ ที่ชาวบ้านหักล้างถางพงไว้เป็นพอเป็นเส้นทางถึงตัวสำนักสงฆ์ ในขณะที่ความกลัวของความเป็นหลวงปู่ทวดก็ยังไม่ปรากฏเด่นชัดแต่ประการใด จนกระทั่งสมัยพระอาจารย์เขียวเป็นเจ้าของวัดพะโคะ จึงมีการปรับภูมิทัศน์ของตัววัด ด้วยการบูรณะตั้งแต่ทางขึ้นวัด ตลอดจนถึงการสร้างสถานสถานต่างๆ ภายใต้การร่วมแรง ร่วมใจของชาวบ้านที่อยู่ในละแวกนั้น และชื่อเสียงของหลวงปู่ทวดก็เพิ่งจะมาปรากฏหรือสร้างให้เห็นเด่นชัดก็ในสมัยที่อาจารย์เขียวเป็นเจ้าของวัด ซึ่งในขณะนั้น ชื่อของหลวงปู่ทวดนั้นยังไม่เป็นที่รู้จักของชาวบ้าน แต่ชื่อของ สมเด็จพระราชรมุณีสามิราโม กลับเป็นที่ชื่อดังเดิมที่ใช้เรียกแทนตัวหลวงปู่ทวด จนจนกระทั่งพระอาจารย์ทิม เจ้าอาวาสวัดช้างให้ท่านได้นำรูปหล่อของสมเด็จพระราชรมุณีสามิราโม มาประดิษฐานไว้ที่วัดพะโคะเป็นรูปแรก สืบเนื่องมาจากการสืบค้นข้อมูลของพระอาจารย์ทิมที่สังเกตเห็นว่าพื้นที่โดยรอบวัดพะโคะ กล่าวคือ ในตำบลชุมพลนั้น ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวด ดังข้อความที่ว่า

“...รูปหล่อหลวงปู่ทวดรูปแรก ทางวัดช้างให้เป็นผู้ที่นำมาให้กับวัดพะโคะ
เอามาไว้ในสมัยพระอาจารย์ทิมนั่นแหละ...”

(พระครูบุญญาพิศาล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

“...รูปแรกของวัดพะโคะหรือ แม่สาวว่าเป็นของวัดช้างให้แลลูกเห้อ รู้สึกว่า
อาจารย์ทิมเอามาถวายหนา...”

(แม่จีเล็ก แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความดังกล่าวท่านอาจารย์ทิมนั้น เป็นผู้นำมารูปหล่อมาประดิษฐานไว้ยังวัดพะโคะ เพื่อเป็นการให้ชาวบ้านตระหนักและระลึกถึงท่าน ในขณะเดียวกันก็ตั้งชื่อให้สมเด็จพระราชรมุณีสามิราโม ว่า “หลวงปู่ทวด” จนเป็นที่ติดปากของชาวบ้าน เนื่องจากง่ายการจดจำและการเรียกชื่อนั้น ดังนั้นทั้งภาพและชื่อของหลวงปู่ทวดของวัดพะโคะนั้น จึงเริ่มต้นขึ้นในสมัยพระอาจารย์เขียว จากนั้นอัตลักษณ์ของวัดพะโคะภายใต้หลวงปู่ทวดจึงถูกผลิตซ้ำด้วยการสร้างพระเครื่องหลวงปู่ทวด ในสมัยพระครูบุญญาพิศาล ซึ่งก่อนหน้านั้นไม่ปรากฏว่ามีการสร้างพระเครื่องแต่อย่างใด การสร้างพระเครื่องดังกล่าวเป็นที่โด่งดัง และเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านในละแวกนั้น เพราะนอกจากจะเป็นการสร้างพระเครื่องหลวงปู่ทวดเป็นรุ่นแรกแล้ว ยังมีการขอแรงหรือขอแรงชาวบ้าน เพื่อมาร่วมกันสร้างพระเครื่อง เช่น การให้ชาวบ้านมาร่วมกันตำมวลสารศักดิ์สิทธิ์ในการ

สร้างพระเครื่อง ซึ่งเป็นการสร้างระบบของการสำนึกร่วมในการเป็นเจ้าของร่วมกันทั้งชาวบ้านและพระสงฆ์ อีกทั้งนับเป็นการประกาศพื้นที่ของวัดพะโคะภายใต้ชื่อหลวงปู่ทวดในสมัยพระอาจารย์เจียวได้เป็นอย่างดี

เมื่ออาจารย์เจียวท่านมรณภาพเจ้าอาวาสรุ่นต่อๆมาก็มีการจัดสร้างพระเครื่องหลวงปู่ทวดขึ้นเพิ่มเติม แต่จุดเน้นก็ยังคงอยู่ที่ตัวพระเครื่องรุ่นแล้วรุ่นเล่าเป็นสำคัญ จวบจนกระทั่งเจ้าอาวาสสมัยปัจจุบัน(พระครูบุญญาพิศาล) การต่อยอดย้ำความเป็นพื้นที่วัดพะโคะภายใต้หลวงปู่ทวดนั้นกลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้งหลังจากการที่ท่านได้บูรณะวัดพะโคะให้แลดูงดงามขึ้น รวมทั้งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมภายในวัดได้จำนวนมาก ดังข้อความที่ว่า

“วัดพะโคะนี้บูรณะมาก แล้วก็นักท่องเที่ยวเข้ามามากก็ในช่วงของเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันนี้แหละ โหม่มาเลไหร่มากันมาก วัดกะสวยด้วย...”

(ดิพร จวนสว่าง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2555)

“...ท่านเจ้าอาวาส ท่านปลุกเสกพระมามาก นักท่องเที่ยวชอบแรงกับมาซื้อหลวงปู่ทวด หมั่นไม่เหมือนกับวัดอื่น...”

(ถัน จันทรทิพย์รส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

แต่สำหรับการบูรณะวัดพะโคะในสมัยพระครูบุญญาพิศาลนั้น มีลักษณะพิเศษตรงที่ว่า พื้นที่วัดพะโคะนั้นถูกแบ่งออกเป็นสองส่วน กล่าวคือ ครึ่งหนึ่งอันเป็นที่ตั้งของกุฏิสงฆ์และโรงอาหารนั้นเป็นของวัดพะโคะ และอีกครึ่งนั้นทางกรมศิลปากรได้ขออนุญาตเจ้าอาวาสเพื่อขอขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมกับกรมศิลปากร โดยที่กรมศิลปากรจะเข้ามาเป็นผู้ดูแลและบูรณะเอง ดังนั้นจึงทำให้การบูรณะวัดพะโคะจึงเป็นไปในลักษณะของรัฐครึ่งหนึ่ง วัดครึ่งหนึ่ง และชาวบ้านอีกครึ่งหนึ่ง ซึ่งทำให้การบูรณะวัดพะโคะนั้นมีความวิจิตร งดงามมากกว่าเดิมด้วยองค์ความรู้ที่ผสานกับแรงศรัทธาของชาวบ้านและพุทธศาสนิกชนทั่วไป ซึ่งในสมัยพระครูบุญญาพิศาลเป็นเจ้าอาวาส มีการประดิษฐานรูปหล่อหลวงปู่ทวดไว้ยังสถานที่ต่างๆ ของตัววัด โดยเฉพาะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งถือได้ว่าเป็นศูนย์กลาง หรือมีความสำคัญของวัด เช่น โบสถ์ ศาลาหลวงปู่ทวด พิธีกรรมสงฆ์นำหลวงปู่ทวด พิธีกรรมทอดผ้าป่าหลวงปู่ทวด เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดสร้างพระเครื่องหลวงปู่ทวดออกมาเป็นระยะๆ ซึ่งได้รับความนิยมมากทั้งจากคนในชุมชนและจากคนภายนอก

2. พระเครื่องหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ

พระเครื่องหลวงปู่ทวดวัดพะโคะรุ่นแรกนั้น มีอายุประมาณ 50 ปีแล้ว โดยมีเนื้อว่านลีค่า ด้านหน้ามีตัวหนังสือชื่อวัดได้ฐาน ด้านหลังเป็นพระเจดีย์และรอยเท้า เป็นอัครลักษณะของพระเครื่องรุ่นแรก โดยพระเครื่องรุ่นนี้จะมีลักษณะการบรรจุสัญญาด้วย รูปหลวงปู่ทวดนั่งสมาธิ ซึ่งหมายถึง พระราชมนูนิสามีรามคณูปมาจารย์ (หลวงปู่ทวด) การนั่งสมาธิ มีความหมายถึง การเป็นพระผู้ทรงอภิญาญาณมีความเชี่ยวชาญในสมาธิ ฐานบัว หมายถึง การพระโพธิสัตว์ ลูกแก้ว หมายถึง ลูกแก้วที่งูใหญ่ได้มาคายให้หลวงปู่ทวด แสดงถึงความเป็นผู้มีบุญ ฉัพภังสีที่ศีรษะหลวงปู่ทวดและที่ยอดพระมาลิกเจดีย์ หมายถึง การมีอำนาจเหนือมนุษย์ทั่วไป ด้วยการเติมฉัพภังสี เพื่อป้องกันภัยการเป็นผู้มีบุญหรือพระที่สำเร็จอรหันต์แล้ว ส่วนพระมาลิกเจดีย์ หมายถึง พระสุวรรณมาลิกเจดีย์ที่ประดิษฐานในวัดพะโคะ รอยเท้า หมายถึง รอยเท้าหลวงปู่ทวด บ้างก็ว่าเป็นรอยฝ่าพระบาทของพระพุทธเจ้า ส่วนการตั้งชื่อว่า พิมพ์ใหญ่ นั้นมาจากการลักษณะทางกายภาพที่พระเครื่องรุ่นนี้มีขนาดใหญ่ขึ้นเอง ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 พระเครื่องพิมพ์ใหญ่(พระผง)วัดพะโคะรุ่นแรก

ที่มา : ตลาดพระคอตคอม [ออนไลน์ สืบค้นวันที่ 15 มกราคม 2556

ตลอดจนการสร้างพระเครื่องหลวงปู่ทวดดังกล่าวยังมีอัครลักษณะที่แตกต่างกับพระเครื่องหลวงปู่ทวดจากวัดอื่นตรงที่ของวัดพะโคะนั้นองค์หลวงปู่ทวดจะต้องมีฐานบัว ลูกแก้วและไม้เท้า ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงอัครลักษณะของหลวงปู่ทวด ที่มาจากตำนานเมื่อครั้งท่านยังมีชีวิตได้เดินธุดงค์ไปยังสถานที่ต่างๆบ่อยครั้งเลยต้องมีภาพของไม้เท้าติดตัว ประกอบรูปลักษณะของพระเครื่องและรูปปั้นของหลวงปู่ทวด หลังจากนั้นก็ได้สร้างรูปหล่อของหลวงปู่ทวดเพิ่มเติม โดยคงอัครลักษณะดังกล่าวข้างต้นไว้เช่นเดิมแล้วนำไปประดิษฐานไว้ในสถานที่สำคัญๆ เช่น ศาลาตติสความหลวงปู่ทวด ในอุโบสถ เพื่อให้ประชาชนได้เคารพสักการะ ดังข้อความที่ว่า

“แรกแต่ก่อนวัดพะโคะยังไม่มีรูปปั้นหลวงปู่ทวดเลยในสมัยอาจารย์สงฆ์
ได้ แต่พอหลังอาจารย์เขียวสร้างพระเครื่องนั้นแล รูปปั้นหลวงปู่ทวดก็สร้างมาก
ขึ้นตั้งไว้ตามที่สำคัญๆ รูปหล่ออันแรกตั้งที่ศาลาการเปรียญได้”

(เปรม จันทรทิพรส, สัมภาษณ์เมื่อ 24 พฤศจิกายน 2555)

หลังจากนั้นหลวงปู่ทวดในพระเครื่องของวัดพะโคะก็มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ
ต่างๆตามลักษณะของแต่ละรุ่นเรื่อยมา มีการตัดฉัพพรรณรังสี (พระรัศมี) และตัดรอยเท้าออกใน
ระยะหลัง แต่ยังคงเหลือลูกแก้ว ฐานบัวอยู่ในทุกรุ่น ส่วนพระมาลิกเจดีย์นั้นพบได้บ้างเป็นบางรุ่น
หรือหากเป็นรูปลอย(รูปหล่อองค์เล็ก) ก็จะมีการเพิ่มฐานบัวข้างหรือนั่งอยู่บนฐานงูบ้าง แต่
องค์ประกอบของอัตลักษณ์หลักๆก็จะเป็นฐานบัว ลูกแก้ว และฐานงู ซึ่งอัตลักษณ์ทั้ง 3 ประการนั้น
ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวด โดยเฉพาะในเรื่องของตำนานแทบทั้งสิ้น แต่การ
ปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดที่สำคัญเริ่มเห็นได้จากพระเครื่องหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ ประเภท
พระเหรียญ ดังข้อความที่ว่า

“...เท่าที่จำได้ อัตลักษณ์รูปพระนั้นเปลี่ยนในพระเหรียญหนา แต่รุ่น
ไหนจำไม่ได้ ไม่รู้รุ่นแรกไหม เพราะสร้างรูปท่านไม่เหมือนกัน...”

(ถัน จันทรทิพรส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านอัต
ลักษณ์หลวงปู่ทวดในพระเครื่องหลวงปู่ทวดที่เป็นเหรียญที่มีเพียงแค่รูปหลวงปู่ทวดปางนั่งสมาธิ
ในมือถือลูกแก้วเท่านั้นซึ่งยังคงความหมายของสัญลักษณ์เหมือนกับพระผง แต่ที่แตกต่างไปก็คือ มีการ
ใส่รูปต้นยางนาไว้หลังหลวงปู่ทวด ซึ่งให้ความหมายถึง ต้นยางนาในตำนานที่หลวงปู่ทวดที่มี
ลักษณะคดเคี้ยว โดยเชื่อกันว่าหลวงปู่ทวดเป็นผู้กระทำให้ต้นยางนาเป็นลักษณะเช่นนั้น อีกทั้งยัง
หมายถึง อิทธิฤทธิ์ของท่านที่ทำให้ต้นไม้มีการเปลี่ยนสภาพภาวะของรูปร่างได้ ซึ่งเป็นการนำเอา
ตำนานเข้ามาสร้างเป็นส่วนหนึ่งของพระเครื่อง ส่วนอัตลักษณ์อื่นๆยังไม่มี ต่อมาในระยะหลังตั้งแต่
ปี พ.ศ. 2515 มีการปรับเปลี่ยนอิริยาบถอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดมาเป็นปางชูดงค์ ซึ่งมีการบรรจุ
ลักษณะของหลวงปู่ทวดในท่ายืน พร้อมอุปกรณ์ต่างๆ เช่น บาตร รั้วหรือกลดและไม้เท้า ซึ่งสื่อถึง
ลักษณะของการเดินชูดงค์ตามลักษณะของพระชูดงค์ทั่วไป

การผลิตเหรียญปางชูดงค์ขึ้นมาทำให้แตกต่างจากการผลิตพระเหรียญในรุ่น
ก่อนๆที่มีแต่ปางนั่งสมาธิแต่เพียงอย่างเดียว ภายในเหรียญก็มีการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของหลวง
ปู่ทวดที่ตลอดมาหลายรุ่นเราจะพบเห็นเรื่องของการบรรจุลูกแก้ว ฐานบัว พระมาลิกเจดีย์ รอยเท้า

หลวงปู่ทวด ฐานงู ซึ่งหมายถึง งูศักดิ์สิทธิ์ที่มาคายลูกแก้ว และเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความมีบุญของหลวงปู่ทวด เป็นส่วนประกอบอันเป็นอัครลักษณะไว้ในพระเครื่องรุ่นต่างๆของวัดพะโคะ โดยเหรียญหลวงปู่ทวดพิมพ์ชุดงู ได้ตัดทอนเอาอัครลักษณะดังกล่าวออกไป แล้วสร้างรูปแบบใหม่ขึ้นมาเป็นอาภักดิ์ของการเดินธุดงค์ของหลวงปู่ทวด โดยอิงกับตำนานเรื่องของการที่ท่านเดินธุดงค์ไปยังพระนครศรีอยุธยาตามตำนานมาจัดสร้างเป็นพระเหรียญรุ่นดังกล่าว แล้วตัดลูกแก้ว และฐานบัวออก คงเหลือพระมาลิกเจดีย์และรอยเท้าของหลวงปู่ทวด เพื่อให้ผู้ที่เช่าหรือบูชา นั้นยังสามารถรับรู้ได้ว่าพระเครื่องรุ่นนี้เป็นของวัดพะโคะ เนื่องจากยังคงเหลือร่องรอยของการแสดงถึงลักษณะของพระเครื่องหลวงปู่ทวดที่ด้านหลังในเกือบทุกรุ่นจะมีรูปของพระมาลิกเจดีย์และรอยเท้าของหลวงปู่ทวดบรรจุเอาไว้

ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 วัดพะโคะก็ได้จัดสร้างหลวงปู่ทวดในพระเหรียญ รุ่นยกช่อฟ้า ปี 50 ซึ่งมีความหมายถึง การฉลองครบรอบ 425 ปีของหลวงปู่ทวดในปี 2550 ซึ่งพระเหรียญรุ่นนี้จะป็นรูปหลวงปู่ทวดปางนั่งสมาธิในมือถือลูกแก้ว เหมือนกับพระเครื่องหลวงปู่ทวดส่วนใหญ่ของทางวัด แต่พระเหรียญรุ่นนี้มีการปรับเปลี่ยนในเรื่องของการ โยกย้ายตำแหน่งแห่งที่ของอัครลักษณะเกิดขึ้นดังข้อความที่ว่า

“...ถ้าปรับเหรียญก็มีรุ่นยกช่อฟ้า 50 แลละน้อง เอารอยเท้าแก้วไว้ด้านหน้า...”

(สำเร็จ ขอประคิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่าในพระเหรียญรุ่นดังกล่าวเริ่มการโยกย้ายตำแหน่งแห่งที่ของอัครลักษณะ กล่าวคือ พระเหรียญรุ่นนี้มีการตัดฐานบัวออกแล้วนำรอยเท้าของหลวงปู่ทวด ซึ่งรอยเท้าดังกล่าว นั้นจะพบได้เฉพาะบริเวณด้านหลังของพระเครื่องรุ่นต่างๆเท่านั้น แต่รุ่นนี้นำรอยเท้าดังกล่าวมาประดิษฐานไว้เบื้องหน้า ซึ่งมีความเชื่อกันว่า จะทำให้ผู้สวมใส่มีความปลอดภัยในการเดินทาง ซึ่งนับเป็นการผลิตพระเครื่องที่มีการสลับสับเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ของอัครลักษณะพระเครื่องหลวงปู่ทวดของวัดพะโคะ ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 เหรียญหลวงปู่ทวดรุ่นยกช่อฟ้า

ที่มา : สงขลาพระคอตคอม [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 15 มกราคม 2556

ในขณะเดียวกันรูปลักษณะในเรื่องอัตลักษณ์ของวัดพะโคะก็ยังคงมีการสลับไปมาระหว่างกัน โดยเฉพาะในเรื่องของการตัดทอนอัตลักษณ์ที่ประจำด้านหลังพระเครื่องบ้าง เช่น พระมาลิกเจดีย์ และรอบเท้าหลวงปู่ทวด หรือตัดทอนอัตลักษณ์ที่ประจำอยู่ด้านหน้าพระเครื่องลูกแก้ว ฐานบัว ฐานสูง เป็นต้น แต่ไม่ว่าจะตัดทอนอย่างไร อัตลักษณ์ของวัดพะโคะก็ยังคงสอดแทรกเอาไว้ในพระเครื่องต่างๆ ไม่ว่าจะอย่างไรก็อย่างหนึ่ง เพื่อให้ผู้ที่ศรัทธาเช่าซื้อสามารถรับรู้ได้ว่าพระเครื่องรุ่นนั้นๆเป็นของวัดพะโคะ ดังเช่น หลวงปู่ทวดรุ่นบุญรวมารุ่นแรกวัดพะโคะ ที่สร้างเมื่อปี 2536 ซึ่งรุ่นนี้จะความหมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ในทรัพย์ ซึ่งผู้ที่สวมใส่รุ่นนี้จะเชื่อว่า เงินทองจะไหลมาเทมาอย่างไม่ขาดมือ นอกจากนี้ยังมีการตัดทอนอัตลักษณ์ประจำด้านหลังออก แต่ก็ยังคงอัตลักษณ์ประจำด้านหน้าไว้เพื่อให้ผู้บูชาสามารถรับรู้ถึงสัญลักษณ์ต่างๆ ที่บ่งบอกว่าเป็นหลวงปู่ทวดที่มาจากวัดพะโคะ

ดังนั้นลักษณะอัตลักษณ์ทางด้านรูปแบบพระเครื่องที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวดวัดพะโคะนั้นพอจะอธิบายพอสังเขปในประเด็นอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่กายภาพในบริบทพระเครื่องหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ ที่สอดแทรกไปด้วยอิทธิพลของหลวงปู่ทวดในมิติของมนต์ศักดิ์สิทธิ์ศรัทธาหลวงปู่ทวดวัดพะโคะซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้

ในด้านอัตลักษณ์ทางด้านรูปแบบวัดคุณมงคลของหลวงปู่ทวดปรากฏข้อมูลว่ามีการเปลี่ยนแปลงบรรจ้อัตลักษณ์ลูกแก้ว พระมาลิกเจดีย์ และรอยเท้าหลวงปู่ทวด ตั้งแต่การจัดสร้างพระเครื่องรุ่นแรกเมื่อปี พ.ศ. 2506 เนื่องจากพระเครื่องดังกล่าวภายใต้ชื่อวัดพะโคะมีการสร้างออกมาแล้วหลายรุ่นทำให้อัตลักษณ์ที่เด่นที่สามารถพบได้จะประกอบไปด้วยลูกแก้วเป็นหลัก ซึ่งอาจนับได้ว่าลูกแก้วนั้นเป็นอัตลักษณ์หลักของ พระเครื่องหลวงปู่ทวดจะมีลูกแก้ว นอกจากนี้ยังมีฐาน

บัวในบางรุ่น ส่วนไม้เท่านั้นจะมีในบางรุ่น โดยเฉพาะจำพวกรูปลอยปางเดินรุกข์ ที่จะปรากฏไม้
 ใต้อุ้งด้วยเสมอ ส่วนฐานงูนั้นสามารถพบเจอได้ในเฉพาะบางรุ่นเท่านั้น โดยมากจะเป็นรูปลอย
 หลวงปู่ทวดประดิษฐานภายในลูกแก้วดังข้อความที่ว่า

“...ลักษณะเฉพาะของวัตถุมงคลหลวงปู่ทวด มีบางรุ่นที่มีลักษณะไม่
 เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับรุ่นพระตามคณะกรรมการวัดด้วย...”

(สำเร็จ ขอบประสิทธิ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

ซึ่งจากข้อความดังกล่าวนี้ อาจกล่าวได้ว่า แก่นของอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดที่
 ยังคงปรากฏอยู่ในภาพพระเครื่องหลวงปู่ทวดของวัดพะโคะนั้น คือ ลูกแก้ว และฐานบัวที่สามารถ
 พบเห็นได้ในพระเครื่องทุกรุ่นของวัดพะโคะ ส่วนประเด็นที่ทำให้พระเครื่องหลวงปู่ทวดของวัด
 พะโคะจำเป็นต้องมีลูกแก้วและฐานบัวคู่กันในทุกรุ่นนั้น พบว่า ภาพของลูกแก้วนั้น เป็นภาพความ
 ทรงจำที่ต้องการต่อยอดถึงวัดที่เป็นสถานที่เก็บรักษาลูกแก้วของหลวงปู่ทวด ในขณะที่เดียวกันภาพ
 ลูกแก้วที่ประดิษฐานอยู่ภายในมือของหลวงปู่ทวดดังกล่าว ก็กลายเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้
 ที่คลุกคลีอยู่ในวงการพระเครื่อง หรือผู้ที่พบเห็นโดยทั่วไปนั้น สามารถเข้าใจได้ว่าพระเครื่ององค์นี้
 มาจากวัดพะโคะ ในขณะเดียวกันภาพของฐานบัวที่คอยเป็นฐานรองรับหลวงปู่ทวดในอิริยาบถ
 ต่างๆ จึงถูกแทนที่ด้วยนิยามในภาพของการเป็นพระโพธิสัตว์ เนื่องจากมีการอิงหรือเกี่ยวพันกับ
 ภาพของพระโพธิสัตว์กวนอิมที่มักประทับอยู่บนดอกบัว ซึ่งอาจกินความไปถึงพระที่มีความเมตตา
 และช่วยเหลือมวลมนุษย์ในเรื่องทุกข์ร้อนต่างๆ ดังข้อความที่ว่า

“...มีหลวงปู่ทวดองค์เดียวที่เป็นพระสงฆ์นั่งบนดอกบัว เป็นพระโพธิสัตว์
 ช่วยเหลือผู้คน...”

(ถัน จันทร์ทิพย์รส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นภาพสะท้อนในเรื่องของการนำดอกบัวมา
 เปรียบเทียบกับการเป็นพระโพธิสัตว์ผู้มีเมตตาช่วยเหลือมวลมนุษย์ในเรื่องต่างๆ นอกจากนี้ยังมี
 มูลเหตุที่พระเครื่องวัดพะโคะได้รับความศรัทธานั้น เป็นผลมาจากการที่วัตถุมงคลมีความ
 เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธมาช้านาน เป็นเสมือนสิ่งที่มีไว้ยึดจิตใจให้มั่นคง แสดงถึงศิลปวัฒนธรรม
 ในตัว และยังสามารถบ่งบอก ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ อุดมคติที่ผ่านมา ความเชื่อของคนรุ่นก่อน
 และบ่งบอกเอกลักษณ์ศาสนา โดยเฉพาะการที่ท้องถิ่นหรือคนในชุมชนตระหนักถึงบทบาทของ

พระสงฆ์ในครั้งบูรพกาลผ่านความศรัทธาจากรุ่นสู่รุ่น และสร้างเรื่องราวของความศรัทธาผ่านตำนานของท้องถิ่นและสร้างสิ่งศอกย้าของชุมชนด้วย พระเครื่องหลวงปู่ทวดดังข้อความที่ว่า

“...พระเครื่องก็เหมือนผลงานทางศาสนาที่มีศิลปะในการสร้าง สะท้อนผ่านเรื่องราว และเอกลักษณ์ของหลวงปู่ทวด ที่ดึงมาจากตำนาน มีค่ามาก...”

(สราวุฒิ ปิยะวานิชย์สกุล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

ซึ่งจากข้อความดังกล่าว พบว่า พระเครื่องหลวงปู่ทวดวัดพะโคะในมโนทัศน์ของผู้ศรัทธานั้น เป็นเครื่องวัตถุมงคลที่ให้ความหมายในเชิงนามธรรมเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้วัตถุมงคลหลวงปู่ทวดยังมีคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ต่อผู้ที่ศรัทธา โดยเฉพาะในเรื่องของ “ความแตกต่าง” ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างอันเนื่องมาจากความเก่าแก่ ความแตกต่างอันเนื่องมาจากลักษณะเฉพาะรุ่น อันเกิดจากชื่อเสียงของเกจิอาจารย์หรือพิธีกรรมในการผลิตที่มีความขลังในทางไสยศาสตร์มากน้อยเพียงไร รวมถึงการบริโภคเพื่อสร้างบารมีให้แก่ผู้ครอบครอง หรืออีกนัยยะหนึ่งนั้น การบริโภคพระเครื่องอยู่ภายใต้ ตรีภคที่ผู้บริโภคยินดีแสวงหา “ความแตกต่าง” เพื่อสนองจิตใจตนเองและสื่อสารให้ผู้คนในวงการ (และนอกวงการ) ให้รับรู้อัตลักษณ์แห่งการบริโภคอันมาจากลักษณะเฉพาะของพระเครื่องในแต่ละรุ่นอย่างไม่รู้จักจบสิ้น และบางคนมีความเชื่ออย่างสนิทใจว่า การครอบครองพระเครื่องและผ่านพิธีกรรมบูชาสักการะมาแล้ว จะช่วยให้ชีวิตแคล้วคลาด และประสบความสำเร็จประหนึ่งเหมือนเป็นการประกันความเสี่ยงที่มีต่อชีวิตไว้นั้นเองดังข้อความที่ว่า

“...ที่ซอบสะสมพระเครื่องหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ ไม่เหมือนใครเพราะว่าเป็นพระภาคใต้ ท่านเกิดที่นี่...”

(วัชรชัย สิมอาจิณ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

“...ที่พี่สะสมพระของวัดพะโคะก็เพราะว่ามีลักษณะเด่นๆ ให้จำง่าย ดูแปบเดียวก็รู้เลยว่า เป็นของวัดพะโคะ...”

(ยุทธนา พลเดช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงภาพของความศรัทธาในความเป็นลักษณะพิเศษของหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ ในขณะที่เดียวกันบ้างก็ว่ารูป สัญลักษณ์ต่างๆ นั้น หากมีการพิจารณาอย่างแยกย่อยด้วยปัญญาแล้ว อาจจะไม่จำเป็นต้องยึดในอัตลักษณ์เหล่านั้น แต่หากยังเข้าไม่ถึง ก็จำเป็นต้องมีอัตลักษณ์ให้รู้จักยึดเหนี่ยวก่อน เพื่อเข้าสู่ในส่วนของการเรียนรู้ การศึกษาพระธรรมในลำดับต่อไป และรู้ถึงคุณค่าความหมายของพระพุทธศาสนา ตลอดจนสามารถเข้าถึงแก่นธรรม

ได้ จากการปฏิบัติภาวนา จากการมีสติ กล่าวคือ จากอัตลักษณ์ รูปพระเครื่อง นำไปสู่การตระหนักถึงหลักธรรม คำสั่งสอนของหลวงปู่ทวด ดังข้อความที่ว่า

“...พื้มีหลวงปู่ทวด เพื่อที่จะได้ระลึกถึงท่าน ทำความดี เพราะมีท่านคอยดูอยู่...”

(อำนวยการชัย แซ่ซี้, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการนิยามบูชาหลวงปู่ทวดในแนวความคิดอีกแบบหนึ่ง ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวนี้จะอิงกับมโนทัศน์ในรูปแบบต่างๆของตน ไม่ว่าจะเป็นมโนทัศน์ในแบบรูปธรรมที่บูชาเพราะมีลักษณะพิเศษ หรือมโนทัศน์ในรูปแบบนามธรรม ที่เน้นคุณค่าจิตใจ โดยมโนทัศน์ในรูปแบบต่างๆนั้นก็ต้องอาศัยชุดความรู้ของประสบการณ์ และภูมิรู้ของแต่ละบุคคลที่เป็นตัวกำหนดมโนทัศน์หรือมุมมองของตนเองต่อหลวงปู่ทวด

นอกจากนี้โดยวัตถุมงคลของหลวงปู่ทวดนั้นมักจะถูกผลิตออกมาหลายรุ่นตั้งแต่ พ.ศ. 2506 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งในแต่ละรุ่นของพระเครื่องหลวงปู่ทวดนั้น ก็มักจะปรากฏเรื่องราวอิทธิปาฏิหาริย์ต่างๆเรื่อยมา โดยเฉพาะในเรื่องของการคุ้มครองให้ผู้ที่ครอบครองได้แคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ จากการบอกเล่าแบบปากต่อปากในเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าว จึงทำให้ภาพของหลวงปู่ทวด โดยเฉพาะวัตถุมงคลต่างๆเริ่มโด่งดังและแพร่ขยายชื่อเสียงในแถบดินแดนภาคใต้ ผู้คนในภาคใต้นิยมเช่าแสวงหาพระเครื่องหลวงปู่ทวดมาไว้ครอบครอง ดังข้อความที่ว่า

“...พื้ชอบหาวัตถุมงคลหลวงปู่ทวดแรง เค้าว่าเป็นของดี แคล้วคลาด ปลอดภัย...”

(พิสิฐกร แซ่ไคว้, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2555)

“...ผมเก็บหมดหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ ฝ้ายันต์ ท่านศักดิ์สิทธิ์มาก เก็บไว้ให้ลูกหลาน...”

(สำราญ ขอบประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

ในอีกประเด็นหนึ่งพระเครื่องวัดดุมงคลหลวงปู่ทวดนั้นส่งผลต่อความศรัทธา เนื่องด้วยวัดดุมงคลดังกล่าวมีการใช้วัตถุดิบที่เชื่อกันว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ในตัว อาทิ มีการผสมว่าน 108 ชนิด มีการจัดหามวลสารว่านยาต่างๆ เป็นต้นว่า ดินว่านสีด้าตามธรรมชาติที่อยู่ใต้ภูเขา ชาวบ้านเรียกว่า " กากยายักษ์ " ซึ่งประเทศไทยจะพบดินชนิดนี้ได้ที่จังหวัดยะลาแต่เพียงแห่งเดียว เท่านั้น ซึ่งดินกากยายักษ์ หรือกากกายักษ์ ดังกล่าวนับเป็นมวลสารอันสำคัญ ซึ่งขาดไม่ได้ในการสร้างวัดดุมงคลหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ ซึ่งดินกากกายักษ์นั้นยังส่งผลให้พระเครื่องของหลวงปู่ทวดมีลักษณะสีด้า ซึ่งความมีสีด้าดังกล่าวนี้ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งให้ผู้ที่ศรัทธานิยมชมชอบพระเครื่องหลวงปู่ทวด ดังข้อความที่ว่า

“...พระเครื่องที่นี้เราผสมให้แตกต่างจากที่อื่น มีลักษณะพิเศษตรงที่เราใส่ มวลสารชื่อว่า ดินกากกายักษ์ ทำให้พระเครื่องของเราแตกต่างจากที่อื่น...”

(พระครูบุญญาพิศาล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

ซึ่งจากข้อความดังกล่าว ผู้ที่เช่าบูชาพระเครื่องหลวงปู่ทวดวัดพะโคะนั้น เชื่อว่า ลักษณะสีด้าดังกล่าวนี้ นับเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นในวัดดุมงคลของหลวงปู่ทวดทั้งจากของวัด ช้างให้และวัดพะโคะ อีกทั้งยังเชื่อว่าดินศักดิ์สิทธิ์ที่ผสมลงในพระเครื่องหลวงปู่ทวดนั้นเป็นส่วนที่ ช่วยเสริมให้พระเครื่องหลวงปู่ทวดมีความศักดิ์สิทธิ์มากขึ้นซึ่งในเรื่องของวัดดุมงคลที่ส่งผลต่อ ความศรัทธาหลวงปู่ทวดนั้นโดยส่วนใหญ่จะเป็นไปในเรื่องของการเชื่อในเรื่องอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ ต่างๆของหลวงปู่ทวดที่สามารถคุ้มครองผู้ที่ครอบครองให้เกิดความปลอดภัยได้ ดังข้อความที่ว่า

“...ดินกากกายักษ์นั้นหายาก ให้สีด้า พระเครื่องท่านจึงมีสีด้า เป็นของดี ป้องกันคุณไสยได้ทั้งปวง...”

(ยศ พลเดช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

นอกจากนี้วัดดุมงคลดังกล่าวยังส่งผลต่อความคิดของผู้ครอบครองในเรื่องของการ เป็นที่ระลึกถึงคุณของท่าน ระลึกถึงคำสอน และการปฏิบัติของท่าน เพื่อไม่ให้หลุดออกหรือละเลย จากการทำความดี ซึ่งเปรียบได้กับเป็นเครื่องเตือนสติ สร้างกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป ดัง ข้อความที่ว่า

“...พื้มีหลวงปู่ทวดไว้แขวนคอ เพื่อนึกถึงคุณงาม ความดี หลักธรรมของ ท่าน สิ่งเหล่านี้จะทำให้เราเป็นคนดี เพราะมีท่านคอยดูอยู่...”

(อำนวยการชัย แซ่ซี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2555)

นอกจากนี้เอกลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในพระเครื่องดังกล่าวนั้นก็ยังปรากฏระบบสัญลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในพระเครื่อง ที่ประกอบไปด้วยรูปสัญลักษณ์ 3 ส่วนคือ 1.รูปสัญลักษณ์องค์หลวงปู่ทวด 2. รูปสัญลักษณ์ยันต์และคาถา 3.รูปสัญลักษณ์มวลสาร ซึ่งจากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าวัตถุมงคลพระเครื่องหลวงปู่ทวดชิ้นเดียว คือ แหล่งรวมสัญลักษณ์อย่างน้อย 3 รูปสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นการใส่รหัสในชุดต่างๆลงไปบนวัตถุมงคลของหลวงปู่ทวด ซึ่งจะต้องอาศัยการถอดรหัส เพื่อมองหาตัวหมายถึง ที่ถูกให้ไว้หรือวางในบนรูปสัญลักษณ์ต่างๆในพระเครื่องหลวงปู่ทวด ช่วงก่อนการจะปรากฏชื่อเสียงของหลวงปู่ทวดนั้น รูปสัญลักษณ์ของหลวงปู่ทวดจะปรากฏในรูปสัญลักษณ์ของสมเด็จพระเจ้าพะ โคะ ดังข้อความที่ว่า

...แรกก่อนคนแควนู้จักแค่ชื่อสมเด็จพระเจ้าพะ โคะ หลวงปู่ทวดยังไม่รู้จักก็

...”

(คง พรหมอินทร์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

จากข้อความดังกล่าวภายใต้ชื่อสมเด็จพระเจ้าพะ โคะนั้น มักปรากฏในรูปสัญลักษณ์ของภาษาทั้งภาษาพูด และภาษาเขียนในตำนานประวัติศาสตร์ ซึ่งไม่ได้ปรากฏสัญลักษณ์ของการเหยียบน้ำทะเลจืดแต่อย่างใด แต่เมื่อสัญลักษณ์ของหลวงปู่ทวดเข้ามาแทนที่สมเด็จพระเจ้าพะ โคะ ผสานภายใต้ความเป็นเอกลักษณ์ของหลวงปู่ทวดวัดพะ โคะ อาทิ ฐานงู ฐานบัว ลูกแก้ว ไม้เท้า ฯลฯ เป็นต้น ทำให้รูปสัญลักษณ์การเหยียบน้ำทะเลจืดที่ปรากฏอยู่ในตำนาน เรื่องเล่าของชุมชน และมีการหลอมรวมสัญลักษณ์ ดังกล่าวภายใต้ชื่อที่ว่า “หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด” ดังข้อความที่ว่า

“...การเหยียบน้ำทะเลจืด เพิ่งมาปรากฏตรงที่ใช้ชื่อว่าหลวงปู่ทวด แรกก่อนไม่มี เราเรียกว่าสมเด็จพระเจ้าพะ โคะเฉยๆ...”

(พระครูบุญญาพิศาล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

จากข้อความดังกล่าวการใช้ชื่อหลวงปู่ทวดนั้น จึงหมายถึงหรือเป็นองค์เดียวกับสมเด็จพระเจ้าพะ โคะ แต่จะไม่นิยมใช้รูปสัญลักษณ์ว่าสมเด็จพระเจ้าพะ โคะเหยียบน้ำทะเลจืด เนื่องจากชื่อการเรียกหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดนั้น เรียบง่าย และได้รับความนิยมนกว่านั่นเอง ซึ่งการหาความหมายสัญลักษณ์หรือการถอดรหัสรูปสัญลักษณ์จะให้ความสำคัญกับการตีความของผู้วิจัยที่ได้จากการเก็บข้อมูล และจากการให้ความสนใจกับการศึกษาชุดรหัสหมายหรือสัญลักษณ์ในพระเครื่อง รูปหล่อ รูปปั้นหลวงปู่ทวดวัดพะ โคะสามารถ สรุปได้ดังตารางที่ 1 ดังนี้

รูปสัญลักษณ์	ความหมายสัญลักษณ์
หลวงปู่ทวด	1. ผู้ปกครองที่ก่อกำเนิดพระโคะ 2. เจ้าคณะลึงกาแก้ว 3. พระสงฆ์ผู้ทรงอิทธิฤทธิ์ ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ 4. นักปราชญ์แห่งแดนใต้ 5. ผู้ปกป้องเอกราชสมัยอยุธยา 6. บรรพบุรุษท้องถิ่นของคนในชุมชน 7. พระอริยสงฆ์ชั้นสมเด็จ
งูเล็ก	ผู้ปกครองเมืองพัทลุง ใช้ตรางูเล็ก (ในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโศกราชมีอำนาจปกครอง ได้แบ่งเมืองต่างๆ ทางภาคใต้ของไทย จำนวน 12 เมือง เรียกว่าเมืองสิบสองนักษัตร และให้ผู้ปกครองเมืองถือสัญลักษณ์สัตว์ต่างๆปกครองเมืองตน)
ดอกบัว	1. ดอกไม้นชนิดหนึ่ง 2. พระโพธิสัตว์ 3. พุทธศาสนา
ลูกแก้ว	ลูกแก้ววิเศษของหลวงปู่ทวดที่นำมาถวายไว้
พระมาลากเจดีย์	1. เจดีย์ที่ประดิษฐานในวัดพะโคะ 2. ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุพระพุทธเจ้า 3. เป็นสัญลักษณ์ของวัดพะโคะ 4. เป็นโบราณสถาน สิ่งศักดิ์สิทธิ์
รอยเท้า	รอยเท้าหลวงปู่ทวด
อักษรอักษรคาถาโบราณ	1. อิทธิฤทธิ์ เพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ 2. อักษรโบราณ ใช้ในการปลุกเสก
มวลดสาร	1. ของดี ของขลัง เป็นสิ่งที่หายาก 2. ตัวแทน ดิน น้ำ ลม ไฟ หมายถึงการมีชีวิต เพราะในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า ร่างกายของเราประกอบด้วยธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ จึงมีชีวิตได้) 3. ธาตุศักดิ์สิทธิ์ มีฤทธิ์ในการป้องกัน คุ้มครองภัยอันตรายสิ่งไม่ดีต่างๆ

ตารางที่ 1 รูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์ของพระเครื่องหลวงปู่ทวด

หากพิจารณาจากรางข้างต้นจะเห็นได้ว่า รูปสัญลักษณ์และความหมายของสัญลักษณ์ของหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ จะมีเฉพาะความหมายของสัญลักษณ์ย่อย โดยปราศจากความหมายของสัญลักษณ์รวม อย่างไรก็ตาม หากประมวลเอาความหมายสัญลักษณ์ย่อยในข้างต้นมารวมกัน ก็น่าจะมี ความหมายที่มีสัญลักษณ์ถึง หลวงปู่ทวดในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือพระโพธิสัตว์ ที่คอยคุ้มครอง ป้องกันภัยอันตรายต่างๆ แก่ผู้ศรัทธา ที่แทรกสัญลักษณ์ของวัดพะโคะเอาไว้ เพื่อบ่งบอกว่าเป็นของวัด พะโคะ

นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงในเรื่องสัญลักษณ์ของหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ มีรูปสัญลักษณ์ และความหมายสัญลักษณ์อย่างน้อยสุดก็นับตั้งแต่การเกิดคำ แต่มีความหมายเปลี่ยนแปลงไปตามกลุ่ม ผู้ใช้ กล่าวคือ รูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์ หลวงปู่ทวดประกอบด้วยรูปสัญลักษณ์ 2 รูป คือ หลวง ปู่ทวด กับ เขี้ยวบนน้ำทะเลจืด ความหมายของการแปลคำ คือ หลวงปู่ และทวดที่ให้ความหมายว่า พระสงฆ์ที่มีอายุมากแล้ว ส่วนรูปสัญลักษณ์ เขี้ยวบนน้ำทะเลจืด หมายถึง อภินิหารสามารถเปลี่ยนแปลง สภาพธรรมชาติได้(น้ำเค็มเป็นน้ำจืด) ซึ่งเมื่อนำรูปสัญลักษณ์สองประ โยคนี้นี้มารวมกันแล้วหมายถึง พระสงฆ์สูงวัยเป็นผู้ที่มีอภินิหารสามารถเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติ

3. รูปหล่อของหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ

ในเรื่องของอัตลักษณ์รูปหล่อหลวงปู่ทวดวัดพะโคะในมโนทัศน์ของผู้ศรัทธานั้น เริ่มต้นจากรื่องราวของการนำรูปหล่อหลวงปู่ทวดรูปแรกมายังวัดพะโคะ ซึ่งพระอาจารย์ทิม เจ้า อาวาสวัดช้างไห้ให้นำมาถวายในสมัยพระครูบุญญาพิศาลเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน เป็นรูปหล่อหลวงปู่ ทวดปางนั่งสมาธิภายในมือถือลูกแก้ว ส่วนรูปปางเดินชุกงค์ ซึ่งเป็นรูปหล่อองค์ที่สองที่ทางวัด พะโคะเป็นผู้จัดสร้างขึ้นในสมัยเจ้าอาวาสคนเดียวกันนั้น ประกอบไปด้วยดอกบัว และไม้เท้า ส่วน ในรูปหล่อวัสดุเหมือนจริง(เรซิน)นั้น จะประดิษฐานอยู่ที่ห้องพิพิธภัณฑสถานหลวงปู่ทวด ซึ่งจะพบเห็น หลวงปู่ทวดในลักษณะของการประทับนั่งบนฐานบัว มีงูพันล้อมรอบฐาน และภายในมือถือลูกแก้ว

ส่วนในเรื่องของรูปหล่อนั้นอัตลักษณ์หลักๆจะอยู่ที่ลูกแก้วและฐานบัว ซึ่งจะ เป็นรูปหล่อที่ทางวัดพะโคะนำมาประกอบใช้ในพิธีกรรมสงฆ์หลวงปู่ทวด โดยให้ชาวบ้านร่วมสงฆ์ น้ำและสักการะหลวงปู่ทวดในทุกๆปี ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นรูปหล่อหลักที่เป็นการตอกย้ำ ซึ่งเมื่อ เวลาที่มีการสงฆ์น้ำก็มักจะปรากฏภาพของหลวงปู่ทวดในลักษณะของทำนองบนดอกบัว และมี ลูกแก้วอยู่ในมือเสมอ ซึ่งชาวบ้านหรือเด็กๆที่มาร่วมพิธีกรรมก็มักจะจดจำภาพของหลวงปู่ทวดได้ จากรูปหล่อนี้ อีกทั้งภายในศาลาการเปรียญและห้องแสดงพิพิธภัณฑสถานของหลวงปู่ทวดเองก็ได้วางรูป หล่อลักษณะเช่นเดียวกันนี้ แต่มีขนาดเล็กกว่า ประดิษฐานไว้ตรงกลางของพื้นที่ ซึ่งนับเป็นส่วนที่ สำคัญที่สุดในพื้นที่ อย่างเช่น ศาลาการเปรียญที่ผู้เข้ามาสักการะสามารถพบเห็นได้โดยง่ายและ

สะดวกต่อการสักการะ เนื่องจากมีกระถางรูปและเครื่องอุปกรณ์ต่างๆวางไว้ตรงรูปหล่อดังกล่าวไว้พร้อมสรรพ ส่วนในอัตลักษณ์รองของรูปหล่อหลวงปู่ทวดวัดพะโคะจะเป็นรูปปางเดินชุกงค์ซึ่งถือไม้เท้าและยืนอยู่บนบานบัว และปางนั่งสมาธินั่งบนฐานสูง โดยในมือนั้นมีลูกแก้วเป็นองค์ประกอบ ซึ่งสามารถทราบได้จากภาพปรากฏในมโนทัศน์ของผู้ศรัทธา ดังข้อความ

“...ที่ศาลาการเปรียญแม่ชีเก้าเตรียมเครื่องสักการะไว้ให้ครบ ถ้าศรัทธาก็
ร่วมบุญซื้อดอกไม้ เครื่องหอมเข้าไปเพิ่มได้...”

(เดชชาติ ยี่โซติช่วง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2555)

ในขณะที่เดียวกันปฏิมากรรมทางด้านรูปหล่อของหลวงปู่ทวดบางรูปนั้น ก็มีการ
เติมอัตลักษณ์ด้วยการนั่งบนฐานสูง ซึ่งฐานสูงดังกล่าวกลายมาเป็นอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในอีก
มุมมองหนึ่งของบุคคลโดยทั่วไป ซึ่งการเติมฐานสูงในลักษณะที่วุ่น เป็นผลพวงที่จัดทำขึ้นตาม
ตำนาน ที่เชื่อว่าเมื่อหลวงปู่ทวดยังเป็นทารกนั้น ได้มีงูตัวใหญ่มาคายลูกแก้วให้ อีกทั้งรูปปั้น
ดังกล่าวยังสื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างงูวิเศษ ลูกแก้ว และหลวงปู่ทวด จากระบบตำนานให้ออกมา
อยู่ในรูปธรรมด้วยปฏิมากรรมรูปหล่อดังกล่าวที่ว่า

“...รูปปั้นหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ บางรูปก็มีฐานสูงกับลูกแก้ว แต่ที่มีมากหว่า
คือ รูปปั้นฐานบัวกับลูกแก้ว...”

(แม่ชีเล็ก แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2555)

“...งูที่อยู่ที่ฐานหลวงปู่ทวด คือ งูวิเศษที่คายลูกแก้ว เค้าปั้นตามตำนานของ
หลวงปู่ทวดวัดพะโคะ ถือเป็นลักษณะพิเศษอีกรูปแบบหนึ่ง...”

(พระครูบุญญาพิศาล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

นอกจากนี้ยังสามารถสังเกตเห็นได้จากลักษณะของการวางรูปหล่อดังกล่าวที่มีการ
ประดิษฐานไว้ด้านในแต่อยู่ด้านซ้ายของศาลาการเปรียญ ซึ่งอาจไม่สะดวกแก่การมองเห็น และการ
สักการะ เนื่องจากไม่มีการเตรียมอุปกรณ์ที่เหมาะสมแก่การสักการะ เช่น รูป เทียน หมอนรองเข่า ฯลฯ
ไว้ด้านหน้าของรูปปั้น ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 รูปหล่อหลวงปู่ทวดภายในศาลาการเปรียญของวัดพะโคะ
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย 10 พฤศจิกายน 2555

ซึ่งจากรูปดังกล่าวจะเห็นว่าลักษณะของอตุลักษ์ณ์รอนั้น ถูกลดบทบาทโดยจะวางอยู่ข้างพระพรหม และไม่ใช่เป็นพื้นที่ศูนย์กลาง ซึ่งการจัดวางรูปปั้น รูปหล่อในลักษณะดังกล่าว อาจมองไปที่อตุลักษ์ณ์หรือปางหลักๆของหลวงปู่ทวดเป็นสำคัญ ซึ่งลักษณะของการจัดวางสิ่งต่างๆเหล่านี้ นับเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการลดค่าความสำคัญหรือเป็นไปในลักษณะของการเชิดชูอตุลักษ์ณ์อย่างใด อย่างหนึ่งขึ้นมาเป็นจุดเด่นในพื้นที่หรือสถานที่นั้นๆ

นอกจากนี้ยังมีพื้นที่อันเป็นลักษณะเฉพาะที่เปรียบเสมือนการโฆษณา ภายใต้ชื่อหรือการมองแบบพิพิธภัณฑ์ ด้วยรูปแบบของพื้นที่ดังกล่าวภายในตัววัด ที่มีกรอบสี่เหลี่ยมทำด้วยกระเบื้องใส โดยข้างในประดับหรือตกแต่งด้วยรูปหล่อหลวงปู่ทวดและอุปกรณ์ของใช้ต่างๆของท่าน อาทิ ไม้เท้า เครื่องอัฐบริขาร ลูกแก้ว รวมไปถึงรูปปั้นหลวงปู่ทวดที่วางอยู่หลายองค์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ถูกบรรจุอยู่ในพื้นที่สี่เหลี่ยมห้อมล้อมไปด้วยแก้วใสๆปิดตายจน กลายเป็นพื้นที่ส่วนตัวของหลวงปู่ทวดที่แบ่งแยกกับพื้นที่สาธารณะที่มีการขายพระเครื่อง และเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมต่างๆของสงฆ์ ในอีกนัยยะหนึ่งนั้นผู้วิจัยมองว่าพื้นที่สี่เหลี่ยมที่ถูกห้อมล้อมด้วยแก้วใสๆเช่นว่านั้น เป็นเสมือนกับการประกาศความมีตัวตนจริงของหลวงปู่ทวด ด้วยการติดตั้งแอร์ และจัดตั้งรูปหล่อหลวงปู่ทวด พร้อมด้วยลูกแก้วไว้เป็นจุดศูนย์กลางของห้อง ซึ่งทั้งนี้ก็เพื่อสร้างอตุลักษ์ณ์ในเชิงพื้นที่เชื่อมโยงกับตัววัด โดยเฉพาะพื้นที่ที่ตั้งเครื่องใช้ต่างๆของหลวงปู่ทวดนั้นถูกล้อมด้วยแก้วที่มองทะลุไปถึงด้านในอย่างโปร่งใส ชวนให้นักท่องเที่ยวหรือตัวของผู้วิจัยเองต้องแวะเข้าไปมองใกล้ๆ เพื่อสังเกตถึงสิ่งที่อยู่ข้างในว่ามีอะไรบ้าง ดังภาพที่ 9

ภาพที่ 9 ห้องพิพิธภัณฑ์หลวงปู่ทวด

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 25 พฤศจิกายน 2555

นอกจากนี้หากมองมายังด้านนอกเราจะเห็นการสร้างอัตลักษณ์ลงบนพื้นที่ในอีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นการต่อยอดถึงการมีชีวิตอยู่ของหลวงปู่ทวดและแสดงถึงความสัมพันธ์ของท่านที่มีต่อตัววัดพะโคะ ในเรื่องของบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่เมื่อครั้งหลวงปู่ทวดยังมีชีวิตท่านได้ใช้บ่อน้ำแห่งนี้ในการชักจูงอยู่เป็นประจำ อีกทั้งยังมีในเรื่องของความมหัศจรรย์ของบ่อน้ำในลักษณะที่เป็นแหล่งน้ำที่เกิดจากหินและไม่เคยเหือดแห้ง และรอยเท้าที่หลวงปู่ทวดเคยประทับไว้บนแท่นหิน ซึ่งผู้วิจัยมองว่าเป็นการสอดแทรกชุดอัตลักษณ์ โดยเฉพาะความรู้และอัจฉริยภาพต่างๆ ที่ผูกติดกับหลวงปู่ทวดในรูปแบบของบ่อน้ำและร่องรอยของเท้าหลวงปู่ทวดที่ประทับบนแท่นหินดังกล่าว ที่ไม่ปรากฏแน่ชัดว่าเกิดขึ้นเมื่อใด ดังข้อความที่ว่า

“...บ่อน้ำแห่งนี้ หลวงปู่ทวดท่านเคยชักจูงและนำแปลกตรงที่น้ำในบ่อนี้ไม่เคยแห้งเลย นอกจากนี้ยังมีรอยเท้าที่ท่านประทับไว้บนแท่นหินอีกด้วย ซึ่งท่านใช้อิทธิฤทธิ์ในการเหยียบแท่นหินให้เป็นรูปเท้า...”

(สิทธิกร ไหมอ่อน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

“...ดินขาวแกเหยียบไว้นี้ แต่เสียงว่าแกไปเหยียบดินซ่ายไว้ที่เกาะอะไรรู้กันไม่รู้ ขยายลิมชื่อแล้ว...”

(เปรม จันทร์ทิพรศ, สัมภาษณ์เมื่อ 24 พฤศจิกายน 2555)

จากเรื่องอัจฉริยภาพข้างต้น ส่งผลให้เกิดพิธีกรรมที่ผสมผสานกับความเป็นอัตลักษณ์ที่เกี่ยวข้องถึงหลวงปู่ทวดในเรื่องของการโยนเหรียญลงบ่อน้ำ ซึ่งจะขอเล่ารายละเอียดในหัวข้อการสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่ความคิดเพื่อที่ท่านผู้อ่านได้เข้าใจถึงอัตลักษณ์ที่สัมพันธ์กับหลวงปู่ทวดในลำดับถัดไป

สรุป อัตลักษณ์ในเชิงพื้นที่ทางกายภาพของหลวงปู่ทวดในเชิงพื้นที่ภูมิศาสตร์นั้น ถูกสร้างมาเมื่อไม่ถึง 70 ปี ซึ่งสิ่งเหล่านี้กระทำโดยการสร้างและประทับซ้ำลงบนพื้นที่ของตัววัดในรูปแบบของรูปหล่อ พระเครื่องและพื้นที่ที่แสดงสิ่งของ เครื่องใช้ เครื่องอัฐบริขารต่างๆ รวมไปถึงพื้นที่ที่ท่านใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น บ่อน้ำ และรอยเท้าของหลวงปู่ทวด ตลอดจนการสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในลักษณะของฝ้ายันต์หลวงปู่ทวดเพิ่มเติมด้วย

4. ฝ้ายันต์หลวงปู่ทวดวัดพะโคะ

ฝ้ายันต์หลวงปู่ทวดวัดพะโคะรุ่นแรก สร้างเมื่อปี 2506 เนื่องในโอกาสฉลองพระวิหารหลวงปู่ทวดในวันที่ 11-13 สิงหาคม พ.ศ. 2506 ในพิธีเดียวกับหลวงปู่ทวดวัดพะโคะรุ่นแรก พิธีการปลุกเสกจัดขึ้นอย่างเคร่งครัดทั้งทางพุทธและทางพราหมณ์ มีเกจิอาจารย์ที่เรืองวิทยาคมในยุคนั้นหลายท่านเข้าร่วมปลุกเสก โดยเฉพาะท่านอาจารย์ทิม วัดช้างให้ ผู้สร้างพระเครื่องหลวงปู่ทวดจนโด่งดังเข้าร่วมปลุกเสกด้วย ดังข้อความที่ว่า

“...ฝ้ายันต์นั้น อาจารย์ทิมมาร่วมปลุกเสกกัน จัดกันตอนสมโภชน์ศาลาหลวงปู่ทวด นานมาแล้ว...”

(พระครูบุญญาพิศาล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความดังกล่าวนี้ ชี้ให้เห็นว่าการจัดสร้างฝ้ายันต์หลวงปู่ทวด จัดทำขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองวิหารหลวงปู่ทวด โดยขนาดของฝ้ายันต์ผืนใหญ่มาตรฐานฉบับของวัดพะโคะ จะมีขนาด 13.5 X 19 นิ้ว ภายในผืนฝ้ายันต์ดังกล่าวจะประกอบด้วยอัตลักษณ์เป็นรูปรอยเท้าของหลวงปู่ทวดบรรจุลงบนพื้นที่ส่วนใหญ่ของฝ้ายันต์ รูปหลวงปู่ทวด และคาถาบูชาหลวงปู่ทวดตามแบบเฉพาะของวัดพะโคะ ซึ่งการบรรจุรอยเท้าขนาดใหญ่นี้แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญเป็นอย่างมากบนพื้นที่ฝ้ายันต์ ดังข้อความที่ว่า

“...การที่เค้าใส่รอยเท้าใหญ่ จะได้เขียนอักษรขอมลงไปได้ เพราะเท้าใช้ในการเดินทางไปไหนมาไหน จะได้ปลอดภัย..”

(แม่จีเล็ก แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2555)

ซึ่งแตกต่างกับพระเครื่องของหลวงปู่ทวดที่มักปรากฏรอยเท้าขนาดเล็กไว้ด้านหลัง พระเครื่องเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้พระเครื่องของวัดพะโคะจะมีอัตลักษณ์ที่ถูกหีบยก ซึ่งประกอบด้วย ลูกแก้ว ฐานบัว ฐานงู พระมาลิกเจดีย์ รอยเท้าของหลวงปู่ทวด ผู้วิจัยมองว่า สิ่งต่างๆ อันเป็นอัตลักษณ์ซึ่งทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ที่ทำให้คนทั่วไปรับรู้ได้ในความเป็นเจ้าของหรือมาจากวัดพะโคะ แต่อัตลักษณ์ของผ้ายันต์กลับถูกหีบยกด้วยรอยเท้าของหลวงปู่ทวดที่ประทับลงบนพื้นที่ส่วนใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของผ้ายันต์ในเรื่องของการคุ้มครองการเดินทางไม่ว่าจะเป็นรถ เรือ หรือเครื่องบิน ซึ่งหากเปรียบเทียบกับทุกส่วนของร่างกายคนเรานั้น พบว่า เท้าเป็นอวัยวะที่สำคัญที่ใช้สำหรับการเดินทางไปไหนมาไหน เพราะฉะนั้นการหีบยกเอารอยเท้าของหลวงปู่ทวดลงมาไว้ในพื้นที่ส่วนใหญ่ของแผ่นยันต์ก็เพื่อมุ่งหวังให้ผู้บูชาที่มีความปลอดภัยในการเดินทาง ดังภาพที่ 10

ภาพที่ 10 ผ้ายันต์หลวงปู่ทวดรุ่นแรก

ที่มา : พระเครื่องเมืองสงขลา [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 15 มกราคม 2556

จากภาพดังกล่าวผ้ายันต์ของหลวงปู่ทวดนั้นยังได้แทรกสัญลักษณ์ของสิ่งต่างๆ ไว้ในส่วนต่างๆ ของผ้ายันต์ ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญกล่าวคือ

1. ลักษณะลายเรขาคณิต โดยจะมีสัญลักษณ์เป็นรูปร่างต่างๆ เช่น รูปวงกลม หมายถึง ดวงอาทิตย์ ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นสิ่งที่ทรงพลังสูงสุดของธรรมชาติ แต่ผู้รู้บางท่านก็สันนิษฐานกันว่า น่าจะเป็นลักษณะของล้อเกวียนหรือธรรมจักร ซึ่งหมายถึงสัญลักษณ์ของความเป็นศาสนา พุทธ รูปสามเหลี่ยมที่ตั้งอยู่บนรูปวงกลม หมายถึง พระรัตนไตรทั้ง 3 ตามความหลักพุทธศาสนา ได้แก่ พระพุทธซึ่งอยู่จุดสามเหลี่ยมบนสุด พระธรรมและพระสงฆ์ซึ่งอยู่บนขาในจุดซ้ายและขวาของสามเหลี่ยม นอกจากนี้ยังมีลักษณะของลายกันหอยในนิ้วเท้าของผ้ายันต์ ซึ่งการมีลายกันหอยทั้ง 5 นิ้วนั้นจะผูกพันกับความเชื่อในด้าน โหราศาสตร์ที่หมายถึง การมีปัญญาเป็นเอกหรือยอดคน

การเจริญรุ่งเรืองหรือประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน ส่วนการตัดฟันผ้ายันต์ออกเป็นรูปสี่เหลี่ยม นั้น ก็หมายถึง การแทนธาตุทั้งสี่คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ตามความเชื่อของศาสนาพุทธที่เชื่อว่าธาตุทั้งสี่ เหล่านี้คืออินทรีย์ หรือหมายถึงสิ่งมีชีวิต

2. ลักษณะลายรูปภาพ โดยผ้ายันต์ของหลวงปู่ทวดจะมีลักษณะรูปบุคคลที่เชื่อกันว่าเป็นรูปหลวงปู่ทวด ซึ่งจะทำให้มีอำนาจและพลังตามความเชื่อ

3. ลักษณะของการเขียนอักขระขอมโบราณ ซึ่งเชื่อกันว่า ตักอักษรดังกล่าวนั้นมีความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งผ้ายันต์ของหลวงปู่ทวดนั้นจะใช้อักขระย่อ อยู่ในยันต์ก็ย่อมาจากอักขระของพระคาถาซึ่งย่อมาจากบทสวดมนต์สรรเสริญคุณของพระรัตนไตร์ต่างๆ ซึ่งอักขระดังกล่าวที่ใส่ลงในผ้ายันต์นั้นจะให้ความหมายในเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ และพลังอำนาจ

นอกจากนี้ ประเภทของผ้ายันต์หลวงปู่ทวดได้มีการแบ่งความเชื่อออกเป็น 7 ประเภท คือ

1. เป็นยันต์เมตตามหานิยม มีไว้คิดว่าทำให้คนรักใคร่ เมตตา หายโกรธเคือง หากพกติดตัวเวลาไป พุดคุยติดต่อกับใคร จะทำให้ราบรื่นประสบความสำเร็จ
2. เป็นยันต์มหาอำนาจ มีไว้คิดว่าจะทำให้คนเคารพเกรงขามมีบารมี หากพกติดตัวเข้าป่าจะสามารถป้องกันสัตว์ร้าย หากออกสู้รบจะมีชัยชนะ
3. เป็นยันต์ค้าขาย เชื่อว่ามีแล้วจะทำให้ค้าขายได้กำไร ร่ำรวย เงินทองไม่ขาดมือ พอกพูนขึ้นเรื่อยๆ
4. เป็นยันต์อยู่ยงคงกะพัน เป็นยันต์ที่มีไว้เพื่อป้องกันอันตรายจากอาวุธต่างๆ ศัตรูยิงแทงฟันไม่เข้า ในอดีตเชื่อกันว่าหากปฏิบัติตามคาถาอย่างเคร่งครัดจะทำให้ทำให้หายตัวได้
5. เป็นยันต์ป้องกันภัย ใช้ป้องกันภูตผีปีศาจ วิญญาณ ภัยธรรมชาติ และคุณไสยต่างๆ
6. เป็นยันต์แคล้วคลาดสารพัดนึก มีความเชื่อว่า จะทำให้แคล้วคลาดจากอันตรายทุกชนิด จากโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ และสิ่งชั่วร้ายทั้งปวง อยากรจะได้อะไรก็ได้ตามที่ต้องการ
7. เป็นยันต์ฝ่าตะ หรือยันต์ประทับรอยมือ รอยเท้า หรือมีการวาดของรอยมือ รอยเท้า โดยเชื่อกันว่ารอยดังกล่าวที่ประทับในผ้ายันต์นั้นจะเป็นของคนที่มีบารมี และเป็นที่เคารพรัก เสมือนเป็นสิ่งมงคลของหลวงปู่ทวดในการป้องกันภัย และนำโชคมาแก่เจ้าของ

คุณสมบัติของผู้ลงยันต์ ต้องเป็นบุคคลพิเศษที่ได้รับการถ่ายทอดในวิชานี้ทั้ง การเขียน และการท่องคาถาประกอบตามอนุภาพของยันต์นั้นๆ อีกทั้งยันต์จะมีอำนาจได้ก็ต่อเมื่อผู้ทำ จะต้องตั้งใจและสมาธิในการทำ ส่วนผู้รับต้องน้อมรับด้วยความเคารพ ศรัทธา และนับถือ มีการบูชาและจัดเก็บไว้ในที่เหมาะสม รวมถึงต้องท่องคาถาประกอบยันต์นั้นๆ อย่างเคร่งครัด และปฏิบัติตามกฎที่กำหนดไว้ เช่น ห้ามผิดศีล 5 ห้ามลอดใต้ถุนบ้าน ราวตากผ้า และห้ามบริโภคน้ำเนื้อสัตว์ เป็นต้น

นอกจากนี้คนโบราณยังถือว่าผ้ายันต์นั้นเป็นของที่มีค่า ไม่ค่อยจะขายผ้ายันต์ให้ใครง่ายๆ จึงเป็นเรื่องที่ยากในการจะไปซื้อหาเก็บไว้ ต้องรอให้ยันต์ตกเป็นมรดกถึงรุ่นลูกหลานเสียก่อน ถึงจะนำมาขาย ซึ่งในเรื่องของการเขียนผ้ายันต์นั้นจะมีพิธีกรรมที่สำคัญคือในการลากเส้นยันต์นั้นควรลากทีเดียวให้ตลอดไม่ชะลอลากแล้วหยุด หากลากแล้วหยุดถือว่ายันต์นั้นใช้ไม่ได้ ต้องใช้คาถาในการต่อเส้นยันต์นั้นใหม่ ยันต์นั้นจึงจะใช้ได้ และการลงอักขระให้ระว่างอย่างลงอักขระทับเส้นยันต์เพราะจะทำให้ยันต์นั้นใช้ไม่ได้ ซึ่งจะเรียกกันว่า “ยันต์ตาบอด” การลงยันต์หรือการเขียนยันต์หลวงปู่ทวดนั้นจะมีคาถากำกับไว้ผู้เขียนจะต้องภาวนาคาถานั้นไปด้วยพร้อมกับการลงยันต์ตลอดเวลา แต่ในสมัยปัจจุบันนั้นเขาจะวาดลวดลายของยันต์ต่างๆลงในแม่พิมพ์ แล้วนำไปพิมพ์เป็นหลายๆผืนซึ่งจะเน้นในด้านปริมาณที่มาก เพื่อแจกจ่ายให้แก่ผู้ศรัทธา ทั้งนี้ยังมีความเชื่อกันมาว่าผู้ใดที่ได้ครองครองของขลัง แล้วปฏิบัติตามกฎข้อห้ามต่างๆ อาทิ การห้ามลอดใต้ราวตากผ้า การก้าวข้ามผ้ายันต์ ฯลฯ จะทำให้ผ้ายันต์หลวงปู่ทวดดังกล่าวเสื่อมและเป็นโทษต่อตนเอง

ซึ่งในปัจจุบันผู้ที่มีความเชื่อและศรัทธาในผ้ายันต์มีน้อยลงกว่าเมื่อก่อน อาจเป็นเพราะด้วยเหตุหลายๆ อย่าง ไม่ว่าจะเป็นการได้รับอิทธิพลและค่านิยมฝั่งตะวันตก ผู้คนอยู่ในศีลธรรมน้อยลงกว่าเดิมจึงทำให้ยากต่อการปฏิบัติตามกฎที่กำหนดไว้ ทำให้คุณประโยชน์ของยันต์ลดน้อยลงไป แต่ผ้ายันต์ก็ยังคงยังสะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ความศรัทธาของบรรพบุรุษ

5. รอยเท้าของหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ

ในเรื่องราวของรอยเท้าปริศนาที่ปรากฏอยู่บนพื้นที่ทางกายภาพของวัดพะโคะ ซึ่งรอยเท้าดังกล่าวมีความยาว 17 นิ้ว ปลายพระบาทกว้าง 10 นิ้ว กลางฝ่าพระบาทกว้าง 6.5 นิ้ว ส่วนสันพระบาทกว้าง 5 นิ้ว ลึกประมาณ 1.5 นิ้วที่ประดิษฐานอยู่ภายในศาลาการเปรียญของวัดพะโคะนั้น มีความเชื่อที่เกี่ยวข้องอยู่สองแนวทาง กล่าวคือ แนวทางหนึ่งเชื่อว่าเป็นรอยพระพุทธรูป หรือรอยเท้าของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีตำนานที่ว่า เมื่อครั้งประสูติองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านเดินได้ 7

ก้าว หมายถึง พระพุทธเจ้าเผยแผ่ ศาสนาครั้งพุทธกาลได้ 7 แคว้นหรือเหยียบรอยพระพุทธบาทไว้ 7 แห่ง ยังดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งหมายถึง แถบดินแดนที่อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเชื่อกันว่า ประเทศไทยก็เป็นดินแดนส่วนหนึ่งของดินแดนดังกล่าว ซึ่งรอยพระพุทธบาท 7 แห่งนั้น มีหลักฐานซึ่งเป็นรอยเท้าที่ปรากฏความเชื่อว่าเป็นรอยพระพุทธบาท ในลักษณะของการมาของพระพุทธเจ้า โดยลำดับต่อไปนี้ ครั้งแรกเหยียบรอยพระพุทธบาท ไว้ที่คยพลาเล็ก ครั้งที่สองเหยียบรอยพระพุทธบาท ไว้ที่ตำบลสันทรายหลวง ครั้งที่สามเหยียบรอยพระพุทธบาท ไว้ที่เขารอยพระพุทธบาทสระบุรี ครั้งที่สี่เหยียบรอยพระพุทธบาท ไว้ที่เกาะแก้วพิสดารจังหวัดภูเก็ต ครั้งที่ห้าเหยียบรอยพระพุทธบาท ไว้ที่เขาพิพัทธสิงห์ ครั้งที่หกเหยียบรอยพระพุทธบาท ไว้ที่เขาปฐมโกฐลังกา และครั้งที่เจ็ดเหยียบรอยพระพุทธบาท ไว้ที่เนินเขาพรหมโยนีอินเดีย ดังข้อความที่ว่า

“...รอยเท้าที่ปรากฏอยู่ที่วัดพะโคะนี้ เชื่อว่าเป็นรอยเท้าพระพุทธเจ้ามาเหยียบไว้ มีทั้งหมด 7 ที่ รวมทั้งวัดพะโคะด้วย ที่พระพุทธเจ้ามาเหยียบเป็นแห่งที่ห้า...”

(คง พรหมอินทร์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

จากข้อความในข้างต้น โดยเฉพาะการเหยียบรอยพระพุทธบาทในครั้งที่ห้านี้ เชื่อกันว่ามี ความเกี่ยวข้องกับวัดพะโคะ กล่าวคือ นอกจากท่านจะปรากฏรอยพระบาทที่เขาพิพัทธสิงห์ (เขาพะโคะ)แล้ว ยังส่งผลต่อความเชื่อของคนในท้องถิ่นที่ว่า แรกเริ่มเดิมทีนั้นพื้นที่แห่งนี้มีภูเขาลูกหนึ่ง เรียกว่า เขาพิพัทธสิงห์ มาก่อน เมื่อปรากฏรอยพระพุทธบาทดังกล่าวจึงมีการเรียกเขาลูกนี้ว่า เขาพระพุทธบาทหรือเขาพระพุทธรบาทบรรพต ต่อมาเมื่อมีการสร้างพระโคตรมะ ขึ้นบนภูเขาลูกนี้ก็มีการเรียกชื่อเป็น เขาพะโคะ เป็นลำดับต่อมา ซึ่งในปัจจุบันนั้นยังมีการเรียกขานภูเขาลูกนี้อยู่ทั้งสามชื่อ ดังข้อความที่ว่า

“...เขาลูกนี้มีคนเรียกตั้งสามชื่อ คือ เขาพิพัทธสิงห์ เขาพระพุทธบาท และเขาพะโคะ เรียงตามลำดับ...”

(แม่ชีเจียม แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

แต่อีกความเชื่อหนึ่งกลับเชื่อว่าเป็นรอยเท้าดังกล่าวนี้ เป็นรอยพระบาทของหลวงปู่ทวด ที่ได้ธรรมาสน์เหยียบไว้ในขณะที่ท่านยังจำพรรษาอยู่ที่วัดพะโคะ ซึ่งตรงกับสมัยอยุธยา แต่ปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่จะเชื่อว่ารอยเท้านั้น เป็นรอยเท้าของหลวงปู่ทวด ที่ท่านใช้อิทธิฤทธิ์ใน

บุญญาบารมีอันแก่กล้า ได้เหยียบไว้บนแท่นหินขนาดใหญ่ของภูเขาภูนี้ โดยรอยเท้าปริศนาที่พบ นั้นเป็นรอยเท้าข้างซ้าย ดังภาพที่ 11

ภาพที่ 11 รอยเท้าปริศนาที่วัดพะโคะ(ภาพซ้าย) และรอยเท้าที่เชื่อว่าเป็นของหลวงปู่ทวดเกาะนุ้ย จังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย 23 มกราคม 2556

ซึ่งรอยเท้านี้ มีความสัมพันธ์กับรอยเท้าปริศนาด้านขวา ที่เรียกว่า“บ่อน้ำจืดกลางทะเล” ที่เกาะนุ้ย อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่เป็นแอ่งหินรูปรอยเท้า มีน้ำเอ่อไหลรินตลอดเวลา เมื่อน้ำขึ้นน้ำทะเลจะท่วมล้นบ่อที่เป็นรอยเท้า แต่ช่วงน้ำแห้ง ก็ปรากฏเป็นบ่อน้ำมีน้ำเต็มและน้ำในบ่อแอ่งหินนี้ก็ยังเป็นน้ำจืดอีกด้วย ซึ่งในความเชื่อของชาวบ้านนั้น เชื่อกันว่ารอยเท้าดังกล่าว คือ รอยเท้าหลวงปู่ทวดที่ท่านมาเหยียบไว้อีกเช่นกัน ดังข้อความที่ว่า

“...รอยเท้าของหลวงปู่ทวดที่แกเหยียบไว้มีสองที่ คือ ที่วัดพะโคะ กับที่เกาะนุ้ย อยู่ในนครศรีธรรมราช...”

(ชะออน อุทธิเดช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2555X

จากข้อความในข้างต้น รอยเท้าที่เกาะนุ้ย จังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น อาจมีความสอดคล้องกับตำนานในเรื่องการเหยียบน้ำทะเลจืดของหลวงปู่ทวด ที่กลายมาเป็นแรงหนุนเสริมให้เกิดความเชื่อดังกล่าวแต่แท้จริงแล้วรอยเท้าดังกล่าว ยังไม่ทราบแน่ชัดหรือมีหลักฐานพิสูจน์ว่าเกิดขึ้นในสมัยใด แต่ชาวบ้านโดยรอบและนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมยังวัดพะโคะก็ ยังมีความศรัทธา นิยมกราบไหว้บูชา ตลอดจนขอพรต่างๆอยู่ไม่ขาดสาย ดังข้อความที่ว่า

“...ถ้าพี่มาวัดพะโคะ พี่ก็มักจะมากกราบรอยเท้าหลวงปู่ทวด แล้วก็อธิฐานขอพรท่าน...”

(วัชรชัย สิมอาจิน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

โดยปัจจุบันรอยเท้าดังกล่าวนั้นได้มีการสร้างศาลาการเปรียญคร่อมไว้ นอกจากนี้ยังมีการตกแต่งรายละเอียดโดยรอบรอยเท้าดังกล่าวด้วยสัญลักษณ์ของพญานาคซึ่งเป็นสัตว์ที่มีตำนานความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ทั้งในเรื่องของพญานาคมัจจุลินทร์ที่มาขอบวชกับพระพุทธเจ้า หรือตำนานนาครคปรกที่จำแลงกายเป็นที่กำบังฝนให้แก่พระพุทธเจ้า หรืออีกนัยยะหนึ่งพญานาคที่ล้อมรอบรอยเท้า นั้น อาจเปรียบกับงูใหญ่หรืองูวิเศษที่มาคาบลูกแก้วให้หลวงปู่ทวดในอีกทางหนึ่งด้วย ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าสัญลักษณ์ดังกล่าวอาจผูกพันได้ทั้งพระพุทธเจ้าและหลวงปู่ทวดด้วย

บทที่ 6

การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่ทางความคิด

เรื่องราวของการสร้างอัตลักษณ์พื้นที่ทางความคิด หรือพื้นที่ทางจินตนาการในที่นี้ จะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้ หรือการรับรู้ กล่าวคือ อัตลักษณ์พื้นที่ทางความคิด หรือพื้นที่ทางจินตนาการนั้นเป็นรูปแบบของพื้นที่แบบหนึ่งที่ซ่อนอยู่ในตัวตนของเราและเป็นพื้นที่ที่ซ่อนหรือรับเอาอัตลักษณ์หรือสิ่งที่คนรับรู้มาเก็บ กดทับหรือปิดกั้น หรือผนวกเข้ากับตรรกะของตนแล้วแสดงสิ่งที่ได้รับรู้มานั้น ในรูปแบบของการตระหนักรู้ถึงสภาวะการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่ตนเชื่อเช่นนั้น อาจหมายความรวมถึงความเชื่อ ความศรัทธาด้วย ในทางเดียวกันเรื่องของอัตลักษณ์พื้นที่ทางความคิดของวัดพะ โคะที่มีความเกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวดก็มีชุดรูปแบบของการรับรู้ในประเด็นพื้นที่ทางความคิดที่ผ่านตำนานหลวงปู่ทวด ทั้งในเรื่องของคุณธรรม และอิทธิปาฏิหาริย์ต่างๆ ดังนี้

1. หลวงปู่ทวดในฐานะผู้มีอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์

ตำนานของหลวงปู่ทวดนั้น เป็นตำนานที่ปรากฏมาเป็นระยะเวลากว่า 50 ปี ซึ่งต้นตอของตำนานนั้นไม่ทราบแน่ชัดว่าเกิดมาจากที่ใด แต่ตำนานดังกล่าวก็ถูกเสริม เดิม แต่งและพัฒนาเรื่อยมา ผ่านการเล่าจากรุ่นสู่รุ่นต่อกันอย่างขยายวงกว้างดังข้อความที่ว่า

“...ตำนานที่เขาเล่ากันมานั้น แกมมาอยู่วัดพะ โคะตอนบวชแล้ว มาจำพรรษา อยู่ที่นี่แกมมาอยู่กับท่านจวงวัดดีหลวงก่อนถึงย้ายไปอยู่วัดพะ โคะ แต่ว่าตอนแกเกิด ไหร่นั้นอยู่ในพื้นที่รอบๆวัดพะ โคะ...”

(ถัน จันทรทิพรส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

จากคำบอกเล่าดังกล่าวจะเห็นถึงชุดของการถ่ายทอดตำนานที่ผ่านความคิดจากรุ่นสู่รุ่นในเรื่องราวของความสัมพันธ์ระหว่างหลวงปู่ทวดกับวัดพะ โคะ ที่เป็นไปในลักษณะของการมาพำนักอาศัยหรือจำพรรษาอยู่กับท่านอาจารย์จวงที่วัดกุฎีหลวง ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากวัดพะ โคะมากนัก นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดพะ โคะที่เสื่อมโทรมมากเนื่องจากถูกข้าศึกทำลาย มีสภาพเหมือนวัดร้าง ซึ่งหลวงปู่ทวดกับท่านอาจารย์จวงก็ได้ร่วมกันบูรณปฏิสังขรณ์วัดพะ โคะขึ้นใหม่ในเวลาต่อมา

แต่ในมโนทัศน์อันเกี่ยวพันกับตำนานของหลวงปู่ทวดในสายตาของคนในและคนนอกพื้นที่นั้น มักเชื่อมโยงอยู่กับเรื่องของอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ โดยเฉพาะการเหยียบน้ำทะเลจืดที่มีตำนานเล่ากันว่า หลวงปู่ทวดโดยสารเรือสำเภาดินทางไปศึกษาพระธรรมที่กรุงศรีอยุธยา เมื่อไปถึงกลางทะเลปรากฏว่าเรือแล่นต่อไปไม่ได้ เจ้าของเรือคิดว่าท่านเป็นกาลกิณี ท่านจึงแสดงอภินิหารด้วยการเหยียบน้ำทะเลให้จืด ทำให้คนบนเรือสำเภารอดตายมาได้ ด้วยลักษณะของการใช้เท้าเหยียบน้ำทะเลให้จืดสนิท สามารถใช้อุปโภค บริโภคได้ จนเป็นที่มาของคำว่า “หลวงปู่ทวด เหยียบน้ำทะเลจืด” มาจนถึงปัจจุบัน ดังข้อความที่ว่า

“...หลวงปู่ทวด ท่านศักดิ์สิทธิ์แล จำได้ว่าท่านเหยียบน้ำทะเลให้จืดได้
ใหม่ลูกเรือที่อิพาแก่ไปปล่อยเกาะ ก็ใช้กินได้...”

(ดิพร จวนสว่าง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2555)

“...ท่านมีบุญมาก จนสามารถทำน้ำทะเลให้กลายเป็นน้ำจืด จนพวกโจรที่
จับท่านไปที่เกาะพ นับถือท่าน พาท่านกลับไปยังฝั่งที่จำจากเค้าเล่ามาก็เท่านี้...”

(อ่วม มุสิกกรังสี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

จากข้อความดังกล่าวที่สนับสนุนผ่านเรื่องเล่า จึงเป็นเหตุให้ท่านเชื่อว่าหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดอันเป็นอัตลักษณ์ของชื่อที่มีความเป็นมาจากตำนาน และด้วยความเชื่อมโยงกับ “มิติของเวลา” ทั้งในทางประวัติศาสตร์ และเชิงพื้นที่ จึงทำให้ตำนานเหล่านี้มีความ “เสมือนจริง” มากยิ่งขึ้น กล่าวคือ ตำนานการเหยียบน้ำทะเลจืด โดยเฉพาะเมืองสงขลาและเมืองพัทลุงนั้น หากวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์และมิติของพื้นที่แล้ว พบว่า ทั้งสองจังหวัดนี้นับเป็นเมืองท่าที่สำคัญซึ่งปรากฏชื่อในแผนที่เส้นทางเดินเรือโบราณ ดังนั้น การเดินทางโดยเรือสำเภากงหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดจากเมืองท่าทางใต้ไปยังกรุงศรีอยุธยาจึงเป็นข้อสนับสนุนที่ทำให้ตำนานนี้ น่าเชื่อถือมากขึ้นทั้งทางประวัติศาสตร์และมิติเชิงพื้นที่ดังกล่าว

และสิ่งที่ทำให้อัตลักษณ์ทางตำนานหรือมุขปาฐะเหล่านี้ได้รับความนิยมแพร่หลายจนกลายมาเป็นส่วนเติมเต็มที่สำคัญของความเป็นหลวงปู่ทวด คือ ตำนานการเหยียบน้ำทะเลจืดเช่นว่านี้เป็นเรื่องที่แปลกและน่าสนใจ

เนื่องจากมีความแตกต่างกับอิทธิฤทธิ์ของพระสงฆ์รูปอื่นที่ส่วนใหญ่เป็นไปในทำนองของการหายตัวกำบังกาย เสกเครื่องรางให้สามารถแสดงฤทธิ์ได้ หรือเป็นผู้ชำนาญในเวทมนต์ต่างๆ ด้วยการเปลี่ยนน้ำทะเลที่เค็มให้กลายเป็นน้ำจืดซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงและควบคุมธรรมชาติที่ส่งผ่านพื้นที่ร่างกายในลักษณะของการใช้เท้าจุ่มลงบนน้ำ อันแสดงถึงสภาวะของการมี

“อัตลักษณ์อำนาจเหนือธรรมชาติ” ของหลวงปู่ทวดที่เต็มไปด้วยชุดความเชื่อในเรื่องของ “อิทธิฤทธิ์” และ “อารมณแห่งศรัทธา” ของผู้คนที่มีความสัมพันธ์หรือผูกพันกับชาวบ้านผู้เคารพนับถืออย่างแนบแน่นมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ ที่มองอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดถูกสร้างให้อยู่ในฐานะของ “ผู้รักษา คุ่มครอง” ซึ่งผู้วิจัยมองว่า เป็นอิทธิพลมาจากความเลื่อมใสศรัทธาอันแรงกล้าในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของท่านตั้งแต่ตอนยังมีชีวิตและหลังจากมรณภาพไปแล้ว โดยเฉพาะในด้านที่เกี่ยวข้องกับทำให้แคล้วคลาดจากภัยจากอันตรายต่างๆ อาทิ การเดินทาง โรคร้ายไข้เจ็บ จึงมีส่วนอย่างยิ่งในการยึดโยงความรู้สึกที่ยึดมั่นในบารมีของหลวงปู่ทวด จนกลายเป็นอัตลักษณ์ทางอิทธิฤทธิ์อย่างหนึ่งที่สอดแทรกลงบนอัตลักษณ์พื้นที่ของความคิด โดยเฉพาะเมื่อประกอบกับการเป็นหลวงปู่ทวดหรือพระเครื่องหลวงปู่ทวดที่ได้สร้างอัตลักษณ์เฉพาะลงไป ยังเป็นการทำให้ผู้ศรัทธาเชื่อว่าเป็นของแท้ หรือพระแท้ ที่ผ่านการปลุกเสกโดยเกจิอาจารย์จากวัดพะโคะ หรือกระทำพิธีกรรมขึ้นในวัดพะโคะ ซึ่งจะเป็นการยิ่งทวีความเข้มขลังและความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งจะทำให้สามารถคุ้มครองให้ตนเองนั้นมีความปลอดภัยได้

ซึ่งเป็นการฉายภาพของการสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดลงบนพื้นที่ทางความคิด โดยมักประกอบไปด้วยลักษณะของตำนานอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์และความมหัศจรรย์ พิศดารที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ทั้งของวัดพะโคะและของชุมชนโดยรอบ รวมไปถึงการได้รับข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์และมิตินิทัศน์ของพื้นที่ที่เข้ามาสนับสนุนจนทำให้เกิดความน่าเชื่อถือเป็นเรื่องจริง สิ่งเหล่านี้ทำให้หลวงปู่ทวดและวัดพะโคะนั้นถูกสร้างให้กลายเป็นอัตลักษณ์ของกันและกันในฐานะหลวงปู่ทวดของวัดพะโคะและวัดพะโคะของหลวงปู่ทวด ทั้งจากพระเครื่องและเรื่องเล่าต่างๆ ดังกล่าว ซึ่งจากมุขปาฐะที่มีการเล่าสืบต่อกันมาผ่านกาลเวลา ความคิดสร้างสรรค์ และอัตลักษณ์ของบุคคล อาทิ เทคนิคการเล่า การประยุกต์เชื่อมโยงพื้นที่ต่างๆหรือบุคคลสำคัญๆในชุมชน ประกอบกับความสอดคล้องของข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ รวมถึงบุคคลที่มีตัวตนจริงแท้ในสมัยนั้น อาทิ พระอาจารย์จวง เป็นต้น เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นข้อมูลสนับสนุนจนทำให้มุขปาฐะดังกล่าวเป็น “เรื่องจริง” ในความรู้สึกนึกคิดของผู้ศรัทธา ซึ่งเรื่องราวในด้านอิทธิฤทธิ์ อันประกอบไปด้วยอิทธิปาฏิหาริย์นั้น พบว่า โดยส่วนใหญ่แล้วความเชื่อในตัวหลวงปู่ทวดมักถูกคาดหวังจากผู้ศรัทธาในเรื่องของความแคล้วคลาด อยู่รอดปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ ดังข้อความที่ว่า

“...เป็นพระที่ผมนับถือมาก ถ้าพูดกันว่า แขนงหลวงปู่ทวด ไม่มีคำว่าตาย โหงง...”

(โพธิกร ช่างสาร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2555)

จากข้อความดังกล่าว ชี้ให้เห็นถึงลักษณะของการเกรงกลัวในเรื่องของการตายในลักษณะของการ “ตายโหง” ที่ หมายถึง การตายแบบ ไม่ปกติ หรือตายแบบปัจจุบันทันด่วน การตายเช่นนี้ เรียกว่า ตายแบบอภิลมณะ คือ ยังไม่ถึงเวลาตาย เช่น การตายด้วยอุบัติเหตุ ถูกฆาตยคนตายในลักษณะดังกล่าวจะเรียกว่า ตายโหง โดยคนไทยทุกภาคมีคติความเชื่อในลักษณะเดียวกันว่า วิญญาณของผีตายโหงจะไม่ไปไหนหากยังเวียนวนอยู่ ณ จุดเกิดเหตุ ถ้าตายจากอุบัติเหตุหรือตายโหง จะใช้วิธีการฝัง เพราะเชื่อกันว่า การตายโหงเป็นการตายร้อน เป็นการตายแบบผิดธรรมชาติ ดังนั้นจึงต้องทำการดับร้อนด้วยการฝัง ซึ่งเมื่อฝังแล้ว จะชุ่มเย็นไม่เป็นพิษภัย หมายความว่า การเอาไปฝังศพจะไม่ถูกไฟไหม้ การฝังไว้ใต้ดินจะทำให้ศพนั้นเย็น ซึ่งก็จะส่งผลให้ญาติพี่น้องที่ยังมีชีวิตอยู่ได้อยู่เย็นเป็นสุขด้วย การเก็บศพเอาไว้ ก็เก็บแค่ 1 วันแล้วก็เผาหรือฝัง ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมมอญ ที่คนมอญนั้น จะไม่เผาศพคนตายโหงอย่างเด็ดขาด โดยปกติทั่วไปคนมอญจะแบ่งศพออกเป็น 2 ประเภท คือ ตายดี กับตายไม่ดี ตายดี ได้แก่ การตายด้วยโรครักษาเจ็บป่วยมานาน ส่วนตายไม่ดี ได้แก่ ตายเพราะอุบัติเหตุ มาตัวตาย และโรคระบาด รวมทั้งศพเด็กที่มี อายุไม่เกิน 12 ปี ทั้งนี้ คนไทยเชื้อสายมอญจะนำศพตายโหงไปฝังหรือเก็บใส่โกดังเพียงอย่างเดียว ถ้าตายในบ้านจะต้องรีบนำไปฝังที่วัดทันที ไม่มีการสวด ไม่ มีการทำบุญ นอกจากตายไปแล้ว 7 วัน จึงจะทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ ส่วนการเผาศพนั้นจะต้องเก็บศพให้ข้ามปีก่อนถึงจะเผาได้ ทั้งปีใหม่ไทยหรือปีใหม่สากล เช่น ตาย พ.ศ.2555 จะเผาได้ก็ต่อเมื่อขึ้น พ.ศ.2556 แต่ถ้านับปีใหม่ไทย ตายต้นปีเมื่อผ่านสงกรานต์ก็เผาได้ นอกจากนี้ยังมีข้อห้ามอีกหลายอย่างซึ่งสุดแท้แต่ว่าจะเสียชีวิตในลักษณะใด

ดังนั้นเมื่อมีการทำบุญกฐินทานอะไรจะอธิฐานตอนสุดท้ายขอให้ตายดี เหตุที่ปรารถนาดังนั้น คงเนื่องจากได้พบได้เห็นการทำศพของคนตายดี กับคนที่ซึ่งตายไม่ดี แตกต่างกันมาก เพราะนอกจากการตายโหงดังกล่าวจะทำให้ญาติพี่น้องต้องเดือดร้อนในรายละเอียดของการทำศพ แล้วนั้นยังเชื่ออีกว่า การตายโหงทำให้วิญญาณนั้นทุกข์ทรมานมากกว่าผีทั่วไป ดังข้อความที่ว่า

“...พี่ไม่อยากตายโหงน้องเหื่อ เลขแขวนหลวงปู่ทวดไว้ ตายโหงมันลำบาก

...”

(อำนวยการชัย แซ่ซี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2555)

“...คนที่คล้องหลวงปู่ทวดจะคาดเกล้าเรื่องอุบัติเหตุ...”

(อภิวัฒน์ ศรีสุวรรณ โณ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2555)

นอกจากนี้แล้วภาพลักษณ์อันเกี่ยวกับหลวงปู่ทวดยังปรากฏให้เห็นถึงภาพของการเป็นผู้รักษารธรรม และเป็นผู้ที่มีฤทธิ์อำนาจที่คลั่งคลั่งในเรื่องราวของการให้โชคร้ายแก่ผู้ประพฤติดิฉินในธรรม ดังข้อความที่ว่า

“...ใครแขวนหลวงปู่ไปเล่นการพนัน รับรองแพ้แน่ๆ...”

(สุนิษา ช่วยยก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2555)

จากข้อความดังกล่าวภาพลักษณ์ของการเป็นผู้ปกป้องและคุ้มครองอุกถดบทบาทลง กลายเป็นผู้ลงโทษในฐานะของผู้รักษากฎแห่งธรรม ที่ส่งผลให้เกิดความเกรงกลัวของผู้สวมใส่พระเครื่องหรือผู้ศรัทธาว่าเมื่อตนเล่นการพนันแล้วหลวงปู่ทวดจะคลั่งคลั่งให้ตนแพ้ และเสียทรัพย์ หรือบ้างก็ว่าท่านหลวงปู่ทวดท่านชอบคนที่ทำดี ประพฤติธรรม เมื่อสวมใส่พระเครื่องหรือไปนมัสการท่านบ่อยๆจะทำให้เกิดโชคลาภ โดยเฉพาะในเรื่องงานและเรื่องของทรัพย์สินดังข้อความที่ว่า

“...หลวงปู่ทวดเกร็ดรักษาคนดี คนมีศีล มีธรรม รับรองแก่คุ้มครองแน่...”

(วัชรพงษ์ ยิวเจริญวงศ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

นอกจากนี้อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ของหลวงปู่ทวดยังแผ่ขยายครอบคลุมไปถึงการคุ้มครองภัยแก่ผู้ที่ขับชวดยานพาหนะ การทำสงคราม ซึ่งการคลั่งคลั่งดังกล่าวนี้ มักจะเป็นประสบการณ์โดยตรงของผู้ศรัทธา โดยเฉพาะในเรื่องของการคุ้มครองผู้ขับขี่ แม้จะขับขี่ด้วยความเร็วหรือช้าแค่ไหนก็ตาม เมื่อประสบอุบัติเหตุมักจะได้รับความคุ้มครองจากหลวงปู่ทวดเสมอ ในบ่อยครั้งที่ผู้ที่มีประสบการณ์ตรงเหล่านี้มักจะพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ตนได้รับบาดเจ็บเพียงเล็กน้อย หรือไม่ได้รับบาดเจ็บแต่ประการใด เมื่อตนแขวนพระเครื่องหรือมีหลวงปู่ทวดติดรถไว้ ในขณะที่ขับขี่ชวดยานพาหนะดังข้อความต่อไปนี้

“...ผมก็ถูกศิษย์หลวงปู่ทวดครีบนับถือมากๆครับ ใครนับถือคลั่งไว้จะแล้วคาจจากอันตรายทั้งปวงครับ ผมคลั่งไว้ตลอด ขับรถเครื่องกว่าผมไม่เป็นอะไรเลยครับตลอดคนเดียว เหมือนวิ่งลัม แต่มอไซค์กระจุย...”

(วัชรชัย สิมอาจิณ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2555)

“...แรกนานมาแล้วลุงขับรถยนต์ด้วยความเร็วสูง ขับไปแถวนครฯได้ เกิด
หลับในรถลงไปชนกับต้นहुกวาง ช้างหน้าพังยับแต่พิกับครอบครัวยังไม่เป็นไร
เลย รอยเจ็บก็ไม่มี เพราะหน้ารถมีพระหลวงปู่ทวด...”

(ปรีชา พลเดช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

“...ตาเคยเป็นทหารเก่า เคยไปรบแถวประเทศเพื่อนบ้านสมัยปี 2500 นิดๆ
เพื่อนที่ไปด้วยกันรุ่นเดียวกันเกือบ 20 คน ตายในสนามรบเหลือกลับมา 6 โดย
พิการ 3 คน และสมบุญ 3 คน ...”

(ถัน สุวรรณ โณ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

ส่วนในด้านการทหารหรือการศึกสงครามนั้น พบว่า เรื่องราวของหลวงปู่ทวด
โดยมากจะเป็นเรื่องราวของการแคล้วคลาด ปลอดภัย จากคมกระสุนของข้าศึก ปืนยิงไม่ออก หรือ
การยิงไม่เข้า โดยประสบการณ์ส่วนใหญ่ของผู้ที่ศรัทธาหลวงปู่ทวดนั้นมักเป็นในเรื่องของการ
โดนลอบทำร้าย ตลอดจน การต้องไปทำศึก สงคราม ซึ่งในหมู่ของผู้ที่ศรัทธาหลวงปู่ทวดนั้น มัก
กล่าวอย่างมั่นใจว่าเป็นเพราะพุทธานุภาพอันศักดิ์สิทธิ์ของหลวงปู่ทวด ที่มาปกป้องคุ้มครองจึงทำ
ให้เขารอดชีวิตมาได้อย่างน่าทึ่ง ถึงแม้พระหลวงปู่ทวดที่เขาห้อยคออยู่นั้นจะไม่ได้ผ่านพิชิตลูกเสก
มาก่อน แต่เมื่อเรามีความเคารพและศรัทธาอย่างแรงกล้าในองค์ท่านแล้ว พุทธานุภาพของท่านก็
ย่อมที่จะช่วยปกป้องรักษาให้เรารอดพ้นจากภัยอันตรายทั้งปวง ดังข้อความที่ว่า

“...ได้ออกทำการตรวจโจนจีนใน โดยแยกเป็นหมู่ๆ ครั้งพอถึงทางเดินริม
สุดก็ได้เห็นพุ่มไม้ใหญ่ๆ นึกว่าเป็นโจรจีน จึงได้ทำการระดมยิงด้วยปืนเร็วสอง
กระบอก รวม 15 นัด แต่กระสุนปืนทุกๆนัดไม่ระเบิด ครั้งมีคนเดินออกมาจาก
พุ่มไม้ จึงได้รู้ว่า เป็นพวกเดียวกัน แล้วหนึ่งในนั้นก็พกหลวงปู่ทวดไว้ด้วย จึงทำ
ให้กระสุนปืนไม่ระเบิด...”

(นายสัมพันธ์ โสตะจินดา(2503)อนันต์ คณานุรักษ์ ผู้บันทึก)

จากข้อความดังกล่าวช่วยให้เห็นถึงภาพของอิทธิฤทธิ์ของหลวงปู่ทวดที่ช่วยในการ
ปกป้องในด้านการทหาร ซึ่งโดยส่วนใหญ่ๆมักจะเป็นไปในเรื่องของการคงกระพันชาติ พิณ แทนไม่
เข้า ตลอดจนมีความเชื่อที่ว่าหลวงปู่ทวดนั้นสามารถห้ามลูกกระสุนปืนไม่ให้ออกจากลำกล้องหรือ
พุ่งเข้าทำร้ายพวกเดียวกันได้

ภาพของหลวงปู่ทวดในด้านอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์นั้น ยังปรากฏในรูปแบบของการคุ้มครองให้ปลอดภัยกันแม้ยามเรานอนหลับ ถ้ามีภัยอันตรายที่จะมาถึงเรา เราก็ไม่ทันรู้ตัว ไม่มีทางหลบหลีกได้เลย คนปัจจุบันบางคนกลัวผีเวลานอนปิดประตู ปิดหน้าต่างอย่างดีจนอากาศไม่ถ่ายเท ทำให้กลายเป็นคนซึมเศร้าเพราะขาดออกซิเจนหายใจ บางคนก็เปิดไฟฟ้านอนทั้งคืน โบราณหรือคนแต่ก่อนหาทางคุ้มกันภัยยามที่ตนเองนอนหลับไว้หลายทางหลายวิธีเช่น การแขวนพระที่คอ บ้างวางพระไว้ที่เตียงนอน บ้าง หรือเอาอาวุธมาไว้ได้หมอนบ้าง ซึ่งภาพของหลวงปู่ทวด ได้ยึดโยงเข้าไปในปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน ในฐานะของพระเครื่องที่คุ้มครอง โดยเฉพาะในเรื่องของการนอนที่ทำให้สติสัมปชัญญะลดลงหรือไม่มีเลย กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ไม่ได้ถูกควบคุมโดยสภาวะของจิตใจ ซึ่งทำให้บางครั้งอาจพลั้งพลาด หรือได้รับอันตรายจากการนอน ดังนั้นภาพของการพิทักษ์ไม่ให้เกิดอันตรายจากการนอนดังกล่าวจึงเกิดขึ้น ดังข้อความที่ว่า

“...นอนอยู่บนกระเบื้องกันสาด พลิกตัวอีกนิดเดียวก็พลัดตกลงพื้นแน่ๆ
หลวงปู่ทวดท่านคงคุ้มครองจากการตกจากกันสาด...”
(พันโทประสิทธิ์ เวชสวรรค์(2498)อนันต์ ฅณานุรักษ์ ผู้บันทึก)

จากข้อความดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าแม้แต่เวลานอนหลับภาพของหลวงปู่ทวดที่ปรากฏออกมาในรูปแบบของการให้ความคุ้มครอง ให้ความปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงพลังศรัทธาในหลวงปู่ทวดว่าท่านสามารถคุ้มครองได้ แม้กระทั่งยามหลับ

นอกจากนี้ในเรื่องของภาพลักษณ์ของหลวงปู่ทวดมักปรากฏในรูปแบบของการให้พรหรือประทานพร เพื่อให้ผู้ที่ศรัทธานั้นสมหวังในสิ่งที่ตนปรารถนา ซึ่งวัฒนธรรมความเชื่อ และการกราบไหว้บูชา สิ่งที่ไม่เห็น สิ่งที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ในเชิงวิทยาศาสตร์ ยังถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมความเชื่อที่ได้มีการปฏิบัติกันมาอย่างแพร่หลายในวัฒนธรรมไทย การกระทำดังกล่าวถูกกระทำลงไปอย่างมีนัยยะและหวังผล เป้าหมายส่วนใหญ่ของการกราบไหว้บูชา ก็คือ การขอพร ขอโชคลาภ ซึ่งการขอพรนั้นเป็นสิ่งที่ดีและขอได้ทุกโอกาส ถึงกระนั้นก็ตามการขอพรดังกล่าวมักมีเงื่อนไขเข้ามาพ่วงด้วยเสมอ เช่น ต้องมีความตั้งใจมั่นและศรัทธาในความดี และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ในขณะที่กำลังขอพรหรือขอความช่วยเหลือนั้นสิ่งที่ขอก็ต้องเป็นเรื่องที่ดีด้วย ถึงจะได้รับพรนั้นๆ ดังข้อความที่ว่า

“...คนที่มาขอพรหลวงปู่ทวด แล้วสำเร็จต้องเป็นคนดี ตั้งใจจริงในการขอพรถึงแก่ให้...”

(นันทวัตร สุกใส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2555)

นอกจากนี้ยังมีความเชื่อในเรื่องขององค์ประกอบอื่นๆในการขอพรจากหลวงปู่ทวดให้สัมฤทธิ์ผล ซึ่งตามความเชื่อในการไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายนอกจากไหว้พระพุทธรูปที่เปรียบเสมือนตัวแทนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วเรายังจะพบเห็นสิ่งอื่นๆ ประกอบการบูชาเสมออย่าง เช่น ของเช่น ไหว้และการจุดธูป เป็นต้น

โดยปกติแล้วการบูชาหลวงปู่ทวดด้วยอาหารคาวหวานนั้น เป็นผลพวงมาจากการที่ผู้ศรัทธาหรือระลึกถึงว่า นิสัยเดิมหลวงปู่ทวดในระหว่างที่ยังมีชีวิตอยู่ขณะที่เป็นมนุษย์ว่าชอบอะไร ไม่ชอบอะไร หรือคนนิยมถวายอะไรให้ท่านจึงจะประสบผลสำเร็จ เช่น หลวงปู่ทวดท่านชอบขนมโค และไข่ต้ม บ้างก็นำประทัดมาจุด เพื่อสรรเสริญองค์ท่าน ประหนึ่งว่า เพื่อความเป็นสิริมงคลและมีชื่อเสียงขจร ขยายไปไกลทั้งของหลวงปู่ทวดและของผู้จุดประทัดนั้น เมื่อผู้ที่ขอพรประสบผลสำเร็จก็จะนำเครื่องเช่น ไหว้ดังกล่าวมาถวายเพื่อเป็นการแก้บน หรือตอบแทนเมื่อพรนั้นๆประสบผล ดังข้อความที่ว่า

“...คนมาแก้บนหลวงปู่ทวดส่วนใหญ่จะไหว้ขนมโค ไข่ต้มแต่ท่านจะชอบขนมโคมากกว่า...”

(สิทธิกร ไหมอ่อน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2555)

“...แรกเดือนที่แล้วได้ มีคนมาแก้บนหลวงปู่ทวด แก่ลูกห่วย มาถวายขนมโคสองหม้อใหญ่ ที่วัดกินกันไม่หมด ต้องเท...”

(แม่ชีเล็ก แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2555)

จากผลที่กล่าวในข้างต้น ได้แก่ บทบาทการเป็นผู้นำสงฆ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ จึงทำให้เกิดภาคปฏิบัติการณ์ โดยเฉพาะในเรื่องของพิธีกรรมต่างๆที่ชาวบ้านกระทำต่อหลวงปู่ทวด ด้วยการใช้อุปกรณ์ที่ต้องเตรียมสำหรับพิธีกรรมขอพรจากหลวงปู่ทวดนั้นมักจะขอล่าวไว้ในหัวข้อลำดับถัดไป นอกจากนี้ผู้ที่ศรัทธาต่อองค์หลวงปู่ทวดยังมีความเชื่อว่า ท่านสามารถช่วยเหลือผู้ที่ศรัทธาต่อตัวท่านได้ในทุกเรื่อง ดังข้อความที่ว่า

“...หลวงพ่อทวดเป็นพระในดวงใจทุกคนที่บ้านอะไรๆก็ขอหลวงพ่อทวดแล้วก็ได้ดังใจตลอด...”

(อำนวยการชัย แซ่ซี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2555)

“...ขณะที่กลับบ้านได้ทำเป่าเบียร์สุญระหว่างทาง เอกสารข้างในเยอะและสำคัญทั้งนั้น ก็เลยจิ้มมอเตอร์ไซค์ย้อนกลับไปทางที่ขึ้นมาเมื่อครู่ แต่ไม่เจอ ก็เลยจุดรูป 9 ดอก บอกกล่าวท่านหลวงปู่ทวด ให้ท่านช่วยวันถัดมา ก็มีคนโทรเข้ามาบอกว่าเจอเป่าเบียร์เราหล่นหายหน้าบ้านเค้า...”

(ประมาณ จันทรพัณณิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

นอกจากนี้ภาพของการสมมุติหลวงปู่ทวดในสายตาของผู้ศรัทธายังปรากฏในลักษณะของการสมมุติว่ารูปปั้น หรือรูปหล่อขององค์หลวงปู่ทวดนั้นมีชีวิต หรือสมมุติให้เป็นเสมือนคนๆหนึ่งที่ต้องมีการสร้างที่บังแดด ลม และฝน เพื่อแสดงถึงลักษณะของการย้าเตือนถึงจินตนาการแห่งความทรงจำว่า แม้เวลาจะผ่านไปนานเท่าใดท่านก็ยังคงมีชีวิตอยู่ในท่ามกลางความทรงจำของบุคคลในท้องถิ่น ดังข้อความที่ว่า

“...พี่ก็ไปสักการะหลวงปู่ทวดมาหลายที่ ทำไมในแต่ละที่ ไม่มีอาคารที่ให้ร่วมเงารูปหลวงปู่ทวดก็ไม่รู้ พวกนี้จะรู้สึกพันหรือกันบ้างนะที่เห็นหลวงปู่ ตากแดด ตากฝน ตากน้ำค้าง อยู่อย่างนั้น...”

(วัชรชัย สิมอาจิน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2555)

นอกจากนี้ภาพของหลวงปู่ทวดยังสามารถปรากฏได้ในลักษณะของการเป็นเทพผู้ซึ่งคอยเสริมสร้างและบันดาลในเรื่องของโชคลาภ โดยผู้ที่ศรัทธาส่วนใหญ่นั้นมักจะตีเรื่องของโชคลาภที่จะได้รับจากหลวงปู่ทวดไปในแนวทางของการตีตัวเลข เพื่อซื้อหวย ดังข้อความที่ว่า

“...ขอยืนยันครับว่าหลวงปู่ทวดศักดิ์สิทธิ์จริงๆ ผมเคยถูกหวยได้ลาภจากเลขใต้ฐานหลวงปู่ทวดที่คนเอามาทิ้งเพราะเศียรหักเป็นเนื้อปูนซีเมนต์ทาสีดำ ผมเก็บมาต่อเศียรไว้บูชา ขนาด 3 นิ้ว รู้สึกว่าทำลือพิมพ์ของวัดพระโคะ เพราะมีลูกแก้วที่มีมือ...”

(ศักดิ์ดา เหมรังสี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

นอกจากนี้ยังพบเรื่องราวอภินิหารของหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ ด้วยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับทางวัดและสะท้อนเรื่องราวของความเชื่อในอำนาจความอศจรรย์ของหลวงปู่ทวดในกรณีของพายุที่พัดเข้ามายังพื้นที่จังหวัดสงขลาและพื้นที่สทิงพระ โดยเฉพาะอาณาบริเวณวัดพะโคะนั้นเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงมาก ดังข้อความที่ว่า

“...ตอนที่วัดโดนพายุ อาตมาตั้งใจอธิษฐานจิตก่อนก้มลงกราบหลวงปู่ทวดเพื่อขอบารมีของท่านช่วยผ่อนหนักให้เป็นเบาจากวาทภัยที่รุนแรงชนิดไม่เคยพบมาก่อน อาตมาและพระลูกวัดพยายามต้านแรงลมเพื่อออกไปต้อนรับโยมทั้งพุทธและมุสลิมที่อาศัยอยู่ที่ชุมชนริมเล ราวร้อยละชีวิตที่อพยพหนีตายมาขอพึ่งบารมีของหลวงปู่ทวด ที่วัดพะโคะ...”

(พระครูบุญญาพิศาล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความดังกล่าวสะท้อนภาพความเชื่อ ความศรัทธาเหตุการณ์ระทึกขวัญเมื่อพายุดีเปรสชันเคลื่อนตัวเข้าสู่ชายฝั่งบริเวณ จ.สงขลา ตั้งแต่กลางคืนวันที่ 31 ตุลาคม 2553 ที่ถ้ำโถงเข้ามาทำให้เกิดปรากฏการณ์ของการกราบลูกแก้วหลวงปู่ทวด เพื่อขอพึ่งบารมีให้เกิดความปลอดภัยจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ ซึ่งอาจสะท้อนภาพเหตุการณ์ดังกล่าวได้ชัด ดังข้อความที่ว่า

“...เห็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณชายทะเลทยอยอุ้มคนชรา หอบลูก หลาน เดินทางมาขอพึ่งใบบุญที่วัดพะโคะ ใบหน้าของชาวบ้านนาที่นั่นต่างอยู่ในสภาพเดียวกันคือตระหนกตกใจ บางคนก็ร้องไห้ เพราะก่อนมาถึงวัด หลายคนได้เห็นภาพความรุนแรงของวาทภัยที่โหมกระหน่ำพัดเอาหลังคาบ้านเรือน ปลิวไปเป็นแถบๆ แถมบางคนที่อยู่อาศัยยังพึ่งเสียหายเกือบทั้งหลังก็มี...”

(ตลาด สุวรรณศิลป์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความดังกล่าวแสดงถึงความรุนแรงของพายุที่พัดเข้ามาในพื้นที่สทิงพระ ที่เผยให้เห็นถึงความหวาดกลัว เป็นอย่างยิ่งของชาวบ้านและไม่รู้ว่าจะหาทางไหนดีที่จะบรรเทาปรากฏการณ์ทางธรรมชาติดังกล่าวที่เกิดขึ้น ซึ่งทำให้ภาพของหลวงปู่ทวดก็เข้ามาแทนที่ในฐานะของที่พึ่งทางใจ เพื่อบรรเทาความหวาดกลัวที่เกิดขึ้นของชาวบ้าน จนทำให้เกิดปรากฏการณ์ของการรวมตัวกันของกลุ่มชาวบ้าน เพื่อสวดมนต์ อ้อนวอนให้หลวงปู่ทวดในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของผู้คนในท้องถิ่นช่วย หรือคลบ้นดาลให้เกิดความอัศจรรย์ต่างๆ เพื่อความปลอดภัย ดังข้อความที่ว่า

“...ชาวบ้านนับร้อยทยอยเดินเข้ามาสวดคาถาหลวงพ่อทวด และกราบกรานและบนบานต่อลูกแก้ว และรูปเหมือนหลวงปู่ทวดในวิหาร เพื่อช่วยให้ชีวิตรอดพ้นจากอันตรายของวาทภัยครั้งนี้ ชาวบ้านทุกคนปลอดภัย จุดสำคัญที่เกี่ยวข้องเนื่องกับหลวงปู่ทวดก็ไม่ได้ได้รับความเสียหาย...”

(พระครูบุญญาพิศาล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

“...ลมที่พัดเหมือนจะหอบเอาร่างให้ลอยขึ้นจากพื้น จึงได้แต่คิดถึงหลวงปู่ทวด วัดพะโคะ ตลอดเวลา ในมือกำหลวงปู่ทวดที่คล้องคอไว้แน่น และท่องแต่คาถาบูชาท่านตลอดเวลา จนเดินฝ่ากระแสลมมาถึงบันไดวัดพะโคะ รอดตายมาได้...”

(ตลาด สุวรรณศิลป์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงภาพของความเชื่อมั่นและพลังความศรัทธาในคุณอภิการของหลวงปู่ทวดทั้งจากเจ้าอาวาสและชาวบ้าน ที่มองถึงความน่ากลัวของปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและภัยต่างๆ ที่ได้รับความคุ้มครองจากหลวงปู่ทวด จนทำให้ฐานะของหลวงปู่ทวดยกระดับขึ้นจากพระสงฆ์ธรรมดากลายเป็นฐานะของ “ผู้ปกปักรักษา” ให้ผู้ศรัทธามีความอยู่รอดปลอดภัย หรือในทางตรงกันข้ามนั้นข้อความอันเกี่ยวเนื่องกับความศรัทธาที่ให้การสัมภาษณ์ดังกล่าวก็อาจเป็นมายาคติของการกล่าวอ้างที่ใช้โอกาสทางเหตุการณ์เพื่อตอกย้ำถึงความมีตัวตนหรือการดำรงอยู่ของหลวงปู่ทวดในฐานะของ “ผู้ทรงฤทธิ์ประจำท้องถิ่น” ก็เป็นไปได้ ด้านอภินิหารียังจำแนกออกเป็นด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

ดังนั้นวัดพะโคะจึงเป็นพื้นที่พื้นที่หนึ่งที่สัมพันธ์กับหลวงปู่ทวดบนพื้นที่อุดมคติในลักษณะของพื้นที่จำพรรษาของท่านและในขณะที่ท่านอยู่ในวัดพะโคะก็ได้มีการบูรณะพระมาลิกเจดีย์ ซึ่งเปรียบกับการเชื่อมโยงอัตลักษณ์เก่ากับอัตลักษณ์ใหม่ในภาพของพระมาลิกเจดีย์แบบเดิมก่อนที่มีการบูรณะและหลังจากบูรณะ โดยข้อสำคัญของอัตลักษณ์ทั้งเก่าและใหม่นี้ถูกผสานร่วมกันในปริมณฑลของวัด นอกจากนี้พื้นที่อุดมคติของคน โดยทั่วไปก็มักยึดโยงอยู่กับเรื่องราวของการเหยียบน้ำทะเลจืด จนกลายเป็นที่มาของชื่อหลวงปู่ทวด ซึ่งทำให้เห็นถึงการเชื่อมโยงหรือผสานพื้นที่ต่างๆ ของวัดพะโคะเข้าด้วยกัน โดยอาศัยหลวงปู่ทวดในการเป็นผู้สร้างและก่อให้เกิดประเพณีพิธีกรรมต่างๆ บนความเป็นพื้นที่วัด เช่น เรื่องของการสงฆ์น้ำหลวงปู่ทวด การทอดผ้าป่าหลวงปู่ทวด เป็นต้น

ซึ่งเรื่องราวของหลวงปู่ทวดที่สร้างอำนาจและแรงผลักดันท่ามกลางกระแสความคิด ซึ่งทำให้ความเชื่อตำนานหลวงปู่ทวดเกิดภาคปฏิบัติกรในด้านอัตลักษณ์ผ่านพื้นที่วัดพะโคะนั้น มีมากมายหลายประการ แต่สามารถนำมาสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

2. หลวงปู่ทวดในฐานะผู้มีคุณธรรม

ในด้านคุณธรรมของหลวงปู่ทวดนี้เริ่มตั้งแต่กิริยามารยาท การพูดจา การเคลื่อนไหวอิริยาบถ ตลอดจนการกระทำต่างๆ ที่ต้องมีการอบรมทั้งกาย วาจา และใจ ซึ่งหลวงปู่ทวดนั้นออกบวช และดำรงตนอยู่ในครรลองครองธรรมตามหลังพุทธศาสนา โดยมีพระอุปัชฌาย์ อาทิ พระอาจารย์จวง แห่งวัดดีหลวง เป็นผู้ทำหน้าที่เหมือนบิดาบังเกิดเกล้าในทางธรรม และเป็นอาจารย์ผู้ทำหน้าที่เหมือนบิดาที่คอยแนะนำพร่ำสอน การฝึกฝนอบรมนั้นเน้นให้หลวงปู่ทวดมีคุณธรรมครบบริบูรณ์ กล่าวคือ

1 คุณธรรมด้านศีล ในตำนานภาพของหลวงปู่ทวดจะปรากฏในลักษณะของความ เป็นภิกษุสงฆ์ โดยดำรงอยู่ภายใต้ความเป็นบุคคลในพุทธศาสนา ซึ่งทำเหมือนสถาบันที่คอยควบคุมให้หลวงปู่ทวดต้องมีความสำรวมกาย วาจา ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งจะกระทำผ่าน “ศีล” ที่มีอยู่ 2 ประเภท คือ ศีลในปาติโมกข์ หมายถึง ศีลที่สำคัญ 227 ข้อ สำหรับพระสงฆ์ ซึ่งภายใต้ชุดกฎเกณฑ์ดังกล่าว ทำให้ส่งผลต่อการเคารพ นับถือของพุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยเฉพาะภายใต้ภาพของความเป็นหลวงปู่ทวดที่ศีลมักเป็นพื้นฐานของการมีคุณธรรม ดังข้อความที่ว่า

“...หลวงปู่ทวดท่านมีศีลเคร่งครัด น่านับถือ ถ้าศีลไม่มี ท่านก็คงไม่มี อภินิหารขนาดนี้...”

(ไชยรัต รักขาว, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2555)

“...คุณธรรมวัดจากไหนลูก วัดจากการมีศีลของท่านนั่นแหละ ไม่ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ก็ถือว่าเป็นคุณธรรมแล้ว นี่ท่านมีตั้งสองร้อยยี่สิบเจ็ดข้อ คุณธรรมท่านก็มาก...”

(วิบูลย์ พิบุรณ์พันธ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2555)

นอกจากนี้ภาพของการรักษาศีลดังกล่าวของหลวงปู่ทวด ยังถูกสร้างหรือผ่านการ ขัดเกลา ฝึกรบรมาตั้งแต่ครั้งท่านหลวงปู่ทวดเป็นสามเณร ซึ่งจะต้องรักษาศีลนอกปาติโมกข์ หมายถึง ศีลเล็กๆ น้อยๆ นอกเหนือจาก 227 ข้อ ข้างต้น เช่น ศีล 10 ก็ยังทำให้ภาพของการมีคุณธรรมภายใต้การรักษากฎ ข้อบังคับทางพุทธศาสนาเคร่งครัดขึ้นและสร้างความน่าเชื่อถือต่อศรัทธาของผู้คนในท้องถิ่น ดังข้อความที่ว่า

“...เบอะแกวขมาตั้งแต่เด็กๆ ก็มีศีลสิบแล้ว ความที่ว่าแกเบียดเบียนนั้น ไม่มีหรอก...”

(น้อม นามสมมุติ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2555)

“...แกมีคุณธรรมหรือธรรมะมาตั้งแต่เด็กๆ เห็นได้จากการที่บวชมาตลอด ชีวิต...”

(ไชยรัต รักขาว, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2555)

ซึ่งจากข้อความดังกล่าวนี้ สะท้อนการวัดระดับของคุณธรรมในระดับเบื้องต้นของผู้คนในท้องถิ่นได้จากภาพของการรักษาศีล ซึ่งมักเน้นมุมมองไปที่เรื่องของการมีคุณธรรมในลักษณะของการไม่เบียดเบียนภายใต้กฎเกณฑ์ของพุทธศาสนา

2 คุณธรรมด้านสมาธิ ด้วยภาพของการฝึกฝนจิตใจจากการฝึกสมาธิวิปัสสนา ซึ่งหลวงปู่ทวดมีกลวิธีการฝึกฝน เพื่อสร้างจิตที่สมบูรณ์ใน 3 ด้าน คือ 1.มีความนุ่มนวลอ่อนโยน เช่น เมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจคนอื่น 2.มีความเข้มแข็ง เช่น มีขันติ ความขยันยังงั่งใจ ความเพียร ความกล้าหาญ การไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ความใฝ่สัมฤทธิ์สูง 3.มีความสุขสบาย ผ่อนคลายโปร่งใส เช่น มีปีติ โสมนัส ความไม่ยึดมั่นถือมั่น รู้จักเข้าใจคนอื่นและให้อภัยคนอื่น ดังข้อความต่อไปนี้

“...หลวงปู่ทวด ท่านฝึกสมาธิมาก ทั้งจากอาจารย์จวง แล้วก็จากอาจารย์ที่อื่นกัน...”

(แม่จีเล็ก แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2555)

“...หลวงปู่ทวดท่านชอบนั่งสมาธิ นั่งทีหนึ่งนานๆ แก่ใจดี เห็นว่าชอบสอนวิปัสสนาด้วย...”

(อ่วม มุสิกรังสี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2555)

“...ท่านมีญาณแก่กล้า มาจากนั่งสมาธินั้นแหละ แก่ปล่อยวาง ละแล้วทางโลกนี้...”

(ดีพร จวนสว่าง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2555)

ซึ่งจากข้อความดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นภาพผลของการฝึกสมาธิของหลวงปู่ทวด ทั้งในเรื่องของควมมีจิตใจเมตตา ปล่อยวางไม่หวั่นไหวกับทางโลก อีกทั้งยังมีความมุ่งมั่นกับการนั่งสมาธิ เห็นได้จากคำสัมภาษณ์ที่ว่า “นั่งนานๆ” ซึ่งชี้ให้เห็นถึง การผ่านกระบวนการทำสมาธิจนเชี่ยวชาญจากการฝึกฝนสมาธิในระดับของสมถภาวนา ได้แก่ การหาวิธีหรืออุปกรณ์เพื่อให้จิตยึดเหนี่ยวเป็นสมาธิ เมื่อจิตเป็นสมาธิแล้วจิตก็จะสงบ สามารถจัดสิ่งมัวหมองที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาจิตใจ ซึ่งเรียกว่า นิเวศน์ ออกจากใจได้ จนถึงขั้นฝึกฝนวิปัสสนาภาวนา ได้แก่ การใช้สมาธินั้นเป็นพื้นฐานพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงแท้ ความเป็นทุกข์ ความไม่มีตัวตนแท้จริงของสรรพสิ่ง จนกระทั่งเกิดการหยั่งรู้สภาวะทั้งหลายตามเป็นจริง จิตปล่อยวางจากการยึดมั่นถือมั่น เป็นอิสระแท้จริงจากพันธะของกิเลส เป้าหมายของการฝึกจิตแบบนี้มุ่งไปที่ปัญญาความรู้แจ้ง และสละกิเลสได้เด็ดขาด ซึ่งเห็นได้จากข้อความที่ว่า

“...หลวงปู่ทวดท่านบรรลุแล้ว ท่านปล่อยวาง ไม่ยุ่งเรื่องทางโลก เรียกว่าสำเร็จธรรมแล้วก็ได้...”

(แม่ชีเล็ก แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2555)

“...ท่านนั่งสมาธิเยอะ ขนาดตอนที่จะ โละไปท่านก็ยังนั่งสมาธิ สงบจิตใจ เหยียบ บุญท่านมาก...”

(น้อม นามสมมุติ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2555)

“...ญาณสมาธิของท่านสามารถรู้ฟ้า ดินได้ รู้จบหมดใครทำให้...”

(ชะออน ฤทธิ์เดช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2555)

ซึ่งจากข้อความในข้างต้นชี้ให้เห็นถึงคุณธรรมที่เกิดจากฝึกฝน ปฏิบัติตนจนเป็นที่เคารพ ศรัทธาของบุคคลในท้องถิ่น ด้วยความพากเพียรในการฝึกสมาธิที่อยู่ภายใต้ภาพของการเป็นพระที่ “เคร่งครัด” ในการปฏิบัติตน จนทำให้สามารถยกระดับคุณธรรมของหลวงปู่ทวดให้สูงขึ้น ไปอีกในสายตาของผู้ศรัทธาหลวงปู่ทวด

3 คุณธรรมด้านปัญญา หลวงปู่ทวดได้ศึกษาอบรมตนให้เป็นผู้มีปัญญา จนยกระดับให้สมกับเป็นผู้นำทางสติปัญญาของชาวบ้าน ซึ่งจะเห็นได้จากตำนานของการที่ท่านสามารถจดจำพระคัมภีร์ และหลักธรรมคำสอนในทางพุทธศาสนาได้ ซึ่งระดับปัญญาของหลวงปู่ทวดสามารถถอดจากคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล แบ่งได้เป็นมี 2 ระดับคือ ปัญญาระดับสุตะ คือ

ความรู้ระดับโลกิยะที่คนทั่วไปจะมี เช่นการศึกษาเล่าเรียนด้วยการฟัง การจำข้อมูลต่างๆที่เป็นประโยชน์ กล่าวสั้นๆก็คือสรรพวิทยาการทั้งหลาย ที่หลวงปู่ทวดจะต้องเรียนรู้วิชาการด้านต่างๆที่จำเป็น จนกระทั่งเป็น "พหูสูต" หรือผู้คงแก่เรียนเพื่อที่จะได้ให้คำแนะนำชาวบ้านได้ และที่สำคัญความรู้เหล่านี้จะได้เป็นเครื่องมือหรือ "สื่อ" สำหรับถ่ายทอดคำสอนทางพระพุทธศาสนาและใช้ความรู้ต่างๆในการช่วยเหลือบ้านเมืองได้เป็นอย่างดี ดังข้อความที่ว่า

“...พ่อท่านมีปัญญามาก แก่จำคำสอนต่างๆได้ แล้วแกก็ใช้ความรู้
ช่วยเหลือบ้านเมือง เอาชนะโหม่งพราหมณ์ได้...”

(อ่วม มุสิกรังสี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2555)

“...หลวงปู่ทวดแกมีความจำดี แก่จำพระธรรมได้ ที่แกไปช่วยแก้ปริศนา
ธรรม จนเสร็จได้...”

(ดีพร จวนสว่าง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2555)

นอกจากนี้หลวงปู่ทวดยังสามารถพัฒนาปัญญาระดับเข้าไปสู่ในระดับของ “ญาณ” คือความหยั่งรู้สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ปัญญาระดับนี้ไม่จำเป็นจะต้องต่อมาจากปัญญาระดับสุตะ หมายความว่า คนที่คงแก่เรียน มีความรู้วิทยาการมากมายไม่จำเป็นจะต้องมีญาณหรือเกิดญาณได้ง่าย ปัญญาระดับญาณนี้ เกิดได้ทางเดียวคือผ่านการฝึกสมาธิวิปัสสนา ปัญญาระดับนี้วัดได้ด้วยการเข้าใจโลกและชีวิตการปล่อยวางความติดยึดตามลำดับ การลดละความ โลก โกรธ หลง ให้ลดลง จนกระทั่งหมดไปโดยสิ้นเชิง ดังข้อความที่ว่า

“...แกละแล้วเรื่องทางโลก เป็นพระโพธิสัตว์...”

(ไชยรัต รักขาว, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2555)

“...พ่อทวดแกเป็นพระโพธิสัตว์ แก่มีญาณชั้นสูง ปล่อยวางทางโลกได้แล้ว...”

(แม่ชีเล็ก แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2555)

ซึ่งข้อความดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นถึงภาพของการเป็นผู้ทรงปัญญาทั้งในระดับโลกหรือปัญญาชั้นสูงที่เลขชั้นที่มนุษย์ธรรมดาจะทำได้ ซึ่งหลวงปู่ทวดในอุดมคตินั้นท่านสามารถ

ปฏิบัติตนให้เพียบพร้อมด้วยศีล สมาธิ และ ปัญญา ดังกล่าวมาแล้ว จึงอยู่ในฐานะเป็นปูชนียบุคคลของชาวพุทธในท้องถิ่นได้

4 คุณธรรมความใฝ่รู้ จากตำนานของหลวงปู่ทวด พบว่า เรื่องราวต่างๆของหลวงปู่ทวดนั้น เกือบตลอดชีวิตของท่าน ได้ดำรงอยู่ภายใต้ร่มกาสาฬภัสตร์เรื่อยมาตั้งแต่ครั้งยังเป็นสามเณร จึงทำให้การปลูกฝังคุณธรรม และจริยวัตรต่างๆ เริ่มต้นตั้งแต่ในวัยเยาว์ ซึ่งคุณธรรมดังกล่าว มักเป็นเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้หลวงปู่ทวดประสบความสำเร็จ หรือ เจริญก้าวหน้าไปตามครรลองของชีวิตจนถึงที่สุด ซึ่งคุณธรรมที่โดดเด่นในชีวิตของหลวงปู่ทวดที่สามารถสังเขปได้จากคำบอกเล่า หรือเรื่องราวอันเกี่ยวกับตัวท่าน คือ ความอดทน (ขันติ) ในเรื่องของการฝ่าฟันอุปสรรคสำคัญต่างๆ ของการศึกษาเล่าเรียน ทั้งในเรื่องของการอ่าน ท่องตำรา การเดินทางไปศึกษาเล่าเรียนยังสถานที่ต่างๆ ครั้งตั้งแต่เป็นสามเณร ที่มีเรื่องราวของการไปเล่าเรียนศึกษาจากวัดต่างๆตลอดจนการไขว่คว้าหาความรู้ที่จำต้องเดินทางจากทางบกและทางน้ำ หลวงปู่ทวดใช้ความอดทนอย่างหนักจึงสามารถผ่านพ้นอุปสรรคแต่ละขั้นตอนมาได้ ดังข้อความที่ว่า

“...ท่านเป็นคนอดทน ขยันเรียนหนังสือ ท่องหนังสือจนจำรรวมได้...”

(สิทธิกร ไหมอ่อน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2555)

“...ท่านออกเดินทางไปศึกษาที่จังหวัดนครศรีธรรมราชได้ ไกล แรกแต่ก่อนเค้าเดินเท้าเพ เท้าเปล่าๆ รองเท้าไม่ใส่หนี...”

(ชะออน ฤทธิ์เดช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2555)

“หลวงปู่ทวด แก่ก็เดินทางไปศึกษาที่อยู่ชุกด้วย นั่งเรือข้ามน้ำ ข้ามทะเล เพื่อศึกษาธรรมจากอาจารย์เก่งๆ...”

(ศิริมา เมืองศรี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2555)

ซึ่งจากข้อความดังกล่าวข้างต้นนั้น หลวงปู่ทวดต้องใช้ขันติและความเพียรพยายามอย่างมากในการเดินเท้าด้วยระยะทางที่ไกล หรือนั่งเรือโดยใช้เวลานานๆ โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ซึ่งเป็นที่ผิดแปลกไปจากสามเณรหรือพระสงฆ์ในรุ่นราวคราวเดียวกัน ดังข้อความที่ว่า

“...ตอนเป็นเณร ท่านก็ตั้งใจอ่านหนังสือ ถ้าเป็นเด็กเล็กเหมือนเณรทั่วไป คงเล่นกันสนุกสนาน ไปตามระแสาเด็ก แต่นี่ท่านไม่ทำ...”

(นันทวัตร สุกใส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2555)

“...พระแรกแต่ก่อนเค้าไม่ค่ายเดินทาง ไปไหนมาก เพราะมันลำบาก ถนน
เป็นป่า ลุกหินเพ...”

(วิบูลย์ พิบุรณ์พันธ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2555)

ซึ่งจากข้อความดังกล่าวนั้นสะท้อนให้เห็นถึง มีความสามารถในการเรียนรู้เหนือ
ลักษณะธรรมชาติของช่วงวัย ซึ่งการมีคุณธรรมด้านการอดทนดังกล่าวนี้ ทำให้หลวงปู่ทวดจำสิ่ง
ต่างๆได้เร็ว และมีความจำดี มีวุฒิภาวะดีกว่าเด็กอื่นๆ ซึ่งสะท้อนบุคลิกลักษณะของการสนใจ
ศึกษาอ่านหนังสือมาก เป็นเด็กที่มีความไวในการรับรู้ต่อสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว ชอบที่จะใช้
ความคิด แสดงความอยากรู้อยากเห็นด้วยความคิดที่ลึกซึ้งกว่าอายุ

5 คุณธรรมด้านกตัญญู

หลวงปู่ทวด เป็นบุรุษนิยมบุคคลผู้รู้คุณของคนอื่น แล้วทำการบุคคลที่ตอบแทนผู้มี
คุณแก่ตน ซึ่งความกตัญญูของหลวงปู่ทวดนั้น สามารถแบ่งได้เป็น

1 ความกตัญญูต่อบิดา - มารดา ที่เป็นผู้ให้กำเนิดลูก เลี้ยงดู ป้อนกันและรักษา ซึ่ง
จากตำนานเรื่องราวของหลวงปู่ทวดที่ถือกำเนิดจากบิดา ชื่อนายหู และนางจันทร์ ทั้งสองอาศัยอยู่
ในบ้านเศรษฐีผู้หนึ่ง มีฐานะยากจน ทรากตราทำงานต่างๆตามแต่เศรษฐีผู้นี้จะเรียกใช้สอย ใน
ขณะเดียวกันทั้งคู่เมื่อให้กำเนิดลูกแล้วจะไม่ทอดทิ้ง ถึงแม้จะประสบความลำบากยากจน ลำเค็ญสัก
เพียงใดก็ตาม ก็จะไม่ทอดทิ้งลูก กลับคอยป้องกันภัยอันตรายต่างๆ ไม่ให้เกิดแก่ลูก ดังจะเห็นได้
จากตำนานตอนที่

“...นางจันเล็กอยู่ไฟหลังจากคลอดใหม่ ๆ วันหนึ่งนางจันทร์ได้อุ้มลูกน้อย
พร้อมด้วยสามีออกไปทุ่งนา เพื่อช่วยเก็บข้าวให้แก่เจ้าของบ้านที่พลอยอาศัย
พร้อมนำอาหารน้อยไปด้วย โดยผูกเปลให้นอนที่ใต้ต้นหว้า วันหนึ่งขณะที่นางจัน
ขึ้นมาจากท้องนาจะให้ลูกดื่มนม บ้างก็ว่าเหยี่ยวมามองที่เปล เห็นงูจงอางตัวใหญ่
ขดพันอยู่รอบเปลมารกน้อย นางจันจึงหวีศรีงขึ้นด้วยความตกใจ เพื่อนชวานาที่
เกี่ยวข้าวอยู่ใกล้เคียงก็รีบพากันวิ่งมาดู แต่ก็ไม่มีใครจะสามารถช่วยอะไรได้งู
ใหญ่ตัวนั้นเห็นคนเข้าใกล้ก็ชูศรีษะสูงขึ้น ส่งเสียงขู่คำรามดังอย่างน่ากลัวจึงไม่มี
ใครกล้าเข้าไปใกล้เปลนั้นเลย ฝ่ายนายหู จึงได้เก็บรวงข้าวมาเผาให้เป็นข้าวตอก
และนำดอกไม้ บ้างก็ว่านำรวงข้าวมาแทนดอกไม้ รูป เทียน มาไหว้ใหญ่ และ
เทพารักษ์ให้ช่วยเหลือ พร้อมด้วยกล่าวคำสัจย์อธิษฐานขอให้ลูกน้อยปลอดภัย...”

(น้ำทิพย์ มุสิกรังศรี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2555)

ซึ่งจากข้อความข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นถึงความรักที่นายหูและนางจันท์มีต่อเด็กชายปู่หรือหลวงปู่ทวด และหลวงปู่ทวดเองก็ได้ตอบแทนท่านทั้งสองด้วยบุญญาบารมีของลูกแก้ววิเศษที่ทำให้บิดามารดาที่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นดังข้อความที่ว่า

“...นายหูนางจันท์ได้ครอบครองแก้ววิเศษอยู่นั้นปรากฏว่าเจ้าของบ้านก็มีความเมตตาสงสารไม่ใช้งานหนัก การทำมาหาเลี้ยงชีพก็เจริญรุ่งเรืองขึ้นเป็นลำดับอยู่สุขสบาย ฐานะของนายหูและนางจันท์ก็ดีขึ้นตามลำดับ ถึงขั้นร่ำรวยเป็นเศรษฐีในเวลาต่อมา...”

(นันทวัตร สุกลใส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2555)

นอกจากนี้การที่หลวงปู่ทวดบรรพชาเป็นสามเณรและทำการอุปสมบทเป็นพระสงฆ์ ก็เป็นการแสดงความกตัญญูต่อบุพการีตามความเชื่อในอีกทางหนึ่ง กล่าวคือ ตามความเชื่อของคนไทยนั้นเชื่อว่า การที่บุตรชายได้บวชจะทำให้บิดามารดาได้เกาะชายผ้าเหลืองขึ้นสวรรค์พร้อมกันนั้นการบวชก็ถือเป็นการทดแทนพระคุณบิดามารดาด้วย ดังจะเห็นได้จากข้อความที่ว่า

“...ท่านกตัญญูต่อพ่อแม่แล หลวงปู่ทวดนั้น เพราะว่าท่านบวชตั้งแต่เด็กให้พ่อแม่เกาะชายผ้าเหลือง ไปสวรรค์ ตามความเชื่อของเราหนาลูกหนา...”

(แม่ชีเล็ก แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2555)

2 ความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์ ที่เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ ความสามารถให้หลวงปู่ทวดท่านก็ได้รับการอบรมสั่งสอนดังกล่าวจากพระอาจารย์หลายท่าน เช่น พระอาจารย์จวง พระอาจารย์ชินเสน เป็นต้น ซึ่งเป็นครูบาอาจารย์ที่นับได้ว่า เป็นครูคนที่สองรองจากพ่อแม่ ซึ่งครั้งเมื่อท่านอาจารย์เหล่านี้ได้ถ่ายทอดความรู้ อบรมสั่งสอนสิ่งต่างๆ ให้ ท่านหลวงปู่ทวดก็ได้ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนด้วยความเต็มใจ และเมื่ออยู่ร่วมกับท่าน หลวงปู่ทวดก็หมั่นคอยเข้าไปคอยอุปัฏฐากรับใช้ เมื่อไม่ได้รับใช้ใกล้ชิดท่าน เวลาท่านมีกิจเรียกใช้ ก็ยินดีรับใช้ เชื้อฟังคำสอนของท่านอาจารย์ต่างๆ เสมอมาตั้งแต่ครั้งยังเป็นเด็ก ซึ่งเห็นได้จากการเดินทางของหลวงปู่ทวดที่เดินทางถึงเมืองสทิงพระ หลวงปู่ทวดก็ได้ถือตนว่ามีศถาบรรดาศักดิ์สูงกว่าอาจารย์แต่อย่างใด และมีรอซำที่จะเข้าเยี่ยมกราบพระอาจารย์จวง ผู้เป็นลุงและเป็นอุปัชฌาย์ตอนบรรพชาเป็นสามเณรและพระอาจารย์ชินเสน ผู้สอนธรรมบทให้เบื้องต้น ดังข้อความในตำนานที่ว่า

“...หลวงปู่ทวดได้มาพักที่วัดเสมาเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อสอนอภิธรรมชั้นสูงและมาเคารพครูบาอาจารย์ของท่านด้วย เมื่อถึงสทิงพระแล้วได้เข้า

นมัสการพระอาจารย์จวง วัดกุฎีหลวง(วัดดีหลวง) และพระอาจารย์ชินเสน วัดสิริ
หยัง(วัดสีหยัง)...”

(น้ำทิพย์ มุสิกวงษ์ศรี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2555)

จากข้อความดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงการเคารพ กตัญญูต่อครูอาจารย์ด้วยการนำธรรม
ชั้นสูงตามที่ตนได้ศึกษามานั้น มาถ่ายทอดให้กับท่านอาจารย์ เพื่อให้ได้รู้แจ้งตามตน อีกทั้งการรอน
แรมเดินทางมาไกลจากกรุงศรีอยุธยา เมื่อมาถึงเมืองสทิงพระท่านก็ได้ทำความเคารพต่อบรมครูสอง
ท่าน คือ พระอาจารย์จวง และอาจารย์ชินเสนก่อนผู้ใด ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความตระหนักใน
บุญคุณของครูที่ท่านได้เล่าเรียนมาตั้งแต่ยังเยาว์ และหลวงปู่ทวดเองนั้น ก็อยู่ทำวัตรปฏิบัติตามรอย
พระอาจารย์ทั้งสอง และเป็นแบบอย่างอันดียิ่งต่ออนุชนรุ่นหลัง อาทิ การเจริญวิปัสสนาตามพระ
อาจารย์ชินเสน ดังจะเห็นได้จากข้อความที่ว่า

“...หลวงปู่ทวดแกเดินตามรอยพระอาจารย์แล แกชอบนั่งสมาธิ ทำกรรม
ฐานนั้น เหมือนกับอาจารย์ชินเสน อาจารย์แกที่อยู่นครฯ...”

(ตีพร จวนสว่าง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2555)

3 ความกตัญญูต่อพระมหากษัตริย์ หมายถึง บุคคลผู้เป็นประมุขของประเทศ โดยที่
พระมหากษัตริย์นั้น เป็นผู้มียุทธภัณฑ์สกลนิกทรทั้งหลาย อาทิ การป้องกันราชอาณาจักร การทำนุบำรุง
ราษฎร และพระศาสนา ซึ่งสมควรที่บุคคลผู้อาศัยอยู่ใต้ร่มพระบารมีต้องประพฤติดนเป็นพลเมืองดี
เคารพเชื่อฟังในพระมหากษัตริย์ และตอบแทนตามสมควรแก่ความสามารถและโอกาสอันววย ซึ่ง
หลวงปู่ทวดเองท่านก็ได้แสดงความกตัญญูดังกล่าว ด้วยการช่วยเหลือบ้านเมืองทำให้ชนะจากการ
ทำพนันโดยพวกพราหมณ์ ซึ่งจะเห็นได้จากข้อความในตำนานที่ว่า

“...ครั้งนี้อาตมาจะแปลพระธรรมช่วยกู้บ้านกู้เมือง ขอให้ช่วยคลบันคาล
จิตใจให้สว่างแจ้งชัดอุปสรรคที่จะมาขัดขวาง ขอให้แปลพระธรรมคำสั่งสอน
ของพระพุทธเจ้าสำเร็จสมปรารถนาเถิด” จนแก่ปริศนาธรรมได้อย่างไม่ติดขัด
เมื่อแก่ปริศนาธรรมนั้นแล้วเสร็จก็ได้ยินเสียงปีพาทย์ประโคม พร้อมเสียง
ประชาชนโห่ร้องต้อนรับชัยชนะ เสียงนั้นดังสนั่นหวั่นไหวทั่วพระนครศรีอยุธยา
เป็นการฉลองชัยชนะของอยุธยา...”

(นันทวัตร สุโกส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2555)

ซึ่งจากข้อความในข้างต้นนั้นชี้ให้เห็นถึงภาพของการตั้งสัจจะอธิฐานและการตั้งใจ มั่นในการรักษาบ้านเมืองไม่ให้แพ้พ่ายนั้น ที่สะท้อนถึงความกตัญญูของหลวงปู่ทวดที่มีต่อ พระมหากษัตริย์และเป็นการสนองคุณต่อบ้านเมือง จนได้รับสมณศักดิ์ขึ้นเป็น “พระสังฆราชครู ปาจารย์” นอกจากนี้ความรู้ครั้งตอบแทนบ้านเมืองดังกล่าวของหลวงปู่ทวดยังเป็นที่เล่าลือและ ถ่ายทอดเรื่องราวดังกล่าวจากรุ่นสู่รุ่นของชาวบ้านในพื้นที่ชุมพล ด้วยการเล่าขานถึงเรื่องราวการมี ชัยชนะเหนือฝ่ายพราหมณ์ลัทธิที่มากำทำพ่ายนั้นเอาบ้านเมือง ให้ลูกหลานหรือผู้สนใจ ได้รับฟังกันอยู่ เสมอ จนมีการถ่ายทอดต่อกันไปอย่างไม่รู้จบ ดังข้อความที่ว่า

“...ตาเล่าเรื่องการเรียงปริศนาธรรมให้ลูก ให้หลานฟังอยู่ประจำแหละ ที่ เล่านี้ก็เพื่อยกย่องท่านว่าท่านเก่ง ฉลาดสามารถแก้ธรรมที่หมั่นเล็กเท่าใบมะขาม นั้น มาเรียงๆ ต่อกันได้ เล่าให้ลูกหลานมันฟังมั่ง หมั่นจะได้ชื่นชมหลวงปู่ทวด ที่ เป็นบรรพบุรุษคนในท้องถิ่น แล้วเก่าเล่าต่อกันไปเหมือนนิทาน...”

(น้อม นามสมมุติ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2555)

ซึ่งจากข้อความดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงภาพของการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆผ่านตำนาน ที่สอดแทรกคุณธรรมดังข้อต่างๆดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นในรูปแบบของมุขปาฐะท้องถิ่น เพื่อให้คน รุ่นหลังได้ตระหนักถึงคุณธรรมต่างๆของหลวงปู่ทวด ซึ่งจากคุณธรรมดังกล่าวนั้นก็ส่งผลให้ หลวงปู่ทวดยกฐานะขึ้นเป็นปูชนียบุคคลของท้องถิ่น ซึ่งจะปรากฏอยู่บนท่ามกลางมิติของความเป็น ท้องถิ่นภายใต้พันธะผูกพันทางอารมณืที่มีมนุษย์ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่มมีต่อถิ่นที่อยู่ อาศัย ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ประเพณี สัญลักษณ์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมต่างๆ ของตนเอง “หลวงปู่ทวด” จึงเป็นพันธะอย่างหนึ่งที่สอดรับในอารมณืของความเป็นอัตลักษณ์ร่วมกันของ ชุมชน โดยเฉพาะเรื่องของการเป็นปูชนียบุคคลในตำนานของท้องถิ่น ที่ผ่านการเล่าเรื่องราวต่างๆ จากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งนับเป็นการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ชุมชนที่ทำให้ “หลวงปู่ทวด” เชื่อมต่อกันเป็น “ความทรงจำร่วมกันของกลุ่มชาวบ้านที่ฝังลึกอย่างแนบแน่นกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตำบลชุมพล ขณะเดียวกันนั้น ภาพของหลวงปู่ทวดกลับถูกผลิตขึ้นเป็นเรื่องราวของตำนาน ท้องถิ่นที่ยึดโยงสถานที่ต่างๆ ของท้องถิ่นเข้าไว้ด้วยกัน โดยหลวงปู่ทวดได้สะท้อนการเป็นผู้มี บทบาทสำคัญทั้งในเรื่องของการปกครองด้วยระบบของการเป็น “ข้าพระ โยม สงฆ์” ที่เกี่ยวคู่ ฟังพาอาศัยกัน ภายในที่ดินกัลปนา อาทิการลดการเสียดายของข้าพระในที่ดินกัลปนา หรือ พระสงฆ์ต้องพึ่งแรงจากข้าพระในการทำกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น ซึ่งเรื่องราวดังกล่าวสะท้อนออกมา ในรูปแบบของตำนานที่ฝังลึกอยู่ในความคิดของชาวบ้านดังข้อความที่ว่า

“...แกพูดขอกลับไปที่ดิน เพื่อช่วยเหลือชาวบ้าน ไม่ต้องเสียภาษีที่ดินของ
วัดพะโคะไกลไปถึงความเนียงสงขลา...”

(แม่ชีเล็ก แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2555)

“...แกเป็นเจ้าของที่ดินแถบนี้ แรกก่อนแถบนี้เป็นที่ดินวัด คนที่อยู่ก็ต้อง
เป็นข้าพระ ช่วยเหลือวัด...”

(ไชยรัต รักขาว, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2555)

จากข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงเรื่องราวของรูปแบบของการอุปถัมภ์
ระหว่างพระสงฆ์และชาวบ้านในแถบนี้ นอกจากนั้นเรื่องราวตำนานของหลวงปู่ทวดยังได้สะท้อน
ถึงความเป็นผู้มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ เพราะนอกจากจะได้รับการยืนยันจากเอกสาร ตำรา
ต่างๆแล้วนั้น ในมิตินึกคิดของชาวบ้านก็เชื่อว่า หลวงปู่ทวดนั้นเป็นผู้มีตัวตนจริง ซึ่งเห็นได้จาก
เรื่องราวของสถานที่ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวด อีกทั้งยังมีการสร้างรูปหล่อของหลวงปู่ทวดขึ้น
ในพื้นที่เหล่านี้ด้วย เช่น สถานที่เกิด(สำนักสงฆ์คันเลียบ) สถานที่บวช(วัดศิหลวง) ตลอดจนสถานที่
จำพรรษา(วัดพะโคะ) ซึ่งในแต่ละสถานที่นั้น พบว่า จะเต็มไปด้วยสัญลักษณ์ต่างๆที่ตรงกับเรื่องราว
ของตำนาน เช่น สำนักสงฆ์คันเลียบก็จะมีคันเลียบใหญ่ อีกทั้งยังมีโบราณสถานเป็นต้นว่าวัดศิ
หลวง วัดพะโคะ ซึ่งเป็นสถานที่ในตำนานที่มีอยู่จริงในท้องถิ่น ดังข้อความที่ว่า

“...หลวงปู่ทวด แก่เกิดที่คันเลียบ ตอนนี่ก็เป็นสำนักสงฆ์คันเลียบไปแล้ว...”

(จิรวัดน์ ชูช่วง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2555)

“...เบอะสถานที่ในตำนานนั้น มีจริงเพ ของจริงเพ แก่ก็มีตัวตนอยู่จริง...”

(นายนิ่ม นามสมมุติ อายุ 63 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2555)

“...คนเฒ่า คนแก่เขาเล่าต่อกันมา เขาไม่โกหกหรือหลอกเหื่อ คันเลียบก็มี วัด
พะโคะก็มี ของพื้นนี้หมั้นมีมานานแล้ว แรกบรรพบุรุษ...”

(ชะออน ฤทธิ์เดช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2555)

จากข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของชาวบ้านที่ปลูกฝังหรือยึดมั่น
กับสัญลักษณ์ต่างๆที่มีอยู่จริงของชุมชน ซึ่งสัญลักษณ์เหล่านี้ก็กลายมาเป็นส่วนที่ดอกย้ำและ
สนับสนุนถึงการมีตัวตนอยู่จริงของหลวงปู่ทวด โดยเทียบเคียงกับพื้นที่จริงต่างๆของท้องถิ่น

3. หลวงปู่ทวดในฐานะหมอ

ภาพของหลวงปู่ทวด ในลักษณะของการเป็นหมอชาสมุนไพร เริ่มปรากฏเด่นชัดหลังจากที่ท่านมรณภาพไปแล้ว โดยบันทึกอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรโดยนายอนันต์ คณานุรักษ์ ซึ่งลักษณะของการรักษาของหลวงปู่ทวดนั้นมักจะเป็นในรูปแบบของการฝัง หรือภาพนิมิต ตลอดจนการเข้าทรง เพื่อบอกยารักษาโรค สืบเนื่องจากในสมัยก่อนนั้น การสาธารณสุขยังไม่ดีเหมือนปัจจุบัน เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยก็รักษากันตามมีตามเกิด ซึ่งการรักษานั้นจะประกอบไปด้วยการรักษาแบบแผนปัจจุบันบ้าง และแผนโบราณบ้าง ดังข้อความที่ว่า

“...ป่วยเป็นโรคหอบหืดมาช้านาน รักษาด้วยยาแผนใหม่และแผนโบราณมามาก จึงเชิญหลวงปู่ทวดมาประทับทรงและบอกยาสมุนไพร พร้อมด้วยคาถาปลุกเสก...”

(นายสุนทร ะวิเกตุ(2504)อนันต์ คณานุรักษ์ ผู้บันทึก)

“...เป็นโรคหอบหืดมาช้านาน รักษาไม่หาย ให้นางนุ้ยประทับทรงหลวงปู่ทวด แล้วปลุกเสกยาให้...”

(จ่านายสิบวีระ กองบังคับการตำรวจภูธรภาค 9 จังหวัดสงขลา (2500)

อนันต์ คณานุรักษ์ ผู้บันทึก)

จากการบันทึกของนายอนันต์ คณานุรักษ์นั้น พบว่า ยาสมุนไพรของหลวงปู่ทวดนั้น จะประกอบไปด้วยตัวยา ดังนี้ 1.ต้นเข้ตมอญเหยี้ยทั้ง 5 2.รากไม้เท้าชายหม่อม 3.รากเค็ดเคล้า 4. รากเขียดเขา 5.รากปรางหวาน 6.รากพุดซ้อน 7.รากพุดชนิดไม่ซ้อน 8.รากชมภูยาหมู (รากต้นฝรั่ง) 9.รากสาวหยุด หากผู้ใดจะทดลองยานี้ต้มแก้หืดหอบ ก็ให้ระลึกถึงหลวงปู่ทวดฯ เจ้าของยา โดยมีรูปเขียนอาราธนาให้ท่านปลุกเสกและขอความประสิทธิ์จากท่าน เวลาจะดื่มยาทุกครั้ง

และจากข้อความดังกล่าวในข้างต้นนั้น จะสังเกตเห็นว่า นอกจากจะประกอบด้วยสมุนไพรแล้ว ประเด็นที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันในการประกอบการรักษา นั้น คือ เรื่องของการปลุกเสกที่ทุกข้อความที่มีการบันทึกจะต้องอ้างถึงการปลุกเสกไว้ตอนท้าย ซึ่งเป็นการรักษาแบบการผสมผสาน คือ สมุนไพรนั้นมีสรรพคุณรักษาทางด้านร่างกาย ส่วนคาถาต่าง ๆ นั้น อาจส่งผลต่อความเข้มแข็งหรือความศักดิ์สิทธิ์ของยา ซึ่งอาจทำให้ผู้ที่ถูกรักษา นั้นเข้าใจว่ายาที่ตนดื่ม หรือทานนั้น มีความศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจรักษาตนได้ ซึ่งหากวิเคราะห์ให้ดีแล้วมักจะพบว่า การเสกคาถาต่าง ๆ ลงไปใน

ยานั้น ก็เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นของผู้ที่ถูกรักษา อีกทั้งยังเป็นในเรื่องของกำลังใจ หรือส่งผลโดยตรงต่อสภาวะจิตใจของผู้ถูกรักษาเองด้วย

นอกจากนี้ภาพของการเป็น “หมอชา” ดังกล่าวยังปรากฏไปในเรื่องของการรักษาด้วยอิทธิฤทธิ์ เป็นต้นว่า การรักษาผู้ที่มีอาการกำเริบปลาติดคอ ด้วยการนำพระเครื่องของหลวงปู่ทวดมาแช่ลงในน้ำแล้วทำการบนบานต่อท่าน เพื่อเป็นน้ำมนต์ แล้วจึงรับประทานจนอาการกำเริบปลาหรืออะไรก็ตามที่ติดคออยู่นั้นหายเป็นปลิดทิ้ง ดังข้อความที่ว่า

“...มีชายคนหนึ่ง ไปวิดน้ำ เพื่อจับปลาน้ำจืด เมื่อเขาจับปลาหมอมาได้หนึ่งตัว จึงใช้ปากคาบไว้ เพื่อจะจับปลาตัวอื่นๆต่อไป แต่ปลาตัวนั้นเกิดหลุดเข้าไปในปากและติดคออยู่เป็นเวลาหลายวัน โดยไม่สามารถเอาออกได้จนกระทั่งได้นำน้ำมนต์จากพระเครื่องหลวงปู่ทวด ปลาที่ติดอยู่นั้นจึงหลุดออก...”

(ท่านพระครูวิสัยโสภณ(2504)อนันต์ คณาธุรัรักษ์ ผู้บันทึก)

“...เด็กชายตี อายุได้ 7 ขวบ ได้รับประทานอาหารเช้าบังเอิญกระดูกไก่ติดคอ หุบปากไม่ได้กลืนน้ำลายไม่ได้ จึงไปหาหมอแต่หมอไม่สามารถช่วยได้ เพราะกระดูกไก่อยู่ลึกเกินไป จนได้นำน้ำมนต์หลวงปู่ทวด ลูกชายจึงสามารถหุบปากและกลืนน้ำลายได้ตามปกติ...”

(นายสงวน รัตนะอุดม(2503)อนันต์ คณาธุรัรักษ์ ผู้บันทึก)

จากข้อความดังกล่าวภาพเป็นภาพของการใช้อิทธิฤทธิ์ของหลวงปู่ทวดมาช่วยในการรักษา ซึ่งวิธีการเชื่อมโยงอิทธิฤทธิ์ดังกล่าว มักมีการทำเป็นน้ำมนต์เพื่อเป็นสื่อกลางในการรักษา ตลอดจนเป็นการง่ายที่จะดื่มสำหรับผู้ที่มีอาการกำเริบปลาหรือสิ่งต่างๆติดคอ แต่สิ่งสำคัญสำหรับพิธีกรรมดังกล่าวก็คือ ความศรัทธาที่ต่อองค์เคารพนับถือท่านด้วยใจจริง แล้วทำการเอ่ยปากหรืออธิษฐานเพื่อรักษา อาการดังกล่าวจึงจะรักษาได้ผล

4. หลวงปู่ทวดในฐานะผู้ช่วยหาสิ่งสูญหาย

ภาพของความศรัทธาต่อหลวงปู่ทวดยังปรากฏในลักษณะของการหาสิ่งของที่สูญหาย หรือจำไม่ได้ว่าตนนั้นได้วางสิ่งของเหล่านั้นไว้ที่ใด ซึ่งลักษณะของการหาสิ่งของที่สูญหายของชาวบ้านก็มักจะเริ่มต้นด้วยการเดินไปที่รูปปั้นหรือรูปหล่อหลวงปู่ทวด ตลอดจนพระเครื่องหลวงปู่ทวดต่างๆ แล้วบอกกล่าวท่านถึงลักษณะสิ่งของที่หายแล้วบนบานให้หาสิ่งของนั้นๆเอง

เมื่อเจอก็สิ่งของที่สูญหายดังกล่าวก็มักจะมีการเก็บ ด้วยการนำขนมโค ไข่ต้ม ดอกไม้ต่างๆ ตามแต่ที่ตนจะบนไว้ แต่ที่ได้รับความนิยมในการเก็บมากที่สุดเห็นจะเป็นขนมโค ซึ่งชาวบ้านบริเวณวัดพะโคะนั้น เชื่อกันว่าหลวงปู่ทวดท่านชอบฉันท์หรือรับประทานขนมโคเป็นพิเศษ หรือคนที่มักบนบานศาลกล่าวว่าจะเก็บด้วยขนมโคก็มักจะได้สมความปรารถนา ดังข้อความที่ว่า

“...ยายเห็นคนที่มาเก็บส่วนใหญ่จะเอาขนมโคมาถวาย มีอย่างอื่นบ้างแต่น้อย...”

(ชะออน ฤทธิ์เดช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2555)

“...หลวงปู่ทวดท่านชอบกินขนมโคคนที่บนแก่ขนมโคส่วนใหญ่เขาจะ...”

(ตีพร จวนสว่าง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2555)

นอกจากนี้แล้วภาพของการเก็บหลวงปู่ทวด ที่นอกเหนือจากการถวายสิ่งของต่างๆ ให้เป็นเครื่องเช่นสังเวศ หรือของกินดังกล่าวไปแล้วนั้น ยังมีการเก็บด้วยการจุดประทัดเป็นการเก็บต่อหลวงปู่ทวดอีกด้วย แต่ผู้ที่จุดประทัดเก็บดังกล่าวมักจะเป็นกลุ่มคนไทย เชื้อสายจีน หรือชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ ดังข้อความที่ว่า

“..คนที่มาจุดประทัดส่วนใหญ่เป็น โหม่มาเล สิงคโปร์ ถึงโหม่ลูกจีนไหญ่เพ โหม่นี้ชอบจุดประทัดถวาย...”

(แม่ชีเล็ก แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2555)

ซึ่งกลุ่มชาวจีนดังกล่าว มีความเชื่อที่ว่า การจุดประทัดนอกจากจะเป็นการสรรเสริญต่อหลวงปู่ทวดแล้วนั้น ยังสร้างความเป็นสิริมงคลให้กับตนเองและครอบครัว รวมทั้งเป็นการขับไล่สิ่งชั่วร้ายต่างๆ ให้ออกไปได้ ดังนั้นกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนหรือกลุ่มคนในประเทศดังกล่าวจึงมักจะมีการบนบานศาลกล่าวด้วยการจุดประทัดอย่างเดียว หรือบางครั้งก็ถวายขนมโค และลูกประทัดควบคู่กัน

บทที่ 7

การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่ทางสังคม

พื้นที่ของสังคมหรือพื้นที่ชนิดพิเศษนี้ เป็นพื้นที่ที่เชื่อมโยง สะท้อน หรืออยู่ในระหว่างพื้นที่จริงและพื้นที่ทางความคิด ที่หมายถึงเป็นพื้นที่ที่รวมเอาพื้นที่กายภาพและพื้นที่ทางความคิดเข้ามาไว้ด้วยกัน ณ อาณาบริเวณเดียวกันหรือจุดๆเดียวกัน ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นไปในชุดรูปแบบของพื้นที่พิธีกรรมที่มีการใช้พื้นที่กายภาพ เช่น สถานที่หรือแม่กระทั่งเรือนร่าง เป็นตัวรองรับพื้นที่อุดมคติในลักษณะของความเชื่อ เจกเช่นเดียวกับวัดพะโคะที่จากการวิจัยพบว่า พื้นที่รูปแบบพิเศษนี้มีการผนวกรวมเอาหลวงปู่ทวดและความศรัทธาเข้ามาไว้ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของวัดพะโคะในลักษณะของพื้นที่แห่งความเชื่อและพิธีกรรม โดยมีประเด็นการนำเสนอ ดังนี้

1. พิธีกรรมการสงฆ์หลวงปู่ทวด

ประเพณี พิธีกรรมสงฆ์หลวงปู่ทวดจัดขึ้นที่วัดพะโคะเพียงแห่งเดียวเท่านั้น โดยจัดเป็นประจำทุกปีเริ่มตั้งแต่วันที่ 2 เมษายน ถึง 30 เมษายน โดยจะจัดปีละ 1 ครั้ง ครั้งละ 1 เดือน โดยมีประชาชนในบริเวณหมู่ที่ 5,6 รวมไปถึงผู้ศรัทธาในองค์หลวงปู่ทวดเข้าร่วมพิธีจำนวนมาก โดยภายในวันงานนั้นจัดให้มีการแห่รูปหล่อของหลวงปู่ทวดขนาดหน้าตักยี่สิบนิ้วจากศาลาการเปรียญไปประดิษฐาน ณ มณฑลพิธีที่จัดเป็นชุ้มขนาดใหญ่ เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามาสักการะและสงฆ์ ซึ่งขั้นตอนของการแห่รูปหล่อนี้ก็จะใช้แรงงานของคนในการยก จะเริ่มจากการนำสายสิญจน์มาพันรูปหล่อที่จะทำการสงฆ์ (โดยมากจะเป็นรูปหล่อของหลวงปู่ทวดปางนั่งสมาธิ) แล้วลากสายสิญจน์ดังกล่าวให้ยาว เพื่อเป็นสายเชือกให้ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมช่วยกันจับ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงและเด็กช่วยกันจับไว้ เสมือนหนึ่งว่าตนได้มีส่วนร่วมในการแห่หลวงปู่ทวดด้วย จากนั้นให้ชาวบ้านที่มาร่วมพิธี โดยเฉพาะชายฉกรรจ์ที่แข็งแรง ราวๆ 5-6 คนก็จะเป็นผู้ยกรูปหล่อขนาดใหญ่ของหลวงปู่ทวด แล้วชาวบ้านที่มาร่วมพิธีกรรมทั้งหมดก็จะตะโกนโห่ร้อง เพื่อรับฤกษ์มงคลในการยกรูปหล่อว่า “ชัยโย” สามครั้ง แล้วจึงช่วยกันนำรูปหล่อออกไปประดิษฐานที่ลานกลางแจ้งด้านนอกวิหาร ดังข้อความที่ว่า

“...เวลาขกรูปองค์ท่านสร้งน้ำก็ให้ทุกคนจับสายลัญจณ์ แล้วยกนำไปไว้ด้านนอก...”

(นันทวัตร สุกใส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2555)

ซึ่งในขณะที่ยกนั้น บางครั้งพระสงฆ์จะทำพิธีสวดชยันโตควบคู่ไปด้วย เพื่อความเป็นสิริมงคล เมื่อประดิษฐานเสร็จเรียบร้อยภายในมณฑปที่เตรียมไว้ก็จะเริ่มสร้งน้ำหลวงปู่ทวด โดยการให้พระครูบุญญาพิศาลเจ้าอาวาสวัดพะโคะเป็นผู้สร้งน้ำคนแรก จากนั้นก็ตามด้วยพระชั้นลำดับต่างๆ ถัดมาก็จะเป็นกลุ่มชาวบ้านที่สร้งน้ำพระดั่งภาพที่ 12

ภาพที่ 12 รูปหลวงปู่ทวดในพิธีกรรมสร้งน้ำ

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย 15 เมษายน 2556

โดยวัสดุอุปกรณ์ในการสร้งน้ำหลวงปู่ทวดที่ต้องเตรียมก็คือ ดอกไม้หรือ พวงมาลัย จำนวน 1 ช่อ ทองคำเปลว และเครื่องหอมต่างๆ อาทิ แป้งรำ น้ำหอม น้ำอบไทย ชันน้ำ เป็นต้น ซึ่งในขั้นแรกนั้น จะต้องตักน้ำที่ทางวัดเตรียมไว้ข้างรูปหล่อหลวงปู่ทวด(ในโถง) มารดหรือราดตัวหลวงปู่ทวด จากนั้นให้พรมเครื่องหอมต่างๆที่เตรียมมา ซึ่งในการพรมเครื่องหอมดังกล่าว บ้างก็พรมที่ส่วนใบหน้าหลวงปู่ทวด บ้างก็พรมที่ส่วนลำตัว บ้างก็พรมส่วนเท้า และมีือตามแต่ศรัทธา เมื่อพรมเครื่องหอมเสร็จ ก็จะนำดอกไม้ที่เตรียมไว้มาวางไว้ที่ตักหรือพานของทางวัด เพื่อเป็นการบูชาหลวงปู่ทวด บ้างก็นำดอกไม้ที่เตรียมมาเด็ดกลีบออกหรือน้ำเครื่องหอมต่างๆ โรยใส่น้ำเพื่อนำมาสร้งน้ำหรือบูชาหลวงปู่ทวดด้วยก็ได้

“...ยายเอน้ำอบ ดอกไม้มาบูชาท่าน หลายคนเขาก็พามา ท่านจะได้หอมๆ...”

(คลื่น ปุโยชะกะ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

นอกจากนี้พิธีกรรมดังกล่าวยังสะท้อนความเชื่อความศรัทธาต่อองค์หลวงปู่ทวดอย่างเหนียวแน่น ด้วยภาพที่ผู้เข้าร่วมพิธีนำน้ำเปล่าที่มาสรงน้ำหลวงปู่ทวด รดผ่านองค์ท่านแล้วใช้ภาชนะหรือใช้มือรองรับน้ำดังกล่าวมาปะพรมที่ศีรษะหรือนำไปทำเป็นน้ำมนต์ที่บ้าน เพราะเชื่อกันว่าน้ำที่ไหลรดตัวองค์รูปหล่อหลวงปู่ทวดดังกล่าวนี้มีความศักดิ์สิทธิ์ โดยไม่ต้องทำพิธีปลุกเสกแต่อย่างใด

“...ฉันมาร่วมทุกปีแหละ มารดน้ำแล้วเอาน้ำที่รดนั้น เก็บใส่ขวดไปเป็นน้ำมนต์ตั้งที่บ้าน ได้นุญกัน...”

(ถัน จันทร์ทิพรส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

จากคำสัมภาษณ์ดังกล่าวข้างต้นนั้น ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ขององค์หลวงปู่ทวดด้วยการนำน้ำที่รดไหลผ่านองค์ท่านไปเก็บไว้เป็นน้ำมนต์ ซึ่งแตกต่างกับการทำน้ำมนต์ทั่วไปที่ต้องผ่านพิธีกรรมปลุกเสกก่อนจึงจะถือว่าเป็นน้ำมนต์ อีกทั้งยังสะท้อนในเรื่องของการสรงน้ำแล้วได้บุญ ซึ่งทั้งในเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์จากน้ำมนต์และเรื่องของบุญนั้นเป็นพื้นที่อุดมคติที่กระทำผ่านรูปหล่อของหลวงปู่ทวดที่เป็นพื้นที่กายภาพทั้งสิ้น แต่พื้นที่ที่เชื่อมประสานทั้งสองพื้นที่ได้อย่างลงตัว คือในเรื่องของพิธีกรรมที่มาร้อยรัดพื้นที่อื่นๆ เข้าด้วยกันอย่างแนบแน่น

ในขณะที่เดียวกันก็สังเกตเห็นว่า พิธีกรรมนี้นอกจากหลวงปู่ทวดแล้วยังมีเรื่องของอัตลักษณ์ของความศรัทธาในลักษณะของการน้อมนำหลวงปู่ทวดมาเป็นเอกของศูนย์รวมจิตใจ รวมไปถึงยังมีอัตลักษณ์ในความเป็นพื้นที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เนื่องจากพิธีกรรมนี้ถูกจัดขึ้นที่วัดพะโคะ ซึ่งยังเป็นการตอกย้ำให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างชาวบ้าน หลวงปู่ทวด และพื้นที่วัดพะโคะ ด้วยการสร้างอัตลักษณ์พื้นที่พิเศษของพิธีกรรมในแบบฉบับของวัดพะโคะ เช่น ใช้พื้นที่ของวัด มีการบวงสรวงเทวดาและหลวงปู่ทวด นำรูปหล่อหลวงปู่ทวดที่เป็นลักษณะเฉพาะของวัดมาให้สรงน้ำ รวมทั้งประกอบไปด้วยคนในพื้นที่หมู่ 5,6 เป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งบุคคลเหล่านี้ถูกเรียนรู้ตำนานหลวงปู่ทวดจากความเกี่ยวพันของพื้นที่ต่างๆ ในชุมชนที่ไม่ค่อยจะแตกต่างกันมากนัก รวมทั้งบุคคลเหล่านี้ยังมีความศรัทธาต่อหลวงปู่ทวดของวัดพะโคะอย่างแนบแน่นอยู่ในวิถีของชีวิตที่ต้องมาร่วมพิธีกรรมเช่นนี้ในทุกๆ ปี ชนิดที่ว่าขาดไม่ได้ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“...แม่ชียู่ตรงนี้ ก็มาสรองน้ำพ่อบานที่วัดนี้ทุกปี ทำแล้วสบายใจเป็นสิริมงคลถ้าปีไหนไม่ได้ทำรู้สึกขาดอะไรไปบางอย่าง...”

(แม่ชีเล็ก แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

“...มาทำกันทุกปีลูกเหื้อ ยายมากับลูกชายทุกปีไม่เคยขาด นับถือท่านเลยต้องมาทุกปี ทำพินนี้มานานแล้ว...”

(ชะออน ฤทธิเดช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

จากข้อความดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงการเข้าร่วมในพิธีกรรมดังกล่าวเป็นประจำทุกปี เสมือนกับว่าพิธีกรรมดังกล่าวกลายเป็นกิจวัตรในรอบปีสำหรับผู้ศรัทธาจำต้องเข้าร่วมในพิธีกรรมดังกล่าว หากไม่เข้าร่วมก็จะเกิดความรู้สึกไม่สบายกาย ไม่สบายใจหรือเกิดความผิดปกติไปจากวิถีปกติของตน

นอกจากนี้พิธีกรรมดังกล่าวยังสื่อถึงระบบสัญลักษณ์ต่างๆ กล่าวคือ พิธีกรรมการสรองน้ำหลวงปู่ ทวด เป็นพิธีกรรมที่ถูกสร้างขึ้นเสมือนประหนึ่งว่าการหลวงปู่ทวดท่านยังมีชีวิตอยู่ จึงต้องทำการอาบน้ำหรือที่เรียกว่าสรองน้ำให้ ดังข้อความที่ว่า

“...ที่เราสรองน้ำให้ท่านก็เหมือนกับการทำความสะอาดองค์ท่าน อาบน้ำอาบทำให้...”

(แม่ชีเจียม แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

นอกจากนี้ยังต้องมีการประแป้งหอม ทองคำเปลว รวมไปถึงทำการสักการะหลวงปู่ทวดด้วยดอกไม้ เทียน เครื่องหอมต่างๆ ซึ่งการสักการะบูชาดังกล่าวก็มักจะกระทำเสมือนกับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ เช่น การนิยมนะพรมน้ำหอมที่บริเวณใบหน้า เหมือนการทาแป้งนั่นเอง นอกจากนี้เครื่องอุปกรณ์ที่นำมาบูชาหลวงปู่ทวดก็มีความหมายสัญลักษณ์อันเป็นมลลด้วย ดังตารางที่ 2

รูปสัญลักษณ์	ความหมายสัญลักษณ์
ดอกมะลิ	ความร่มเย็นเป็นสุข
ดอกบัวหลวง	ความสุข, ความสำเร็จ
ดอกกุหลาบแดง	ความรักที่สดชื่น
ดอกกล้วยไม้	ทำอะไรราบรื่น
ดอกดาวเรือง	พบแต่ความรุ่งเรือง
เครื่องหอม(แป้งร่ำ น้ำอบ ฯลฯ)	ชื่อเสียงฟุ้งกระจายไปไกล
ทองคำเปลว	มีผิวพรรณเปล่งปลั่ง เหลืองอร่ามดั่งทอง
น้ำเปล่า	ความสะอาดบริสุทธิ์ของจิตและร่างกาย/การชำระล้างของไม่ดีให้ออกไป

ตารางที่ 2 ตารางเปรียบเทียบรูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์ในพิธีกรรมสงฆ์น้ำหลวงปู่ทวด

ซึ่งจากตารางดังกล่าวข้างต้นนั้น เราจะเห็น ได้ถึงชุดของความหมายที่มีการนิยามหรือให้ความหมาย เพื่อความเป็นสิริมงคล รวมทั้งแสดงถึงความเชื่อในความหมายดังกล่าวว่าถ้าให้สิ่งใดไว้กับหลวงปู่ทวด เราก็จะได้สิ่งนั้นตอบแทน ซึ่งรูปสัญลักษณ์ทั้งหมดที่นำมาถวายเป็นอามิสบูชาแก่หลวงปู่ทวดล้วนแล้วแต่มีรหัสหมายที่ผู้มอบให้คาดหวังว่าตนจะได้ชุดรหัสหมายที่วางไว้นั้นตอบแทน แต่โดยภาพรวมของชุดสัญลักษณ์ในสิ่งของที่นำมาถวายก็มักจะเป็นไปในแนวทางที่เป็นสิริมงคลกับตนเองและครอบครัวเป็นส่วนใหญ่

2. พิธีกรรมการทอดผ้าป่าหลวงปู่ทวด

พิธีกรรมทอดผ้าป่าหลวงปู่ทวด เกิดขึ้นครั้งแรกในพ.ศ.2496 โดยจะกำหนดให้ตรงกับปลายเดือนธันวาคมหรือต้นมกราคม โดยจะทำพิธีกรรมในช่วงข้างแรมของเดือนนี้ ซึ่งในงานจะมีมหรสพอย่างหลากหลาย พื้นที่ของวัดได้เต็มไปด้วยพุทธศาสนิกชนที่ศรัทธาหลวงปู่ทวดมาร่วมงานกันอย่างเนืองแน่นดังภาพที่ 13

ภาพที่ 13 กิจกรรมการทอดผ้าป่าหลวงปู่ทวด

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลชุมพล.2556.ภาพกิจกรรม[ออนไลน์] สืบค้นเมื่อ 24 กันยายน 2556

โดยปีนี้มีการกำหนดจัดพิธีกรรมดังกล่าวขึ้นโดยมีกำหนดการ ในวันพุธที่ 30 มกราคม 2556 (แรม 4 ค่ำ เดือนยี่) พิธีสมโภชผ้าป่า ตั้งแต่เวลา 19.00 น. เป็นต้นไป และในวันพฤหัสบดีที่ 31 มกราคม 2556 (แรม 5 ค่ำ เดือนยี่) ตั้งแต่เวลา 07.30 - 11.00 น. พิธีห่มผ้าพระสุวรรณมาลิกเจดีย์ศรีรัตนมหาธาตุ โดยมีขบวนแห่ผ้าห่มพระสุวรรณมาลิกเจดีย์วัดพะโคะ และในช่วงบ่ายเวลา 13.00 น.พิธีทอดผ้าป่าแสดงพระธรรมเทศนา 1 กัณฑ์ ขึ้นตอนของประเพณีพิธีกรรมดังกล่าวจะเริ่มด้วย

1.การจองผ้าป่า

สำหรับการจองผ้าป่าวัดพะโคะนั้น ให้ผู้เป็นเจ้าของภาพไปแจ้งความประสงค์แก่เจ้าอาวาส ที่ต้องการจะนำผ้าป่ามาทอด เรียกว่า เป็นการจองผ้าป่า เมื่อกำหนดเวลาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็ทำการตั้งองค์ผ้าป่า ซึ่งสิ่งสำคัญที่จะต้องมียกคือ ผ้า กิ่งไม้สำหรับพาดผ้า และให้อุทิศถวายไม่เจาะจงพระรูปใดรูปหนึ่ง

2.การตั้งองค์ผ้าป่า

เจ้าภาพองค์ผ้าป่าจะจัดหาผ้าสำหรับพระภิกษุมาผืนหนึ่ง อาจเป็นสบง จีวร สังฆาฏิ หรือทั้ง 3 อย่าง แล้วแต่ศรัทธา เพราะไม่มีข้อกำหนด นำกิ่งไม้หนึ่งกิ่งไปปักไว้ในลักษณะขนาดพอสมควร เช่น โองั กระดัง เป็นต้น เพื่อให้กิ่งไม้ยู่คงที่ไม่เอนไปเอนมา โดยจะใช้เป็นที่พาดผ้าป่า และใช้สำหรับนำสิ่งของเครื่องใช้ที่จะถวายพระ เช่น สบู่ ยาสีฟัน ผ้าเช็ดตัว ผ้าอาบน้ำฝน สมุด ดินสอ อาหารแห้ง ฯลฯ ใส่ในภาชนะนั้น สำหรับเงินหรือปัจจัยปกตินิยมเสียบไว้กับต้นกิ่งในกองผ้าปานั้น

3. ขั้นตอนทอดผ้าป่า

การทอดผ้าป่า เมื่อถึงวัดที่จะทอดแล้ว ก็จัดสถานที่ตั้งองค์ผ้าป่าและเครื่องบริวาร เช่น จัดตั้งไว้ข้างพระอุโบสถ เพื่อจะได้บูชาพระพุทธเจ้าด้วย เมื่อจัดตั้งโดยนำผ้าป่าไปวางต่อหน้า ภิกษุสงฆ์เรียบร้อยแล้ว ถ้าหากไม่มีพระภิกษุมารักษผ้าบังสุกุลในขณะนั้น ก็ไม่ต้องกล่าวคำถวาย แต่ ถ้ามีพระสงฆ์รูปหนึ่งผู้ได้รับฉันทานุมัติจากหมู่สงฆ์ ลุกขึ้นเดินถือตาลปัตรมารักษผ้าบังสุกุลที่องค์ผ้าป่า เจ้าภาพและผู้ร่วมทอดผ้าป่าด้วยกัน ก็กล่าวคำถวายผ้าป่าพร้อมๆ กัน

4. วันงานทอดผ้าป่า

ในสมัยก่อนวัดพะ โคะไม่ได้มีการจองผ้าป่า เพียงนำผ้าป่าไปถวายวัดแล้วบอกกล่าวพระสงฆ์ให้รับรู้ก็พอแต่ในปัจจุบัน การทอดผ้าป่าของวัดพะ โคะนับว่าเป็นงานค่อนข้างใหญ่ ต้องมีการจองผ้าป่าเพื่อแจ้งให้ทางวัด ทราบหมายกำหนดการ จะได้จัดเตรียมการต้อนรับ เมื่อถึงกำหนดก็จะมีกรรมการแห่งองค์ผ้าป่ามาด้วยขบวนกลองยาวหรือแตรวงแห่งองค์ผ้าป่า รวมทั้งมีการจัดงานวัด หรือมหรสพอย่างใหญ่โต เป็นที่ครึกครื้นและสนุกสนาน ซึ่งผู้ที่มาร่วมงานส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนในแถบพื้นที่สทิงพระ หรือคนในชุมชนเป็นสำคัญ

3. พิธีกรรมไหว้รูปหล่อหลวงปู่ทวด

สาระสำคัญของคนที่มาวัดพะ โคะเกือบทุกคนจะต้องนมัสการรูปหล่อของหลวงปู่ทวด โดยมีอุปกรณ์ต่างๆอันเป็นการแสดงความเคารพ นอบน้อม อาทิ รูป เทียน ดอกไม้ ทองคำเปลว และน้ำมันก๊าด สิ่งเหล่านี้เป็นการทำให้อัตลักษณ์ของวัดพะ โคะกลับโดดเด่นขึ้น เนื่องจากการผลิตและกระทำซ้ำกับพื้นที่เดิมเพื่อเป็นการเน้นถึงความสำคัญของหลวงปู่ทวด ซึ่งยังมีปริมาณเครื่องสักการะมากเท่าใด ก็ยังเป็นการที่คนได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งนั้นมากยิ่งขึ้น และจะเกิดความศรัทธาแก่ผู้พบเห็นมากขึ้นตามไปด้วย เนื่องจากโดยทั่วไปถ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ถ้ายังมีความสำคัญ มีความศักดิ์สิทธิ์หรือมีอิทธิฤทธิ์มากก็มักจะเห็นเครื่องสักการะ บวงสรวง เช่น ตุ๊กตารูปม้าหรือช้าง ดอกไม้ และเครื่องแก้บนต่างๆ วางประดับอยู่หน้าศาลหรือหน้าเทวรูปเป็นจำนวนมาก ซึ่งหากจะนำภาพเหล่านี้มาอธิบายถึงความสำคัญของตำแหน่ง แห่งที่ของการวางเครื่องสักการะต่อรูปหล่อหลวงปู่ทวด ก็สามารถวิเคราะห์ได้ว่าสิ่งใดสำคัญในวัดพะ โคะ อีกกรณีหนึ่งที่ผู้วิจัยสังเกตเพิ่มเติม คือ แรกเริ่มเดิมทีนั้นวัดในฐานะโลกทัศน์ของศาสนาพุทธนั้นมักจะประดิษฐานรูปหล่อของพระพุทธเจ้าที่เป็นศาสดาเอกเป็นสำคัญ และรูปของพระพุทธเจ้านี้ย่อมอยู่เหนือพระสงฆ์ทั่วไป ดังภาษาบาลีที่ว่า สัตถา เทวมนุषยฺสานัง อันหมายถึงทรงเป็นอาจารย์ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ในที่นี้ก็อาจหมายความรวมถึงพระสงฆ์ด้วยใน

ฐานะที่เป็นมนุษย์ ฉะนั้นแล้วในฐานะของชาวพุทธก็ย่อมต้องให้ความสำคัญหรือต้องแสดงความนอบน้อมกับรูปพระพุทธรูป เป็นอย่างมากทั้งในฐานะของครูและศาสดา แต่ในพื้นที่วัดพะโคะนั้นมีลักษณะที่ตรงข้ามกัน เนื่องจากรูปหล่อของพระพุทธรูปเจ้าถูกทำให้ลดความสำคัญลง ดังจะเห็นได้จากการนำเครื่องสักการะของผู้มาเยี่ยมชมพื้นที่วัดพะโคะ ซึ่งไปสักการะพระพุทธรูปเจ้า นั้นมีน้อยเมื่อเทียบกับรูปหล่อของหลวงปู่ทวด ดังภาพที่ 14

ภาพที่ 14 เครื่องสักการะระหว่างรูปหล่อพระพุทธรูปเจ้าและรูปหล่อหลวงปู่ทวดที่แตกต่างกัน
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 25 พฤศจิกายน 2555

จากรูปดังกล่าวจะเห็นได้ถึงการประดิษฐ์สร้างรูปหล่อของหลวงปู่ทวดให้กลายเป็นอัตลักษณ์ของวัดที่ทำให้ชาวบ้านหรือผู้มาท่องเที่ยว เกิดแนวความคิดให้ความสำคัญต่อองค์หลวงปู่ทวดมาก และเมื่อมาถึงวัดพะโคะก็ต้องนึกถึงหลวงปู่ทวด หรือเมื่อมาวัดพะโคะก็ต้องนึกถึงเครื่องใช้ต่างๆของท่าน อาทิ ลูกแก้ว ไม้เท้า เป็นต้นดังข้อความที่ว่า

“...มาวัดพะโคะก็ต้องมาสักการะหลวงปู่ทวด เพราะเป็นวัดของท่าน ท่านอยู่ที่นี่ และเมื่อเอ่ยถึงวัดพะโคะ ต้องนึกถึงลูกแก้วของหลวงปู่ทวด มีที่วัดพะโคะที่เดียว วัดข้างไหนไม่มี...”

(พระครูบุญญาพิศาล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

“...ที่วัดพะโคะ มาที่โบสถ์ก่อนมาสักการะหลวงปู่ทวดแล้วค่อยเดินไปที่อื่นต่อ หลวงปู่ทวดของที่นี่ศักดิ์สิทธิ์ท่านสำคัญมาก แต่ว่าของคนเขื่อนะ เลยต้องมาไหว้ก่อน...”

(วัชรพงษ์ ยิวเจริญวงศ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

จากข้อความข้างต้นสะท้อนได้อย่างชัดเจนว่าหลวงปู่ทวดได้กลายมาเป็นอัตลักษณ์ของวัดพะโคะ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เมื่อก้าวถึงวัดพะโคะแล้วผู้คนก็จะนึกถึงแต่หลวงปู่ทวดเป็นสำคัญ ถึงแม้รูปหล่อของพระพุทธเจ้าจะถูกทำให้เข้าถึงง่าย เพราะตั้งอยู่บริเวณบันไดหน้าวัดทางขึ้นไปยังวัดพะโคะสักปานใดก็ไม่สามารถที่จะกลายมาเป็นอัตลักษณ์ได้เทียบเท่ากับหลวงปู่ทวด ที่มีพื้นที่อยู่ในส่วนลึกเข้าไปยังเขตพื้นที่วัดชั้นใน เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในบริเวณเดียวกับที่ตั้งพระอุโบสถและสถานที่สำคัญต่างๆ

พิธีกรรมและความเชื่อนั้น จัดว่าเป็นวัฒนธรรมทางนามธรรมที่มีผลต่อการสร้างวัฒนธรรมทางรูปธรรม การทำความเข้าใจศาสนาเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยเฉพาะพิธีกรรมและความเชื่อในแนวทางพระพุทธศาสนา ที่มีความยึดหยุ่นสูงและมีได้มีการบังคับให้เลิกเชื่อลัทธิอื่น ๆ จึงทำให้รูปแบบของพุทธศาสนาที่ยึดถือปฏิบัติกันในสังคมไทยส่วนใหญ่มีลักษณะของความเชื่อเกี่ยวกับผีและไสยศาสตร์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ การบนบานศาลกล่าวต่อหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ ตลอดจนพิธีกรรมและความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ผสมผสานอยู่ไม่น้อย อย่างเช่น การนับถือในตลอดจนการที่พระสงฆ์บางรูปทำพิธีรดน้ำมนต์ เป็นต้น รวมทั้งการเอ่ยชื่อพระสงฆ์องค์สำคัญโดยใช้คำนำหน้าว่า “หลวงปู่ทวด” นั้น ก็สะท้อนให้เห็นถึงการดึงเอาพระรูปดังกล่าว ให้มาสัมพันธ์ใกล้ชิดกับมนุษย์เพื่อความอบอุ่นใจ มั่นคงทางใจยิ่งขึ้น เปรียบเสมือนกับการนับญาติ หรือนับถือเสมือนผู้หลักผู้ใหญ่ของตน ดังข้อความที่ว่า

“...ที่ใช้ชื่อหลวงปู่ทวดนั้น เพราะได้ง่ายต่อการเรียก อีกอย่างก็เป็นบรรพบุรุษเราด้วย...”

(นาริรัตน์ ราชจันทร์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

จากข้อความดังกล่าว นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงการใช้ชื่อที่ง่ายต่อการจดจำเรียกขาน ตลอดจนการเปรียบประหนึ่งหลวงปู่ทวดเป็นบรรพบุรุษของตนแล้ว ทั้งนี้อาจรวมไปถึงการจัดของเช่น ไห้ว ที่เหมือนผสานเอาความเชื่อทางไสยศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งในพิธีกรรมการสักการะต่อองค์หลวงปู่ทวดนั้น ผู้ที่นำมาถวายมักจะคำนึงถึงความหมายของเครื่องสักการะที่ตนนำมาบูชาด้วย กล่าวคือ

ใบเตย หมายถึง ความสดชื่น รื่นรวย เพราะเป็นพืชที่มีกลิ่นหอม
 ส้ม หมายถึง โชคลาภ ความสำเร็จ โชคดี ร่ำรวย
 กล้วย หมายถึง การมีลูกหลานมาก และเรียกโชคลาภเข้าบ้าน
 แอปเปิ้ล หมายถึง การมีสุขภาพแข็งแรง และความสุขสงบ
 สับปะรด หมายถึง การมองเห็นได้กว้างไกล
 องุ่น หมายถึง ความมั่งคั่งและความแข็งแรง
 สาลี่ หมายถึง เงินทองไหลมาเทมา

ดอกไม้แต่ละอย่างนั้น ยังมีความหมายในตัวของมันเอง ผู้ศรัทธาจึงนำดอกไม้แต่ละชนิด มาถวายหลวงปู่ทวด เพื่อที่ว่าผู้ใดนำดอกไม้อะไรมาถวาย การดำรงชีวิตของผู้นั้น จะได้รับผลตามความหมายของดอกไม้ ที่นำมาถวายให้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นๆ ดอกไม้แต่ละชนิดมีความหมายดังนี้

ดอกมะลิหอม หมายถึง ความร่มเย็นเป็นสุข
 ดอกพุด หมายถึง พบแต่สิ่งที่ดีๆ สิ่งที่เป็นสิริมงคล
 ดอกบัวหลวง หมายถึง ความสุข , ความสำเร็จ
 ดาวเรือง หมายถึง พบแต่ความรุ่งเรือง
 กล้วยไม้ หมายถึง ทำอะไรราบรื่น

นอกจากนี้ยังมีการนิยามในเรื่องของอาหารที่ควรนำมาถวายหลวงปู่ทวด เนื่องจากเข้าใจกันว่าท่านชอบรับประทานอาหารเหล่านี้ ได้แก่

ขนมโค ที่มีความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์กับพื้นที่ภาคใต้มาอย่างยาวนาน จากความเชื่อของคนพื้นถิ่นที่ว่า ขนมโค เป็นขนมมงคล ใช้บนบานศาลกล่าวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มี 2 แบบ คือ ขนมโคหัวรก มีการคลุกมะพร้าว และขนมโคหัวล้านที่ไม่มีการคลุกมะพร้าว แต่ที่นิยมถวายก็คือ ขนมโคหัวรก เพราะรสชาติอร่อยกว่า

ไข่ต้ม โดยเชื่อกันว่าไข่ต้มนั้นนอกจากจะทำง่ายแล้วยังสื่อความหมายที่เปรียบได้ว่าไข่นั้นคือตัวแทนของผู้ไหว้ และลูกหลาน

ประทัด ที่ผู้ศรัทธามีการนำมาจุดถวายเพื่อแก้บนต่างๆ โดยประทัดนี้เชื่อกันว่า จะทำให้เกิดชื่อเสียงขจรขจาย หรือสะท้อนความมีชื่อเสียง และขับไล่สิ่งชั่วร้ายหรือเคราะห์ร้ายต่างๆ ของผู้ให้นำมาถวาย

4. พิธีกรรมสักการะรอยเท้าหลวงปู่ทวด

พิธีกรรมสักการะรอยเท้าหลวงปู่ทวด ซึ่งรอยเท้าดังกล่าวนั้น ปรากฏอยู่ในพื้นที่ทางกายภาพของวัดพะโคะ โดยผู้ที่มาสักการะนั้น โดยส่วนใหญ่เชื่อว่า รอยเท้าดังกล่าวเป็นรอยเท้าของหลวงปู่ทวด ซึ่งอาณาบริเวณรอยเท้านั้นก็ยังมีพิธีกรรมที่เกิดจากความศรัทธาขึ้นอีกด้วย กล่าวคือ พิธีกรรมการโยนเหรียญให้ลงไปในรอยเท้าหลวงปู่ทวด ซึ่งลักษณะของอากัปกริยาการกระทำดังกล่าวนั้น จัดเป็นพิธีกรรมที่กระทำขึ้นเพื่อทำการเสี่ยงทาย โดยการโยนเหรียญให้อยู่ภายในวงล้อมของพญานาค ซึ่งมีความเชื่อว่าเป็นการสักการะท่าน และเสี่ยงทายถึงการสมหวังในสิ่งที่ตนอธิษฐานดังข้อความที่ว่า

“...ที่โยนเหรียญนั้น ก็เป็นการเสี่ยงทาย ถ้าโยนเหรียญลงรอยเท้าหลวงปู่ทวดจะสมหวัง...”

(ตีพร จวนสว่าง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

“...ทอยเหรียญ เพื่อทำบุญสักการะหลวงปู่ทวด เพราะพระเค้าก็จะมาเก็บไป อีกอย่างก็เสี่ยงทายว่าเรื่องที่ขอสมหวังไหม...”

(วัชรพงศ์ ยิวเจริญวงศ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

จากข้อความดังกล่าวในข้างต้นแสดงให้เห็นถึงภาพของความศรัทธา ที่เชื่อมั่นในอภินิหารย์ของหลวงปู่ทวด ที่ว่าหากโยนเหรียญในอาณาบริเวณรอยเท้าหลวงปู่ทวดแล้ว ท่านสามารถช่วยให้สมหวังได้ นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมต่างๆ ที่สะท้อนออกไปในเรื่องของความเชื่อด้านโชคกลาง ที่บรรจุอยู่ในพื้นที่ศาลาการเปรียญที่ประดิษฐานรอยเท้าดังกล่าว อาทิ การเสี่ยงทายด้วยการยกช้างทองเหลือง ซึ่งพิธีกรรมนี้ผู้เสี่ยงทายจะต้องใช้นิ้วก้อยของมือข้างไหนก็ได้ในการยก หากคำอธิษฐานจะประสบความสำเร็จ ผู้ยกก็จะสามารถยกช้างนั้นขึ้นได้ด้วยนิ้วเดียว แต่หากไม่สำเร็จก็จะยกไม่ขึ้นเป็นต้นดังข้อความที่ว่า

“...เวลาช้างให้ยกด้วยนิ้วก้อย ถ้ายกขึ้นก็สมหวัง ถ้ายกไม่ขึ้นก็ไม่สมหวัง...”

(สิทธิกร ไหมอ่อน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

จากข้อความดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องของการยกช้างด้วยนิ้วก้อย โดยสาเหตุของการใช้นิ้วก้อยยกนั้น อาจเป็นเพราะลักษณะของนิ้ว ซึ่งเป็นนิ้วที่เล็กและไม่ถนัดสำหรับบุคคลทั่วไป ผสานกับขนาดของช้างที่ค่อนข้างมีน้ำหนักมากหากเทียบกับการใช้นิ้วก้อยเพียงนิ้วเดียวสำหรับการยก อีกทั้งยังมีผลผูกพันกับความเป็นเพศ โดยเฉพาะเพศหญิงที่เมื่อเทียบกำลังกับเพศชายแล้ว โดยมากเพศหญิงมักจะมีกำลังน้อยกว่า จึงส่งผลให้มีผู้ที่ยกช้างขึ้นบ้างไม่ขึ้นบ้าง ซึ่งการยกช้างขึ้นหรือไม่ขึ้นก็อาจมีผลสะท้อนในเรื่องของบุญและกรรมด้วยดังข้อความที่ว่า

“...ที่ใช้นิ้วก้อยยกช้างแต่ยกไม่ขึ้นมันหนัก อีกอย่างพี่ก็ไม่ถนัดด้วย เป็นผู้หญิงแรงน้อย ถ้านิ้วอื่นยกขึ้นแน่ หรือว่าเราไม่มีบุญก็ไม่รู้...”

(วิทยากรณ์ โชคเกื้อ, สัมภาษณ์เมื่อ 25 สิงหาคม 2556)

จากคำพูดดังกล่าวในข้างต้นนั้นได้สะท้อนออกมามิติของการเสี่ยงทายที่ขึ้นอยู่กับความเป็นเพศสภาวะ ซึ่งผู้วิจัยมองว่า การยกช้างเสี่ยงทายขึ้นหรือไม่นั้นก็จะมีผลผูกพันกับความเป็นเพศด้วย สังเกตได้จากเพศชายนั้นอาจจะสามารถยกช้างขึ้นได้มากกว่าเพศหญิง เนื่องจากเพศชายนั้นมีกำลังที่มากกว่า เมื่อเพศหญิงยกไม่ขึ้นจึงเกิดการน้อยใจในความเป็นเพศว่าตนนั้นมีพลังกำลังในการยกน้อย ซึ่งทั้งนี้อาจจะเป็นการกดขี่ทางเพศในอีกรูปแบบหนึ่ง โดยใช้เรื่องของการเสี่ยงทายโดยใช้พลังกำลังเข้ามาเป็นตัววัดที่ผสมเชื่อมโยงกับเรื่องของบุญและกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

นอกจากนี้ยังมีการเสี่ยงทายด้วยเชิมนซีและตุ๋นหอยอดหรือตุ๋นหอยต๋นบ้าง เมื่อตุ๋นหอยต๋นตุ๋นหอยอดจะมีเสียงสวดมนต์ดังขึ้น แล้วจึงดูตัวเลขที่ปรากฏในตุ๋น เพื่อเสี่ยงทายหรืออ่านคำทำนาย โดยภายในตุ๋นเสี่ยงทายดังกล่าวมีการบรรจุรูปหล่อหลวงปู่ทวดเอาไว้ หรือหากเป็นเชิมนซีก็จะเสี่ยงทายโดยลักษณะของการเขย่าเพื่อดูตัวเลขที่ตกลงมาจากกระบอกไม้ไผ่แล้วนำเลขที่ได้ไปหยิบคำทำนาย ซึ่งมีการเขียนเอาไว้บนกระดาษแผ่นเล็กๆ ด้วยคำกลอนเสี่ยงทายตลอดจนการเสี่ยงทายด้วยไม้ไผ่ หรือไม้เสี่ยงทายที่มีลักษณะเป็นรูปพระจันทร์ครึ่งเสี้ยวสองอัน ซึ่งการเสี่ยงทายจำต้องโยนไม้ดังกล่าวข้ามศีรษะไปทางด้านหลัง หากสมหวังไม่เสี่ยงทายก็จะคว่ำหนึ่งอัน และหงายหนึ่งอัน นอกเหนือจากนั้นจะแสดงถึงการไม่สมหวังดังข้อความที่ว่า

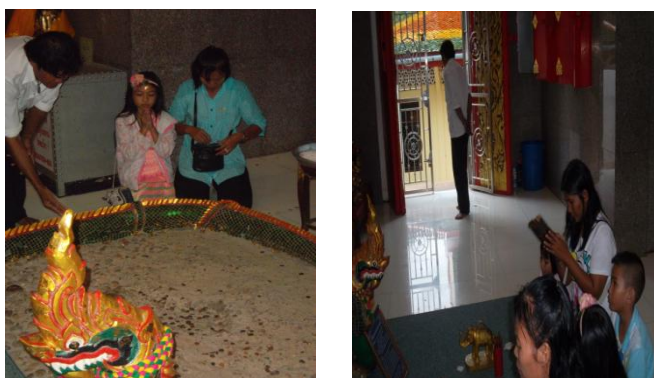
“...ที่เสี่ยงทายหมดทั้งเชิมนซี ตุ๋นหอยอดหรือตุ๋นหอยต๋น ไม้ไผ่ เสี่ยงหลายๆอย่างได้รู้ว่าดวงของเราเป็นยังไง...”

(วัชรชัย สิมอาจิณ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

“...มาเสี่ยงทายเซียมซีอย่างเดียว เพราะได้ดูว่าดวงเป็นไง...”

(ยูธนา พลเดช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

ซึ่งจากข้อความดังกล่าวในข้างต้นนั้น การเสี่ยงทายในบริบทต่างๆมักผูกติดกับความเชื่อในเรื่องของ ดวงหรือ โชคลาภต่างๆ ในขณะที่เดียวกันการเสี่ยงทายดังกล่าวนั้นก็มักจะมีการกระทำผ่านอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับเสี่ยงทายต่างๆ เช่น เหรียญ ไม้เซียมซี ไม้ไผ่ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าอุปกรณ์เหล่านี้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างหลวงปู่ทวดและผู้เสี่ยงทาย โดยผู้ที่ทำการเสี่ยงทายได้ให้นิยามความหมายของการใช้อุปกรณ์ต่างๆในการเสี่ยงทาย กล่าวคือ หากเป็นเหรียญ ให้นำเหรียญดังกล่าวโยนเข้าไปที่รอยเท้าของหลวงปู่ทวดได้นั้น จะให้ความหมายถึงคำอธิษฐานนั้นประสบความสำเร็จ หากโยน แล้วเหรียญไม่ตกที่รอยเท้าหลวงปู่ทวดคำอธิษฐานนั้นก็ไม่ประสบความสำเร็จ ไม้เซียมซี โดยคำว่า “เซียมซี” นั้นเป็นภาษาจีน เซียม แปลว่า แผ่นกระดาษ ส่วนคำว่า ซี แปลว่า บทกลอน เมื่อนำมารวมกันจึงให้ความหมายถึง บทกลอนบนแผ่นกระดาษ ซึ่งผู้ที่เสี่ยงทายจะให้ความหมายของไม้เซียมซี หมายถึง ดวงชะตาของผู้เสี่ยงทาย และกระบอกที่บรรจุไม้เซียมซี หมายถึง ร่างกายของผู้เสี่ยงทายที่เปรียบได้กับการมีดวงชะตาที่หลากหลาย(จำนวนไม้เซียมซี) บรรจุอยู่ในร่างกายของตน เซียมซีของวัดพะโคะนั้นจะมี 28 ใบ สำหรับเหตุผลที่เซียมซีส่วนใหญ่จะมี 28 ใบนั้น จะสื่อความหมายถึง จำนวนทิศทั้ง 4 ซึ่งมีดาวบริวารอยู่ 7 กลุ่ม เมื่อรวมแล้วได้ 28 ซึ่งหมายถึงเป็น การเสี่ยงทายจากสวรรค์ ส่วนไม้ไผ่นั้น จะมีลักษณะเป็นรูปพระจันทร์เสี้ยว หมายถึง คำทำนายที่มาจากท้องฟ้าซึ่งเป็นที่ประทับของหลวงปู่ทวด และการเสี่ยงทายดังกล่าวจะทำในขณะที่นั่งกราบหรือไหว้หลวงปู่ทวด โดยจะต้องโยนไม้เสี่ยงทายให้สูงพ้นศีรษะของผู้อธิษฐานเสมอ ซึ่งหมายถึง การยกฐานะของไม้ไผ่ให้เป็นของสูง หรือเป็นตัวแทนของหลวงปู่ทวดในการเสี่ยงทาย หากผลการเสี่ยงทายออกมาในลักษณะของการคว่ำทั้งคู่ หมายถึงคำอธิษฐานนั้นไม่ประสบความสำเร็จ หงายทั้งคู่แปลว่า ไม่มีความเห็นหรือให้ตัดสินใจได้เอง และคว่ำหนึ่งอัน หงายหนึ่งอัน แปลว่า คำอธิษฐานนั้นจะสำเร็จ ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวเหล่านี้ก็มักจะเป็นที่นิยมของผู้ที่มาท่องเที่ยวยังวัดพะโคะด้วยดังภาพที่ 15 และภาพที่ 16

ภาพที่ 15 แสดงถึงพิธีกรรมการเสียงทาย
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 25 พฤศจิกายน 2555

ภาพที่ 16 แสดงถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในการเสียงทาย
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 25 พฤศจิกายน 2555

นอกจากพิธีกรรมดังที่ได้กล่าวในข้างต้นแล้วนั้น ยังมีพิธีกรรมที่เป็นพิธีกรรมเล็กๆ และเป็นพิธีกรรมที่สามารถกระทำขึ้นได้เป็นการส่วนตัว อาทิ พิธีกรรมว่าด้วยเรื่องรูป เทียน และดอกไม้ ซึ่งเรื่องราวของรูปและการจุดรูปนี้มีตำนานกล่าวไว้ว่า ในช่วงที่พระพุทธเจ้าใกล้จะปรินิพพานที่เมืองกุสินารา ก็มีเหล่าอุบาสกอุบาสิกา รวมทั้งเทพและเทวดาทุกชั้นฟ้าต่างลงมาถวายความเคารพพระพุทธองค์คือมีทั้งดอกไม้ที่เป็นดอกไม้ทิพย์ของภพภูมิเทวาและดอกไม้ของมนุษย์ รวมไปถึง ของหอมต่างๆ เช่น กำยาน รูปเทียน เป็นต้น โดยถือเป็นการบูชาพระองค์อย่างหนึ่งที่เรียกว่า เป็นอามิสบูชา เพราะในยุคนั้นมีความเชื่อเรื่องเทพเจ้า เทวดา และภูตผีมาก่อนอยู่แล้วการนำสิ่งของที่เป็นของหอมทั้งหลายมาบูชาจึงถือเป็นเรื่องปกติแยกจากกันไม่ได้พระพุทธองค์ไม่ได้ทรงห้ามการบูชาแบบนี้แต่อย่างใด

ดังนั้นเรื่องความเข้าใจเรื่องการจตุรปูจึงมีการให้นิยาม ความหมาย ที่แตกต่างกัน ออกไป โดยจำนวนของการจตุรปูนั้นมักจะอิงกับตำแหน่ง ยศถาบรรดาศักดิ์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กล่าวคือ จุดได้ตามความเชื่อที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาหรือได้ยืมกันมาเพื่อเป็นการสักการบูชา โดยเฉพาะการจตุรปูบูชาหลวงปู่ทวดนั้นนอกจากจะเป็นการระลึกถึงพระพุทธคุณแล้ว ยังมีการจตุรปูในสองลักษณะเพื่อระลึกถึงอย่างอื่นอีกด้วย กล่าวคือ การจตุรปู 9 ดอก จุดประสงค์เพื่อการบูชา เทวดาชั้น รุกขเทวดา เจ้าป่าเจ้าเขา หรือ ศาลพระภูมิ หรืออีกนัยหนึ่งคือการอิงกับเลข 9 ที่คนไทย เชื่อกันว่าเป็นเลขที่มงคล และจตุรปู 3 ดอก สื่อความหมายถึงการบูชาพระรัตนตรัย ได้แก่ พระ พุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ซึ่งการจตุรปูสามดอกนี้นิยมจุดกันมากในการนมัสการหลวงปู่ทวด ดังข้อความที่ว่า

“...จตุรปูไหว้หลวงปู่ทวดสามดอกพอลูก แต่บางคนก็จุดเก้าดอกนะไม่แน่นอน...”
(แม่ชีเจียม แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2555)

“...ที่เค้านิยมไหว้กันใช้รูปสามดอกนะ ไหว้พระสามดอก...”
(สำเร็จ ขอบประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

นอกจากนี้การจตุรปูบูชา เสริมดวงชะตาหรือขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นเรื่องของ ความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมา อีกทั้งยังมีการนิยามความหมายของการจตุรปู เทียน ว่าหมายถึง ไหว้พระรัตนตรัย สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการจุดเทียน เป็นตัวแทนของพระธรรมวินัย ที่ชาวพุทธให้การ ยกย่องว่าเป็นปัญญาที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ เป็นแสงสว่างชีวิตเพื่อระลึกถึง พระธรรมคุณ และ ดอกไม้หอม แทนคุณงามความดี และเป็นตัวแทนของพระสงฆ์ การทำอามิสบูชาพระสังฆคุณ แจก เช่นเดียวกับหลวงปู่ทวดที่มักจะมีผู้ที่นิยมนำดอกไม้มาบูชาหลวงปู่ทวด ซึ่งประกอบไปด้วย ดอก มะลิ ดอกกุหลาบ ดอกดาวเรือง ดอกบัว และกล้วยไม้บ้างประปราย ดังข้อความที่ว่า

“...ผมนำดอกไม้มาบูชาแก พวกดอกดาวเรือง มะลิ ไห่แบบนี้ ชื่อของดอกไม้มัน เพราะ ความหมายดี...”
(วัชรพงศ์ ยิวเจริญวงศ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

“...ที่นำพวกมาลัยมาถวาย เลือกเอาดอกที่ชื่อดีๆ ชีวิตเราได้เป็นเหมือนชื่อดอกไม้ ...”
(วัชรชัย สิมอาจิณ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

จากข้อความดังกล่าวในข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงการคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ หรือ ตัวบทของดอกไม้ โดยเฉพาะในเรื่องของชุดความหมายของดอกไม้ต่างๆที่นำมาบูชา โดยดอกไม้ ต่างๆล้วนแล้วแต่แทรกสัญลักษณ์ที่หวังผลในลักษณะของการไหว้หรือบูชาเพื่อที่ว่าผู้ใดนำดอกไม้ ใดๆมาถวาย การดำรงชีวิตของผู้นั้น จะได้รับผลตามความหมายของดอกไม้ ที่นำมาถวายต่อองค์ หลวงปู่ทวดดังต่อไปนี้ ดอกมะลิหอม หมายถึง ความร่มเย็นเป็นสุข ดอกบัวหลวง หมายถึง ความสุข, ความสำเร็จ ดอกกุหลาบแดง หมายถึง ความรักที่สดชื่น ดอกกล้วยไม้ หมายถึง ทำอะไร ราบรื่น ทำอะไรก็ง่ายเสมือนกับการปอกกล้วยหรือตรงกับสำนวนที่ว่า “เรื่องกล้วยกล้วย” เป็นต้น ดอกดาวเรือง หมายถึง พบแต่ความรุ่งเรือง ดังภาพที่ 17

ภาพที่ 17 ดอกไม้ที่สักการบูชาหลวงปู่ทวด และการปักรูป
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 25 พฤศจิกายน 2555

ทั้งนี้แม้กระทั่งการเคลื่อนไหวอริยาบถบางประการ อาทิ การที่จูดรูปก่อนเทียน เพื่อบูชาหลวงปู่ทวดคนนั้น(ที่เชื่อว่า จูดรูปเทียน บูชาพระรัตนตรัย) เพราะเราเรียกว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ตลอดจนการประพาศปฏิบัติด้วยการกราบพระสามครั้ง คือ ระลึกถึงพระพุทธคุณ อันมี พระมหากรุณาธิคุณ พระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ บ้างก็ว่าเป็นการระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ซึ่งหลวงปู่ทวดเองก็เป็นหนึ่งในพระสงฆ์ การกราบครั้งที่สามจึงเป็นการ สื่อสัญลักษณ์ว่าเป็นการระลึกถึงท่านนั่นเอง

ซึ่งภาพของการแทรกสัญลักษณ์ในเรื่องของการทำมิสบูชา เพื่อขอพรต่อหลวงปู่ ทวดเป็นภาพที่พบเห็นได้ตลอดระยะเวลาที่ทางวัดเปิดทำการ เพื่อให้เข้าคนสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ต่างๆ ภายในวัดพะโคะ และก็มีมักจะมีผู้ที่มาเก็บเงิน หรือนำสิ่งของมาไหว้ เพื่อเป็นการตอบแทนอยู่ เสมอไม่ขาดสาย

นอกจากนี้แล้วยังมีบริบทของความแปลกใหม่ โดยเฉพาะในเรื่องของการท่องเที่ยว คาถาบูชาหลวงปู่ทวดเวลาไหว้พระที่วัดพะโคะ ซึ่งหากจะทำความเข้าใจในเรื่องราวของ คาถาอาคม จำต้องเริ่มจากการเข้าใจในนิยามความหมายของคำว่า คาถาอาคม ที่หมายถึง อักษร หรือ ข้อความที่ผูกขึ้นมา ซึ่งถือว่ามีอำนาจลึกลับเร้นลับแฝงอยู่ในนั้น โดยเชื่อว่าคาถาที่ท่องบ่น หรือ การเขียนอักษร เหล่านั้นลง ณ ที่ใด ที่นั้นก็เกิดพลัง ความศักดิ์สิทธิ์ สามารถใช้ประโยชน์ ทางปิดเป่าหรือป้องกันสิ่งร้าย ให้หายหรือแคล้วคลาดได้ มีลักษณะเด่น คือ ผู้มีความเชื่อ ทาง คาถาอาคมไม่จำเป็นต้องทำในนามกลุ่ม ไม่จำเป็นต้องมีโบสถ์ วัด หรือสถานที่อันเป็นจุด ศูนย์กลาง นักเล่นคาถาอาคม สามารถใช้ตัวเองในการเป็นจุดศูนย์กลางเพื่อท่องคาถาและลงอาคม ได้ โดยคาถาและอาคมจะมีการใช้แตกต่างกัน กล่าวคือ

คาถา จะเป็นการนำไปใช้ในทางที่เป็นสิริมงคล หรือการป้องกันอันตราย ซึ่ง อาจจะเรียกอีกอย่างว่า มนต์ ซึ่งใช้ในการขจัดสิ่งที่เป็นเสนียดจัญไรต่างๆ และอาคม เป็นสูตรคาถา ต่างๆ ใช้สำหรับลงเลขยันต์ ปลุกเสก เพื่อให้เกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งอาจจะเรียกว่าลงเลข ลงอักษร หรือลงยันต์ ถ้าวางในตัวมนุษย์เรียกว่า สัก ซึ่งส่วนใหญ่คาถาอาคมเหล่านี้จะ ได้มาจาก คำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อาจนำมาจากคำประพันธ์สรรเสริญพระพุทธคุณ พระ ธรรมคุณพระสังฆคุณ ดังข้อความที่ว่า

“...คาถาอาคมเป็นของศักดิ์สิทธิ์ เป็นของดี ส่วนมากเค้าจะใช้ในการปลุกเสกของ ขลัง...”

(คง พรหมอินทร์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2556)

โดยคาถาอาคมดังกล่าวนี้มักจะมีลักษณะเด่น คือ ผู้มีความเชื่อ หรือผู้ปฏิบัติตาม ไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มสังคม ปฏิบัติการทางคาถาอาคมไม่จำเป็นต้องทำ ในนามกลุ่ม และไม่ได้เร่งรัดให้ประชาชนมีความรู้สึกรู้สึกอย่างหนึ่งอย่างเดียวกัน ไม่จำเป็นต้องมี โบสถ์ วัด หรือสถานที่อันเป็นจุดศูนย์กลาง นักเล่นคาถาอาคม สามารถท่องคาถาอาคมโดยลำพัง ตัวเองหรือเป็นตัวแทนของตัวเองได้ ซึ่งคาถาอาคมนั้นอาจถูกนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง เช่น เพื่อการผลิต การป้องกันหรือการทำลายอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยจะขอ เน้นในเรื่องของคาถาโดยเฉพาะคาถาบูชาหลวงปู่ทวด ที่แสดงถึงการสร้างอัตลักษณ์ที่มี ลักษณะเฉพาะของวัดพะโคะ กล่าวคือ

คาถาในการท่องบูชาหลวงปู่ทวดปรากฏให้เห็นเป็นครั้งแรกที่วัดช้างให้ ในสมัยของพระอาจารย์ทิมเป็นเจ้าอาวาส(พ.ศ. 2484) เป็นผู้คิดค้นคาถาบูชาหลวงปู่ทวดที่ว่า นะโม โพธิสัตโต อาคันติมาเย อติภะคะวา ที่แปลว่า ข้าพเจ้าขอนอบน้อมแด่เจ้าประคุณสมเด็จหลวงปู่ทวด ผู้เป็นพระโพธิสัตว์ เป็นผู้มิใช่ใครซึ่งเข้ามาสถิตอยู่ในตัวของข้าพเจ้านี้ ซึ่งคาถาดังกล่าวเริ่มมีการใช้เป็นคาถาบูชาหลวงปู่ทวดอย่างแพร่หลายมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 เป็นต้นมาดังข้อความที่ว่า

“...คาถาบูชาหลวงปู่ทวดนั้นเริ่มมีครั้งแรกที่วัดช้างให้ แรกปี 05 อาจารย์ทิมแกเป็นผู้ผูกคาถานี้ขึ้นมา...”

(พระครูบุญญาพิศาล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

จากนั้นการสวดท่องคาถาบูชาดังกล่าวก็เริ่มเป็นที่นิยมแพร่หลายในการใช้สวดเพื่อบูชาหลวงปู่ทวด ซึ่งแต่เดิมนั้นผู้ที่บูชาหลวงปู่ทวดวัดพะโคะก็มีการนำคาถาดังกล่าวของวัดช้างให้มาใช้สวดบูชาหลวงปู่ทวดวัดพะโคะด้วยในช่วงแรกๆ ในสมัยที่สร้างพระเครื่องของวัดพะโคะ เมื่อปีพ.ศ. 2506 ต่อมาในสมัยพระครูบุญญาพิศาลเป็นเจ้าอาวาสวัดพะโคะในปี พ.ศ. 2553 ก็ได้มีการคิดค้นคาถาอันเป็นลักษณะเฉพาะของหลวงปู่ทวด โดยเรียบเรียงขึ้นมาใหม่ว่า ปาทัง ราเชมุนีสามีรามัง อาราเชนัง สาระณัง อาคัจฉามิ จากนั้นก็ตามด้วยคาถาปลุกเสกหรือบูชาที่ว่า นะโมโพธิสัตโต ราเชมุนีสามีราโม มหาบุญโญ อานุภาเวนะ เมรักันฑุ ซึ่งแปลว่า ข้าพเจ้าขอนอบน้อมแด่พระราชมุนีสามีราโมผู้เปี่ยมไปด้วยบุญ ขออานุภาพนั้นจงคุ้มครองข้าพเจ้า ดังข้อความที่ว่า

“...คาถาหลวงปู่ทวดของวัดพะโคะ ที่ใช้ในปัจจุบันนี้คิดค้นในสมัยพระครูบุญญาพิศาลเป็นเจ้าอาวาส ก็องค์ปัจจุบันนี้แหละ...”

(ศิพร จวนสว่าง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นคาถาอันเป็นอัตลักษณ์จึงถูกหยิบยกและนำมาใช้ในการบูชาหลวงปู่ทวดตามแบบฉบับของวัดพะโคะ โดยภาพของการประดิษฐานคาถาหลวงปู่ทวดนั้นแต่เดิมมีแค่รูปหล่อหลวงปู่ทวดแต่เพียงอย่างเดียวไม่มีการเพิ่มเติมในส่วนของคาถาวัดพะโคะแต่อย่างใด ซึ่งผู้วิจัยมองว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทั้งนี้อาจเป็นการทำเพื่อลดทอน ต่อสู้ ต่อรองทางด้านอัตลักษณ์ทางคาถาที่เป็นแบบฉบับของวัดช้างให้ที่ซึมซับให้กับผู้ศรัทธาหลวงปู่ทวดในก่อนหน้านี้ก็เป็นได้ ซึ่งการชี้ชวนให้เห็นในประเด็นของการต่อสู้ ต่อรองดังกล่าว มักจะฉายให้เห็นจากภาพของการปฏิบัติกรภายในวัดพะโคะเอง ที่มักจะมิบทสวดบูชานี้ประดิษฐานในระดับ

สายตาพอดี และอยู่ควบคู่ไปกับรูปหล่อหลวงปู่ทวด ซึ่งเมื่อผู้อ่านมานมัสการที่รูปหล่อต่างๆ ของ หลวงปู่ทวด จึงเกิดการอ่านคาถาดังกล่าวของวัดพะโคะแทนที่จะสวดบูชาตามแบบวัดช้างให้ ใน ขณะเดียวกันเมื่อนักท่องเที่ยวคนดังกล่าวไปยังวัดช้างให้เหมือนมัสการหลวงปู่ทวดของวัดช้างให้ นักท่องเที่ยวคนดังกล่าวก็จะอ่านคาถาของวัดช้างให้ซึ่งประดิษฐานในลักษณะเดียวกันนั่นเอง ดัง ภาพที่ 18 และภาพที่ 19

ภาพที่ 18 เปรียบเทียบรูปหล่อหลวงปู่ทวด พ.ศ. 2551 และหลังเพิ่มคาถาบูชาหลวงปู่ทวดวัด พะโคะ ปี พ.ศ. 2553 (ในวงกลมสีแดง)

ที่มา : บันทึกคนเดินช้า.2556.วัดพะโคะ.และ โอเคเนชั่น[ออนไลน์] สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2556 และภาพถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 25 พฤศจิกายน 2555

ภาพที่ 19 รูปเปรียบเทียบคาถาบูชาหลวงปู่ทวดวัดช้างให้และวัดพะโคะวางคู่กัน
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 25 พฤศจิกายน 2555

การสร้างประดิษฐานคาถาและหลวงปู่ทวดในลักษณะคู่กันดังกล่าว ได้เริ่มต้นในสมัยพระครูบุญญาพิศาลเป็นเจ้าอาวาส และมีการนำมาวางให้ผู้ที่มาท่องเที่ยวยังวัดพะโคะได้สวดคาถาดังกล่าวอยู่ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2545-2556 นอกจากนี้ภาพของการวางคาถาดังกล่าวให้แก่ผู้ที่มาท่องเที่ยววัดพะโคะพบเห็นได้นั้น ผู้วิจัยยังมองเพิ่มเติมอีกว่า การวางในลักษณะคู่กันดังกล่าว น่าจะเป็นไปในลักษณะของการโฆษณาอย่างหนึ่ง ที่ต้องการให้ผู้ที่มาท่องเที่ยวได้อ่าน แล้วสวดบูชา เพื่อให้เกิดการรับรู้ได้ว่าคาถาในลักษณะเช่นนี้เป็นของวัดพะโคะหรือใช้สวดบูชาหลวงปู่ทวดของวัดพะโคะนั้นเอง

นอกจากนี้การสวดคาถาอันเป็นลักษณะเฉพาะดังกล่าว ยังสร้างความเชื่อเชื่อมโยงกับระบบความคิดของผู้ที่อ่านหรือท่องคาถาบูชาหลวงปู่ทวดว่า การสวดคาถาหลวงปู่ทวดวัดพะโคะนั้น สื่อความหมายถึง การอ่อนน้อม นอบน้อมต่อหลวงปู่ทวด นอกจากนี้ยังสื่อถึงการท่องอักขระศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถสร้างความน่าเคารพศรัทธาแก่ตนเองและผู้อื่น และเป็นการดึงเอาพลังศักดิ์สิทธิ์มาทำให้ตนเกิดความปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ ตลอดจนการท่องคาถาดังกล่าวนั้นจะส่งผลให้เกิดคุณประโยชน์ต่าง ๆ นานา อาทิ เชื่อว่าเป็นเครื่องคุ้มกันภัย กันภูตผี เชื่อว่าเป็นสิ่งระงับโรคภัยไข้เจ็บ เชื่อว่าเป็นเครื่องให้ได้รับความเมตตาานิยม เชื่อว่าเป็นสิ่งขับภูตผีปีศาจได้ เชื่อว่าเป็นเครื่องทำเสน่ห์ให้คนรัก เชื่อว่าเป็นสิ่งนำโชคลาภ เชื่อว่าเป็นเครื่องทำให้อยู่ยงคงกระพัน ดังข้อความที่ว่า

“...คาถาหลวงปู่ทวดเป็นคาถาศักดิ์สิทธิ์ กันผีไหว้ได้เพ...”

(สราวุธ ดินไพบหาด, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น ซึ่งให้เห็นถึงชุดมุมมองของความเชื่อ โดยเฉพาะการที่ความเชื่อดังกล่าวเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงภาคปฏิบัติการของคาถาหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ ที่เข้าไปกระทำ แทรกซึมอยู่ในระบบความคิด ความเชื่อของผู้ที่ศรัทธาหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ ว่า อัตลักษณ์ด้านคาถาดังกล่าวจะมีอำนาจส่งผลต่อตนในด้านต่างๆ ในการดำเนินชีวิตด้วย

5. การโยนเหรียญลงบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์

ผู้ที่มาเยี่ยมเยือนวัดพะโคะ มักจะมาโยนเหรียญให้ลงในหลุมก้นบ่อน้ำที่หลวงปู่ทวดใช้ชักจิวร ซึ่งเชื่อกันว่าการที่น้ำไม่เหือดแห้งนี้เป็นเพราะแรงบุญ บารมีของท่าน ซึ่งการโยนเหรียญเช่นว่านี้ บ้างก็ใช้เหรียญสี่สิบห้าสตางค์ หนึ่งบาท ห้าบาท และสิบบาท ก่อนโยนเหรียญก็จะมีการอธิษฐานในสิ่งต่างๆ ที่ตนปรารถนาดังภาพที่ 20

ภาพที่ 20 บ่อน้ำหลวงปู่ทวด(ซ้าย) และการโยนเหรียญอธิฐาน(ขวา)
ที่มา : ไหว้พระวัดพะโคะ[ออนไลน์] สืบค้นเมื่อ 24 กันยายน 2556 และ
ถ่ายโดยผู้วิจัย 23 มกราคม 2556

โดยเชื่อว่าเมื่อโยนเหรียญลงหลุมที่ก้นบ่อได้สิ่งที่ตนอธิษฐานนั้นก็จะเป็นสมความปรารถนา ซึ่งเหรียญดังกล่าวนั้นจะเป็นอุปกรณ์ที่สื่อถึงพลังอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของหลวงปู่ทวดที่มีผลในการทำนายของการอธิษฐาน อีกทั้งยังเป็นการทำบุญในอีกทางหนึ่งด้วย เนื่องจากเหรียญที่โยนไปนั้นทางวัดก็จะนำไปใช้ประโยชน์ในด้านสาธารณูปโภคของวัดต่อไปดังข้อความที่ว่า

“...โยนเหรียญลงไปถึงพื้นหรือวัดก็มาเก็บไปเอง ได้บุญ ไม่ที่เสียค่ายไหร่ ถือว่าทำบุญ...”

(ถัน จันทร์ทิพรส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

ในพิธีกรรมการโยนเหรียญลงบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์นี้ได้แทรกเอาอัตลักษณ์ทั้งการที่ทางวัดนำเอาข้าวของเครื่องใช้หรือแม้กระทั่งบ่อน้ำที่หลวงปู่ทวดใช้ซักจีวร หรือพื้นที่ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับกิจวัตรของหลวงปู่ทวดเข้ามาเป็นอัตลักษณ์ส่วนหนึ่งของวัดดังข้อความที่ว่า

“...อธิษฐานแล้วโยนเหรียญให้ลงหลุมในบ่อ แล้วจะสมหวังทุกประการ แต่โยนยาก สักหืด หลุมมันเล็ก...”

(นันทวัตร สุกใส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

“...พี่มาโยนเหรียญบาทที่นี่ อธิษฐานเอา แล้วก็โยนแล เสียงทายเป็นได้หม้าย สมหวังหม้าย...”

(อำนวยการชัย แซ่ซี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

ดังนั้นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งของภาพแทนของการสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในพื้นที่วัดพะโคะ ในขณะที่เดียวกันก็สื่อถึง การมีตัวตนจริงของหลวงปู่ทวด และอำนาจที่เหนือธรรมชาติในเรื่องอิทธิฤทธิ์ในการทำให้น้ำไม่เหือดแห้ง เพื่อจะได้ใช้ในกิจกรรมของสงฆ์องค์อื่น ๆ ตลอดจนการเป็นพื้นที่ที่ประสานพื้นที่อุดมคติเข้ากับอัตลักษณ์พื้นที่ทางกายภาพ โดยเฉพาะในเรื่องของการเชื่อว่าหากอธิฐานแล้วโยนเหรียญลงหลุมได้ก็จะสมปรารถนา ซึ่งพิธีกรรมเช่นนี้นับเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการที่คนไทยมีนิสัยชอบเสี่ยงและชอบความท้าทายไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการพนันหรือแม้กระทั่งเรื่องของโชคชะตา

ซึ่งลักษณะของ ประเพณีและพิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวดที่จัดขึ้นโดยคนในชุมชนนั้น โดยส่วนใหญ่มักเป็นภาพของการจัดพิธีกรรม เพื่อแสดงถึงความเคารพ นอบน้อมต่อองค์หลวงปู่ทวดเป็นสำคัญ ซึ่งประเพณี และพิธีกรรมดังกล่าวมักเป็นไปเพื่อการสร้างแรงศรัทธาต่อหลวงปู่ทวดในลักษณะของ “มวลชน” ซึ่งเป็นลักษณะของประเพณีและพิธีกรรมที่สื่อความหมายต่ออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสะท้อนให้ทราบถึงแนวคิด คติความเชื่อของบุคคลในสังคมที่มีการประกอบพิธีกรรมนั้นๆ ซึ่งพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวดสามารถจำแนกลักษณะการ แสดง ได้ดังนี้

- ลักษณะของการแสดงออกทางด้านความกตัญญู

ประเพณี พิธีกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวด เป็นประเพณีที่เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบพิธีสามารถแสดงออกถึงความกตัญญูตเวทีต่อบรรพบุรุษหรือผู้มีพระคุณ เช่น ประเพณีสงฆ์น้ำหลวงปู่ทวด ซึ่งลูกหลานจะพากันนำน้ำอบน้ำหอมไปรดน้ำขอพรจากหลวงปู่ทวด ซึ่งลักษณะการกระทำดังกล่าว เป็นการแสดงถึงความเคารพ ความกตัญญูที่ลูกหลาน มีต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งนับเป็นภาพของการสะท้อนถึงองค์ความคิด ความเชื่อในเรื่องของการกตัญญูทดแทนคุณของผู้มีพระคุณ ซึ่งอาจสะท้อนภาพไปในเรื่องของคติความเชื่อในเรื่องภพภูมิชาติหน้า ที่ชาวบ้านโดยรอบวัดพะโคะเชื่อว่าการได้มาร่วมประเพณีและพิธีกรรมที่ตอบแทนผู้มีพระคุณได้นี้จะทำให้ตนได้ไปเกิดบนสวรรค์ชั้นสูงๆ ดังข้อความที่ว่า

“...มาสงฆ์น้ำหลวงปู่ทวด เาบุญ เพราะว่าได้มาฟังพระสวดมนต์ด้วย ตายไปได้ไม่ลำบาก...”

(วัชรชัย สิมอาจิณ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

“...มาสงฆ์น้ำหลวงปู่ทวด คิดถึงท่าน เาเองก็ได้บุญด้วย ได้ไปเกิดที่ดีๆ...”

(อำนวยการชัย แซ่ชี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

ซึ่งจากข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการเข้าร่วมพิธีกรรมของชาวบ้านที่สอดแทรกองค์ความคิดในเรื่องของ บุญ และผลของบุญ ที่จะทำให้ชาติหน้าของตนได้ไปในที่ที่ดีๆ ตามจินตนาการของแต่ละบุคคล ซึ่งภาพของการแสดงความกตัญญูต่อหลวงปู่ทวดนั้นจะกระทำผ่านพิธีกรรมสงฆ์หลวงปู่ทวดเป็นสำคัญ

- สัญลักษณ์ของการแสดงออกทางด้านความสามัคคี

การประกอบประเพณีพิธีกรรมสำคัญๆที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวด มีลักษณะของการแสดงออกในการสร้างความสามัคคีในชุมชนหรือในสังคมหรือในครอบครัว ในลักษณะของการร่วมแรงร่วมใจกันสานก่อ ต่อเติม และร่วมกันลงแรง เพื่อให้พิธีกรรมเหล่านี้ดำรงอยู่และผ่านพ้นไปได้ด้วยดี ดังข้อความที่ว่า

“...งานหลวงปู่ทวดแต่ละที ก็มีคนมาช่วยกันมาก มาช่วยวัดทำแกง ทำไห่เห...”

(ศักดิ์ดา บุญรัตน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2555)

“...พอถึงวังงานชาวบ้านเขาจะสามัคคีกันนะ มาช่วยกันทำไห่งานวัดสำเร็จไปได้ด้วยดี...”

(สิทธิกร ไหมอ่อน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2555)

ซึ่งภาพของความสามัคคีจะปรากฏในรูปลักษณะของการแบ่งงานกันทำ การนำสิ่งของมาบริจาค เพื่อใช้ในวังงาน รวมไปถึงการขันอาสาออกแรงในการช่วยกันจัดสถานที่ อีกทั้งยังมีการเกณฑ์แรงงานที่เป็นเครือญาติของตนเข้าร่วมจัดงานบุญเหล่านี้ด้วย ซึ่งเครือข่ายในการจัดงานนั้น โดยมากจะรู้จักกัน เพราะเป็นคนในท้องถิ่นระแวกเดียวกัน หรือหากจะเป็นบุคคลต่างพื้นที่มาร่วมแรงในการจัดงานนั้น โดยมากก็จะเป็นการส่งข่าวแบบปากต่อปาก และการอ่านตามป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆของวัดพะโคะ ดังข้อความที่ว่า

“...ปีมาช่วยงานวัดพะโคะไม่รู้จักใคร อาศัยว่าจิตใจมาทำบุญพอมาช่วยปีแรกก็รู้จักคนนั่น คนนี้ เลยมาช่วยทุกปี มาหาเพื่อนๆกัน...”

(ดีพร จวนสว่าง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นถึงภาพของการสร้างเครือข่ายในระดับของบุคคลภายนอก ที่เมื่อบุคคลภายนอกเหล่านี้มาถึงวัดพะโคะ และได้ช่วยในการทำกิจกรรมต่างๆ บุคคลภายนอกเหล่านี้ก็จะกลายมาเป็นเครือข่ายของผู้ที่มาร่วมงานในระดับต่อไป ซึ่งจะเป็นการเชื่อมโยงในรูปแบบของเครือข่ายใยแมงมุม จากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่งอย่างไม่รู้จบสิ้น

- ทัศนะของการสร้างขวัญและกำลังใจ

ในบรรดาประเพณี พิธีกรรมต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวด มีลักษณะของการสร้างขวัญและกำลังใจ ให้กับชาวบ้านหรือกับผู้คนในสังคมได้เกิดความรู้สึกมีความมั่นใจ มีกำลังใจที่จะต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ในการดำเนินชีวิตต่อไปได้ดังข้อความที่ว่า

“...มาร่วมกิจกรรมงานบุญหลวงปู่ทวดแล้วสบายใจ มีเพื่อนคุย มีเรื่องระบายก็มีคนให้กำลังใจ มีที่ปรึกษา...”

(วัชรพงษ์ ยิวเจริญวงศ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

“...มาฟังพระให้พร ก็สบายใจแล้ว อิ่มใจ ก่อนที่จะหลับไปสู้งานหว่า...”

(สรวุฒิ ปิยะวานิชย์สกุล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น ได้ฉายภาพให้เห็นถึงการสร้างขวัญและกำลังใจดังกล่าว ที่จะปรากฏในรูปแบบของการสวดมนต์ให้พร จัดทำเครื่องรางของขลัง เพื่อความเป็นสิริมงคล ตลอดจนไปถึงการสร้างขวัญและกำลังใจผ่านการสนทนา พูดคุย และปฏิสัมพันธ์กันของกลุ่มคนที่มาร่วมงานดังกล่าว

- ทัศนะของการเปิดโอกาสในการทำบุญ

เนื่องจากชาวพุทธที่มาร่วมประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวด โดยส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชนมีนิสัยชอบทำบุญ ทำทาน ซึ่งเป็นไปตามความเชื่อทางพุทธศาสนาเพราะเชื่อถือกันว่า การบริจาคทรัพย์ วัตถุ สิ่งของ ให้เป็นทานเป็นอนาถาสงส์ อีกประการหนึ่งโดยจะเห็นได้ว่าในการประกอบประเพณี พิธีกรรมต่างๆจะมีชาวบ้านที่มีจิตศรัทธานำเครื่องจตุปัจจัยไทยทานมาบริจาคทำบุญอยู่เสมอๆด้วยเครื่องอุปโภค บริโภคที่ต่างคนต่างนำสิ่งของที่ตนมี หรือพอหาซื้อ

ได้มีคนละเล็กน้อยแล้วมารวมกันที่วัดพะโคะ จนทำให้สิ่งของที่บริจาคนั้นก็มีความหลากหลาย และเพิ่มพูนจนมากพอที่จะจัดเลี้ยงผู้คนที่จะมาเที่ยวงาน ดังข้อความที่ว่า

“...ฉันไปซื้อไก่มาฆ้อง หมูมาฆ้อง บางทีก็บริจาคข้าวสารกระสอบ มาให้วัดคนอื่นก็ได้
กิน...”

(คล้อย ขอบประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2555)

“...พี่ให้เป็นข้าวสาร เกลือ น้ำปลาให้พวกนี้แล ทำตามกำลังที่เรามี...”

(วัชรชัย สิมอาจิน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น การร่วมกันเปิดโอกาสในการทำบุญที่ โดยส่วนใหญ่ มักจะเป็นการร่วมบริจาคสิ่งของจากผู้คนหลากหลายตานั้น บางครั้งสิ่งของที่ร่วมกันบริจาค ดังกล่าวก็เหลือ เพื่อให้ทางวัดได้ใช้ประโยชน์หรือนำสิ่งของเหล่านี้ไปร่วมงานอื่นๆของชุมชนใน ครั้งต่อไป ซึ่งจากข้อความก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงการศรัทธาในพุทธศาสนาและวัดพะโคะ ตลอดจนสะท้อนให้เห็นถึงอุปนิสัยที่ชอบทำบุญของชาวพุทธด้วย

- สัญญาของการสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นสิริมงคล

ชาวบ้านโดยทั่วไปเชื่อกันว่าการประกอบประเพณี พิธีกรรมใดๆ ก็ตาม ล้วนแต่ เป็นสิ่งดีงาม เป็นการนำสิ่งที่ดีเป็นสิริมงคลมาให้กับตนเอง มาให้กับครอบครัวรวมทั้งเป็นการ สร้างความเป็นสิริมงคลให้กับสังคมหรือชุมชน ในขณะที่เดียวกันยังเชื่ออีกว่า การประกอบประเพณี พิธีกรรม ที่อาศัยอำนาจ และบารมีหลวงปู่ทวด เข้ามาเกี่ยวข้องจะเป็นการทำให้จัดสิ่งอุปมงคลให้ ผ่านพ้นไปด้วย ดังข้อความที่ว่า

“...มาร่วมงานหลวงปู่ทวด เพื่อเป็นสิริมงคล ให้หลวงปู่ทวดท่านคุ้มครอง...”

(ถัน จันทร์ทิพย์รส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

“...มันเป็นสิริมงคลกับตัวเองและครอบครัวแล มาสร้งน้ำองค้หลวงปู่ทวด สิ่งไม่ดี
ได้ออกไป...”

(แม่ชีเล็ก แก้วประดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่ฝังแน่นต่อองค์หลวงปู่ทวด โดยเชื่อว่าการร่วมพิธีกรรมอันเกี่ยวข้องกับองค์หลวงปู่ทวดเพียงเท่านี้ก็สามารที่จะขจัดปัดเป่าสิ่งที่ไม่ดีให้ออกจากตนเองและบุคคลอื่นได้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอำนาจของหลวงปู่ทวดที่แทรกผสานเข้าไปยังจินตนาการของผู้คนในลักษณะของการเสริมสร้างสิริมงคลต่างๆ ให้เกิดขึ้น

- สัญญาของการสร้างความสนุกสนาน

ในการประกอบประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับหลวงปู่ทวดนั้น อาจจะมีลำดับขั้นตอนในการประกอบพิธีที่แตกต่างกันไปในรายละเอียด แต่ทั้งนี้ในหลายๆ ประเพณีจะมีบรรยากาศของความสนุกสนานเป็นส่วนประกอบของพิธีอยู่ด้วย โดยเฉพาะการจัดมหรสพอย่างขนาดใหญ่ในงานพิธีผ้าป่าหลวงปู่ทวด ที่สร้างเสียงดนตรี และความสนุกสนาน อย่าอีกที่ก็กรีกโครม ตลอดทั้งวันทั้งคืน ให้กับชาวบ้านที่อาศัยโดยรอบวัดพะโคะ ในขณะเดียวกันชาวบ้านในแถบนี้ก็นิยมที่จะมาเดินเล่นงานวัด เพื่อสร้างความพักผ่อนหย่อนใจต่างๆ กับตน ดังข้อความที่ว่า

“...น้องชอบนะเวลาเค้าจัดงานสมโภชน์หลวงปู่ทวด ชอบมาเดินงาน มีของกินเยอะ ...”

(สุภาวรรณ กาญจนเพ็ญ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2555)

“...บอเวลาเค้าแห่ผ้าป่ามีจัดขบวนรำไห่รกัน ขยของแรง หนุกกันหนิคนแก่ๆ แห่ผ้าป่ากัน...”

(อ่วม มุสิกรงค์สี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของการจัดงานที่เต็มไปด้วยอาหาร สิ่งของ รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ที่สร้างความสนุกสนานแก่ผู้คนโดยรอบและผู้ทีสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดสมโภชน์องค์ผ้าป่าของหลวงปู่ทวดที่จะกระทำขึ้นในทุกๆ ปี ก็จะมีผู้คนจากทั่วสารทิศมาร่วมงานกันอย่างล้นหลาม

ดังนั้นในการสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่ทางสังคมนี้จึงเป็นพื้นที่แห่งพิธีกรรมที่สะท้อน รวมทั้งเป็นพื้นที่ที่ต่อยอดถึงความเป็นอัตลักษณ์ในเชิงความเป็นพื้นที่ทางกายภาพของวัดพะโคะที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวด อีกทั้งยังเป็นการเชื่อมโยงเอาพื้นที่รูปแบบต่างๆ ในข้างต้นเข้ามารวมอยู่ในปริมาตรเดียวกันได้เป็นอย่างดี

บทที่ 8

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยในอัตลักษณ์ที่ผ่านพื้นที่ต่างๆในบริบทของวัดพะโคะดังที่ได้กล่าวไว้ในผลการวิจัยข้างต้นนั้นผู้วิจัยขอแนะนำประเด็นต่างๆมาขมวดเนื้อหาเพื่อให้สามารถเข้าใจได้กระชับมากยิ่งขึ้น ดังนี้

สรุป

การวิจัยเรื่อง การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่าน “พื้นที่” วัดพะโคะ มุ่งศึกษาถึงบริบทต่างๆที่เกี่ยวข้องเนื่องการสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในบริบทพื้นที่วัดพะโคะ ดังนั้นเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบที่ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้เครื่องมือการวิจัยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจเรื่อง การสร้างอัตลักษณ์ในบริบท “พื้นที่” วัดพะโคะที่มีความเกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวด สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นชาวบ้านซึ่งอาศัยโดยรอบวัดพะโคะ หมู่ที่ 5 และ 6 รวมทั้งใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในงานวิจัยชิ้นนี้ ทั้งนี้ก็นำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาจัดทำให้เป็นระบบและแยกแยะองค์ประกอบในบริบทของพื้นที่ รวมทั้งหาความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ของข้อมูลในส่วนต่างๆ เพื่อจะค้นหาปรากฏการณ์ของการสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในบริบทพื้นที่วัดพะโคะ และทำความเข้าใจกับการสร้างอัตลักษณ์เหล่านั้น รวมทั้งนำไปสู่ความเข้าใจต่อการสร้างอัตลักษณ์ของปรากฏการณ์ที่ศึกษา เพื่ออธิบายให้เห็นความสัมพันธ์และความหมายของปรากฏการณ์บนพื้นฐานความเข้าใจในวัฒนธรรมและสังคมที่เป็นบริบทของปรากฏการณ์ในพื้นที่วัดพะโคะ ภายใต้บริบทของการสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดในบริบทพื้นที่วัดพะโคะ ปรากฏทั้งพื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) พื้นที่ทางความคิด (Mental Space) และพื้นที่ทางสังคม (Social Space) ผลการวิจัยมีดังนี้

1.1 การนิยามความหมายพื้นที่และหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ

การนิยามความหมายพื้นที่วัดพะโคะ โดยส่วนใหญ่จะมองวัดพะโคะว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยอาจจะเป็นพื้นที่ของปัจเจกหรือของชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบและระดับต่างๆ ซึ่งส่งผลให้เกิดการมองพื้นที่ออกเป็นมิติต่างๆ ดังนี้

พื้นที่ของคนศักดิ์สิทธิ์ของวัดพะโคะจึงเป็นไปในลักษณะของการเชื่อฟังเคารพยำเกรงบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องอย่างสำคัญหรืออยู่ในวัดพะโคะผ่านระบบของการนับถือผู้รู้ และชนชั้นทางสังคม

พื้นที่สาธารณะของผู้มาเยี่ยมชม การเข้าใช้พื้นที่สาธารณะของวัดพะโคะที่หมายถึงใครก็ได้สามารถเข้าถึง โดยมากจะจุดประดิษฐานรูปหล่อหลวงปู่ทวดไว้ให้คนสักการะ และมักจะเป็นจุดท่องเที่ยวของทางวัดพะโคะด้วย

พื้นที่ส่วนตัวของธรรมทายาท จะผูกพันกับในเรื่องของความเป็นเพศ โดยเฉพาะการเป็นเพศหญิงที่ไม่ควรมีการใช้พื้นที่ร่วมกับเพศชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพศชายที่อยู่ในฐานะพระสงฆ์แล้วก็ไม่ควรมีการใช้พื้นที่อันเป็นส่วนตัวร่วมกันอย่างอย่างยิ่ง

พื้นที่หลากหลายวัย เป็นทั้งพื้นที่ที่รวมเอาความหลากหลายของวัยไว้ในปริมณฑลเดียวกัน โดยมากมักจะเป็นการมาเยี่ยมเยือนพื้นที่และมีการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆของหลวงปู่ทวด ตลอดจนเป็นพื้นที่ที่ให้กลุ่มผู้อาวุโสได้รำลึกถึงอดีตกาลและถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆให้ผู้คนที่มาเยี่ยมเยือนวัดได้ทราบถึงชุดตำนานหลวงปู่

พื้นที่เครือข่าย เป็นพื้นที่ที่คนมารวมกลุ่มกันทำกิจกรรมงานบุญต่างๆ ซึ่งกลุ่มคนโดยส่วนใหญ่ที่มานั้นต่างก็รู้จักกันหรือเป็นเครือญาติกัน นอกจากนี้เครือข่ายต่างๆยังมีการพูดคุยและมีการบอกเล่าสารทุกข์ สுகดิบ ตลอดจนแลกเปลี่ยนความรู้ จนบางครั้งก็ทำให้เกิดการดึงเอาผู้คนหน้าใหม่เข้ามาเป็นเครือข่ายของตน หรือสร้างกลุ่มเครือข่ายขึ้นมาใหม่ในพื้นที่วัดพะโคะ

พื้นที่ความตาย เป็นสถานที่ “เป็นอื่น” ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งแต่ละครอบครัวของผู้ตายได้ครอบครองสถานที่เหล่านี้ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวอยู่ภายใต้อาณาบริเวณของวัดพะโคะแต่พื้นที่ดังกล่าวถูกจำกัดขอบเขตของพื้นที่โดยจัดวางในส่วนที่ไม่มีผู้คนพลุกพล่าน จึงทำให้พื้นที่ดังกล่าวถูกทำให้เป็นพื้นที่ส่วนตัวที่เครือญาติของผู้ตายเท่านั้นที่จะเข้าถึงพื้นที่ได้

พื้นที่ความรู้ ที่เป็นลายลักษณ์อักษร ความรู้ของพิธีกรรม ตลอดจนความรู้ของการแลกเปลี่ยนชุดประสบการณ์ เรื่องราว หรือตำนาน ที่ผ่านการถกเถียงถ่ายทอดทั้งจากการอ่านและแบบปากต่อปาก เพื่อเป็นการสร้างชุดความรู้บนพื้นที่วัดพะโคะให้แก่ผู้สนใจได้รับทราบ ถกเถียง และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างๆระหว่างกัน

นอกจากนี้ท่ามกลางบริบทของความเป็นวัดพะโคะ ภาพของหลวงปู่ทวดยังถูกนิยามอัตลักษณ์ให้เกิดขึ้นในอาณาบริเวณพื้นที่ซึ่งสามารถแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ การนิยามอัตลักษณ์ในเชิงรูปธรรม ซึ่งเป็นการนิยามจากภาพลักษณ์ภายนอกที่มองเห็นได้ด้วยสายตาสองข้างชัดเจน ซึ่งหลวงปู่ทวดมักจะถูกนิยามอัตลักษณ์ในเชิงรูปธรรมในรูปลักษณะของภาพชายชราที่แต่งองค์ทรงเครื่องในฉบับของพระสงฆ์ที่นุ่งจีวร ใบหน้าแสดงถึงความเมตตา ซึ่งแบ่งภาคออกเป็นปางต่างๆที่สอดคล้องกับเรื่องราวของตำนานหลวงปู่ทวด และการนิยามอัตลักษณ์ในเชิงนามธรรม ที่สามารถรับรู้ได้ด้วยใจ ในรูปแบบของภาพลักษณ์พระสงฆ์ที่มีความเมตตาสูง ซึ่งเห็นได้จากภาพสะท้อนของอัตลักษณ์เชิงรูปธรรมที่ช่างปั้นได้ปั้นใบหน้าของหลวงปู่ทวด ที่ชี้ให้เห็นถึงความโอบอ้อม อารี และความรู้สึกลบอุ่น ในอีกนัยหนึ่งก็เป็นพระที่มีความสงบเสถียร แสดงถึงความนิ่งของสภาวะทางกายและจิต ซึ่งสอดคล้องกับภาพของการแสดงออกในลักษณะภาพของพระโพธิสัตว์

1.2 การสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่กายภาพ

การปฏิรูปภูมิทัศน์วัดพะโคะ พบว่า แต่เดิมนั้นสภาพของพื้นที่วัดพะโคะเป็นเนินเขา ป่ารกและเป็นเพียงแค่น้ำตกสงฆ์ ต่อมาก็ได้มีการพัฒนาบูรณะขึ้นในสมัย อาจารย์สงฆ์ศักดิ์ และอาจารย์เขียว โคนเฉพะในสมัย พระอาจารย์เขียวเป็นเจ้าอาวาสวัดพะโคะ มีการปฏิรูปภูมิทัศน์ของตัววัด ด้วยการบูรณะตั้งแต่ทางขึ้นวัด ตลอดจนถึงการสร้างสถานสถานต่างๆ ภายใต้การร่วมแรง ร่วมใจของชาวบ้านที่อยู่ในละแวกนั้น และชื่อเสียงของหลวงปู่ทวดก็เพิ่งจะมาปรากฏหรือสร้างให้เห็นเด่นชัดในสมัยนี้ด้วยการนำมารูปหล่อหลวงปู่ทวดที่อาจารย์ทิม วัดช้างให้นำมาถวายและประดิษฐานไว้ยังวัดพะโคะ จากนั้นอัตลักษณ์บนพื้นที่กายภาพวัดพะโคะ ภายใต้หลวงปู่ทวดจึงถูกผลิตซ้ำด้วยการสร้างพระเครื่องหลวงปู่ทวด ในสมัยพระครูบุญญาพิศาล ในปีพ.ศ.2505 ซึ่งก่อนหน้านี้ไม่ปรากฏว่ามีการสร้างพระเครื่องแต่อย่างใด โดยพระเครื่องรุ่นแรกของวัด สร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2506 และบรรจุอัตลักษณ์ความเป็นหลวงปู่ทวดของวัดพะโคะลงไปด้วยการเพิ่มฐานบัว ดวงแก้ว รอยเท้าและพระมาลิกเจดีย์ ซึ่งนอกจากจะเชื่อมโยงเกี่ยวพันในเรื่องของตำนานหลวงปู่ทวดแล้ว ยังเกี่ยวพันในเรื่องของการนำพระมาลิกเจดีย์ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของวัดพะโคะ มาบรรจุลงในพระเครื่อง เพื่อเป็นการบ่งชี้ว่า พระ

เครื่องรุ่นแรกนี้เป็นของวัดพะโคะ ซึ่งการสร้างพระเครื่อง โดยเฉพาะเนื้อว่านหรือพระผงนั้น จะสามารถพบเห็นลูกแก้ว พระมาลิกเจดีย์และฐานบัวได้ในทุกรุ่น ส่วนอากัปภิกษาหรืออัครลักษณะ ในแบบอื่น ๆ นั้นสามารถพบได้ในรุ่นเหรียญหรือพระเหรียญบางรุ่น ที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ ต่างๆตามลักษณะของแต่ละรุ่นเรื่อยมาตามลักษณะต่างๆของรุ่นพระเครื่อง ที่จะมีการ สับเปลี่ยนอัครลักษณะและปางต่างๆตามกระแสพลวัตของสังคม ซึ่งพระเครื่องหลวงปู่ทวดนั้น มี อิทธิพลอย่างมากในทัศนคติของผู้ที่ศรัทธา โดยเฉพาะในเรื่องของอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ต่างๆ ที่ จะทำให้ผู้ที่สวมใส่หรือบูชาได้รับความคุ้มครองให้แคล้วคลาดจากภัยอันตรายต่างๆ การสร้าง พระเครื่องดังกล่าวเป็นที่โด่งดัง และเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านในละแวกนั้น ซึ่งผลจาก การสร้างพระเครื่องดังกล่าวก็ส่งผลให้พื้นที่ภายในวัดได้รับปัจจัยเป็นจำนวนมาก และมีการ นำเอาปัจจัยเหล่านี้มาใช้ปรับเปลี่ยนบริบทเชิงพื้นที่ทางกายภาพของวัดพะโคะ โดยเฉพาะ สภาพแวดล้อมของทางวัดนั้น มีการปรับเปลี่ยน ซ่อมแซมเรื่อยมา อีกทั้งการปรับเปลี่ยนใน เรื่องของพื้นที่จะลักษณะพิเศษตรงที่ว่า พื้นที่วัดพะโคะ ครั้งหนึ่งนั้นเป็นของทางวัดเจ้าอาวาสมี อำนาจในการเข้าใช้พื้นที่และปรับเปลี่ยนพื้นที่ได้ แต่อีกครั้งหนึ่งนั้นเป็นพื้นที่ของกรมศิลปากร ซึ่งการจะปรับเปลี่ยนพื้นที่จำต้องขออำนาจจากกรมศิลปากรก่อนจึงสามารถกระทำได้ ซึ่ง แตกต่างจากของเดิมที่เจ้าอาวาสสามารถมีอำนาจปรับเปลี่ยนพื้นที่ของวัดพะโคะได้ทั้งหมด ส่วนการสร้างอัครลักษณะพื้นที่กายภาพด้วยรูปหล่อหลวงปู่ทวดนั้น เริ่มต้น ด้วยการสร้างหลวงปู่ ทวดทั้งรูปหล่ออย่างเห็นเด่นชัดในสมัยพระอาจารย์เจียว โดยอิงกับวัดช้างไห้จังหวัดปัตตานีที่ สร้างในปี พ.ศ.2497 โดยรูปหล่อนั้นจะมีอัครลักษณะนั้นหลักๆ จะอยู่ที่ลูกแก้วและฐานบัว ใน ขณะเดียวกันปฏิมากรรมทางด้านรูปหล่อของหลวงปู่ทวดบางรูปนั้นเริ่มต้นจากเรื่องราวของ การนำรูปหล่อหลวงปู่ทวดรูปแรกมายังวัดพะโคะ ซึ่งพระอาจารย์ทิม เจ้าอาวาสวัดช้างไห้ จากนั้นเมื่อวัดพะโคะจัดสร้างรูปหล่อขึ้นจึงมีการเดิมอัครลักษณะด้วยการนั่งบนฐานงูตามตำนาน ของท่าน ซึ่งฐานงูดังกล่าวกลายมาเป็นอัครลักษณะของหลวงปู่ทวดในอีกมุมมองหนึ่งของบุคคล โดยทั่วไป

นอกจากนี้การสร้างอัครลักษณะพื้นที่กายภาพยังมีเรื่องราวของฝ้ายันต์หลวงปู่ ทวดวัดพะโคะรุ่นแรก สร้างเมื่อปี 2506 ภายในฝ้ายันต์ดังกล่าวจะประกอบด้วยอัครลักษณะ เป็นรูปรอยเท้าของหลวงปู่ทวดบรรจุลงบนพื้นที่ส่วนใหญ่ของฝ้ายันต์ รูปหล่อหลวงปู่ทวด และ คาถาบูชาหลวงปู่ทวดตามแบบเฉพาะของวัดพะโคะ ซึ่งการบรรจุรอยเท้าขนาดใหญ่นี้แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญเป็นอย่างมากบนพื้นที่ฝ้ายันต์ โดยมีการเปรียบเทียบการใช้อวัยวะใน ร่างกาย โดยเฉพาะเท้าในการเดินทาง จึงมีการสร้างอัครลักษณะเป็นรูปเท้าเป็นสัญลักษณ์ให้เกิด ความปลอดภัย

อีกทั้งยังมีอัตลักษณ์พื้นที่กายภาพที่ปรากฏรอยเท้าปริศนาบนพื้นที่วัดพะโคะ ซึ่งมีความเชื่ออยู่สองประการ กล่าวคือ ประการแรก เชื่อว่าเป็นรอยพระพุทธรบาท หรือรอยเท้าของพระพุทธเจ้า ที่มาเหยียบไว้บนพื้นที่วัดพะโคะ ซึ่งส่งผลต่อการเรียกชื่อของภูเขา อาทิตีแรกเริ่มเดิมทีนั้นพื้นที่แห่งนี้มีภูเขาอยู่ลูกหนึ่ง เรียกว่า เขาพิพัทธสิงห์ มาก่อน เมื่อปรากฏรอยพระพุทธรบาทดังกล่าวจึงมีการเรียกเขาลูกนี้ว่า เขาพระพุทธรบาทหรือเขาพระพุทธรบาทบรรพต ต่อมาเมื่อมีการสร้างพระโคตรมะ ขึ้นบนภูเขาลูกนี้ก็มีการเรียกชื่อเป็น เขาพะโคะ เป็นลำดับต่อมา ซึ่งในปัจจุบันนั้นยังมีการเรียกขานภูเขาลูกนี้อยู่ทั้งสามชื่อ อีกประการหนึ่งเชื่อว่านั้น เป็นรอยพระบาทข้างซ้ายของหลวงปู่ทวด ที่ได้ธัญฐานเหยียบไว้ในขณะที่ท่านยังจำพรรษาอยู่ที่วัดพะโคะ นอกจากนี้ยังมีความเชื่ออีกว่ารอยเท้าของหลวงปู่ทวดในข้างขวานั้นปรากฏอยู่ที่เกาะนุ้ย จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบันรอยเท้าดังกล่าวนี้ ได้มีการสร้างศาลาการเปรียญครอบไว้ อีกทั้งยังมีการตกแต่งรายละเอียดโดยรอบรอยเท้าดังกล่าวด้วยสัญลักษณ์ของพญานาคซึ่งมีความสัมพันธ์กับพุทธประวัติ และเชื่อว่าเป็นงูใหญ่ที่มาคอยคุ้มเกล้าให้หลวงปู่ทวด

1.3 การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่ทางความคิด

โดยแสดงออกถึงความรู้สึกผูกพัน ในรูปของความคิด จินตนาการ กล่าวคือ ผู้คนในชุมชนมักยึดถือกับตำนานของหลวงปู่ทวด ซึ่งในสายตาของคนในพื้นที่นั้น มองและให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงอยู่กับเรื่องของอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ โดยเฉพาะการเหยียบน้ำทะเลเจ็ดที่มีตำนานเล่ากันว่า หลวงปู่ทวดได้แสดงอิทธิฤทธิ์ด้วยการเหยียบน้ำทะเลให้จืด ทำให้คนบนเรือสำเภารอดตายมาได้ ด้วยลักษณะของการใช้เท้าเหยียบน้ำทะเลให้จืด ซึ่งแสดงถึงสถานะของการมี “อัตลักษณ์อำนาจเหนือธรรมชาติ” ของหลวงปู่ทวดที่เต็มไปด้วยชุดความเชื่อในเรื่องของ “อิทธิฤทธิ์” และ “อารมณ์แห่งศรัทธา” ของผู้คนที่มีความสัมพันธ์หรือผูกพันกับชาวบ้านผู้เคารพนับถืออย่างแนบแน่นมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ ที่มองอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดถูกสร้างให้อยู่ในฐานะของ “ผู้รักษา คุ้มครอง ” ซึ่งจากมูขปาฐะที่มีการเล่าสืบต่อกันมาผ่านกาลเวลา ความคิดสร้างสรรค์ และอัตลักษณ์ของบุคคล อาทิตี เทคนิคการเล่า การประยุกต์เชื่อมโยงพื้นที่ต่างๆหรือบุคคลสำคัญๆในชุมชน ประกอบกับความสอดคล้องของข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ รวมถึงบุคคลที่มีตัวตนจริงแท้ในสมัยนั้น อาทิตี พระอาจารย์จวง เป็นต้น เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นข้อมูลสนับสนุนจนทำให้มูขปาฐะดังกล่าวเป็น “เรื่องจริง” ในความรู้สึกนึกคิดของผู้ศรัทธา ซึ่งเรื่องราวของหลวงปู่ทวดที่สร้างอำนาจและแรงผลักดันท่ามกลางกระแสความคิดและจินตนาการ ซึ่งทำให้ความเชื่อหลวงปู่ทวดเกิดภาคปฏิบัติการณ์ในด้านอัตลักษณ์ใน

บริบทพื้นที่วัดพะโละ ได้แก่ ด้านบุญฤทธิ์ ด้วยภาพของการเป็นผู้มีบุญญาธิการสามารถ
 คຸ້ມครองให้ผู้ศรัทธาปลอดภัย ด้านคุณธรรม ที่เริ่มตั้งแต่กิริยามรรยาท การพูดจา การ
 เคลื่อนไหวอริยาบถ ตลอดจนการกระทำต่างๆ ประกอบไปด้วย คุณธรรมด้านศีล ที่หลวงปู่ทวด
 ท่านเป็นผู้ที่เคร่งครัดในศีลเป็นอย่างมาก คุณธรรมด้านสมาธิ ที่หลวงปู่ทวดทำสมาธิจน
 เชี่ยวชาญจากการฝึกฝนสมาธิในระดับของสมถภาวนา ฝึกฝน ปฏิบัติตนจนเป็นที่เคารพ ศรัทธา
 ของบุคคลในท้องถิ่น ด้วยความพากเพียรในการฝึกสมาธิที่อยู่ภายใต้ภาพของการเป็นพระที่
 เคร่งครัดในการปฏิบัติตน คุณธรรมด้านปัญญา หลวงปู่ทวดได้ศึกษาอบรมตนให้เป็นผู้มีปัญญา
 จนยกระดับให้สมกับเป็นผู้นำทางสติปัญญาของชาวบ้าน ซึ่งจะเห็นได้จากภาพของการที่ท่าน
 สามารถจดจำพระคัมภีร์ และหลักธรรมคำสอนในทางพุทธศาสนาได้ ซึ่งระดับปัญญาของ
 หลวงปู่ทวดสามารถถอดจากคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล แบ่งได้เป็นมี 2 ระดับคือ ปัญญาระดับ
 สุตตะ คือ ความรู้ระดับโลกิยะที่คนทั่วไปจะมี และปัญญาระดับเข้าไปสู่ในระดับของ
 “ญาณ” คือความหยั่งรู้สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง คุณธรรมความใฝ่รู้ เกือบตลอดชีวิตของ
 หลวงปู่ทวด ท่านได้ดำรงอยู่ภายใต้ร่มกาสาฬพัศตร์เรื่อยมาตั้งแต่ครั้งยังเป็นสามเณร จึงทำให้
 การปลูกฝังคุณธรรม และจริยวัตรต่างๆ เริ่มต้นตั้งแต่ในวัยเยาว์ ซึ่งคุณธรรมดังกล่าว มักเป็น
 เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้หลวงปู่ทวดประสบความสำเร็จ หรือ เจริญก้าวหน้าไปตามครรลองของ
 ชีวิต โดยเฉพาะในเรื่องของความอดทน

นอกจากนี้ตำนานของหลวงปู่ทวด ทำให้ภาพของหลวงปู่ทวดยังคงปรากฏอยู่
 ในฐานะต่างๆ ดังนี้

ด้านอิทธิฤทธิ์ด้วยภาพลักษณ์ของการเป็นผู้ปกป้องและคຸ້ມครอง โดยเฉพาะ
 การใช้อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ของหลวงปู่ทวดยังแผ่ขยายครอบคลุม ไปถึงการคຸ້ມภัยแก่ผู้ที่ขับ
 ยวดยานพาหนะ การทำสงคราม ซึ่งการคลบนันดาลดังกล่าวนั้น มักจะเป็นประสบการณ์โดยตรง
 ของผู้ศรัทธา โดยเฉพาะในเรื่องของการคຸ້ມครองผู้ขับขี่ แม้จะขับขี่ด้วยความเร็วหรือช้าแค่ไหน
 ก็ตาม เมื่อประสบอุบัติเหตุมักจะได้รับ ความคຸ້ມครองจากหลวงปู่ทวด ในเรื่องของภาพลักษณ์
 ของหลวงปู่ทวดมักปรากฏในรูปของการให้พร หรือประทานพร เพื่อให้ผู้ที่ศรัทธานั้นสมหวัง
 ในสิ่งที่ตนปรารถนา จนส่งผลให้เกิดภาคปฏิบัติการณ์ โดยเฉพาะในเรื่องของพิธีกรรมต่างๆ ที่
 ชาวบ้านกระทำต่อหลวงปู่ทวด รวมทั้งภาพของการสมมุติหลวงปู่ทวดในสายตาของผู้ศรัทธายัง
 ปรากฏในลักษณะของการสมมุติว่ารูปปั้น หรือรูปหล่อขององค์หลวงปู่ทวดนั้นมีชีวิต หรือ
 สมมุติให้เป็นเสมือนคนๆ หนึ่งที่ต้องมีการสร้างที่บังแดด ลม และฝน เพื่อแสดงถึงลักษณะของ
 การข้่าเตือนถึงจินตนาการแห่งความทรงจำว่าครั้งหนึ่งท่านเคยมีชีวิตอยู่ นอกจากนี้หลวงปู่ทวด
 ยังมีอิทธิฤทธิ์ในด้านต่างๆ กล่าวคือ ด้านการนอน ด้วยภาพของหลวงปู่ทวดที่ปรากฏออกมาใน
 รูปแบบของการให้ความคຸ້ມครอง ให้ความปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงพลัง

ศรัทธาในหลวงปู่ทวดว่าท่านสามารถคุ้มครองได้ แม้กระทั่งยามหลับ ซึ่งหลวงปู่ทวดได้ยึดโยงเข้าไปในปฏิบัติการในชีวิตประจำวันในฐานะของผู้พิทักษ์ไม่ให้เกิดอันตรายจากการนอนดังกล่าว ด้านการทหาร โดยมากจะเป็นเรื่องราวของการแคล้วคลาด ปลอดภัย จากคมกระสุนของข้าศึก ปืนยิงไม่ออก หรือการยิงไม่เข้า โดยประสบการณ์ส่วนใหญ่ของผู้ที่ศรัทธาหลวงปู่ทวดนั้นมักเป็นในเรื่องของการ โคนลอบทำร้าย ตลอดจน การต้องไปทำศึก สงคราม ซึ่งในหมู่ของผู้ที่ศรัทธาหลวงปู่ทวดนั้น มักกล่าวอย่างมั่นใจว่าเป็นเพราะพุทธานุภาพอันศักดิ์สิทธิ์ของหลวงปู่ทวด ที่มาปกป้องคุ้มครองจึงทำให้รอดชีวิตมาได้

ด้านการเป็น “หมอชา” ด้วยภาพของหลวงปู่ทวด ในลักษณะของการเป็นหมอชา ซึ่งลักษณะของการรักษาของหลวงปู่ทวดนั้นมักจะเป็นในรูปแบบของการฟัน หรือภาพนิมิต ตลอดจนการเข้าทรง เพื่อบอกยารักษาโรค และ ส่วนที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันในการประกอบรักษานั้น คือ เรื่องของการปลุกเสก ซึ่งเป็นการรักษาแบบการผสมผสาน ระหว่างกายกับจิต รวมทั้งการรักษาในรูปแบบของการทำน้ำมันต์ที่ผู้ป่วยพึงอิทธิฤทธิ์ของหลวงปู่ทวด โดยอาศัยวิธีการเชื่อม โยงอิทธิฤทธิ์ดังกล่าว ผ่านการทำเป็นน้ำมันต์ และใช้น้ำมันต์ดังกล่าวเป็นสื่อกลางในการรักษา

ด้านการหาสิ่งของสูญหายหาย ด้วยภาพของความศรัทธาต่อหลวงปู่ทวดยังปรากฏในลักษณะของการหาสิ่งของที่สูญหาย ซึ่งลักษณะของการหาสิ่งของที่สูญหายของชาวบ้านก็มักจะเริ่มต้นด้วยการเดินไปที่รูปปั้นหรือรูปหล่อหลวงปู่ทวด ตลอดจนพระเครื่องหลวงปู่ทวดต่างๆ แล้วบอกกล่าวท่านถึงลักษณะสิ่งของที่หายแล้วบนบานให้หาสิ่งของนั้นๆ เจอ เมื่อเจอแล้วก็นิยมนำสิ่งของมาเก็บบนดังกล่าว โดยเฉพาะขนมโค นอกจากนี้ยังนิยมจุดลูกประทัดถวาย โดยเฉพาะในกลุ่มคนเชื้อสายจีนอีกด้วย

1.4 การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่ทางสังคม

โดยแสดงถึงพื้นที่ที่ถูกประกอบสร้างด้วยกิจกรรม และการปฏิบัติ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของวัดพะโคะในลักษณะการประกอบพิธีกรรม การจัดงานประเพณี กิจกรรมทำขึ้นเพื่อเฉพาะเจาะจงต่อหลวงปู่ทวด ได้แก่ พิธีกรรมการสงฆ์หลวงปู่ทวด เนื่องจากพิธีกรรมนี้ถูกจัดขึ้นที่วัดพะโคะ ยังเป็นการตอกย้ำให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างชาวบ้าน หลวงปู่ทวด และพื้นที่วัดพะโคะ ด้วยการสร้างอัตลักษณ์พื้นที่พิเศษของพิธีกรรมในแบบฉบับของวัดพะโคะ อาทิ การใช้พื้นที่ของวัด และการจัดเป็นประจำในทุกๆปี จึงทำให้ชาวบ้านบางคนตระหนักและรับรู้ว่าเป็นพิธีกรรมดังกล่าว เป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ และตนจะไม่เข้าร่วมในพิธีกรรมนี้ไม่ได้ จำต้องมาร่วมกิจกรรมทุกปี พิธีกรรมการโยนเหรียญลงบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ในพิธีกรรมการโยนเหรียญลงบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์นี้ได้แทรกเอาอัตลักษณ์ทั้งการที่ทางวัดนำเอาข้าว

ของเครื่องใช้หรือแม้กระทั่งบ่อน้ำที่หลวงปู่ทวดใช้ซักจีวร หรือพื้นที่ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับกิจวัตรของหลวงปู่ทวดเข้ามาเป็นอัตลักษณ์ส่วนหนึ่งของวัด ซึ่งจัดเป็นส่วนหนึ่งของภาพแทนของการสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในพื้นที่วัดพะโคะ ที่ทำให้ผู้มาเยี่ยมชมวัดรับรู้ได้ว่าสถานที่แห่งนี้คือที่ทำการกิจวัตรประจำวันของหลวงปู่ทวด และระลึกถึงท่านด้วยการตั้งจิตอธิษฐานแล้วโยนเหรียญลงบ่อน้ำ พิธีกรรมไหว้รูปหล่อหลวงปู่ทวด

ดังนั้นวัดพะโคะจึงเป็นพื้นที่พื้นที่หนึ่งที่สัมพันธ์กับหลวงปู่ทวด ในลักษณะของพื้นที่กายภาพที่มีการปรับเปลี่ยนตามกาลสมัย พื้นที่ทางความคิดที่ต่อยอดถึงการเป็นสถานที่จำพรรษาของท่าน ภาพลักษณ์ของผู้เมตตากรุณา รวมทั้งตำนานการเหยียบน้ำทะเลจืดตลอดจนพื้นที่ทางสังคมที่พยายามสร้างสิ่งต่างๆจนส่งผลต่ออัตลักษณ์ท่ามกลางบริบทพื้นที่ในมิติต่างๆ

2. อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งศึกษาถึงการสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในพื้นที่วัดพะโคะ ซึ่งได้อาศัยมุมมองในเรื่องของการประกอบสร้างความเป็นจริงเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์และการให้ความหมายเชิงสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ผ่านบริบท “พื้นที่” อันหลากหลายบนท่ามกลางความเป็นวัดพะโคะ อันเป็นสถานที่ที่เชื่อมโยงร้อยรัดสิ่งต่างๆ ดังกล่าวในข้างต้นไว้ด้วยกัน อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่สะท้อนระบบความคิดและรหัสหมาย (สัญลักษณ์) ของชุมชนที่ผ่านการสร้างเรื่องราว ชุดความรู้ผ่านตำนาน ตีความ เชื่อมโยงเข้ากับสถานที่ของชุมชน ตลอดจนถึงการรับรู้และการยอมรับว่าเป็นความจริงผ่านการเล่าเรื่องราวที่ผนวกกับการเสริม เติม แต่งจินตนาการ และประสบการณ์ ตลอดจนการสร้างความน่าเชื่อถือของเรื่องราวต่างๆ ผ่านการบอกเล่าผ่านระบบผู้อาวุโสจากรุ่นสู่รุ่น จนกลายมาเป็นผลึกทางตำนาน และผลึกทางความคิดที่ต่อยอดความเป็นชุมชน และความเป็น “คนใน” ของชุมชนทั้งหลวงปู่ทวดและผู้คนของตำบลชุมพล อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ที่มีการตกผลึกและผลิตซ้ำในใจความสำคัญ โดยเฉพาะการเหยียบน้ำทะเลจืดของหลวงปู่ทวด และการสร้างพระเครื่องรวมไปถึงรูปหล่อ รูปปั้นต่างๆของหลวงปู่ทวด ที่เชื่อมโยงจุดศูนย์กลางและกระทำผ่านพื้นที่ของวัดพะโคะ ซึ่งจากการศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในบริบทพื้นที่วัดพะโคะ ผลการวิจัยที่ได้สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1.1 การนิยามความหมายพื้นที่และหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ โดยการนิยามความหมายพื้นที่วัดพะโคะ ว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ต้องประดิษฐานทั้งตัววัดและรูปเคารพต่างๆไว้บนที่สูง เพื่อแสดงถึงความเคารพ ศรัทธา ยกย่องให้เป็นสิ่งสูงสุดของชุมชน ตลอดจนเกิด

การสมมุติว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นก็สามารถมองเห็น และให้ความคุ้มครองคนในชุมชนได้ ครอบคลุมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาเศรษฐา (2553) ที่กล่าวว่า เรื่องราวของจักรวาลใน คัมภีร์ปุราณะนั้นประกอบด้วยสวรรค์ที่อยู่เหนือโลกขึ้นไปในอากาศ และบนยอดเขาพระสุเมรุ เป็นที่ตั้งนครเทพต่างๆ ดังนั้นวัดพะโคะจึงตั้งอยู่ในพื้นที่สูงด้วยความเชื่อเรื่องของสวรรค์ และ ประดิษฐานเจดีย์วัดที่สูงสง่า มองเห็นได้จากระยะไกล เพื่อเป็นสิริมงคลและการสักการะนับถือ ของคนในชุมชน โดยพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวนี้สามารถแบ่งย่อยออกเป็นมิติต่างๆ คือพื้นที่ ของคนศักดิ์สิทธิ์ของวัดพะโคะจึงเป็นไปในลักษณะของการเชื่อฟัง เคารพยำเกรงบุคคลที่มีความ เกี่ยวข้องอย่างสำคัญหรืออยู่ในวัดพะโคะผ่านระบบของการนับถือผู้รู้ และชนชั้นทาง สังคม พื้นที่สาธารณะของผู้มาเยี่ยมชม การเข้าใช้พื้นที่สาธารณะของวัดพะโคะที่หมายถึงใคร ก็ได้สามารถเข้าถึง โดยมากจะเป็นจุดประดิษฐานรูปหล่อหลวงปู่ทวดไว้ให้คนสักการะ และ มักจะเป็นจุดท่องเที่ยวของทางวัดพะโคะด้วย พื้นที่ส่วนตัวของธรรมชาติ จะผูกพันกับใน เรื่องของความเป็นเพศ โดยเฉพาะการเป็นเพศหญิงที่ไม่ควรมีการใช้พื้นที่ร่วมกับเพศชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพศชายที่อยู่ในฐานะพระสงฆ์ด้วยแล้วยังไม่ควรมีการใช้พื้นที่อันเป็น ส่วนตัวร่วมกันอย่างยั่งยืน พื้นที่หลากหลายวัย เป็นทั้งพื้นที่ที่รวมเอาความหลากหลายของ วัยไว้ในปริมาตรเดียวกัน โดยมากมักจะเป็นการมาเยี่ยมชมพื้นที่และมีการถ่ายทอดเรื่องราว ต่างๆของหลวงปู่ทวด ตลอดจนเป็นพื้นที่ที่ให้กลุ่มผู้อาวุโสได้รำลึกถึงอดีตกาลและถ่ายทอด เรื่องราวต่างๆให้ผู้คนที่มาเยี่ยมชมวัดได้ทราบถึงชุดตำนานหลวงปู่ พื้นที่เครือข่าย เป็นพื้นที่ ที่คนมารวมกลุ่มกันทำกิจกรรมงานบุญต่างๆ ซึ่งกลุ่มคนโดยส่วนใหญ่ที่มานั้นต่างก็รู้จักกัน หรือเป็นเครือญาติกัน นอกจากนี้เครือข่ายต่างๆยังมีการ พุดคุยและมีการบอกเล่าสารทุกข์ สุก คิบ ตลอดจนแลกเปลี่ยนความรู้ จนบางครั้งก็ทำให้เกิดการดึงเอาผู้คนหน้าใหม่เข้ามาเป็น เครือข่ายของตน หรือสร้างกลุ่มเครือข่ายขึ้นมาใหม่ในพื้นที่วัดพะโคะ พื้นที่ความตาย เป็น สถานที่ “เป็นอื่น” ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งแต่ละครอบครัวของผู้ตายได้ครอบครองสถานที่เหล่านี้ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวอยู่ภายใต้อาณาบริเวณของวัดพะโคะแต่พื้นที่ดังกล่าวถูกจำกัดขอบเขต ของพื้นที่โดยจัดวางในส่วนที่ไม่มีผู้คนพลุกพล่าน จึงทำให้พื้นที่ดังกล่าวถูกทำให้เป็นพื้นที่ ส่วนตัวที่เครือญาติของผู้ตายเท่านั้นที่จะเข้าถึงพื้นที่ได้ พื้นที่ความรู้ ที่เป็นลายลักษณ์อักษร ความรู้ของพิธีกรรม ตลอดจนความรู้ของการแลกเปลี่ยนชุดประสบการณ์ เรื่องราว หรือตำนาน ที่ผ่านการถกเถียงถ่ายทอดทั้งจากการอ่านและแบบปากต่อปาก เพื่อเป็นการสร้างชุดความรู้บน พื้นที่วัดพะโคะให้แก่ผู้สนใจได้รับทราบ ถกเถียง และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างๆระหว่าง กัน ซึ่งสอดคล้องกับ Lefebvre (1991) ที่นิยามความหมายพื้นที่ทางสังคมไว้ว่า เป็นพื้นที่ซึ่ง บรรลุไปด้วยความแตกต่างหลากหลายทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่เป็นผลผลิตทาง สังคม ตลอดจนเป็นพื้นที่ของเครือข่าย และเส้นทางของการแลกเปลี่ยนในเรื่องต่างๆ ถึง

อย่างไรก็ตามงานวิจัยยังคงแตกต่างตรงที่การนิยามความหมายของพื้นที่วัดพะโคะนั้น อาจจะไม่ได้เป็นพื้นที่หรือเส้นทางของการแลกเปลี่ยนเสียดัง Lefebvre ทั้งหมด แต่ยังมีบางพื้นที่ที่ไม่สามารถเข้าใช้ประโยชน์ได้แบบสาธารณะ หรือถูกจำกัดทั้งผู้เข้าใช้หรือรูปแบบของการเข้าใช้ประโยชน์ เช่น พื้นที่ของความตาย พื้นที่ส่วนตัวของธรรมชาติที่มีการจำกัดการเข้าใช้โดยสงฆ์ โยม ชี เป็นต้น

ภาพของหลวงปู่ทวดยังถูกนิยามอัตลักษณ์ให้เกิดขึ้นในอาณาบริเวณพื้นที่ซึ่งสามารถแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ การนิยามอัตลักษณ์ในเชิงรูปธรรม ซึ่งเป็นการนิยามจากภาพลักษณ์ภายนอกที่มองเห็นได้ด้วยสายตาสบายชัดเจน ซึ่งหลวงปู่ทวดมักจะถูกนิยามอัตลักษณ์ในเชิงรูปธรรมในรูปลักษณะของภาพชายชราที่แต่งองค์ทรงเครื่องในฉบับของพระสงฆ์ที่มุ่งจิรว ใบบนหน้าแสดงถึงความเมตตา ซึ่งแบ่งภาคออกเป็นปางต่างๆ ที่สอดคล้องกับเรื่องราวของตำนานหลวงปู่ทวด และการนิยามอัตลักษณ์ในเชิงนามธรรม ที่สามารถรับรู้ได้ด้วยใจ ในรูปแบบของภาพลักษณ์พระสงฆ์ที่มีความเมตตาสูง ซึ่งเห็นได้จากภาพสะท้อนของอัตลักษณ์เชิงรูปธรรมที่ช่างปั้นได้ปั้นใบบนหน้าของหลวงปู่ทวด ที่ชี้ให้เห็นถึงความโอบอ้อม อารี และความรู้สึกอบอุ่น ในอีกนัยหนึ่งก็เป็นพระที่มีความสงบเสงี่ยม แสดงถึงความนิ่งของสภาวะทางกายและจิต ซึ่งสอดคล้องกับญาณินทร์ เพชรสุวรรณ (2544) ที่ว่าภาพของการแสดงออกในลักษณะภาพของพระโพธิสัตว์ความเชื่อว่าหลวงปู่ทวดเป็นพระโพธิสัตว์

ดังนั้นวัดพะโคะจึงเป็นพื้นที่พื้นที่หนึ่งที่สัมพันธ์กับหลวงปู่ทวด ในลักษณะของพื้นที่กายภาพที่มีการปรับเปลี่ยนตามกาลสมัย พื้นที่ทางความคิดที่ต่อยอดถึงการเป็นสถานที่จำพรรษาของท่าน ภาพลักษณ์ของผู้เมตตากรุณา รวมทั้งตำนานการเหยียบน้ำทะเลจืดตลอดจนพื้นที่ทางสังคมที่พยายามสร้างสิ่งต่างๆ จนส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมในมิติต่างๆ ซึ่งมีกระบวนการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ด้วยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่าของชุมชนที่สอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพรากฐานบริบทของชุมชน อันมีสัญลักษณ์และปรากฏการณ์ศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่ตามแนวทางการเชื่อทางพุทธศาสนา

1.2 การสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่กายภาพ ที่จัดว่าวัดนั้นเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับคนในชุมชน ดังนั้นจึงควรสร้างหรือประดิษฐ์ฐานรูปเคารพต่างๆ ไว้บนที่สูงเปรียบเทียบกับพื้นที่ทางกายภาพของท้องถิ่นกับบ้านเรือนที่ตนอาศัยซึ่งสอดคล้องแนวคิดของสิริรัตน์ รัตนกาญจน์ (2549) ที่ว่า การกำหนดความต่างของพื้นที่สูงหรือต่ำ ย่อมส่งผลต่อการแสดงความเคารพต่อกัน จากนั้นวัดพะโคะจึงได้มีการพัฒนาและปฏิสังขรณ์มาเรื่อยๆ โดยเฉพาะเมื่อพระอาจารย์เขียวเป็นเจ้าอาวาสจึงมีการบูรณะวัดพะโคะเป็นการใหญ่ โดยอาศัยแรงของชาวบ้านเป็นหลัก ต่อมาก็เริ่มมีการสร้างอัตลักษณ์โดยใช้รูปหล่อหลวงปู่ทวดและพระเครื่องในการประกาศถึงบริบทพื้นที่ของวัดพะโคะที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงหลวงปู่ทวด ด้วย

การสร้างหรือประทับตรารูปหล่อหลวงปู่ทวดและพระเครื่องในสถานที่ต่างๆ อีกทั้งยังปรากฏรอยเท้าปริศนาที่แสดงให้เห็นถึงภาพของความศรัทธา ที่เชื่อมั่นในอิทธิฤทธิ์ของหลวงปู่ทวด โดยการบริจาคปัจจัยต่างๆ เพื่อก่อสร้างเป็นศาลาการเปรียญ ซึ่งภายในมีการตกแต่งด้วยจิตรกรรมและรูปหล่อหลวงปู่ทวดซึ่งการประดิษฐ์สิ่งต่างๆเหล่านี้ จะเป็นที่นิยมในการสักการะของนักท่องเที่ยว(รุ่งกาญจน์ แสงกาญจน์,2550)

1.3 การสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่ทางความคิด ประกอบไปด้วยประกอบด้วยประเด็นหลักในเรื่องของอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ โดยเฉพาะเรื่องราวของการเหยียบน้ำทะเลจืด ซึ่งตำนานจากผู้ให้สัมภาษณ์จำนวนมากที่รับรู้และจดจำเป็นไปในทำนองเดียวกันทำให้อัตลักษณ์ทางตำนานหรือมุขปาฐะเหล่านี้ได้รับความนิยมแพร่หลายจนกลายมาเป็นส่วนเติมเต็มที่สำคัญของความเป็นหลวงปู่ทวด จนทำให้เกิดปรากฏการณ์ของอัตลักษณ์อำนาจเหนือธรรมชาติของหลวงปู่ทวดที่เต็มไปด้วยที่มีเรื่องของความศรัทธาเข้ามาสัมพันธ์หรือผูกพันกับชาวบ้านผู้เคารพนับถืออย่างแนบแน่นมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ และมีพัฒนาการเรื่อยมาในรูปของตำนานที่ผ่านกาลเวลา ความคิดสร้างสรรค์ และอัตลักษณ์ของบุคคล อาทิ เทคนิคการเล่า การประยุกต์เชื่อมโยงพื้นที่ต่างๆหรือบุคคลสำคัญๆในชุมชน รวมถึงการเสริมเติม หรือแต่งขึ้นเพิ่มเติมผสมผสานกับความสอดคล้องของข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ รวมถึงบุคคลที่มีตัวตนจริงแท้ในสมัยนั้น อาทิ พระ อาจารย์จวง จนทำให้ตำนานดังกล่าวนี้เป็นเรื่องจริง ในความรู้สึกนึกคิดของชาวบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับ David Doina, Florea Calin , Tomuletiu Elena-Adriana, Pop Anisoara (2011) ที่กล่าวว่า อัตลักษณ์นั้นมีลักษณะสำคัญ คือ การมองห้วงรากลึกถึงวัฒนธรรม ประเพณี ที่สามารถรับรู้ในฐานะของการครอบงำคุณค่าและความหมาย ซึ่งทั้งหมดนี้จะรวมตัวกันในเชิงสัญลักษณ์ คุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนรหัสและความงามที่อาจอยู่ในรูปแบบของมุขปาฐะต่างๆ

นอกจากนี้ยังมีเรื่องของความมหัศจรรย์ พิศดาร ที่พบว่า อัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดดำรงอยู่ในฐานะของผู้รักษา คุ่มครอง ที่มีผลมาจากอิทธิพลของความเลื่อมใสศรัทธาอันแรงกล้าในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ ตั้งแต่ตอนยังมีชีวิตและหลังจากมรณภาพไปแล้ว โดยเฉพาะในด้านที่เกี่ยวข้องกับทำให้แคล้วคราดจากภัยอันตรายต่างๆ จนกลายเป็นอัตลักษณ์ทางอิทธิฤทธิ์อย่างหนึ่ง ที่สอดแทรกลงบนอัตลักษณ์พื้นที่ทางความคิด ซึ่งแตกต่างจากวีรพงษ์ อินพานิช (2548) ที่ว่ามูลเหตุของการศรัทธาหลวงปู่ทวดมาจากอำนาจอิทธิฤทธิ์ของพระเครื่องอย่างเดียว

1.4. การสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่ทางสังคม ที่ประจักษ์เฉพาะในประเพณี พิธีกรรม ที่เกี่ยวพัน เชื้อโยงถึงรูปหล่อหลวงปู่ทวด หรือชื่อเสียงของท่าน โดยแบ่งประเพณี พิธีกรรมต่างๆได้แก่

1. พิธีกรรมการสรงน้ำหลวงปู่ทวดจืดที่ขึ้นเป็นประจำในทุกๆปี จะมีประชาชนในบริเวณหมู่ที่ 5,6 รวมไปถึงผู้ศรัทธาในองค์หลวงปู่ทวดเข้าร่วมพิธีกรรม โดยในพิธีกรรมนี้นอกจากมีหลวงปู่ทวดแล้วยังมีเรื่องของอัตลักษณ์ของความศรัทธาในลักษณะของการน้อมนำหลวงปู่ทวดเข้ามาเป็นเอกของศูนย์รวมจิตใจ รวมไปถึงยังมีอัตลักษณ์ในความเป็นพื้นที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งยังเป็นการตอกย้ำให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างชาวบ้าน หลวงปู่ทวด ผู้มาร่วมพิธีเหล่านี้ได้เรียนรู้หรือรับรู้ตำนานหลวงปู่ทวดที่ไม่ค่อยจะแตกต่างกันมากนัก อีกทั้งยังมีความศรัทธาต่อหลวงปู่ทวดของวัดพะโคะอย่างแนบแน่นอยู่ในวิถีของชีวิตที่ต้องมาร่วมพิธีกรรมเช่นนี้เป็นประจำ แต่ด้วยความศรัทธาต่อหลวงปู่ทวดอย่างแรงกล้าที่ส่งผลกระทบให้รูปหล่อของพระพุทธรเจ้าถูกทำให้ลดความสำคัญลงไปด้วย

2. พิธีกรรมการทอดผ้าป่าหลวงปู่ทวด ที่มีการใช้ชื่อหลวงปู่ทวดในลักษณะของการระดมทุน เพื่อนำปัจจัยต่างๆมาใช้ในกิจกรรมของวัด โดยเมื่อใช้ชื่อหลวงปู่ทวดในการทอดผ้าป่า นั้น เป็นการสร้างจุดดึงดูดผู้ที่ศรัทธาในหลวงปู่ทวดจากหลากหลายพื้นที่มาร่วมกิจกรรมทอดผ้าป่า

3. พิธีกรรมการโยนเหรียญลงบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ผู้ที่มาวัดพะโคะ มักจะมาโยนเหรียญให้ลงในหลุมกันบ่อน้ำที่หลวงปู่ทวดใช้ชักจิว โดยเชื่อกันว่าการที่น้ำไม่เหือดแห้งนี้เป็นเพราะอำนาจบุญบารมี จนทำให้เป็นส่วนหนึ่งของภาพแทนของการสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในพื้นที่วัดพะโคะ พร้อมทั้งเป็นพื้นที่ที่ประสานพื้นที่อุดมคติเข้ากับอัตลักษณ์พื้นที่ทางกายภาพ โดยเฉพาะในเรื่องของการเชื่อว่าหากอธิฐานแล้ว โยนเหรียญลงหลุมได้ก็จะสมปรารถนา

4. พิธีกรรมไหว้รูปหล่อหลวงปู่ทวด ประกอบด้วยอุปกรณ์ต่างๆอันเป็นการแสดงความเคารพ นอบน้อมเป็นการทำให้อัตลักษณ์ของวัดพะโคะกลับโดดเด่นขึ้น เนื่องจากการผลิตหรือกระทำซ้ำกับพื้นที่เดิมเพื่อเป็นการเน้นถึงความสำคัญของหลวงปู่ทวด โดยสามารถเปรียบเทียบได้จากปริมาณของเครื่องสักการะ จนเกิดแนวความคิดที่ว่า เมื่อมาถึงวัดพะโคะก็ต้องนึกถึงหลวงปู่ทวด หรือไม่ก็ต้องนึกถึงเครื่องใช้ต่างๆของท่าน อาทิ ลูกแก้ว ไม้เท้า จนกลายมาเป็นอัตลักษณ์ที่สื่อความหมายอีกอย่างหนึ่งของหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ในอีกทางหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับจากรุวรรณ ฐานะกิจ (2555) ที่ว่า การเข้าไปศึกษาหรือเยี่ยมชมสถานที่จริงภายในบริเวณวัดพะโคะ ซึ่งอุปกรณ์การสื่อความหมายเหล่านี้จะช่วยสร้างมูลค่าให้กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

5. พิธีกรรมสักการะรอยเท้าหลวงปู่ทวด ที่มีการแสดงอาถรรพ์กริยาด้วยการโยนเหรียญในอาณาบริเวณรอยเท้าหลวงปู่ทวดแล้ว ท่านสามารถช่วยให้สมหวังได้ ตลอดจนความเชื่อในเรื่องของการยกช้างด้วยนิ้วก้อย ซึ่งเป็นนิ้วที่เล็กและไม่ถนัดสำหรับบุคคลทั่วไป

ผสมกับขนาดของช่างที่ค่อนข้างมีน้ำหนักมากหากเทียบกับการใช้นิ้วก้อยเพียงนิ้วเดียวสำหรับการยก อีกทั้งยังมีผลผูกพันกับความเป็นเพศ และมีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกันในเรื่องบุญและกรรม ส่วนการเสี่ยงทายด้วยเลียมซี ตู้หยอดเหรียญ และไม้โป๊ยนั้นมักผูกติดกับความเชื่อในเรื่องของดวงหรือโชคกลางต่างๆ และพิธีกรรมดังกล่าวนี้ก็มักจะเป็นที่นิยมของผู้ที่มาท่องเที่ยวยังวัดพระโคตด้วย ในขณะที่เดียวกันการเสี่ยงทายดังกล่าวนั้นก็มักจะมีการกระทำผ่านอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับเสี่ยงทายต่างๆ เช่น เหรียญ ไม้เลียมซี ไม้โป๊ย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าอุปกรณ์เหล่านี้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างหลวงปู่ทวดและผู้เสี่ยงทาย

ซึ่งพิธีกรรมและประเพณีที่ยึดโยงหลวงปู่ทวดดังกล่าวข้างต้น นับเป็นภาพสะท้อนของการนิยามตนเองของชุมชนว่าเราคือใคร ซึ่งเป็นถ่ายทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มในไปในขอบเขตหรือปริมาตรของความเป็พื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ Ali Cheshmehzangi and Tim Heat (2011) ที่ว่าการวิเคราะห์เรื่องบริบทเชิงพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ได้นั้น จะต้องมองให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของ “ระบบ” เชิงพื้นที่กับอัตลักษณ์ ซึ่งอาจมีเรื่องของมิติความเป็นชุมชน ความเชื่อ ทัศนคติ เป็นต้น เข้ามาเป็นตัวเชื่อมในการสังเคราะห์ถึงการสร้างอัตลักษณ์ในบริบทพื้นที่ได้

จากอภิปรายผลดังกล่าวผู้วิจัยมีมุมมองสะท้อนในเรื่องของการสร้างวัฒนธรรมชุมชนที่ใช้หลวงปู่ทวด เข้ามา “กระทำ” กับพื้นที่หรือบริบทของชุมชน ด้วยสายตาของคนใน ที่พยายามสร้างอัตลักษณ์ โดยมีจุดศูนย์กลางของอัตลักษณ์อยู่ที่หลวงปู่ทวด มุ่งเน้นย้ำในเรื่องของ บุญบารมี และฤทธิ์เดช เป็นกระแสที่เหนี่ยวนำให้คนภายนอกชุมชนและคนภายในชุมชนเองรับรู้ว่ ในมิติของท้องถิ่นที่อิงกับสภาพพื้นที่กายภาพ หรือบริบทของชุมชนนั้นไม่มีดีเรื่องราวของความเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และคนศักดิ์สิทธิ์ ที่ยึดโยงความเป็นท้องถิ่นหรือการตระหนักรู้ร่วมกันทั้งในเรื่องของพื้นที่กายภาพที่สำคัญของชุมชนวัดพระโคตและหลวงปู่ทวด ภายใต้ระบบตำนานของภูมิปัญญาชาวบ้านที่สนับสนุนการดำรงอยู่ของชุมชน จนกลายมาเป็นพลังศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน สอดคล้องกับทัศนะของยุกติ มุกดาวิจิตร (2548 : 20)ที่ว่า “ชุมชนที่มีสังคมสมบูรณ์แบบ อยู่ที่ดุลยภาพในการดำเนินชีวิต ประสานความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ” จากความสัมพันธ์ดังกล่าวที่หลากหลายและซับซ้อน ผ่านกาลเวลา จนตกผลึกภายใต้ภายใต้สำนวนสั้นๆว่า “หลวงปู่ทวด เหยียบน้ำทะเลจืด” ได้สะท้อนเกือบทุกมุมมองของความเชื่อ ทั้งคน อำนาง และผลของอำนางนั้น ที่ยึดโยงคนให้รับรู้ร่วมกันภายใต้ชื่อดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันภาพของการรับรู้เรื่องราวอันเกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวดอย่างละเอียดและแยกย่อยกลับมุ่งเป้าไปที่ ตัวผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผู้รู้ในชุมชนเปรียบเสมือนกับชุดอำนางอย่างหนึ่งี่สร้างให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนรุ่นก่อนและคนรุ่นหลัง ผ่านการถ่ายทอดเรื่องราวหลวงปู่ทวด ซึ่งทำให้เกิดอำนางของการตอกย้ำความเป็นไปของ

ชุมชนผ่านรุ่นสู่รุ่น รวมทั้งยังทำให้เกิดภาพของการผูกติดคนแต่ละรุ่นให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กัน ดังปรากฏการของ Key person ที่แนะนำโดยคนในชุมชน และเพื่อคนในชุมชนเอง ที่มั่นใจได้ว่า เมื่อผู้วิจัยไปหาบุคคลดังกล่าวแล้วจะทำให้ผู้อื่นนั้นรับรู้เรื่องราวความเป็นไปของชุมชนของตนได้เป็นอย่างดี ดังที่ฟูโก (ไซยรัตน์ เจริญสิน โอปาร, 2554) กล่าวว่า “กระบวนการสถาปนาอำนาจ ในการสร้างชุดความรู้ขึ้นมาสิ่งเหล่านี้คือ สังคม ในบริบททางสังคม”

นอกจากนี้แรงหนุนเสริมอีกประการหนึ่งที่ทำให้หลวงปู่ทวดวัดพะโคะได้รับความนิยมนั้น ทั้งการไปท่องเที่ยว นมัสการ ตลอดจนการเข้ามาบูชาหลวงปู่ทวด อาจเป็นเพราะสภาพบริบทพื้นที่วัดข้างใต้ที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ที่ส่งผลให้ นักท่องเที่ยวหรือผู้ศรัทธานิยมหันมาท่องเที่ยวยังวัดพะโคะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ นพรัตน์ ไชยชนะ(2556) ที่กล่าวว่า วัดพะโคะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมมากขึ้น โดยเฉพาะหลังปี พ.ศ. 2547 ซึ่งเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

จากทั้งหมดที่กล่าวมานั้น จะเห็นว่าการสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในพื้นที่วัดพะโคะจึงเป็นการสร้างอัตลักษณ์ที่กระทำผ่าน “พื้นที่” ของวัดพะโคะทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ทางความคิด พื้นที่ทางกายภาพ และพื้นที่รูปแบบพิเศษ โดยมีวัดพะโคะเป็นจุดศูนย์กลางในการจัดวางวัดต่างๆทั้งในระบบความเชื่อภายใต้ศาสนาและระบบสาธารณูปโภคต่างๆ(จิตรนาถ ปานแก้ว, 2549) อีกทั้งเป็นพื้นที่ที่สะท้อนเรื่องราวต่างๆออกมาให้เห็นเชิงประจักษ์ได้อย่างน่าเชื่อถือ จากนั้นจึงเชื่อมโยงอัตลักษณ์ดังกล่าวไปยังพื้นที่และสถานที่ต่างๆ โดยรอบของชุมชน ทำให้อัตลักษณ์ในบริบท “พื้นที่” นั้น จึงเป็นการถูกสร้างให้เป็นหรือกลายเป็นตัวหมายถึง(Signified) ซึ่งระบบสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดวัดพะโคะ จึงเกี่ยวข้องกับการแสดงให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของสัญลักษณ์และการทำหน้าที่ของสัญลักษณ์นั้น จะถูกนำไปใช้ในสังคม โดยเฉพาะในเรื่องของความหมายทางวัฒนธรรมของชุมชน

3. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่าน “พื้นที่” วัดพะโคะ ทำให้เห็นถึงการสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในพื้นที่วัดพะโคะ ซึ่งกระทำผ่านความเป็น “พื้นที่” ต่างๆ อาทิ พื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่ทางความคิดหรือจินตนาการ และพื้นที่ทางสังคม ซึ่งจากการวิจัยดังกล่าวนี้ สามารถสรุปผลเป็นข้อเสนอแนะ โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

- ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรนโยบายส่งเสริมการสร้างความรู้ สำหรับการสร้างอัตลักษณ์ของวัดต่างๆ ที่มีชื่อเสียง เพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถรับรู้และ เรียนรู้ถึงเบื้องลึกของการสร้างสถาปัตยกรรม สถานที่ต่างๆ ในบริบทของความเป็นวัด

- องค์กรภาครัฐในท้องถิ่นและในระดับจังหวัด เช่น องค์กรบริหารส่วน จังหวัด/ตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ควรมีนโยบายในการนำผลงานวิจัย โดยเฉพาะ ในเรื่องของการสร้างอัตลักษณ์ของวัดพะโคะ จัดทำเป็นเอกสาร หนังสือ หรือคู่มือ เพื่อ เสริมสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้มาท่องเที่ยวยังวัดพะโคะ ตลอดจนจนเป็นการเสริมสร้างองค์ความรู้ ของวัดสำคัญประจำท้องถิ่นหรือจังหวัดให้มากยิ่งขึ้น

- ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

สำหรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับการวิจัยเรื่องหลวงปู่ทวด : การสร้างอัต ลักษณ์ในบริบทพื้นที่วัดพะโคะ นั้น นอกจากจะเป็นรายละเอียดการทำความเข้าใจในเรื่อง ของอัตลักษณ์ที่มีความสัมพันธ์หรือเชื่อมโยงกับมิติในเชิงพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจการ สร้างอัตลักษณ์ในพื้นที่ได้อย่างลึกซึ้ง แต่อย่างไรก็ตามยังขาดการศึกษาในประเด็นเรื่อง ของอัตลักษณ์ของวัดพะโคะต่อวิถีชีวิตของคนหรือชุมชน ตลอดจนประเด็นเรื่องของการ สร้างอัตลักษณ์ของวัดข้างให้ว่ามีความสัมพันธ์หรือแตกต่างกันอย่างไร ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการเพิ่ นการรายละเอียดแห่งการประกอบสร้างอัตลักษณ์ในมิติเชิงพื้นที่เพิ่มเติม ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยและ ผู้อ่านเห็นมิติเรื่องราวของอัตลักษณ์เช่นว่านี้ได้หลากหลายและครอบคลุมมากขึ้นนั่นเอง ตลอดจนสามารถหาความสัมพันธ์ที่เป็นสารัตถะจนนำไปสู่ทฤษฎีหรือแนวคิดทางอัตลักษณ์ได้

นอกจากนี้การศึกษาในแนวอัตลักษณ์หรือการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ของชุมชนยังเป็นการสร้างองค์ความรู้ในลักษณะการเข้าใจ เข้าถึงชุมชนอย่างแจ่มแจ้งว่ามี ลักษณะการพัฒนาการ หรือการสร้างความเป็นชุมชนอย่างไร มีที่ไปที่มาอย่างไร ทั้งนี้ก็เพื่อให้ ผู้ที่ศึกษาและผู้อ่านได้ทำความเข้าใจชุมชนในมิติที่ขยายลึกขึ้นตามแนวทางของงานศึกษาที่ เกี่ยวข้องในสายวัฒนธรรมชุมชนอย่างเช่นงานวิจัยเล่มนี้ เป็นต้น

- ข้อเสนอแนะจากการวิจัยสำหรับการพัฒนามนุษย์และสังคม

องค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านบริบท “พื้นที่” ของวัดพะโคะนั้น สามารถนำไปปรับใช้เพื่อพัฒนา เพื่อใช้ในการพัฒนามนุษย์ โดยใช้เป็นแนวทางของการเป็นองค์ความรู้สำหรับชุมชน โดยเฉพาะการสร้างเป็นองค์ความรู้เพิ่มเติมให้แก่กลุ่มมัคคุเทศน์น้อยของวัดพะโคะ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างฐานองค์ความรู้ด้านอัตลักษณ์เพื่อหนุนเสริมธุรกิจด้านการท่องเที่ยวของท้องถิ่น ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งในระดับบุคคล ชุมชนและสังคมต่อไป

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ ไม้สนธิ์. (2544). การต่อรองอำนาจของผู้หญิงจากการนำเสนอเรื่องผ่านสื่อนิตยสารไทย. วิทยานิพนธ์วารสารสนเทศศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวารสารสนเทศ, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- กรมศิลปากร. (2553). การบริหารจัดการทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมของชาติกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคใต้. สงขลา มปท.
- กรองแก้ว วัฒนะมงคลรักษ์. (2545). การสื่อสารกับอัตลักษณ์ถนนข้าวสาร. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการสื่อสารมวลชน, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- กัจจกร หลุยยะพงศ์. (2553). การสื่อสารกับวาทกรรมอัตลักษณ์ผู้สูงอายุในสังคมไทย. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานิเทศศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2551). สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสารศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2555). วัดพะโคะ. ค้นเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2555, จาก : <http://www.songkhlaturism.org>.
- ก้องเกียรติ มหาอินทร์. (2554). สัญญาที่ปรากฏในงานออกแบบแฟชั่นกับการสะท้อนวัฒนธรรมหลังสมัยใหม่. ปรินญาณิพนธ์เทคโนโลยีบัณฑิต. สาขาอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, กรุงเทพฯ.
- จารุณี สุวรรณรัมย์. (2547). กราฟฟิติ (graffiti) : การสื่อสารความหมายและอัตลักษณ์. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสื่อสารมวลชน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- จารุวรรณ ชนะกิจ. (2552).รูปแบบการสื่อความหมายสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษา วัดพระโคะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการธุรกิจท่องเที่ยว, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, กรุงเทพฯ.
- จิตรนาถ ปานแก้ว. (2549). ศึกษาบทบาทและผลกระทบจากบทบาทของวัดพระโคะ (วัดพระราชประดิษฐฐาน) อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา . วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา,บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. 2550. *อัตลักษณ์ วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลง* . ค้นเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2555, จาก : http://www.soc.cmu.ac.th/~wsc/data/Identity28_3_05.pdf .
- เฉลิมชัย ปัญญาดี. (2553). *อัตลักษณ์และการสร้างอัตลักษณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. วิทยาลัยบริหารศาสตร์, มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.
- ชนาธิป พันทวี. (2547) . *ลักษณะไทยในพุทธสถาน* . วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาสถาปัตยกรรม, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ชัยวุฒิ พิยะกุล. (2553). *การปริวรรตวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ประเภทหนังสือบุด เรื่อง กัลปนาวัดหัวเมืองพัทลุง*. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.
- _____ . (2540). *รายงานการวิจัยหลวงพ่อดวงเหยียบน้ำทะเลจืด:ศึกษาประวัติ คติความเชื่อ และผลกระทบที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมภาคใต้* . สงขลา:สถาบันทักษิณคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.
- เจริญขวัญ ภูษณงค์ . (2549). *การสื่อสารของกลุ่มชาวกายที่ย้ายถิ่นฐานมาสู่ชุมชนเมืองในการปรับตัวและการแสดงอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์* . วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ไชยรัตน์ ๒) เจริญสิน โอบา(2554). *วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์และความเป็นอื่น* .กรุงเทพมหานคร : วิชาษา.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- จิตติวัฒน์ ฅ นงนุช . (25๕๑) *อยุธยาแห่งสถานที่ กรณีศึกษา : ชุมชนชาวจีนย่านตลาดน้อย กรุงเทพมหานคร*
 วิทยาลัยสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย,
 มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพฯ.
- ญาณินทร์ เพชรสุวรรณ. (2544). *ความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อดอกเหี้ยบน้ำทะเลจืด ในจังหวัดสงขลา*
จังหวัด พัทลุง และจังหวัดปัตตานี. วิทยาลัยศิลปศาสตรมหาบัณฑิต , สาขาไทยคดี
 ศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.
- ณัฐวุฒิ อิศวโกวิทวงศ์. (2554). *ภาพตัวแทน ความหมาย และความเป็นการเมือง: บทวิเคราะห์เชิง*
Lefebvrian
 วิทยาลัยสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาศูนย์วิจัยบูรณาการภาพพื้นที่
 และสังคม, มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพฯ.
- ดำรงธรรม. (2552). *หลวงปู่ดอกลอยน้ำทะเลจืด*. กรุงเทพมหานคร : ไทยควอลิตี้บุ๊กส์
- เด็กปายอม(นามสมมุติ), 2553. *ชมรมคนรักพระเครื่อง* . ค้นเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2555, จาก :
<http://thaimisc.pukpik.com/freewebboard/php/vreply.php?user=prakruang&topic=26419>.
- ต้นข้าว ปาณินท์. (2548). *ที่ว่างที่ไม่ว่าง ความหมายของ Space*. วารสารอาษา ฉบับที่ 08:48/09:48
 กรกฎาคม-สิงหาคม 2548.
- ธราพงศ์ ศรีสุชาติ. (2526). *โบราณคดีคาบสมุทรสทิงพระ* . สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา ,
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, วิทยาเขตสงขลา.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2546). *ความคิดหลังตะวันตก*. กรุงเทพมหานคร : สายธาร.
- นงพงา สัจกุล. (2553). *เดอะสาร์คันฟ้ากว่าดาว : เสียงของผู้แข่งขันในเวทีสาธารณะ* . วิทยาลัย
 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย
 สงขลานครินทร์, สงขลา.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- นพพร ประชากุล. (2547). “โรลิ่งส์ บาร์ตส์ กับสัญศาสตร์วรรณกรรม” มายาคติ. กรุงเทพมหานคร : คบไฟ.
- นพรัตน์ ไชยชนะ. (2556). วัตรราชประดิษฐฐาน (วัคพะ โคะ) กับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนโดยรอบ (พ.ศ. 2506 – 2552). วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- นัทธชัย ประสานนาม. (2550). เพศชาติพันธุ์ และปัญหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ในภาพยนตร์เรื่อง *Touch of Pink*. ค้นเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2555, จาก : <http://www.midnightuniv.org>.
- นางปรีชา พรหมจันทร์. (2554) . รายงานการพัฒนาตำบล ตำบลชุมพล อำเภอสีติงพระ จังหวัดสงขลา. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสีติงพระ.
- นิติ ภาวัครพันธุ์ . (2541). “รอยสัก กับการสร้าง “ตัวตน” ใน เหย่ร้าง-พรางกาย ทดลองมองร่างกาย ในศาสนา ปรัชญาการเมือง ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และมานุษยวิทยา . กรุงเทพมหานคร : คบไฟ.
- บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ . (2555). มายาคติ “คำขวัญวันเด็ก ” สไตล์ทักษิณคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ . สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2555, จาก : utcc2.utcc.ac.th/localuser/amsar/PDF/.pdf
- บุษบรรณ จินเจริญ . (2544). การต่อสู้ทางวาทกรรมของโสเภณีหญิงไทยจากสื่อกระแสหลักสู่เว็ลด์ไวด์เว็บ. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสารสนเทศ, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ปญญา วิเศษสินธุ์ . (2554). การรับรู้และให้ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในภาพยนตร์โฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทางโทรทัศน์ของวัยรุ่นในจังหวัดขอนแก่น . วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- ปรววรรณ ทรงบัณฑิตย. (2549). *นิตยสารค้าเจียห่าวกับการนำเสนออัตลักษณ์จีน-สยาม*. วิทยานิพนธ์
นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวารสารสนเทศ, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
กรุงเทพฯ.
- ปรัชัย ดาวอุดม. ไม่ปรากฏปีพิมพ์. *การกวัดวิชาในระบบการศึกษาไทย*. ค้นเมื่อ 9 เมษายน 2555, จาก
: <http://www.oknation.net/blog/sarmunpcc/2009/06/07/entry-2>.
- ปิยรัตน์ ปั่นลี . (2545). *กระบวนการลดความอ้วนของผู้หญิง: วาทกรรมการสร้างอัตลักษณ์ใน
วัฒนธรรมบริโภค*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขามานุษยวิทยา, บัณฑิต-
วิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พงศ์กฤษฎ์ พลเลิศ. (2554). *บทบาทการใช้สื่อพื้นบ้านในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนตลาด
เก้าห้อง อำเภอบางปลาร้า จังหวัดสุพรรณบุรี*. วิทยานิพนธ์เทคโนโลยีสื่อสาร มวลชน
มหาบัณฑิต, สาขา การสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราช
มงคลพระนคร, อโยธยา.
- พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสี โล2554. *ชุมชนวิถีพุทธ* ค้นเมื่อ 9 เมษายน 2555, จาก <http://www.gotoknow.org>.
- พระมหาเศรษฐา เสฏฐมโน (หินศิลา). (2553). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเรื่องจักรวาลวิทยาใน
ไตรภูมิพระร่วง*. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พັນนถ คำก้อน (2552) *การวิเคราะห์ตัวตนผู้พิการทางสายตาผ่านภาพยนตร์ที่สร้างโดยผู้พิการทางสายตา*
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสื่อศิลปะและการออกแบบสื่อ, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- พันทกานต์ อินตะมูล . (2555). *พระศุ์คเณรแต่ัว : การเลื่อนสถานภาพทางสังคมสู่ชีวิตที่ดี และความ
เป็นหญิงที่สมบูรณ์*. ปริญญาานิพนธ์สหวิทยาการบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ศูนย์ลำปาง, ลำปาง.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- พิศิษฐ์ คุณวโรจน์. (2545). *อัตลักษณ์และกระบวนการต่อสู้เพื่อชีวิตของผู้ติดเชื้อ HIV*. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล, สาขาสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- มานพ นักการเรียน. (2554). *เรื่องหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด*. ค้นเมื่อ 10 กันยายน 2556, จาก : <http://watbangkhut.blogspot.com>.
- โยธิน แสงวงดีและคณะ. (2550). *การเติบโตของเมืองชุมทาง : กรณีวิเคราะห์อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์*. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2556, จาก : <http://www.ipsr.mahidol.ac.th/IPSR/AnnualConference/ConferenceIII/Articles/Article03.htm>.
- วีรพงษ์ อินพานิช. (2548) *การวิเคราะห์โครงสร้างการตลาดและพฤติกรรมการแข่งขันของผู้ประกอบการใน ตลาดพระเครื่อง กรณีศึกษา พระเครื่องหลวงปู่ทวดวัดช้างให้ จังหวัดปัตตานี*. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- รุ่งกาญจน์ แสงกาญจน์. (2550). *ปัจจัยที่ตัดสินใจมาท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยว ณ วัดไชโยวรวิหาร จังหวัดอ่างทอง*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการทั่วไป, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, อโยธยา.
- รัตนา โดสกุล-บุญมัทธยะ. (2548). *มโนทัศน์เรื่องอำนาจ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการ-สภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา.
- เรืองฟ้า บุราคร. (2550). *การสื่อสารกับการสร้างอัตลักษณ์ "กะเทย" ในพื้นที่คาบารด์โซวิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสื่อสารมวลชน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.*
- วัชรกร รัตนกิจ. (2550). *พระเครื่อง : การสื่อสารกับการบริโภคสัญลักษณ์*. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสื่อสารมวลชน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- วลัยลักษณ์ ทรงศิริ. 2555. อำนาจพิบารมีสงฆ์ : การประสานความเชื่อในสังคมเมืองแพร่ . ค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2555, จาก : <http://www.lek-prapai.org/watch.php?id=758>.
- วิโรจน์ อินทนนท์. (2549). *ปรัชญาตะวันออก : บ่อเกิดและพัฒนาการแนวคิดเรื่องธรรมชาติมนุษย์ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ*. เชียงใหม่ : ภาควิชาปรัชญาและศาสนาคณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- วิศนี ศรีเจริญ. (2551). *การวิเคราะห์ปัจจัยและพฤติกรรมของผู้ใช้เว็บไซต์แฟนคลับ : กรณีศึกษา www.moderdog.biz และ www.buachompoo.com*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสื่อศิลปะและการออกแบบสื่อ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ศรินทร รัตน์เจริญจร . (2544). “*ร้านกาแฟ : ความหมายในวัฒนธรรมไทยยุคบริโภคนิยม* ”. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต, สาขามานุษยวิทยา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ศรินทร ซอหะชัน. (2545). *ความดึงดูดใจของนางแบบและสินค้าเกี่ยวกับความงามที่มีผลต่อความน่าเชื่อถือของนางแบบและความตั้งใจซื้อสินค้า* . วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาการประชาสัมพันธ์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สกลกานต์ อินทร์ไทร. (2539). *การสื่อสารกับการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มเด็กป๊อปในกรุงเทพมหานคร* วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการสื่อสารมวลชน, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สมเกียรติ ตั้งนโม. 2555. *สัตยศาสตร์ การศึกษาเรื่องเครื่องหมาย*. ค้นเมื่อ 10 เมษายน 2555, จาก : <http://61.47.2.69/~midnight/midarticle/newpage12.html>.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- สรพงษ์ วิชัยดิษฐ . 2547. กระบวนการก่อรูปอัตลักษณ์ของผู้อพยพชาวกะเหรี่ยง : ศึกษากรณี
กะเหรี่ยงในพื้นที่พักพิงชั่วคราว บ้านแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตากวิทยานิพนธ์
หลักสูตรปริญญามนุษยวิทยามหาบัณฑิต, สาขามานุษยวิทยา, บัณฑิตวิทยาลัย,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สันติ ทันชม . 2555. พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนา สถาบันราชภัฏธนบุรี . สืบค้นเมื่อ 8 เมษายน
2555, จาก : <http://dit.dru.ac.th/home/023/human/05.html>.
- สิริพร สมบูรณ์บุรณะ. (2547). การก่อรูปและการเปลี่ยนแปลงสำนึกเกี่ยวกับเรื่องทรัพย์สินส่วนรวม
ในสังคมไทย .วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ 24 ฉบับที่ 2 ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์.
- สิริรัตน์ รัตนกาญจน์ . (2549). การสร้างพื้นที่ความเป็นส่วนตัว ในพื้นที่สาธารณะของสังคมไทย :
ร่องรอยขีดเขียนในส้วมสาธารณะและเว็บบอร์ดในไซเบอร์สเปซการค้นคว้าแบบอิสระ,
สาขาศิลปะการออกแบบสื่อ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สุธาริน คุณผล . (2541). บทสำรวจ “พื้นที่สาธารณะ . รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 20 ฉบับที่ 3.ไม่ปรากฏ
สถานที่พิมพ์.
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์(2525). คู่มือพระปฐมสมโพธิกถา : อุปกรณ์วรรณคดีพุทธศาสนากรุงเทพมหานคร :
ไทยวัฒนาพานิช.
_____ . (2525). วัดพะโคะ. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- สุภมาศ วยอุดมวุฒิ. (2547). การทำจิตวิญญาณให้เป็นสินค้าในนิตยสารผู้หญิง . วิทยานิพนธ์วารสาร
สนเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวารสารสนเทศ, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- โสภณ สุขสำอาง. (2554). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม กรณีศึกษา :
ตลาดน้ำวัดกลางคูเวียง ตำบลลัมปทวน อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม . วิทยานิพนธ์
บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาการประกอบการ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, ปทุมธานี.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- อภิัญญา เฟื่องฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์ (Identity) การทบทวนทฤษฎี และกรอบแนวคิด* . กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2542). *จากคนนอกสู่คนชายขอบ* . ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 20 ฉบับที่ 12. เดือน ตุลาคม.
- เอกรัฐ เลหาทชัยวานิชย์. (2552). *หลังสมัยใหม่ : การสร้างภาพแทน โลกาภิวัตน์ การบริโภค และทุนวัฒนธรรม*. ค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2555, จาก : <http://61.47.2.69/~midnight/midnighttext/0009999810.html>.
- Ali Cheshmehzangi and Tim Heat. (2011). Urban Identities: Influences on Socio-Environmental Values and Spatial Inter-Relations. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 36 , 253 – 264. from <http://www.sciencedirect.com/>.
- Anssi Paasi. (2011). The region, identity, and power. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 14 , 9–16. from <http://www.sciencedirect.com/>.
- Azadeh Saljooghi. (2011). The “old” in new media: Critical divide versus globalized identities. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 15, 1284–1286. from <http://www.sciencedirect.com/>.
- Bilal Butt. (2012). Commoditizing the safari and making space for conflict: Place, identity and parks in East Africa. *Political Geography* . 31 , 104-113. from <http://www.sciencedirect.com/>.
- Cultural identity. from [http:// en.Wikipedia.org/wiki/Cultural identity](http://en.Wikipedia.org/wiki/Cultural_identity) .
- David Doina, Florea Calin , Tomuletiu Elena-Adriana, Pop Anisoara. (2011). The concept of cultural and traditional archetype. *Procedia Social and Behavioral Sciences* . 15 , 1493–1496. from <http://www.sciencedirect.com/>.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- Dianina Katia. (2010). The return of history : Museum, heritage, and national identity inImperial Russia. *Journal of Eurasian Studies*. 1, 111–118. from <http://www.sciencedirect.com/>.
- Lefebvre, Henri. (1991). *The Production of Space*. London: Blackwell. from [http:// www.georgetown.edu/](http://www.georgetown.edu/).
- M.Cengiz Yildiz. (2010). Coffeehouses as an informal education institution and coffeehouses of Egypt, *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 9, 1362–1367. from <http://www.sciencedirect.com/>
- Shampa Mazumdar, Sanjoy Mazumdar. (2012). Immigrant home gardens: Places of religion, culture, ecology,and family, *Landscape and Urban Planning*. 105, 258–265. from <http://www.sciencedirect.com/>.
- Siriwan Silapacharanan and Wonchai Mongkolpradit. (2011). Community Responses to Cultural Identity of the Three Religious Communities : A Case Study in Chachoengsao Province, Thailand, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 36,723 – 731. from <http://www.sciencedirect.com/>
- Ted Weeks. (2011). “Religion, nationality, or politics: Catholicism in the Russian empire,1863–1905” ,*Journal of Eurasian Studies*. 2, 52–59. from <http://www.sciencedirect.com/>
- Zehra ongul. (2011). Analysing the City Identity of Nicosia from a Historical Perspective: External Effects, Solutions Proposed. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*.35,284 – 292. from <http://www.sciencedirect.com>

บุคคลานุกรม

คง พรหมอินทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอเสทิงพระ จังหวัดสงขลา, 23 มกราคม 2556.

กลาด สุวรรณศิลป์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอเสทิงพระ จังหวัดสงขลา, 25 พฤศจิกายน 2555.

คล้อย ขอประดิษฐ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอเสทิงพระ จังหวัดสงขลา, 25 พฤศจิกายน 2555, 15 ธันวาคม 2555.

จันทนิภา ดอนเตาเหล็ก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 6 ตำบลชุมพล อำเภอเสทิงพระ จังหวัดสงขลา, 10 พฤศจิกายน 2555.

จุฑามณี สืบเหตุ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอเสทิงพระ จังหวัดสงขลา, 25 สิงหาคม 2556.

ไชยรัต รักขาว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 6 ตำบลชุมพล อำเภอเสทิงพระ จังหวัดสงขลา, 18 ตุลาคม 2555.

ชะออน ฤทธิ์เดช เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอเสทิงพระ จังหวัดสงขลา, 18 ตุลาคม 2555, 11 พฤศจิกายน 2555, 8 ธันวาคม 2555.

ดิพร จวนสว่าง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอเสทิงพระ จังหวัดสงขลา, 24 พฤศจิกายน 2555, 19 ตุลาคม 2555, 15 พฤศจิกายน 2555, 16 กุมภาพันธ์ 2556.

บุคลากรกรม (ต่อ)

เดชชาติ ยี่โซคิช่วง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ซึ่งามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน
(วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลโป๊ะหมอ อำเภอกหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา, 15 ธันวาคม 2555.

ศักดิ์ดา บุญรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ซึ่งามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน
(วัดพะโคะ) หมู่ที่ 6 ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา, 10 ตุลาคม 2555.

ธีรเดช มุสิกรัมย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ซึ่งามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน
(วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา, 25 ตุลาคม 2555.

น้อม นามสมมุติ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ซึ่งามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน
(วัดพะโคะ) หมู่ที่ 6 ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา, 20 ตุลาคม 2555.

นารีรัตน์ รายจันทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ซึ่งามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน
(วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา, 23 มกราคม 2556.

นันทวัตร สุกใส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ซึ่งามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน
(วัดพะโคะ) หมู่ที่ 6 ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา, 8 ธันวาคม 2555,
25 ตุลาคม 2555, 15 พฤศจิกายน 2555.

น้ำทิพย์ มุสิกรัมย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ซึ่งามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน
(วัดพะโคะ) หมู่ที่ 6 ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา, 25 ตุลาคม 2555.

ถัน จันทร์ทิพย์รส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ซึ่งามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน
(วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา, 10 พฤศจิกายน 2555
และสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2555, 8 ธันวาคม 2555.

ถัน สุวรรณโณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ซึ่งามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน
(วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา 10 พฤศจิกายน 2555.

บุคลากรกรม (ต่อ)

ปรีชา พลเดช เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอเสถียงพระ จังหวัดสงขลา, 25 พฤศจิกายน 2555.

ประมาณ จันทร์พาณิชย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 3 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล, 10 พฤศจิกายน 2555.

ประสงค์ คงชอบ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอเสถียงพระ จังหวัดสงขลา, 25 พฤศจิกายน 2555.

เปรม จันทิพรส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอเสถียงพระ จังหวัดสงขลา, 18 ตุลาคม 2555, 24 พฤศจิกายน 2555.

พระครูบุญญาพิศาล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอเสถียงพระ จังหวัดสงขลา, 8 ธันวาคม 2555, 23 มกราคม 2556, 25 พฤศจิกายน 2555.

พระพันธ์ยุทธ รัตนบุญโญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอเสถียงพระ จังหวัดสงขลา, 23 มกราคม 2556.

แม่ชีเจียม แก้วประดิษฐ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอเสถียงพระ จังหวัดสงขลา, 15 พฤศจิกายน 2555, 16 กุมภาพันธ์ 2556.

บุคลากรกรม (ต่อ)

แม่ชีเล็ก แก้วประดิษฐ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอเสด็จพระ จังหวัดสงขลา, 8 ธันวาคม 2555, 15 พฤศจิกายน 2555, 20 ตุลาคม 2555.

ยุทธนา พลเดช เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 7 ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่, 25 พฤศจิกายน 2555.

วิบูลย์ พิบุรณ์พันธ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอเสด็จพระ จังหวัดสงขลา, 20 ตุลาคม 2555.

วิชาญ มัคเขต เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอเสด็จพระ จังหวัดสงขลา, 25 พฤศจิกายน 2555.

วิทยาภรณ์ โชคเกื้อ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 4 ตำบลพิมาน อำเภอเมือง จังหวัดสตูล, 25 สิงหาคม 2556.

วัชรชัย สิมอาจิณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 3 ตำบลพิมาน อำเภอเมือง จังหวัดสตูล, 10 พฤศจิกายน 2555, 17 พฤศจิกายน 2555, 16 กุมภาพันธ์ 2556.

วัชรพงศ์ ยิวเจริญวงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 2 ตำบลจังโกลน อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา, 8 ธันวาคม 2555, 10 พฤศจิกายน 2555, 25 พฤศจิกายน 2555, 16 กุมภาพันธ์ 2556.

ศักดิ์ดา เหมรังสี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอเสด็จพระ จังหวัดสงขลา, 25 พฤศจิกายน 2555.

บุคลากรกรม (ต่อ)

ศรีวรรณ พลเดช เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา, 15 พฤศจิกายน 2555.

ศิริมา เมืองศรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา, 25 ตุลาคม 2555.

สมนึก แซ่ชี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 1 ตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเตกา จังหวัดสงขลา, 23 มกราคม 2556.

สรารุติ ปิยะวานิชย์สกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา, 25 พฤศจิกายน 2555.

สรารุติ ดินใบหาด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา, 16 กุมภาพันธ์ 2556.

สิทธิกร ไหมอ่อน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 6 ตำบลชุมพล อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา, 8 ธันวาคม 2555, 10 ตุลาคม 2555, 23 มกราคม 2556, 25 ตุลาคม 2555 .

สุนิษา ช่วยยก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา, 25 ตุลาคม 2555.

สำราญ ขอประดิษฐ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ชิงามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัตรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา, 25 พฤศจิกายน 2555.

บุคลากรกรม (ต่อ)

สำเร็จ ขอบประดิษฐ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ซึ่งามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัชรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอเสด็จพระ จังหวัดสงขลา, 25 พฤศจิกายน 2555.

อรรถสิทธิ์ ซึ่งามวัฒนะกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ซึ่งามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัชรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 1 ตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา, 10 พฤศจิกายน 2555.

อภิวัฒน์ ศรีสุวรรณโณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ซึ่งามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัชรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอเสด็จพระ จังหวัดสงขลา, 25 ตุลาคม 2555.

อนัญญา โกศัยพันธ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ซึ่งามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัชรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอเสด็จพระ จังหวัดสงขลา, 10 ตุลาคม 2555.

อ้วม มุสิกรงค์สี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ซึ่งามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัชรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอเสด็จพระ จังหวัดสงขลา, 8 ธันวาคม 2555, 18 ตุลาคม 2555, 25 พฤศจิกายน 2555.

อำนวยชัย แซ่ชี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อวยพร ซึ่งามวัฒนะกุล เป็นผู้สัมภาษณ์, วัชรราชประดิษฐาน (วัดพะโคะ) หมู่ที่ 1 ตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา, 8 ธันวาคม 2555, 10 พฤศจิกายน 2555, 30 ตุลาคม 2555.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์เรื่อง การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่าน “พื้นที่”
วัดพะโคะ

เรื่อง การนิยามความหมายพื้นที่และหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ

1. การนิยามความหมายพื้นที่วัดพะโคะเป็นอย่างไร

.....

.....

2. การนิยามความหมายของหลวงปู่ทวดวัดพะโคะเป็นอย่างไร

.....

.....

เรื่อง การสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่กายภาพ

1. ภูมิทัศน์และสิ่งปลูกสร้างวัดพะโคะเป็นอย่างไร

.....

.....

2. พระเครื่องหลวงปู่ทวดวัดพะโคะเป็นอย่างไร

.....

.....

3. รูปหล่อของหลวงปู่ทวดวัดพะโคะเป็นอย่างไร

.....

.....

4. ผ้ายันต์หลวงปู่ทวดวัดพะโคะเป็นอย่างไร

.....

.....

5. รอยเท้าของหลวงปู่ทวดวัดพะโคะเป็นอย่างไร

.....

.....

เรื่อง การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่ทางความคิด

1. หลวงปู่ทวดในฐานะผู้มีอิทธิปาฏิหาริย์เป็นอย่างไร

.....

.....

2. หลวงปู่ทวดในฐานะผู้มีคุณธรรมเป็นอย่างไร

.....

.....

3. หลวงปู่ทวดในฐานะหมอยาเป็นอย่างไร

.....

.....

4. หลวงปู่ทวดในฐานะผู้ช่วยเหลือสิ่งสูญหายเป็นอย่างไร

.....

.....

เรื่อง การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่านพื้นที่ทางสังคม

1. พิธีกรรมการสร้งน้ำหลวงปู่ทวดเป็นอย่างไร

.....

.....

2. พิธีกรรมการทอดผ้าป่าหลวงปู่ทวดเป็นอย่างไร

.....

.....

3. พิธีกรรมไหว้รูปหล่อหลวงปู่ทวดเป็นอย่างไร

.....

.....

4. พิธีกรรมสักการะรอยเท้าหลวงปู่ทวดเป็นอย่างไร

.....

.....

5. การโยนเหรียญลงบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างไร

.....

.....

ภาคผนวก ข

รายการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

หนังสือรวมบทความ เล่มที่ 2 : ผู้หญิง วัฒนธรรม และท้องถิ่นชุมชน
การสัมมนาเครือข่ายนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ครั้งที่ 12 ปี การศึกษา 2555 ณ
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล หน้า 151

หลวงปู่ทวด : อัตลักษณ์ในบริบท “พื้นที่” วัดพะโคะ

อวยพร ชิงามวัฒนะกุล¹, ปัญญา เทพสิงห์²

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งศึกษาถึงการสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในบริบทพื้นที่วัดพะโคะ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บข้อมูล 2 ประเภท คือ การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากภาคสนาม มีพื้นที่ศึกษา คือ วัดพะโคะ(วัดราชประดิษฐฐาน)และชุมชนโดยรอบ คือ หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 6 ตำบลชุมพล อำเภอสิงหนิง จังหวัดสงขลา

ผลการวิจัยพบว่า วัดพะโคะ(วัดราชประดิษฐฐาน) มีการสร้างอัตลักษณ์ของกับหลวงปู่ทวดในบริบทพื้นที่วัดพะโคะ ประการแรกพื้นที่ทางกายภาพ แสดงความเป็นหลวงปู่ทวดด้วยการสร้างบ่อน้ำสูง การกำหนดตำแหน่งที่มองเห็นเด่นชัด .การสร้างรูปหล่อหลวงปู่ทวดที่มีองค์ประกอบสามสิ่ง คือ ลูกแก้ว ไม้เท้าและธูป การสร้างพิพิธภัณฑสถานส่วนตัวของหลวงปู่ทวด การสร้างบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ การสร้างรอยเท้า ประการที่สองพื้นที่ทางความคิด ที่แสดงออกมาในรูปของตำนานที่รวมเอาสถานที่สำคัญๆ ของหลวงปู่ทวดมาผนวกไว้ในรูปแบบของมุขปาฐะ และสร้างให้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น การเหยียบน้ำทะเลเจ็ด การให้คุณค่าความสำคัญเหนือพระพุทธรูป และประการสุดท้ายพื้นที่ทางสังคม โดยนำพื้นที่ทางความคิดที่เกิดจากการตีความ มาบรรจุไว้ในพื้นที่ทางกายภาพที่มองเห็นได้ อันนำไปสู่ปรากฏการณ์ทางสังคมในรูปพิธีกรรมต่างๆ เป็นพื้นที่พิเศษที่เชื่อมโยงหรืออยู่ระหว่างพื้นที่อุดมคติและพื้นที่จริง ในรูปแบบของประเพณีหรือพิธีกรรมต่างๆ โดยใช้หลวงปู่ทวดเข้ามาเป็นส่วนสำคัญของการจัดกิจกรรม เช่น การรดน้ำที่ไหลผ่านหลวงปู่ทวดไปเก็บเป็นน้ำมนต์ทันที โดยไม่ต้องปลุกเสก การโยนเหรียญลงบ่อน้ำที่เชื่อว่าหลวงปู่ทวดเคยใช้ ส่งผลให้ประเพณีหรือพิธีกรรมเหล่านี้ กลายเป็นพื้นที่ที่เชื่อมตำนาน ความเชื่อ และรูปหล่อ ไว้ในปริมณฑลเดียวกัน

คำสำคัญ : อัตลักษณ์ พื้นที่ วัดพะโคะ หลวงปู่ทวด

¹ นักศึกษาปริญญาโทสาขาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

² อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

บทนำ

วัดราชประดิษฐสถาน (วัดพระโคง) เป็นวัดที่มีประวัติความเป็นมายาวนานเป็นวัดเก่าแก่มีความสำคัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดราชประดิษฐสถาน (วัดพระโคง) ตั้งอยู่บนเขาพระโคงหรือเขาพิพัทธสิงห์หรือเขาพิเพชรสิงห์หรือเขาพระพุทธรูปบาทห่มที่ 6 ตำบลชุมพลอำเภอสิงขร จังหวัดสงขลา(ชัยวุฒิ พิยะกุล ,2553) ซึ่งมีความสำคัญเกี่ยวโยงกับประวัติสมเด็จพระราชมนูสีามิราโมหรือหลวงพ่อดุจดเรี่ยมน้ำทะเลจืด ซึ่งเป็นพระอรียสงฆ์ที่สำคัญในภาคใต้ผู้คนในแถบดินแดนนี้ให้ความเคารพกราบไหว้บูชาในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำวัดพระโคง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า “วัดพระโคง” นั้น มีความสำคัญทั้งในแง่ของการเป็นสถานที่ประดิษฐานพระบรมธาตุ ๑๑ พระสุวรรณมัลลิกเจดีย์ที่เป็นโบราณสถานศิลปะลังกา สมัยอยุธยา(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,2555.[ออนไลน์]) และเป็นสถานที่จำพรรษาของสมเด็จพระเจ้าพระโคง หรือ เป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่า หลวงปู่ทวด เขี่ยมน้ำทะเลจืดและในวัดพระโคงดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์/เชื่อมโยงกับความเป็นสมเด็จพระเจ้าพระโคงหรือหลวงพ่อดุจด เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในเรื่องของอัตลักษณ์ที่อยู่ในฐานะของพระศักดิ์สิทธิ์ที่มีอิทธิปาฏิหาริย์และอภิญญาแก่กล้าจนได้สมญาว่า “หลวงปู่ทวดเขี่ยมน้ำทะเลจืด จากตำนานเด็กน้อยผู้หนึ่งในชื่อ “ปู่” ต่อมาจึงได้บรรพชาเป็นสามเณรและบวชเป็นพระสงฆ์ ชื่อว่า “ราโม ฐมมิโก” ต่อมาก็เลื่อนสมณศักดิ์เรื่อยๆจนกระทั่งถึงระดับสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งในระหว่างที่เป็นเด็กจวบจนกระทั่งเป็นพระสงฆ์ในระดับชั้นสมเด็จพระสังฆราช มีเรื่องของอิทธิฤทธิ์และปาฏิหาริย์ต่างๆมากมาย จนกระทั่งท่านมรณภาพไปแล้วก็ยังมีเรื่องราวอัศจรรย์ต่างๆเกิดขึ้นเสมอ(ดำรงธรรม,2552) ที่ส่งผลเกื้อกูลจนเกิดบพาทและผลกระทบต่างๆขึ้นในพื้นที่เช่น การเจริญเติบโตขึ้นของชุมชนในบริเวณวัด(จิตรนาถ ปานแก้ว, 2549)

งานวิจัยชิ้นนี้มีผู้วิจัยได้มุ่งเป้าพื้นที่ของการวิจัย คือ วัดพระโคง เพราะนอกจากจะมีประวัติศาสตร์ทั้งในเชิงของความเป็นประวัติศาสตร์ของพื้นที่ของวัดมาอย่างยาวนานแล้วยังมีประวัติศาสตร์ในเชิงมิติของความเป็นพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์และความเป็นหลวงปู่ทวดที่มีอิทธิพลต่อความศรัทธาของคนในและนอกพื้นที่ ซึ่งภายใต้ชื่อหลวงปู่ทวดนี้ก็จะประกอบไปด้วยแหล่งกำเนิด การออกบวช และการแสดงอิทธิฤทธิ์ต่างๆ ส่วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ของวัดพระโคงและตำบลชุมพลแทบทั้งสิ้น โดยใช้หัวข้อที่ว่า หลวงปู่ทวด : การสร้างอัตลักษณ์ในบริบท “พื้นที่” วัดพระโคง โดยงานวิจัยชิ้นนี้จะศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างอัตลักษณ์ในความเป็นหลวงปู่ทวดที่แสดงบนพื้นที่ของความเป็นวัดพระโคง รวมถึงปรากฏการณ์ต่างๆบนความเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้ชุดความรู้และแนวความคิดในเรื่องของอัตลักษณ์และพื้นที่เข้ามาเป็นแว่นขยายเพื่อศึกษาและตีความถึงปรากฏการณ์ต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งศึกษาถึงการสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในบริบทพื้นที่วัดพระโคง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ เพื่อศึกษาถึงการสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในบริบทพื้นที่วัดพระโคง โดยแบ่งการเก็บ

ข้อมูลเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทแรก คือ การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) จากหนังสือ เอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของวัดพะโคะ (วัดราชประดิษฐฐาน) และประเภทที่สอง คือ การศึกษาข้อมูล ภาคนาม (Field Study) เป็นการศึกษาข้อมูล โดยใช้สัมภาษณ์เพื่อเติมเต็มข้อมูลในส่วนที่ไม่ปรากฏในเอกสาร โดยใช้แนวคำถามแบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับ หลวงปู่ทวดของวัดพะโคะ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ พระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ที่วัดราชประดิษฐฐาน (วัด พะโคะ) จำนวน 5 รูป ชาวบ้านที่ทำกิจกรรมใกล้ชิดกับวัดและผู้นำชุมชนของหมู่ที่ 5 และ 6 จำนวน 15 คน และ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง คือ ชาวบ้านทั่วไปที่ไม่ได้มีส่วนร่วมกิจกรรมกับทางวัดมากนัก นักท่องเที่ยว รวมถึงหน่วยงาน ราชการในพื้นที่ จำนวน 28 คน นอกจากนี้ยังมีการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Observation) โดยผู้วิจัยเข้าร่วม ประเพณีและกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวด และใช้การสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมประกอบด้วย ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดของ Lefebvre มาใช้เป็นกรอบในการศึกษา โดยพิจารณาว่าพื้นที่มี 3 ลักษณะ ประกอบด้วย พื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) พื้นที่ทางความคิด (Mental Space) และพื้นที่ทางสังคม (Social Space) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูล โดยมีการตรวจสอบข้อมูลทุกขั้นตอน จนได้ข้อสรุปและเขียน รายงานการศึกษา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวดและวัดพะโคะ โดยสามารถพอจะสรุปได้ว่า วัด พะโคะ (วัดราชประดิษฐฐาน) เป็นวัดเก่าแก่อันมีประวัติความเป็นมายาวนาน สันนิฐานกันว่าวัดพะโคะสร้างตั้งแต่สมัย สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ซึ่งแต่เดิมนั้นใช้ชื่อว่า “วัดหลวง” ต่อมาได้สร้างวัดพะโคะบนเขาพะโคะหรือเขาพิทธ ลิงค์ในปัจจุบัน ต่อมาในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ได้รับพระราชทานที่กัลปนาวัด เรียกว่า วัดราชประดิษฐฐาน โดยวัดพะโคะแห่งนี้ใช้เป็นสถานที่กระทำพิธีค้ำน้ำพระพิพัฒน์สัตยาของเมืองพัทลุงในสมัยโบราณซึ่งจากข้อมูล ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าวัดแห่งนี้มีความสำคัญทั้งในเรื่องของพิธีกรรมและพิธีการต่างๆของประชาชนในแถบบริเวณนี้ นับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยที่ประวัติของวัดนั้นล้วนมีความสัมพันธ์หรือเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทั้ง ในลักษณะของการแสดงออกถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีตของชุมชนสทิงพระ ดังจะเห็นได้จากที่ที่เคยเป็นที่ตั้ง เมืองเก่าปี พ.ศ. 1919-2039 สมัยอยุธยาตอนต้น ซึ่งชาวเผ่าอินโดนีเซีย จากปลายคาบสมุทรมลายู ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่ นับถือศาสนาอิสลามและได้ส่งกองโจรสลัดมาทางมหาสมุทรเพื่อปล้นสะดมชุมชนต่าง ๆ ทางตอนกลาง คาบสมุทรมลายู มีหลักฐานบันทึกในหนังสือเรื่องกัลปนาวัดในสมัยอยุธยากล่าวถึง โจรสลัดยกทัพเข้าปล้นตีเมือง พะโคะ แถบคาบสมุทรสทิงพระหลายครั้งและความสำคัญอีกประการหนึ่งของวัดพะโคะ คือ เป็นที่กำเนิดและ อุปสมบทของหลวงปู่ทวด ซึ่งเป็นพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงมากทั้งในประเทศและต่างประเทศ จากการลงภาคสนาม พบว่า วัดพะโคะมีการสร้างอัตลักษณ์ของวัดที่มีความเกี่ยวพันหรือเชื่อมโยงกับหลวงปู่ทวด โดยการนำสิ่งของที่ เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวดมาให้ประชาชนชมและกราบไหว้บูชา พร้อมนำเสนอประวัติความเป็นมาของหลวงปู่ทวด อีกทั้งยังเปิดพิพิธภัณฑ์วัดพะโคะให้ประชาชนเข้าชมและสักการะเมื่อ พ.ศ. 2536 โดยของที่จัดแสดงใน พิพิธภัณฑ์ อาทิ พระพุทธรูปเครื่องทองเหลือง รวมทั้งวัตถุที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวด เช่น อัฐบริจาร ไม้เท้า และ ลูกแก้วของหลวงปู่ทวด เป็นต้น

นอกจากนี้อัตลักษณ์ของวัดพะโคะที่เชื่อมโยงกับหลวงปู่ทวดดังกล่าวนั้นยังมีมิติในเรื่องของพื้นที่เข้ามาเกี่ยวข้อง/สัมพันธ์ด้วย โดยพื้นที่ในที่นี้เป็นพื้นที่ตามแนวคิด/ทฤษฎีหลังสมัยใหม่ (Pots Modern) ได้แก่ ประการแรกพื้นที่ทางกายภาพ ที่มีความเป็นวัตถุวิสัย เป็นสถานที่ที่มีอาณาเขตแน่นอน และเป็นสถานที่ที่ใช้ในการแสดงกิจกรรมต่างๆ ประการที่สองพื้นที่ในอุดมคติ ที่แสดงออกมาในรูปของความเชื่อ อาทิ เรื่องของบุญและบาป เป็นต้น และประการสุดท้ายพื้นที่ชนิดพิเศษ โดยเป็นพื้นที่ที่เชื่อมโยง สะท้อน หรืออยู่ในระหว่างพื้นที่อุดมคติและพื้นที่จริง ด้วยเหตุนี้พื้นที่พิเศษจึงมีทั้งมิติของพื้นที่จริงและมิติของพื้นที่ในอุดมคติรวมอยู่ด้วยกัน (ไชยรัตน์ ไชริณุลิน โอปาร, 2554) ซึ่งผู้วิจัยมองว่าพื้นที่แบบพิเศษนี้เป็นพื้นที่รูปแบบหนึ่งที่สามารถสะท้อน เชื่อมประสานพื้นที่อุดมคติและพื้นที่กายภาพเข้าด้วยกันในรูปแบบของพิธีกรรมต่างๆ ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ในลักษณะต่างๆ ผ่านชุดรูปแบบของการแสดงออกในบริบทพิธีกรรม อาทิ การสร้างพระเครื่องหลวงปู่ทวดที่มีอัตลักษณ์เฉพาะของวัดพะโคะ การสร้างรูปหล่อหลวงปู่ทวด เป็นต้น ซึ่งในแต่ละอัตลักษณ์ของวัดพะโคะนั้นมีความสัมพันธ์หลวงปู่ทวดและมิติของพื้นที่โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. อัตลักษณ์พื้นที่ทางกายภาพ

ในสมัยโบราณนั้นมีการสร้างวัดพะโคะอยู่บนพื้นที่ของเนินเขาสูง เนื่องจากวัดถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับคนในชุมชน ดังนั้นจึงควรสร้างหรือประดิษฐานรูปเคารพต่างๆ ไว้บนที่สูง ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการให้ความเคารพ ขำเกรงต่อวัดและรูปพระพุทธรูปเจ้า อีกทั้งยังเป็นการแสดงถึงความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อศาสนา ดังจะเห็นได้จากข้อความที่ว่า

“...พวกเรารู้ใหม่ ไชรีวัดถึงต้องสร้างอยู่บนภูเขาเนี่ย สู้แต่ละคนแต่ก่อนให้ความเคารพต่อศาสนา มาก ขนาดหิ้งพระในบ้านเรายังต้องตั้งอยู่เหนือหัว การที่วัดสร้างอยู่บนที่สูงแบบภูเขานี้ก็สมควรแล้ว เราจะได้เห็นแต่ไกล...”

(นางชะออน อุทธิเดช อายุ 77 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความข้างต้นนั้น มีการเปรียบเทียบถึงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นกับบ้านเรือนที่คนอาศัย โดยเฉพาะในเรื่องของการตั้งหรือสร้างวัดในสถานที่สูงจึงเป็นเสมือนกับการให้ความเคารพกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยมีการเปรียบเทียบให้เห็นว่าท้องถิ่นนั้นมีลักษณะเหมือนกับบ้านที่เราอาศัย ดังนั้นการประดิษฐานสิ่งที่คนเคารพ จึงต้องวัดกับศีรษะที่ถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีค่า สูงส่งที่สุดในร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะนิสัยของคนไทยที่ไม่นิยมให้ใครมาเล่นศีรษะของตนเองได้ง่ายๆ เป็นต้น ดังนั้นการที่วัดพะโคะจึงอยู่บนเนินเขา เนื่องจากเป็นเนินเขาที่มีอยู่เนินเดียวและเป็นเนินเขาที่มีความสูงเหนือบ้านเรือนของชาวบ้านธรรมดา แล้วยังสูงกว่าระดับศีรษะของคนในสมัยโบราณ อีกทั้งในสมัยโบราณนั้นพื้นที่หมู่ที่ 5 และ 6 ของตำบลชุมพลนั้นมีลักษณะเป็นทุ่งทั้งทุ่งนาและทุ่งตาลโดนด จึงทำให้เห็นวัดที่ตั้งอยู่ได้ในระยะไกล ซึ่งอุปมาได้กับการทำให้ชาวบ้านมองเห็นวัดซึ่งเป็นตัวแทนของศาสนาหรือความดีที่คนเคารพ ทั้งในขณะที่ตนกำลังทำนาหรือออกมานอกบ้านอีกประการหนึ่งด้วย ดังข้อความที่ว่า

“...แรกก่อนแถวนี้เป็นท้อง(ทุ่ง)เพ มีทั้งต้น โหนด นาข้าว รอบวัดเพหนีเป็นนาเพ เมอะในตำนาน หลวงปู่ทวดก็บอกว่า แม่ของหลวงปู่ทวดทำนาเลยผูกเปลเอาไว้ ตำนานนี้นานแล้ว มีมานานแรกสมัยรุ่นปู่ ย่า ตา ยายได้...”

(นางถัน จันทรทิพรส อายุ 62 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2555)

ซึ่งจากข้อความข้างต้นนั้น ทำให้เห็นถึงลักษณะของบริบทพื้นที่ชุมชนที่มีการประกอบอาชีพทำนา และทำตาลโตนด อยู่รายรอบวัดพะโคะ ดังนั้นการสร้างวัดพะโคะในพื้นที่สูงก็แสดงถึงความศรัทธาในเรื่องของพื้นที่เนินเขาต่อสถานที่ที่เป็นตัววัดพะโคะในปัจจุบันนั่นเอง

จากนั้นวัดพะโคะจึงได้มีการพัฒนาและปฏิสังขรณ์มาเรื่อยๆ โดยเฉพาะเมื่อพระอาจารย์เขียวเป็นเจ้าอาวาสจึงมีการบูรณะวัดพะโคะเป็นการใหญ่ โดยอาศัยแรงของชาวบ้านทั้งในพื้นที่ที่เป็นแรงงานหลักและนอกพื้นที่ เข้ามาร่วมกันบูรณะวัดให้สามารถเดินขึ้นลงวัดได้สะดวก ดังข้อความที่ว่า

“...ตอนสมัยอาจารย์เขียวท่านเป็นเจ้าอาวาส ยายจำได้ว่าตอนวัยรุ่นนั้น ยายไปช่วยเขาทูนทรายเข้าวัด โหม้คนในชุมชนเพหนีช่วยกันมีคนนอกบ้างแต่บ่อย ทูนทรายเพื่อทำทาง สร้างวัดให้ดีขึ้น เดินสบายขึ้น ทรายเอามาแต่หาดสทิงพระ เดินกันเป็น 2-3 โล เหนื่อย...”

(นางชะออน ฤทธิเดช อายุ 77 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนสภาพภูมิทัศน์ของวัดโดยอาศัยแรงงานทั้งกายและใจที่ประกอบไปด้วยแรงศรัทธาที่มีต่อวัดพะโคะ ซึ่งเห็นได้จากการขนทรายเป็นระยะทางที่ไกล อีกทั้งยังต้องเดินขึ้นเนินเขาสูงเพื่อนำทรายไปถมทางหรือก่อสร้างวัดอุสถานอื่นๆที่ต้องการ แต่เมื่อผู้วิจัยได้ถามถึงการสร้างรูปหล่อหลวงปู่ทวด กลับพบว่า รูปหล่อหลวงปู่ทวดนั้นกลับสร้างในสมัยพระอาจารย์เขียวเป็นเจ้าอาวาสเมื่อราวๆ 60-70 กว่าปีมานี้ โดยแรกเริ่มเดิมทีนั้นสร้างรูปหล่อขนาด หน้าตัดกว้าง 20 นิ้ว ตั้งที่ศาลาการเปรียญหลวงปู่ทวด เพื่อให้เป็นที่เคารพสักการะและระลึกถึงหลวงปู่ทวดว่าท่านเคยมาพำนักอาศัยอยู่ที่นี่ จนกระทั่งในสมัยของพระอาจารย์เขียว ปุณฺณผโล รักษาการเจ้าอาวาสในขณะนั้นร่วมกับกรรมการวัด มอบหมายให้พระอธิการแสง ซึ่งต่อมา เป็นเจ้าอาวาสวัดศิลาลอย เป็นผู้รับผิดชอบเรื่องพิมพ์และจัดหาว่านทำให้ภาพของหลวงปู่ทวดปรากฏเด่นชัดขึ้นในสายตาของคนทั่วไปทั้งเขชนพระและประชาชนทั่วไปที่ศรัทธาในวัดพะโคะและหลวงปู่ทวด ในเดือน 8 พ.ศ. 2506 อีกทั้งการสร้างพระเครื่องหลวงปู่ทวดดังกล่าวยังมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกับพระเครื่องหลวงปู่ทวดจากวัดอื่นตรงที่ของวัดพะโคะนั้นองค์หลวงปู่ทวดจะต้องมีฐานบัว ที่หมายถึง ความเป็นพระโพธิสัตว์ลูกแก้วที่เชื่อมโยงกับประวัติการเกิดของท่าน และไม้เท้า ที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวด เมื่อครั้งท่านยังมีชีวิต ได้เดินธุดงค์ไปยังสถานที่ต่างๆบ่อยครั้งเลยต้องมีภาพของไม้เท้าติดตัว ประกอบรูปลักษณะของพระเครื่องและรูปปั้นของหลวงปู่ทวด หลังจากนั้นก็ได้สร้างรูปหล่อของหลวงปู่ทวดเพิ่มเติม โดยคงอัตลักษณ์ดังกล่าวข้างต้นไว้เช่นเดิมแล้วนำไปประดิษฐานไว้ในสถานที่สำคัญๆ เช่น ศาลาตัดสิความหลวงปู่ทวด ในอุโบสถ เพื่อให้ประชาชนได้เคารพสักการะ ดังข้อความที่ว่า

“แรกแต่ก่อนวัดพะโคะยังไม่มียูบปั้นหลวงปู่ทวดเลยในสมัยอาจารย์สงฆ์ได้ แต่พอหลังอาจารย์เขียวสร้างพระเครื่องนั้นแล รูปปั้นหลวงปู่ทวดก็สร้างมากขึ้นตั้งไว้ตามที่สำคัญๆ รูปหล่ออันแรกตั้งที่ศาลาการเปรียญได้”

(นางเปรม จันท์ทิพรส อายุ 56 ปี สัมภาษณ์เมื่อ 24 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อความดังกล่าวนี้ เราจะเห็นการสร้างอัตลักษณ์โดยใช้รูปหล่อหลวงปู่ทวดและพระเครื่องในการประกาศพื้นที่ของวัดพะโคะที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงหลวงปู่ทวด ด้วยการสร้าง/ประทับตรารูปหล่อหลวงปู่ทวดและพระเครื่องในสถานที่ต่างๆ

นอกจากนี้ยังมีพื้นที่อันเป็นลักษณะเฉพาะที่เปรียบเสมือนการโฆษณา ภายใต้ชื่อหรือการมองแบบพิพิธิภัณฑ์ ด้วยรูปแบบของพื้นที่ดังกล่าวภายในตัววัด ที่มีกรอบสี่เหลี่ยมทำด้วยกระจกใส โดยข้างในประดับหรือตกแต่งด้วยรูปหล่อหลวงปู่ทวดและอุปกรณ์ของใช้ต่างๆของท่าน อาทิ ไม้เท้า เครื่องอัฐบริวาร ลูกแก้ว รวมไปถึงรูปปั้นหลวงปู่ทวดที่วางอยู่หลายองค์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูกบรรจุอยู่ในพื้นที่สี่เหลี่ยมห้อมล้อมไปด้วยแก้วใสบิดตายจนกลายเป็นพื้นที่ส่วนตัวของหลวงปู่ทวดที่แบ่งแยกกับพื้นที่สาธารณะที่มีการขายพระเครื่อง และเป็นพื้นที่ทำกิจวัตรต่างๆของสงฆ์ ในอีกนัยยะหนึ่งนั้นผู้วิจัยมองว่าพื้นที่สี่เหลี่ยมที่ถูกห้อมล้อมด้วยแก้วใสบิดตายนั้น เป็นเสมือนกับการประกาศความมีตัวตนจริงของหลวงปู่ทวด ด้วยการติดตั้งแอร์ และจัดตั้งรูปหล่อหลวงปู่ทวด พร้อมด้วยลูกแก้วไว้เป็นจุดศูนย์กลางของห้อง ซึ่งทั้งนี้ก็เพื่อสร้างอัตลักษณ์ในเชิงพื้นที่เชื่อมโยงกับตัววัด โดยเฉพาะพื้นที่ที่ตั้งเครื่องใช้ต่างๆของหลวงปู่ทวดนั้นถูกห้อมล้อมด้วยแก้วที่มองทะลุไปถึงด้านในอย่างโปร่งใส ชวนให้นักท่องเที่ยวหรือตัวของผู้วิจัยเองต้องแวะเข้าไปมองใกล้ๆ เพื่อสังเกตถึงสิ่งที่อยู่ข้างในว่ามีอะไรบ้าง ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 : ห้องพิพิธิภัณฑ์หลวงปู่ทวด

นอกจากนี้หากมองมายังด้านนอกเราจะเห็นการสร้างอัตลักษณ์ลงบนพื้นที่ในอีกรูปแบบหนึ่งที่เป็น การดอกย้ำถึงการมีชีวิตอยู่ของหลวงปู่ทวดและแสดงถึงความสัมพันธ์ของท่านที่มีต่อวัดพะโคะ ในเรื่องของบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่เมื่อครั้งหลวงปู่ทวดยังมีชีวิตท่านได้ใช้บ่อน้ำแห่งนี้ในการซักจีวรอยู่เป็นประจำ อีกทั้งยังมีในเรื่องของความมหัศจรรย์ของบ่อน้ำในลักษณะที่เป็นแหล่งน้ำที่เกิดจากหินและไม่เคยเหือดแห้ง และรอยเท้าที่หลวงปู่ทวดเคยประทับไว้บนแท่นหิน ซึ่งผู้วิจัยมองว่าเป็นการสอดแทรกชุดอัตลักษณ์ โดยเฉพาะความรู้และอัศจรรย์ต่างๆ ที่ผูกติดกับหลวงปู่ทวดในรูปแบบของบ่อน้ำและร่องรอยของเท้าหลวงปู่ทวดที่ประทับบนแท่นหินดังกล่าว ที่ไม่ปรากฏแน่ชัดว่าเกิดขึ้นเมื่อใด ดังข้อความที่ว่า

“...บ่อน้ำแห่งนี้ หลวงปู่ทวดท่านเคยชักจิวและนำแปลกตรงที่น้ำในบ่อนี้ไม่เคยแห้งเลย นอกจากนี้ยังมีรอยเท้าที่ท่านประทับไว้บนแท่นหินอีกด้วย ซึ่งท่านใช้อิทธิฤทธิ์ในการเหยียบแท่นหินให้เป็นรูปเท้า...”

(นายสิทธิกร ไหมอ่อน อายุ 15 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

“...ดินขาวแกเหยียบไว้นี้ แต่เสียงว่าแกไปเหยียบดินซ้ายไว้ที่เกาะอะไรรู้กันไม่รู้ ขยายลิมชื่อแล้ว...”

(นางเปรม จันทร์ทิพรส อายุ 56 ปี สัมภาษณ์เมื่อ 24 พฤศจิกายน 2555)

จากเรื่องอัศจรรย์ข้างต้น ส่งผลให้เกิดพิธีกรรมที่ผสมผสานกับความเป็นอัตลักษณ์ที่เกี่ยวข้องถึงหลวงปู่ทวดในเรื่องของการ โยนเหรียญลงบ่อน้ำ ซึ่งจะขอเล่ารายละเอียดในหัวข้ออัตลักษณ์พื้นที่อุคมคติ เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้เข้าใจถึงอัตลักษณ์ที่สัมพันธ์กับหลวงปู่ทวดในลำดับถัดไป

สรุป อัตลักษณ์ในเชิงพื้นที่ทางกายภาพของหลวงปู่ทวดในเชิงพื้นที่ภูมิศาสตร์นั้นถูกสร้างมาเมื่อไม่ถึง 70 ปี ซึ่งสิ่งเหล่านี้กระทำโดยการสร้างและประทับซ้ำลงบนพื้นที่ของตัววัดในรูปแบบของรูปหล่อ พระเครื่อง และพื้นที่ที่แสดงสิ่งของ เครื่องใช้ เครื่องอัฐบริวารต่างๆ รวมไปถึงพื้นที่ที่ท่านใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น บ่อน้ำ และรอยเท้าของหลวงปู่ทวด

2. อัตลักษณ์พื้นที่ทางความคิด

ในทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ โดยเฉพาะแนวโพสโมเดิร์น ได้มอง “อุคมคติหรือความคิด” ว่าเป็นรูปแบบของพื้นที่แบบหนึ่งที่อยู่ในตัวคนของเราและเป็นพื้นที่ที่ซ่อนหรือรับเอาอัตลักษณ์หรือสิ่งที่ตนรับรู้มาเก็บ/กด/ปิดกั้น หรือผนวกเข้ากับตรรกะของตนแล้วแสดงสิ่งที่ได้รู้มานั้น ในรูปแบบของการตระหนักถึงสภาวะการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่ตนเชื่อเช่นนั้น อาจหมายรวมถึงความเชื่อ ความศรัทธาด้วย ในทางเดียวกัน เรื่องของอัตลักษณ์พื้นที่ทางความคิดของวัดพะโคะที่มีความเกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวดก็มีชุดรูปแบบของการรับรู้ทางความคิดในเรื่องของตำนาน และอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ต่างๆ กล่าวคือ

ในเรื่องของตำนานนั้น นักท่องเที่ยวหรือชาวบ้านในพื้นที่จะมีแนวทางการรับรู้ร่วมกันถึงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่วัดพะโคะและพื้นที่ของหมู่ที่ 5, 6 ในเรื่องของการเป็นสถานที่เกิด บวชและสถานที่จำพรรษาของหลวงปู่ทวด ส่วนอัตลักษณ์ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างหลวงปู่ทวดและวัดพะโคะ มักยึดโยงอยู่กับเรื่องของการที่วัดเป็นพื้นที่ที่หลวงปู่ทวดใช้จำพรรษา ซึ่งปรากฏในรูปแบบของตำนานดังข้อความที่ว่า

“...หลวงปู่ทวดแกมาจำพรรษาที่นี่(วัดพะโคะ) ตามคำเล่าของคน โบราณเค้าว่าแกมาสร้างพระเจดีย์ที่ลูกเห็นสูงๆเก่านั้น...”

(นางชะออน ฤทธิเดช อายุ 77 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

“...แกมาอยู่วัดพะโคะตอนแกบวชแล้ว มาจำพรรษาอยู่นี้แกมาอยู่กับท่านจวงวัดดีหลวงก่อนถึงย้ายไปอยู่วัดพะโคะ แต่ว่าตอนแกเกิดไหรันนั้นอยู่ในพื้นที่รอบๆวัดพะโคะ...”

(นางฉันทน์ จันทร์ทิพรส อายุ 62 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

จากคำบอกเล่าดังกล่าวจะเห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างหลวงปู่ทวดกับวัดพะโคะ จะเป็นไปในลักษณะของการมาพำนักอาศัยหรือจำพรรษาอยู่กับท่านอาจารย์จวงที่วัดกุฎีหลวง ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากวัดพะโคะมากนัก นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดพะโคะที่เสื่อมโทรมมากเนื่องจากถูกข้าศึกทำลาย มีสภาพเหมือนวัดร้าง ซึ่งหลวงปู่ทวดกับท่านอาจารย์จวงก็ได้ร่วมกันบูรณปฏิสังขรณ์วัดพะโคะขึ้นใหม่ในกาลต่อมา

แต่ในมโนทัศน์อันเกี่ยวพันกับตำนานของหลวงปู่ทวดในสายตาของคนในและคนนอกพื้นที่นั้น มักเชื่อมโยงอยู่กับเรื่องของอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ โดยเฉพาะการเหยียบน้ำทะเลจืดที่มีตำนานเล่ากันว่า หลวงปู่ทวดโดยสารเรือสำเภากินทางไปศึกษาพระธรรมที่กรุงศรีอยุธยา เมื่อไปถึงกลางทะเลปรากฏว่าเรือแล่นต่อไปไม่ได้ เจ้าของเรือคิดว่าท่านเป็นกาลกิณี ท่านจึงแสดงอิทธิฤทธิ์ด้วยการเหยียบน้ำทะเลให้จืด ทำให้คนบนเรือสำเภารอดตายมาได้ ด้วยลักษณะของการใช้เท้าเหยียบน้ำทะเลให้จืดสนิท สามารถใช้อุปโภค บริโภคได้ จนเป็นที่มาของคำว่า “หลวงปู่ทวด เหยียบน้ำทะเลจืด” มาจนถึงปัจจุบัน ดังข้อความที่ว่า

“...หลวงปู่ทวด ท่านศักดิ์สิทธิ์แฉะ ท่านเหยียบน้ำทะเลให้จืดได้ โหม่ลูกเรือที่อพยพไปปล่อยเกาะก็ใช้กินได้...”

(นางศิริพร จวนสว่าง อายุ 56 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2555)

“...ท่านมีบุญมาก จนสามารถทำน้ำทะเลให้กลายเป็นน้ำจืด จนพวกโจรที่จับท่านไปที่เกาะพ นับถือท่าน พาท่านกลับไปยังฝั่ง...”

(นางอ้วม มุสิกรัมย์ อายุ 87 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

ด้วยเหตุนี้ท่านจึงเชื่อว่าหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดอันเป็นอัตลักษณ์ของชื่อที่มีความเป็นมาจากตำนาน และด้วยความเชื่อมโยงกับ “มิติของเวลา” ทั้งในทางประวัติศาสตร์ และเชิงพื้นที่ จึงทำให้ตำนานเหล่านี้มีความ “เสมือนจริง” มากยิ่งขึ้น กล่าวคือ ตำนานการเหยียบน้ำทะเลจืด โดยเฉพาะเมืองสงขลาและเมืองพัทลุงนั้น หากวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์และมิติของพื้นที่แล้ว พบว่า ทั้งสองจังหวัดนี้นับเป็นเมืองท่าที่สำคัญซึ่งปรากฏชื่อในแผนที่เส้นทางเดินเรือโบราณ ดังนั้น การเดินทางโดยเรือสำเภาของหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดจากเมืองท่าทางใต้ไปยังกรุงศรีอยุธยาจึงเป็นข้อสนับสนุนที่ทำให้ตำนานนี้น่าเชื่อถือมากขึ้นทั้งทางประวัติศาสตร์และมิติเชิงพื้นที่ดังกล่าว

และสิ่งที่ทำให้อัตลักษณ์ทางตำนานหรือมุขปาฐะเหล่านี้ได้รับความนิยมแพร่หลายจนกลายมาเป็นส่วนเติมเต็มที่สำคัญของความเป็นหลวงปู่ทวด คือ ตำนานการเหยียบน้ำทะเลจืดเช่นนี้เป็นเรื่องที่แปลกและน่าสนใจ

เนื่องจากมีความแตกต่างกับอิทธิฤทธิ์ของพระสงฆ์รูปอื่นที่ส่วนใหญ่เป็นไปในทำนองของการหายตัวกำบังกาย เสกเครื่องรางให้สามารถแสดงฤทธิ์ได้ หรือเป็นผู้ชำนาญในเวทมนต์ต่างๆ ด้วยการเปลี่ยนน้ำทะเลที่เค็มให้กลายเป็นน้ำจืดซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงและควบคุมธรรมชาติที่ส่งผ่านพื้นที่ร่างกายในลักษณะของการใช้เท้าจุ่มลงบนน้ำ อันแสดงถึงสภาวะของการมี “อัตลักษณ์อำนาจเหนือธรรมชาติ” ของหลวงปู่ทวดที่เต็มไปด้วยชุด

ความเชื่อในเรื่องของ”บุญฤทธิ์” และ “อารมณแห่งศรัทธา” ของผู้คนที่มีความสัมพันธ์หรือผูกพันกับชาวบ้านผู้เคารพนับถืออย่างแนบแน่นมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ ที่มองอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดถูกสร้างให้อยู่ในฐานะของ “ผู้รักษา คุ่มครอง” ซึ่งผู้วิจัยมองว่า เป็นอิทธิพลมาจากความเลื่อมใสศรัทธาอันแรงกล้าในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของท่านตั้งแต่ตอนยังมีชีวิตและหลังจากมรณภาพไปแล้ว โดยเฉพาะในด้านที่เกี่ยวข้องกับทำให้แคล้วคลาดจากภัย/อันตรายต่างๆ อาทิ การเดินทาง โรคภัยไข้เจ็บ จึงมีส่วนอย่างยิ่งในการยึดโยงความรู้สึกที่เชื่อมั่นในบารมีของหลวงปู่ทวด จนกลายเป็นอัตลักษณ์ทางบุญฤทธิ์อย่างหนึ่ง ที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์พื้นที่ของความคิด โดยเฉพาะเมื่อประกอบกับการเป็นหลวงปู่ทวดหรือพระเครื่องหลวงปู่ทวดที่ได้สร้างอัตลักษณ์เฉพาะลงไป ยิ่งเป็นการทำให้ผู้ศรัทธาเชื่อนั่นเป็นของแท้ หรือพระแท้ ที่ผ่านการปลุกเสกโดยเกจิอาจารย์จากวัดพะโคะ หรือกระทำการพิธีกรรมขึ้นในวัดพะโคะ ซึ่งจะเป็นการยิ่งทวีความเข้มขลังและความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งจะทำให้สามารถคุ้มครองให้ตนเองนั้นมีความปลอดภัยได้

ซึ่งเป็นการฉายภาพของการสร้างอัตลักษณ์พื้นที่ทางความคิดหรืออุดมคตินั้น มักประกอบไปด้วยลักษณะของตำนานอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์และความมหัศจรรย์ พิศดารที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ทั้งของวัดพะโคะ และของชุมชนโดยรอบ รวมไปถึงการได้รับข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์และมิติของพื้นที่ที่เข้ามาสนับสนุนจนทำให้เกิดความน่าเชื่อถือเป็นเรื่องจริง สิ่งเหล่านี้ทำให้หลวงปู่ทวดและวัดพะโคะนั้นถูกสร้างให้กลายเป็นอัตลักษณ์ของกันและกันในฐานะหลวงปู่ทวดของวัดพะโคะและวัดพะโคะของหลวงปู่ทวด ทั้งจากพระเครื่องและเรื่องเล่าต่างๆ ดังกล่าว ซึ่งจากมุขปาฐะที่มีการเล่าสืบต่อกันมาผ่านกาลเวลา ความคิดสร้างสรรค์ และอัตลักษณ์ของบุคคล อาทิ เทคนิคการเล่า การประยุกต์เชื่อมโยงพื้นที่ต่างๆ หรือบุคคลสำคัญๆ ในชุมชน ประกอบกับความสอดคล้องของข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ รวมถึงบุคคลที่มีตัวตนจริงแท้ในสมัยนั้น อาทิ พระอาจารย์จวง เป็นต้น เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นข้อมูลสนับสนุนจนทำให้มุขปาฐะดังกล่าวเป็น “เรื่องจริง” ในความรู้สึกนึกคิดของผู้ศรัทธา

ดังนั้นวัดพะโคะจึงเป็นพื้นที่พื้นที่หนึ่งที่สัมพันธ์กับหลวงปู่ทวดบนพื้นที่อุดมคติ ในลักษณะของพื้นที่จำพรรษาของท่านและในขณะที่ท่านอยู่ในวัดพะโคะก็ได้มีการบูรณะพระมาลิกเจดีย์ ซึ่งเปรียบกับการเชื่อมโยงอัตลักษณ์เก่ากับอัตลักษณ์ใหม่ในภาพของพระมาลิกเจดีย์แบบเดิมก่อนที่มีการบูรณะและหลังจากบูรณะโดยข้อสำคัญของอัตลักษณ์ทั้งเก่าและใหม่นี้ถูกผสมผสานร่วมกันในปริมณฑลของวัด นอกจากนี้พื้นที่อุดมคติของคุณโดยทั่วไปก็มักยึดโยงอยู่กับเรื่องราวของการเหยียบน้ำทะเลจืด จนกลายเป็นที่มาของชื่อหลวงปู่ทวด ซึ่งทำให้เห็นถึงการเชื่อมโยงหรือผสมผสานพื้นที่ต่างๆ ของวัดพะโคะเข้าด้วยกัน โดยอาศัยหลวงปู่ทวดในการเป็นผู้สร้างและก่อให้เกิดประเพณีพิธีกรรมต่างๆ บนความเป็นพื้นที่วัด เช่น เรื่องของการสร้างน้ำหลวงปู่ทวด การทอดผ้าป่าหลวงปู่ทวด เป็นต้น

3. อัตลักษณ์พื้นที่ทางสังคม

พื้นที่ของสังคมหรือชนิดพิเศษนี้ เป็นพื้นที่ที่เชื่อมโยง สะท้อน หรืออยู่ในระหว่างพื้นที่จริงและพื้นที่ทางความคิด ที่หมายถึงเป็นพื้นที่ที่รวมเอาพื้นที่กายภาพและพื้นที่ทางความคิดเข้ามาไว้ด้วยกัน ณ อาณาบริเวณเดียวกันหรือจุดๆเดียวกัน ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นไปในชุดรูปแบบของพื้นที่พิธีกรรมที่มีการใช้พื้นที่กายภาพ เช่น สถานที่หรือแม่กระท่งเรือนร่าง เป็นตัวรองรับพื้นที่อุดมคติในลักษณะของความเชื่อ เฉกเช่นเดียวกับวัดพะโคะที่จากการวิจัย พบว่า พื้นที่รูปแบบพิเศษนี้มีการผนวกรวมเอาหลวงปู่ทวดและความศรัทธาเข้ามาไว้ใน ซึ่งเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของวัดพะโคะในลักษณะของการจัดประเพณี/พิธีกรรม บางอย่างที่ทำเพื่อเฉพาะเจาะจงต่อชื่อหลวงปู่ทวด โดยเฉพาะอันได้แก่

3.1. พิธีกรรมการสงฆ์หลวงปู่ทวด

ที่จัดขึ้นช่วงเดือนเมษายนของทุกปี จะมีประชาชนในบริเวณหมู่ที่ 5, 6 รวมไปถึงผู้ศรัทธาในองค์หลวงปู่ทวดเข้าร่วมพิธีจำนวนมาก โดยภายในวันงานนั้นจัดให้มีการแห่รูปหล่อของหลวงปู่ทวดขนาดหน้าตักยี่สิบนิ้วจากศาลาการเปรียญไปประดิษฐาน ณ มณฑลพิธีที่จัดเป็นชุ้มขนาดใหญ่ เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามาสักการะและสงฆ์ ซึ่งขั้นตอนของการแห่รูปหล่อนี้ก็จะใช้แรงงานของคนในการยก นอกจากนี้รูปหล่อดังกล่าวยังถูกล้อมด้วยสายสิญจน์เพื่อให้ผู้หญิงและเด็กจับไว้เสมือนหนึ่งว่าตนได้มีส่วนร่วมในการแห่หลวงปู่ทวดไป ซึ่งผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปร่วมจับสายสิญจน์ดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันก็สังเกตเห็นว่า พิธีกรรมนี้นอกจากหลวงปู่ทวดแล้วยังมีเรื่องของอัตลักษณ์ของความศรัทธาในลักษณะของการน้อมนำหลวงปู่ทวดเข้ามาเป็นเอกของศูนย์รวมจิตใจ รวมไปถึงยังมีอัตลักษณ์ในความเป็นพื้นที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เนื่องจากพิธีกรรมนี้ถูกจัดขึ้นที่วัดพะโคะ ซึ่งยังเป็นการตอกย้ำให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างชาวบ้าน หลวงปู่ทวด และพื้นที่วัดพะโคะ ด้วยการสร้างอัตลักษณ์พื้นที่พิเศษของพิธีกรรมในแบบฉบับของวัดพะโคะ เช่น ใช้พื้นที่ของวัด มีการบวงสรวงเทวดาและหลวงปู่ทวด นำรูปหล่อหลวงปู่ทวดที่เป็นลักษณะเฉพาะของวัดมาให้สงฆ์ รวมทั้งประกอบไปด้วยคนในพื้นที่หมู่ 5,6 เป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งบุคคลเหล่านี้ถูกเรียนรู้ตำนานหลวงปู่ทวดจากความสัมพันธ์ของพื้นที่ต่างๆ ในชุมชนที่ไม่ค่อยจะแตกต่างกันมากนัก รวมทั้งบุคคลเหล่านี้ยังมีความศรัทธาต่อหลวงปู่ทวดของวัดพะโคะอย่างแนบแน่นอยู่ในวิถีของชีวิตที่ต้องมาร่วมพิธีกรรมเช่นนี้ในทุกๆปี ชนิดที่ว่าขาดไม่ได้ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“...แม่ช้อยู่ตรงนี้ ก็มาสงฆ์พ่อกันที่วัดนี้ทุกปี ทำแล้วสบายใจเป็นสิริมงคลถ้าปีไหนไม่ได้ทำรู้สึกขาดอะไรไปบางอย่าง...”

(แม่ช้อยู่ แก้วประดิษฐ์ อายุ 52 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

“...ฉันมาร่วมทุกปีแหละ มารคน้ำแล้วเอาน้ำที่รดนั้น เก็บใส่ขวดไปเป็นน้ำมนต์ตั้งที่บ้าน ได้บุญกัน...”

(นางฉันทิมา จันทร์ทิพรส อายุ 62 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

“...มาทำกันทุกปีลูกเห้อ ยายมากับลูกชายทุกปีไม่เคยขาด นับถือท่านเลยต้องมาทุกปี ทำพินนี้มานานแล้ว...”

(นางชะออน ฤทธิเดช อายุ 77 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

จากคำสัมภาษณ์ดังกล่าวข้างต้นนั้น ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ขององค์หลวงปู่ทวดด้วยการนำน้ำที่รดไหลผ่านองค์ท่านไปเก็บไว้เป็นน้ำมนต์ ซึ่งแตกต่างกับการทำน้ำมนต์ทั่วไปที่ต้องผ่านพิธีกรรมปลุกเสกก่อนจึงจะถือว่าเป็นน้ำมนต์ อีกทั้งยังสะท้อนในเรื่องของการสงวนน้ำแล้วได้บุญ ซึ่งทั้งในเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์จากน้ำมนต์และเรื่องของบุญนั้นเป็นพื้นที่อุดมคติที่กระทำผ่านรูปหล่อของหลวงปู่ทวดที่เป็นพื้นที่กายภาพทั้งสิ้น แต่พื้นที่ที่เชื่อมประสานทั้งสองพื้นที่ได้อย่างลงตัว คือในเรื่องของพิธีกรรมที่มีร้อยรัดพื้นที่อื่นๆเข้าด้วยกันอย่างแนบแน่น

3.2. พิธีกรรมการโยนเหรียญลงบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์

ผู้ที่มาเยี่ยมเยือนวัดพะโคะ มักจะมาโยนเหรียญให้ลงในหลุมก้นบ่อน้ำที่หลวงปู่ทวดใช้ชักจิวร ซึ่งเชื่อกันว่าการที่น้ำไม่เหือดแห้งนี้เป็นเพราะแรงบุญ บารมีของท่าน ซึ่งการโยนเหรียญเช่นนี้ บ้างก็ใช้เหรียญสี่สิบห้าสตางค์ หนึ่งบาท ห้าบาท และสิบบาท ก่อนโยนเหรียญก็จะมีการอธิฐานในสิ่งต่างๆที่ตนปรารถนา โดยเชื่อว่าเมื่อโยนเหรียญลงหลุมที่ก้นบ่อได้สิ่งที่ตนอธิฐานนั้นก็จะเป็นสมความปรารถนา อีกทั้งยังเป็นการทำบุญในอีกทางหนึ่งด้วย เนื่องจากเหรียญที่โยนไปนั้นทางวัดก็จะนำไปใช้ประโยชน์ในด้านสาธารณูปโภคของวัดต่อไปดังข้อความที่ว่า

“...โยนเหรียญลงไปถึงพันหรือวัดก็มาเก็บไปเอง ได้บุญ ไม่ที่เสียขายไหร่ ถือว่าทำบุญ...”

(นางฉันทน์ จันทร์ทิพรส อายุ 62 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

ในพิธีกรรมการโยนเหรียญลงบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์นี้ได้แทรกเอาอัตลักษณ์ทั้งการที่ทางวัดนำเอาข้าวของเครื่องใช้หรือแม้กระทั่งบ่อน้ำที่หลวงปู่ทวดใช้ชักจิวร หรือพื้นที่ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของหลวงปู่ทวดเข้ามาเป็นอัตลักษณ์ส่วนหนึ่งของวัดดังข้อความที่ว่า

“...อธิฐานแล้วโยนเหรียญให้ลงหลุมในบ่อ แล้วจะสมหวังทุกประการ แต่โยนยากสักที หลุมมันเล็ก...”

(ด.ช.นันทวัตร สุกใส อายุ 14 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

“...พม่าโยนเหรียญบาทที่นี้ อธิฐานเอา แล้วก็โยนแล้ว เสียงทายเป็นได้หม้าย สมหวังหม้าย...”

(นายอำนาจชัย แซ่ซี อายุ 26 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

ดังนั้นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งของภาพแทนของการสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในพื้นที่วัดพะโคะ ในขณะที่เดียวกันนั้นก็เป็นที่ที่ประสานพื้นที่อุดมคติเข้ากับอัตลักษณ์พื้นที่ทางกายภาพ โดยเฉพาะในเรื่องของการเชื่อว่าหากอธิฐานแล้วโยนเหรียญลงหลุมได้ก็จะสมปรารถนา ซึ่งพิธีกรรมเช่นนี้นับเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการที่คนไทยมีนิสัยชอบเสี่ยงและชอบความท้าทายไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการพนันหรือแม้กระทั่งเรื่องของโชคชะตา

3.3. พิธีกรรมไหว้รูปหล่อหลวงปู่ทวด

สาระสำคัญของคนที่มาวัดพะโคะเกือบทุกคนจะต้องนมัสการรูปหล่อของหลวงปู่ทวด โดยมีอุปกรณ์ต่างๆอันเป็นการแสดงความเคารพ นอบน้อม อาทิ รูป เทียน ดอกไม้ ทองคำเปลว และน้ำมันก๊าด สิ่งเหล่านี้เป็นการทำให้อัตลักษณ์ของวัดพะโคะกลับโดดเด่นขึ้น เนื่องจากการผลิต/กระทำซ้ำกับพื้นที่เดิมเพื่อเป็นการเน้นถึงความสำคัญของหลวงปู่ทวด ซึ่งยังมีปริมาณเครื่องสักการะมากเท่าใด ก็ยิ่งเป็นการที่คนได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งนั้นมากยิ่งขึ้น และจะเกิดความศรัทธาแก่ผู้พบเห็นมากขึ้นตามไปด้วย เนื่องจากโดยทั่วไปถ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ถ้ายังมีความสำคัญ มีความศักดิ์สิทธิ์หรือมีอิทธิฤทธิ์มากก็มักจะเห็นเครื่องสักการะ บวงสรวง เช่น ตุ๊กตารูปม้า/ช้าง ดอกไม้ และเครื่องแกบนต่างๆ วางประดับอยู่หน้าศาลหรือหน้าเทวรูปเป็นจำนวนมาก ซึ่งหากจะนำภาพเหล่านี้มาอธิบายถึงความสำคัญของตำแหน่ง แห่งที่ของการวางเครื่องสักการะต่อรูปหล่อหลวงปู่ทวด ก็สามารถวิเคราะห์ได้ว่าสิ่งใดสำคัญในวัดพะโคะ อีกกรณีหนึ่งที่ผู้วิจัยสังเกตเพิ่มเติม คือ แรกเริ่มเดิมทีนั้นวัดในฐานะโลกทัศน์ของศาสนาพุทธนั้นมักจะประดิษฐานรูปหล่อของพระพุทธเจ้าที่เป็นศาสดาเอกเป็นสำคัญ และรูปของพระพุทธเจ้านั้นย่อมอยู่เหนือพระสงฆ์ทั่วไป ดังภาษบาลีที่ว่า สัตถา เทวมนุสฺยสานัง อันหมายถึง ทรงเป็นอาจารย์ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ในที่นี้ก็อาจหมายความรวมถึงพระสงฆ์ด้วยในฐานะที่เป็นมนุษย์ ฉะนั้นแล้วในฐานะของชาวพุทธก็ย่อมต้องให้ความสำคัญหรือต้องแสดงความนอบน้อมกับรูปพระพุทธเจ้า เป็นอย่างมากทั้งในฐานะของครูและศาสดา แต่ในพื้นที่วัดพะโคะนั้นมีลักษณะที่ตรงข้ามกัน เนื่องจากรูปหล่อของพระพุทธเจ้าถูกทำให้ลดความสำคัญลง ดังจะเห็นได้จากการนำเครื่องสักการะของผู้มาเยี่ยมชมพื้นที่วัดพะโคะ ซึ่งไปสักการะพระพุทธเจ้านั้น มีน้อยเมื่อเทียบกับรูปหล่อของหลวงปู่ทวด ดังรูปที่ 2

รูปที่ 2 : เครื่องสักการะระหว่างรูปหล่อพระพุทธเจ้าและรูปหล่อหลวงปู่ทวดที่แตกต่างกัน

จากรูปดังกล่าวจะเห็นได้ถึงการประดิษฐ์สร้างรูปหล่อของหลวงปู่ทวดให้กลายเป็นอัตลักษณ์ของวัดที่ทำให้ชาวบ้านหรือผู้มาท่องเที่ยว เกิดแนวความคิดให้ความสำคัญต่อองค์หลวงปู่ทวดมาก และเมื่อมาถึง

วัดพะโคะก็ต้องนึกถึงหลวงปู่ทวด หรือเมื่อมาวัดพะโคะก็ต้องนึกถึงเครื่องใช้ต่างๆของท่าน อาทิ ลูกแก้ว ไม้เท้า เป็นต้นดังข้อความที่ว่า

“...มาวัดพะโคะก็ต้องมาสักการะหลวงปู่ทวด เพราะเป็นวัดของท่าน ท่านอยู่ที่นี่ และเมื่อเอ่ยถึงวัดพะโคะ ต้องนึกถึงลูกแก้วของหลวงปู่ทวด มีที่วัดพะโคะที่เดียว วัดข้างให้ไม่มี...”

(พระครูบุญญาพิศาล อายุ 50 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

“...พื้มาวัดพะโคะ มาที่โบสถ์ก่อนมาสักการะหลวงปู่ทวดแล้วค่อยเดินไปที่อื่นต่อ หลวงปู่ทวดของที่นี่ศักดิ์สิทธิ์ท่านสำคัญมาก แต่ว่าของคนเขื่อนะ เลยต้องมาไหว้ก่อน...”

(นายวัชรพงษ์ ยิวเจริญวงศ์ อายุ 24 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555)

จากข้อความข้างต้นสะท้อนได้อย่างชัดเจนว่าหลวงปู่ทวดได้กลายมาเป็นอัตลักษณ์ของวัดพะโคะ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เมื่อกล่าวถึงวัดพะโคะแล้วผู้คนก็จะนึกถึงแต่หลวงปู่ทวดเป็นสำคัญ ถึงแม้รูปหล่อของพระพุทธรูปเจ้าจะถูกทำให้เข้าถึงง่าย เพราะตั้งอยู่บริเวณบันไดหน้าวัดทางขึ้นไปยังวัดพะโคะสักปานใดก็ไม่สามารถที่จะกลายมาเป็นอัตลักษณ์ได้เทียบเท่ากับหลวงปู่ทวด ที่มีพื้นที่อยู่ในส่วนลึกเข้าไปยังเขตพื้นที่วัดชั้นใน เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในบริเวณเดียวกับที่ตั้งพระอุโบสถและสถานที่สำคัญต่างๆ

ดังนั้นในพื้นที่รูปแบบพิเศษนี้จึงเป็นพื้นที่แห่งพิธีกรรมที่สะท้อน รวมทั้งเป็นพื้นที่ที่คอกย้ำถึงความเป็นอัตลักษณ์ในเชิงความเป็นพื้นที่ทางกายภาพของวัดพะโคะที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวด อีกทั้งยังเป็นการเชื่อมโยงเอาพื้นที่รูปแบบต่างๆในข้างต้นเข้ามารวมอยู่ในปริมณฑลเดียวกันได้เป็นอย่างดี

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในบริบทพื้นที่วัดพะโคะ ผลการวิจัยที่ได้สามารถนำมาสรุปและอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. อัตลักษณ์พื้นที่ทางกายภาพ ที่จัดว่าวัดนั้นเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับคนในชุมชน ดังนั้นจึงควรสร้างหรือประดิษฐานรูปเคารพต่างๆ ไว้บนที่สูงเปรียบเทียบกับพื้นที่ทางกายภาพของท้องถิ่นกับบ้านเรือนที่คนอาศัยซึ่งสอดคล้องแนวคิดของสิริรัตน์ รัตนกาญจน์ , 2549 ที่ว่า การกำหนดความต่างของพื้นที่สูงหรือต่ำย่อมส่งผลต่อการแสดงความเคารพต่อกัน จากนั้นวัดพะโคะจึงได้มีการพัฒนาและปฏิสังขรณ์มาเรื่อยๆ โดยเฉพาะเมื่อพระอาจารย์เขียวเป็นเจ้าอาวาสจึงมีการบูรณะวัดพะโคะเป็นการใหญ่ โดยอาศัยแรงของชาวบ้านเป็นหลัก ต่อมาก็เริ่มมีการสร้างอัตลักษณ์โดยใช้รูปหล่อหลวงปู่ทวดและพระเครื่องในการประกาศพื้นที่ของวัดพะโคะที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงหลวงปู่ทวด ด้วยการสร้าง/ประทับตรารูปหล่อหลวงปู่ทวดและพระเครื่องในสถานที่ต่างๆ
2. อัตลักษณ์พื้นที่ทางความคิด ประกอบไปด้วย 1. เรื่องของอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ โดยเฉพาะเรื่องราวของการเหยียบน้ำทะเลจืด ซึ่งตำนานจากผู้ให้สัมภาษณ์จำนวนมากที่รับรู้และจดจำกันไปในการทำงานเดียวกันทำให้อัตลักษณ์ทางตำนานหรือมุขปาฐะเหล่านี้ได้รับความนิยมแพร่หลายจนกลายมาเป็นส่วนเติมเต็มที่สำคัญของความเป็นหลวงปู่ทวด จนทำให้เกิดปรากฏการณ์ของอัตลักษณ์อำนาจเหนือธรรมชาติของหลวงปู่ทวดที่เต็มไปด้วยที่มีเรื่องของความศรัทธาเข้ามาสัมพันธ์หรือผูกพันกับชาวบ้านผู้เคารพนับถืออย่างแนบแน่นมาตั้งแต่ครั้งบรรพ

บุรุษ และมีพัฒนาการเรื่อยมาในรูปของตำนานที่ผ่านกาลเวลา ความคิดสร้างสรรค์ และอัตลักษณ์ของบุคคล อาทิ เทคนิคการเล่า การประยุกต์เชื่อมโยงพื้นที่ต่างๆหรือบุคคลสำคัญๆในชุมชน รวมถึงการเสริม /เติม/แต่งขึ้นเพิ่มเติม ผสานกับความสอดคล้องของข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ รวมถึงบุคคลที่มีตัวตนจริงแท้ในสมัยนั้น อาทิ พระอาจารย์จวง จนทำให้ตำนานดังกล่าวนี้เป็นเรื่องจริง ในความรู้สึกรักใคร่ของชาวบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับ David Doina, Florea Calin , Tomuletiu Elena-Adriana, Pop Anisoara ,2011 ที่กล่าวว่า อัตลักษณ์นั้นมีลักษณะสำคัญ คือ การมองห้วงรากลึกถึงวัฒนธรรม/ประเพณี ที่สามารถรับรู้ในฐานะของการครอบงำคุณค่าและความหมาย ซึ่งทั้งหมดนี้จะรวมตัวกันในเชิงสัญลักษณ์ คุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนรหัสและความงามที่อาจอยู่ในรูปแบบของมุขปาฐะต่างๆ

นอกจากนี้ยังมีเรื่องของความมหัศจรรย์ พิศดาร ที่พบว่า อัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดดำรงอยู่ในฐานะของผู้รักษา คุ่มครอง ที่มีผลมาจากอิทธิพลของความเลื่อมใสศรัทธาอันแรงกล้าในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ ตั้งแต่ตอนยังมีชีวิตและหลังจากมรณภาพไปแล้ว โดยเฉพาะในด้านที่เกี่ยวข้องกับทำให้แคล้วคลาดจากภัยอันตรายต่างๆ จนกลายเป็นอัตลักษณ์ทางบุญฤทธิ์อย่างหนึ่ง ที่สอดแทรกลงบนอัตลักษณ์พื้นที่ทางความคิด

3. อัตลักษณ์พื้นที่ทางสังคม ที่ประจักษ์เฉพาะในประเพณี/พิธีกรรม ที่เกี่ยวพัน เชื่อมโยงถึงรูปหล่อหลวงปู่ทวด หรือชื่อเสียงของท่าน โดยแบ่งประเพณี/พิธีกรรมเป็น

3.1. พิธีกรรมการสงฆ์หลวงปู่ทวดจัดที่ขึ้นเป็นประจำในทุกๆปี จะมีประชาชนในบริเวณหมู่ที่ 5,6 รวมไปถึงผู้ศรัทธาในองค์หลวงปู่ทวดเข้าร่วมพิธีกรรม โดยในพิธีกรรมนี้นอกจากมีหลวงปู่ทวดแล้วยังมีเรื่องของอัตลักษณ์ของความศรัทธาในลักษณะของการน้อมนำหลวงปู่ทวดเข้ามาเป็นเอกของศูนย์รวมจิตใจ รวมไปถึงยังมีอัตลักษณ์ในความเป็นพื้นที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งยังเป็นการต่อยอดให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างชาวบ้านหลวงปู่ทวด ผู้มาร่วมพิธีเหล่านี้ได้เรียนรู้/รับรู้ตำนานหลวงปู่ทวดที่ไม่ค่อยจะแตกต่างกันมากนัก อีกทั้งยังมีความศรัทธาต่อหลวงปู่ทวดของวัดพะโคะอย่างแนบแน่นอยู่ในวิถีชีวิตที่ต้องมาร่วมพิธีกรรมเช่นนี้เป็นประจำ แต่ด้วยความศรัทธาต่อหลวงปู่ทวดอย่างแรงกล้าที่ส่งผลกระทบให้รูปหล่อของพระพุทธรูปเจ้าถูกทำให้ลดความสำคัญลงไปด้วย

3.2. พิธีกรรมการโยนเหรียญลงบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ผู้ที่มาวัดพะโคะ มักจะมาโยนเหรียญให้ลงในหลุมก้นบ่อน้ำที่หลวงปู่ทวดใช้ชักจิว โดยเชื่อกันว่าการที่น้ำไม่เหือดแห้งนี้เป็นเพราะอำนาจบุญ/บารมี จนทำให้เป็นส่วนหนึ่งของภาพแทนของการสร้างอัตลักษณ์ของหลวงปู่ทวดในพื้นที่วัดพะโคะ พร้อมทั้งเป็นพื้นที่ที่ประสานพื้นที่อุดมคติเข้ากับอัตลักษณ์พื้นที่ทางกายภาพ โดยเฉพาะในเรื่องของการเชื่อว่าหากอธิฐานแล้วโยนเหรียญลงหลุมได้ก็จะสมปรารถนา

3.3. พิธีกรรมไหว้รูปหล่อหลวงปู่ทวด ประกอบด้วยอุปกรณ์ต่างๆอันเป็นการแสดงความเคารพนอบน้อมเป็นการทำให้อัตลักษณ์ของวัดพะโคะกลับโดดเด่นขึ้น เนื่องจากการผลิต/กระทำซ้ำกับพื้นที่เดิมเพื่อเป็นการเน้นถึงความสำคัญของหลวงปู่ทวด โดยสามารถเปรียบเทียบได้จากปริมาณของเครื่องสักการะ จนเกิดแนวความคิดที่ว่า เมื่อมาถึงวัดพะโคะก็ต้องนึกถึงหลวงปู่ทวด หรือไม่ก็ต้องนึกถึงเครื่องใช้ต่างๆของท่าน อาทิ ลูกแก้ว ไม้เท้า จนกลายมาเป็นอัตลักษณ์อีกอย่างหนึ่งของวัดพะโคะ

ซึ่งพิธีกรรมและประเพณีที่ยึดโยงหลวงปู่ทวดดังกล่าวข้างต้น นับเป็นภาพสะท้อนของการนิยามตนเองของชุมชนว่าเราคือใคร ซึ่งเป็นถ่ายทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มในไปในขอบเขตหรือปริมาตรของความเป็น

พื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ Ali Cheshmehzangi and Tim Heat , 2011 ที่ว่าการวิเคราะห์เรื่องบริบทเชิงพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ได้นั้น จะต้องมองให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของ “ระบบ” เชิงพื้นที่กับอัตลักษณ์ ซึ่งอาจมีเรื่องของมิติความเป็นชุมชน ความเชื่อ ทศนคติ เป็นต้น เข้ามาเป็นตัวเชื่อมในการสังเคราะห์ถึงการสร้างอัตลักษณ์ในบริบทพื้นที่ได้

จากสรุปและอภิปรายผลดังกล่าวผู้วิจัยมีมุมมองสะท้อนในเรื่องของการสร้างวัฒนธรรมชุมชนที่ใช้หลวงปู่ทวด เข้ามา “กระทำ” กับพื้นที่/บริบทของชุมชน ด้วยสายตาของคนใน ที่พยายามสร้างอัตลักษณ์ โดยมีจุดศูนย์กลางของอัตลักษณ์อยู่ที่หลวงปู่ทวด มุ่งเน้นย้ำในเรื่องของ บุญบารมี และฤทธิ์เดช เป็นกระแสที่เหนี่ยวนำให้คนภายนอกชุมชนและคนภายในชุมชนเองรับรู้ว่ามีมิติของท้องถิ่นที่อิงกับสภาพพื้นที่กายภาพ หรือบริบทของชุมชนนั้นมีมิติเรื่องราวของความเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และคนศักดิ์สิทธิ์ ที่ยึดโยงความเป็นท้องถิ่นหรือการตระหนักรู้ร่วมกันทั้งในเรื่องของพื้นที่กายภาพที่สำคัญของชุมชนวัดพะโคะและหลวงปู่ทวด ภายใต้ระบบตำนานของภูมิปัญญาชาวบ้านที่สนับสนุนการดำรงอยู่ของชุมชน จนกลายมาเป็นพลังศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน สอดคล้องกับทัศนะของยุคทิ มุกดาวิจิตร , 2548 : 20 ที่ว่า “ชุมชนที่มีสังคมสมบูรณ์แบบอยู่ที่ดุลยภาพในการดำเนินชีวิต ประสานความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ” จากความสัมพันธ์ดังกล่าวที่หลากหลายและซับซ้อน ผ่านกาลเวลา จนตกผลึกภายใต้สภาวะที่ต่างกันไปว่า “หลวงปู่ทวด เหยียบน้ำทะเลจืด” ได้สะท้อนเกือบทุกมุมมองของความเชื่อ ทั้งคน อำนาจ และผลของอำนาจนั้น ที่ยึดโยงคนให้รับรู้ร่วมกันภายใต้ชื่อดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันภาพของการรับรู้เรื่องราวอันเกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวดอย่างละเอียดและแบบขลุ่ยกลับมุ่งเป้าไปที่ ตัวผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผู้รู้ในชุมชน เปรียบเสมือนกับชุดอำนาจอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนรุ่นก่อนและคนรุ่นหลัง ผ่านการถ่ายทอดเรื่องราวหลวงปู่ทวด ซึ่งทำให้เกิดอำนาจของการตกย้ำความเป็นไปของชุมชนผ่านรุ่นสู่รุ่น รวมทั้งยังทำให้เกิดภาพของการผูกคิคนแต่ละรุ่นให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กัน ดังปรากฏการของ Key person ที่แนะนำโดยคนในชุมชน และเพื่อคนในชุมชนเอง ที่มั่นใจได้ว่า เมื่อผู้วิจัยไปหาบุคคลดังกล่าวแล้วจะทำให้ผู้อื่นนั้นรับรู้เรื่องราวความเป็นไปของชุมชนของตนได้เป็นอย่างดี ดังที่ฟูโก กล่าวว่า “กระบวนการสถาปนาอำนาจ ในการสร้างชุดความรู้ขึ้นมาสิ่งเหล่านี้คือ สังจะ ในบริบททางสังคม”

ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับการวิจัยเรื่องหลวงปู่ทวด : การสร้างอัตลักษณ์ในบริบทพื้นที่วัดพะโคะ นั้น นอกจากจะเป็นรายละเอียดการทำความเข้าใจในเรื่องของอัตลักษณ์ที่มีความสัมพันธ์หรือเชื่อมโยกับมิติในเชิงพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจการสร้างอัตลักษณ์ในพื้นที่ได้อย่างลึกซึ้ง แต่อย่างไรก็ตามยังขาดการศึกษาในประเด็นเรื่องของอัตลักษณ์ของวัดพะโคะต่อวิถีชีวิตของคนหรือชุมชน ตลอดจนในประเด็นเรื่องของการสร้างอัตลักษณ์ของวัดข้าง ใ้ว่ามีความสัมพันธ์หรือแตกต่างกันอย่างไร เพื่อเป็นการเพิ่มรายละเอียดแห่งการประกอบสร้างอัตลักษณ์ในมิติเชิงพื้นที่เพิ่มเติม ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยและผู้อ่านเห็นมิติเรื่องราวของอัตลักษณ์เช่นว่านี้ได้หลากหลายและครอบคลุมมากขึ้นนั่นเอง ตลอดจนสามารถหาความสัมพันธ์ที่เป็นสารัตถะจนนำไปสู่ทฤษฎีหรือแนวคิดทางอัตลักษณ์ได้

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2555. **วัดพะโคะ** [ระบบออนไลน์].แหล่งที่มา <http://www.songkhlaturism.org> (10 เมษายน 2555)
- จิตรนาถ ปานแก้ว, 2549 . **ศึกษาบทบาทและผลกระทบจากบทบาทของวัดพะโคะ (วัดพระราชประดิษฐาน) อำเภอสตงิ่งพระ จังหวัดสงขลา.** วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์ . 2550. **อัตลักษณ์ วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลง** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.soc.cmu.ac.th/~wsc/data/Identity28_3_05.pdf(10 เมษายน 2555)
- ชัยวุฒิ พิชะกุล. 2553. **การปริวรรตวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ประเภทหนังสือชุด เรื่อง กัลปนาวัต หัวเมืองพัทลุง.** สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร . 2554. **วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะและความเป็นอื่น.**กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ดำรงธรรม .2552.**หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด.** กรุงเทพฯ: ไทยควอลิตี้บุ๊กส์
- ยุกติ มุกดาวิจิตร. 2548. **อ่าน ‘วัฒนธรรมชุมชน’ : วาทศิลป์และการเมืองของชาติพันธุ์นิพนธ์แนววัฒนธรรมชุมชน.** พิมพ์ครั้งที่1. กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน
- สิริรัตน์ รัตนกาญจน์. 2549. **การสร้างพื้นที่ความเป็นส่วนตัว ในพื้นที่สาธารณะของสังคมไทย : ร่องรอยขีดเขียนในส้วมสาธารณะและเว็บบอร์ดในไซเบอร์สเปซ.** การค้นคว้าแบบอิสระ สาขาศิลปะการออกแบบ สื่อ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Ali Cheshmehzangi and Tim Heat.2011. Urban Identities: Influences on Socio-Environmental Values and Spatial Inter-Relations. **Procedia - Social and Behavioral Sciences.** 36 , 253 – 264. <http://www.sciencedirect.com/>
- David Doina, Florea Calin , Tomuletiu Elena-Adriana, Pop Anisoara.2011. The concept of cultural and traditional archetype. **Procedia Social and Behavioral Sciences.** 15, 1493 –1496 . <http://www.sciencedirect.com/>

บุคลากร

- นางฉันทน์ จันทร์ทิพรส อายุ 62 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2555 และวันที่ 8 ธันวาคม 2555
- นางชะออน กุทธิเดช อายุ 77 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2555 และวันที่ 8 ธันวาคม 2555
- นางดิพร จวนสว่าง อายุ 56 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2555
- นางเปรม จันทร์ทิพรส อายุ 56 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2555
- นายสิทธิกร ไหมอ่อน อายุ 15 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555

นางอ้วม มุสิกรัมย์ อายุ 87 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555
ค.ช.นันทวัตร สุกใส อายุ 14 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555
นายอานวยชัย แซ่ซี อายุ 26 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555
พระครูบุญญาพิศาล อายุ 50 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555
นายวัชรพงษ์ ยี่วเจริญวงศ์ อายุ 24 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555
แม่จีเล็ก แก้วประดิษฐ์ อายุ 52 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2555

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล นายอวยพร ชิงามวัฒนะกุล

รหัสประจำตัวนักศึกษา 5411121158

วุฒิการศึกษา

วุฒิ ชื่อสถาบัน ปีที่สำเร็จการศึกษา

ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 2553
(ชุมชนศึกษา)

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน (ถ้ามี)

2555 – ปัจจุบัน พนักงานราชการ ตำแหน่ง นักพัฒนาสังคม หน่วยงาน บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดสตูล สำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าหญิงและเด็ก กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

อวยพร ชิงามวัฒนะกุล และปัญญา เทพสิงห์ 2556. หลวงปู่ทวด : อัตลักษณ์ในบริบทพื้นที่” วัดพะโคะ. การสัมมนาเครือข่ายนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 12 ณ อาคารประชาสังคมอุดมพัฒนา ระหว่างวันที่ 16 -17 มีนาคม 2556 ณ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม หน้า 151.